

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRK HUKUKUNDA FAİZ MİKTARININ
BELİRLENMESİ ve SINIRLANMASI

Burak Eslem GÜÇLÜ

(2501201087)

TEZ DANIŞMANI:

Doç. Dr. Tülay AYDIN ÜNVER

İSTANBUL - 2024

ÖZ

TÜRK HUKUKUNDA FAİZ MİKTARININ BELİRLENMESİ VE

SINIRLANMASI

BURAK ESLEM GÜÇLÜ

Faiz tarih boyu borç ilişkilerinin bir uzantısı olarak sosyal ve ekonomik alandaki etkileri itibariyle en çok tartışılan konulardan biri olmuştur. Buna bağlı olarak bu konuda pek çok düzenleme ve yasak öngörülmüşse de faize ilişkin meseleler hiçbir zaman tam anlamıyla çözümlenememiştir. Bu düzenleme ve yasakların başında gelen, faiz miktarına azami sınır çizen hükümlerin ise olumlu etkileri kadar olumsuz etkileri de söz konusu olmuştur. Türk Borçlar Kanunu ile faize azami sınır getiren hükümler; uygulama alanı, yerindelik gibi hususlarda hukukumuz açısından da tartışmaların odağı olmuştur.

Çalışmamızda öncelikle faiz kavramı incelenmiş, faiz türleri ve faize benzer kavramlar ile arasındaki fark ortaya konulmuştur. Devamında faiz miktarının belirlenmesi, sözleşmesel faiz oranı ve kanuni faiz oranı ayırımında ele alınmıştır. Faizin sözleşme ile belirlendiği durumlarda sözleşme serbestisi ilkesi açıklanmış, borçlar hukukumuzun temelinde yer alan bu ilkenin sınırları incelenmiştir. Bu çerçevede, faizin sözleşme ile belirlenmesine ilişkin sınırlar da ortaya konulmuştur. Devamında sözleşmede faiz oranının belirlenmemesi durumunda uygulanacak kanun hükümleri 01.06.2024 tarihinden itibaren geçerli olacak olan %24'lük kanuni faiz oranı da dikkate alınarak incelenmiştir.

Son bölümde ise hukukumuzda faizin belirlenmesine ilişkin en temel sınır olan, faize azami sınır öngören düzenlemeler, tarihsel gelişimi ile birlikte ayrıca ele alınmış; kredi kartı, tüketici kredileri, ticari krediler gibi uygulamaya dönük konularda bu düzenlemelerin etkileri incelenmiştir. Bu kapsamda, özellikle Türk Borçlar Kanununun faize ilişkin hükümlerinin uygulama alanı ve yerindeliği öğretideki tartışmalar ile değerlendirilmiş ve kendi görüşümüz ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Faiz, Tüketim Öduncü Sözleşmesi, Azami Faiz Sınırları, Kredi Kartları, Tüketici Kredileri, Temerrüt Faizi, Anapara faizi,

ABSTRACT
DETERMINATION AND LIMITATION OF THE AMOUNT OF INTEREST
IN THE TURKISH LAW
BURAK ESLEM GÜÇLÜ

Throughout history, interest has been one of the most discussed topic due to its effects on the social and economic fields as an extension of debt relations. Although many regulations and prohibitions have been stipulated on this subject, issues related to interest have never been fully resolved. Among these regulations, the provisions that set a cap on the amount of interest especially have had complex effects. With the Turkish Code of Obligations, the provisions that impose a maximum limit on interest, have been the focus of discussions especially in terms of their scope and effectiveness.

In our study, firstly, the notion of interest was examined. Subsequently the types of interest and the its difference between similar concepts were revealed. Thereafter, the issue of determining the amount of interest is discussed. In order to explain the issue of determining interest by contract, the principle of freedom of contract and its limits are examined. In this context, limits regarding the determination of interest by contract have also been presented. Subsequently, the legal interest rate which to be applied in cases the interest rate is not determined in the contract examined.

In the last section, the regulations that impose a maximum limit on interest, which are the most fundamental limit regarding the determination of interest in Turkish Law, are also discussed together with their historical development. The effects of these regulations on practical issues; such as credit cards, consumer loans and commercial loans, were also examined. In this context, especially the scope and appropriateness of these provisions have been evaluated through discussions in the doctrine and our own opinion has been put forward.

Keywords: Interest, Credit Contract, Interest Rate Caps, Credit Cards, Consumer Loans, Default Interest, Principal Interest

ÖNSÖZ

Çalışmamız, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı'nda yüksek lisans tezi olarak hazırlanmıştır. Çalışmamızda yalnızca hukuk değil, sosyal bilimlerin birçok alanında tartışılabilen faiz hususu konu edilmiş, özellikle faizin belirlenmesi ve buna ilişkin mevzuatımızdaki düzenlemeler irdelenmiştir.

Çalışmamızda öncelikle, mevcut konjonktür kapsamında toplumun bütün kesimlerinin ilgisinin arttığı faiz kavramı ele alınmıştır. Devamında, faiz miktarının belirlenmesi ve hukukumuzda faize ilişkin azami sınır getiren düzenlemeler irdelenmiştir. Bu düzenlemeler, hukukumuzun temel ilkelerinden olan sözleşme serbestisine karşılık önemli bir istisna olması nedeniyle kanaatimizce dikkate değer bir tartışma konusu oluşturmaktadır. Geçmişteki ekonomik gelişmeler de göz önünde bulundurularak tarihsel perspektifte ele alınan bu düzenlemeler, öğretilerdeki görüşler ile birlikte incelenmiştir.

Bu kapsamda, çalışmamın her aşamasında, ilgi ve desteğini hissettiğim, her konuda yorulmaksızın sorularımı cevaplayan, kıymetli görüşleri ile yolumu aydınlatan, danışmanlığımı kabul ettiği için kendimi şanslı hissettiğim, kıymetli hocam Doç. Dr. Tülay Aydın Ünver'e,

Hayatımın her döneminde beni destekleyen ve bu günlere gelmemde büyük emeği olan annem Ayşe Güçlü'ye, tecrübesi ve bilgisi ile hep yanımda olan üstadım ve akıl hocam babam Metin Güçlü'ye, varlığı bana mutluluk ve neşe kaynağı olan kardeşim Erva Güçlü'ye,

Evliliğimizin ilk yıllarında, sabırla gösterdiği fedakarlıkla beni sürekli destekleyip teşvik eden, kendisinden aldığım güç ile bu çalışmayı tamamladığım hayat arkadaşım Yeşim Şirin Güçlü'ye,

Teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

İSTANBUL, MAYIS 2024

BURAK ESLEM GÜÇLÜ

İÇİNDEKİLER

ÖZ	ii
ABSTRACT	iii
ÖNSÖZ.....	iv
KISALTMALAR LİSTESİ.....	viii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

FAİZ KAVRAMINA İLİŞKİN GENEL BİLGİLER

I. FAİZİN TARİHSEL GELİŞİMİ	3
II. FAİZ KAVRAMI	10
A. İktisadi Anlamda Faiz	10
B. Hukuki Anlamda Faiz.....	11
III. FAİZ BORCUNUN ÖZELLİKLERİ	13
A. Paraya Bağlı Borç Olma Durumu	13
B. Fer-i Nitelikte Olması.....	16
C. Zamana Bağlı Olması	19
IV. FAİZ TÜRLERİ.....	20
A. Anapara Faizi - Temerrüt Faizi	20
B. Kanuni Faiz – İradi Faiz	26
C. Adi Faiz – Ticari Faiz.....	27
D. Basit Faiz – Bileşik Faiz	30
V. FAİZİN BENZERİ KAVRAMLARDAN FARKI.....	37
A. Vade Farkı.....	37

B. Aşkın Zarar	42
C. Üye İşyeri Komisyonu.....	46

İKİNCİ BÖLÜM

FAİZİN BELİRLENMESİ

I. SÖZLEŞMESEL FAİZ ORANI.....	50
A. Genel Olarak	50
B. Faizin Sözleşme İle Belirlenmesine İlişkin Sınırlar	52
1. Kanunun Emredici Hükümlerine Aykırılık	53
2. Ahlaka Aykırılık	58
a. Genel İtibariyle Ahlaka Aykırılık	58
b. Ekonomik Özgürlüğün Ahlaka Aykırı Şekilde Sınırlandırılması ve Kelepçeleme Sözleşmeleri	60
c. Faiz Miktarının Ahlaka Aykırı Şekilde Belirlenmesi	62
3. Kamu Düzenine Aykırılık.....	65
4. Genel İşlem Koşulları ile Getirilen Sınırlamalara Aykırılık.....	68
C. Faizin Değiştirilmesi	74
1. Genel Olarak	74
2. Belirsiz Süreli Sözleşmelerde	76
3. Belirli Süreli Sözleşmelerde	81
II. KANUNİ FAİZ ORANI.....	86
A. 3095 sayılı Kanun Kapsamında Faize İlişkin Düzenlemeler	87
1. Anapara Faizi.....	90
2. Temerrüt Faizi.....	92
B. Türk Ticaret Kanunu m.1530 Kapsamında Kanuni Temerrüt Faizi Oranı	93

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

FAİZİN SINIRLANMASI

I. FAİZ SINIRLAMALARINA İLİŞKİN DÜZENLEMELERİN TARİHİ	
GELİŞİMİ	97
A. Osmanlı Dönemi	97
B. Cumhuriyet Dönemi	99
II. Faiz Sınırlamalarına İlişkin Mevcut Durum	105
A. Türk Borçlar Kanununda Yer Alan Faiz Sınırları	106
1. Azami Sınırın Aşılması Halinde Uygulanacak Yaptırım	108
2. Yabancı Para Borçlarında Faiz	111
3. Azami Sınırların Zaman Bakımından Uygulanması	112
4. Azami Faiz Sınırlarının Yerindeliği	117
B. Türk Ticaret Kanunu m.8’de Yer Alan Faiz Serbestisi	123
1. Türk Borçlar Kanunundaki Sınırların Ticari İşler İçin Uygulanacağı	
Görüşü	125
2. Türk Borçlar Kanunundaki Sınırların Ticari İşlerde Uygulanmayacağı	
Görüşü	126
3. Türk Borçlar Kanunundaki Sınırların Tüketici İşleri ile Sınırlı Olmak	
Üzere Ticari İşlerde de Uygulanacağı Görüşü	128
C. Yargı Kararları ve Değerlendirmelerimiz	129
D. Özel Kanunlarda Yer Alan Faiz Sınırları	132
1. Bankacılık Kanunu	132
2. 6361 sayılı Finansal Kiralama, Faktoring, Finansman ve Tasarruf	
Finansman Şirketleri Kanunu	135
3. 5464 sayılı Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanunu (BKVKK)	136
SONUÇ	142
KAYNAKÇA	157

KISALTMALAR LİSTESİ

a.e.	: Aynı eser
a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m.	: Adı geçen makale
a.g.t.	: Adı geçen tez
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
BATİDER	: Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
BKM	: Bankalararası Kart Merkezi
BKVKK	: 5464 sayılı Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanunu
Bkz.	: Bakınız
BTHAE	: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü
Dpn.	: Dipnot
E.	: Esas numarası
ERÜHFD	: Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
E.T.	: Erişim tarihi
H.D.	: Hukuk Dairesi
İBK	: İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu
K.	: Karar numarası
M.Ö.	: Milattan Önce
MÜHFAD	: Marmara Üniversitesi Hukuk Araştırmaları Dergisi
R.G.	: Resmi Gazete
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
sa.	: Sayfa aralığı
T.	: Tarih
TBK	: 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu
TCMB	: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
TKHK	: 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun
TMK	: 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu
TMSF	: Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu

TTK : 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu
Y. : Yargıtay

GİRİŞ

Sosyal bilimlerin pek çok alanının konu edindiği faiz, tarihten bugüne tartışma konusu olmuş önemli bir alandır. Faiz, borç ilişkilerinin bir uzantısı olarak paradan önce ortaya çıkmış, toplum üzerindeki etkileri nedeniyle tarih boyu sıkı düzenlemelere ve hatta yasaklamalara tabi tutulmuştur. Ancak buna rağmen, sermaye hareketliliği, yatırımlar ve dolayısıyla ekonomik büyüme üzerindeki etkileri nedeniyle günümüz ekonomik hayatının en temel unsurlarından biri haline gelmiştir. Ekonomik açıdan öneminin yanında, faizin toplumsal hayat üzerinde de ciddi etkileri söz konusudur. Bu etkiler faizin yüksekliğinde olduğu kadar düşük olduğu durumlar için de meydana gelebilmektedir. Bu sebeple faiz, hukuk düzeninin kapsamlı şekilde ele aldığı, detaylı düzenlemelere tabi tuttuğu bir alan olmuştur.

Çalışmamızda Türk Hukukunda faizin nasıl belirlendiği ve faize ilişkin sınırlamalar ele alınacaktır. Türk Borçlar Kanunu ile hukukumuzun temel ilkelerinden olan sözleşme serbestisine, azami faiz sınırlamaları ile önemli bir istisna getirilmiştir. Ancak hukukumuz için bu durum ilk değildir. Geçmişte de faize ilişkin azami sınırlar öngörülmüş olup 1980'lerin ekonomik anlayışında ortaya çıkan liberalleşme hareketi ile bu sınırlamalar yerini neredeyse mutlak bir serbestiye bırakmıştır. Çalışmamızda konuyu geçmişi ile birlikte ele alıp bugünkü durumu ortaya koymak amaçlanmıştır. Özellikle Türk Borçlar Kanununda yer alan genel sınırların, başta Türk Ticaret Kanunu olmak üzere diğer kanunlarda bulunan faize ilişkin özel hükümler karşısındaki durumu ve bu durumun banka kredileri, kredi kartı gibi hayatımızda önemli yer edinen finansal araçlar üzerindeki hukuki etkileri incelenecektir.

Çalışmamızın birinci bölümünde faiz kavramı ele alınacaktır. Faiz, hukuk sistemimizde önemli bir yere sahip olmasına rağmen mevzuatımızda açık bir şekilde tanımlanmamıştır. Bu kapsamda faizin ortaya çıkışının ve gelişiminin günümüzde faiz kavramının anlaşılması açısından önemli olduğunu değerlendirmekteyiz. Dolayısıyla faiz kavramını incelediğimiz bölümde öncelikle faizin tarihsel gelişimi ile kökeni incelenecek, bugün faize ilişkin temel ilkeleri teşkil eden pek çok kuralın da eski medeniyetlerden günümüze miras kaldığı ve faize dair geçmişte yürütülen tartışmaların günümüzde dahi geçerliliğini sürdürdüğü ortaya konulmaya

alışılacaktır. Yine faiz düzenlemelerinin net bir şekilde anlaşılabilmesi için faiz türleri ve birbirleri arasındaki farklar ile faize benzer kavramlar ele alınacaktır.

İkinci bölümde ise faiz oranının belirlenmesi hususu konu edilecek olup, mesele sözleşmesel faiz oranı ve kanuni faiz oranı ayırımında incelenecektir. Özellikle sözleşmesel faiz oranında sözleşme serbestisine rağmen faizin belirlenmesine ilişkin TBK m.27 kapsamındaki genel kısıtlamalar irdelenecek, faiz oranına ilişkin sözleşme hükümlerinin genel işlem koşullarına ilişkin düzenlemeler karşısındaki durumu değerlendirilecektir. Bunun yanında faiz oranının sözleşme ile belirlenmesi sonrası değiştirilmesi hususu ele alınacak olup özellikle tek taraflı faiz değişiklikleri üzerinde durulacaktır. Son olarak faiz oranının sözleşme ile belirlenmediği durumlarda söz konusu olan kanuni faiz oranı uygulaması 01.06.2024 tarihinden itibaren geçerli olan yeni kanuni faiz oranı çerçevesinde incelenecek, bu kapsamda 3095 sayılı Kanunun yanında TTK m. 1530 ile öngörülen faiz hükmüne de değinilecektir.

nc bölümde, mevzuatımızdaki faiz oranına ilişkin azami sınırlamalar irdelenecektir. Faize ilişkin azami sınır düzenlemeleri hukukumuzda ilk olmamasına rağmen pek çok eserde TBK ile getirilen sınırın faize ilişkin ilk azami sınır olduğu hususu belirtilmektedir. Bu kapsamda alışmamızda Osmanlı dönemi de dahil olmak üzere faize ilişkin geçmişte getirilmiş azami sınır düzenlemelerine de değinilecektir. Bunun yanında mevcut durumda TBK m. 88 ve 120 hükmü ile faize getirilen azami sınır, yine aynı tarihte yürürlüğe giren TTK m. 8’de yer alan faiz serbestisi, bunun yanında özel kanunlarda bulunan faize ilişkin düzenlemeler ile mevzuatımızda faiz sınırları oldukça karmaşık bir yapı almıştır. Bu kapsamda söz konusu hükümlerin birbiri ile arasındaki ilişki öğretide de kapsamlı şekilde tartışılmıştır. Biz de bu tartışmaları ve uygulamadaki durumu ele alarak kendi görüşümüzü ortaya koymayı amaçlamaktayız.

BİRİNCİ BÖLÜM

FAİZ KAVRAMINA İLİŞKİN GENEL BİLGİLER

Faiz toplumsal hayata çok derinden ve farklı yönleriyle etki eden bir unsur olarak pek çok bilim dalının konu edindiği bir kavramdır. Bu kavramın geçmişi ticaretten daha eskiye dayanmakta, farklı disiplinler tarafından geçmişten günümüze bu kavram üzerinde önemli tartışmalar yürütülmektedir.

I. FAİZİN TARİHSEL GELİŞİMİ

Borç ilişkilerinin insanlar arasında takas sisteminin ortaya çıkmasından daha önce meydana geldiği, hayvan, tohum gibi eşyaların insanlar arasında ödünç olarak verildiği tahmin edilmektedir¹. Borç ilişkilerinin meydana gelmesinde iki temel sebebin etkili olduğu değerlendirilmektedir; bunlar güvenlik nedeniyle kişinin elinde bulunan fazla malı muhafaza etmesinin zor ve riskli bir uğraş olması ve bu dönemde insanların ihtiyaçlarını istedikleri anda karşılama gücüne sahip olamamasıdır². Bu kapsamda fazla malın, ihtiyaç duyanlara belli bir süre sonra geri alınmak üzere verilmesi bir tarafı muhafaza yükünden kurtarmaktayken, diğer tarafın ihtiyacını gidermesine imkan sağlamıştır. Faizin doğumunun da bu ihtiyaçlar ile ilintili olduğu değerlendirilmektedir. Zamanla ürünün saklanması ile ilişkin imkan ve yöntemler artınca fazla ürünü olanlar bu ürünü karşılıksız olarak karşı tarafa vermek istememiş, bunun sonucu olarak da bir miktar fazlalıkla ürünün iadesi gündeme gelmiştir³. Bu kapsamda özellikle üretim aracı niteliğindeki tohum ve hayvan gibi ürünlerin borç verilmesi neticesinde iade anında bir miktar fazlalığın talep edilmesinin ilk faiz uygulamalarının doğumu olduğu tahmin edilmektedir⁴. Zira bu eşyalar nitelikleri gereği iade tarihinde çoğalabilmektedir. Bu dönemde tapınaklar eliyle bugünkü banka anlayışına yakın bir mekanizma da kurulmuştur. Dönemin güvenilir kuruluşları olan tapınaklara kişiler fazla mallarını teslim etmiş, bu mallar tapınaklar aracılığı ile ihtiyacı

---

¹ Sidney Homer, Richard Sylla; **A History of Interest Rates**, Rutgers University Press, 1996 s.18.

² Bünyamin Demirgil, Hakan Türkay; “Tarihsel Süreç İçerisinde Faiz Olgusunun Kuramsal Açısından Gelişimi”, **Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, C. 18 S.2, 2017 s. 133; Komisyon; **Faiz**, (Çeviri: Kurmak Yakup), (Editör: Tazegün Yusuf), el Mustafa Yayınları, İstanbul, 2014, s. 15.

³ Şerafettin Şirin; **Ticaret Hukukunda Faiz ve Uygulaması**, Alfa Basım Yayım, 2.bs., İstanbul, 1994, s. 1; Demirgil, Türkay; **a.g.m.**, s. 133.

⁴ Homer, Sylla, **a.g.e.**, s.18.

olanlara borç olarak verilmiştir⁵. Kişilerin sahip olduğu tanrı korkusu borçların zamanında ve fazlasıyla geri ödenmesinde önemli bir etken olmuştur.

Faize ilişkin ilk yazılı kurallara Babil Medeniyetinde Hammurabi Kanunlarında rastlanılmıştır. Hem borç ilişkilerine hem de faize ilişkin pek çok düzenlemeyi içeren bu kuralların Sümerlerin ticari geleneklerinden etkilenecek oluşturulduğu değerlendirilmektedir⁶. Bunlar arasında kıymetli maden ve tahıl borçları için faize farklı oranlarda azami sınırlar getiren hükümler de bulunmaktadır⁷. Bu hükümlerde konusu kıymetli maden olan borçlar için faiz %20 ile, tahıl borçlarında ise %33,33 ile sınırlandırılmıştır⁸. Hamurabi Kanunları Mezopotamya bölgesindeki borç ilişkilerini bir düzene oturtmuş ve M.Ö. 1800 tarihinden M.Ö. 600'lere kadar genel hatları ile geçerliliğini koruyarak uzun süre etkili olmuştur⁹.

Lidyalıların M.Ö. 7. yy'da parayı bulması ile Eski Yunanda ekonomik aktivite gelişmiş, Yunan şehirleri kıymetli madenler ile kendi paralarını basmaya başlamış ve özellikle Atina şehrinin parası birçok doğal afet ve savaşa rağmen tağşiş edilmediği için güven kazanarak yaygın şekilde kabul edilen para birimi olmuştur¹⁰. Gelişen ekonomik aktiviteyi besleyecek şekilde M.Ö. 6.yy'dan itibaren Yunan şehirlerinde faiz karşılığında para borcu verildiği bilinmekte, Demosthenes gibi politikacılar tarafından borç verenlerin sağladığı sermaye sayesinde bu ekonomik gelişmeden faiz yoluyla pay almasının normal karşılandığı görülmektedir¹¹. Babillilere benzer şekilde Yunan şehirlerinde de tapınaklar, sermayenin ve dolayısıyla kredi işlemlerinin odağı olmuştur¹². Bu dönemde tacir, çiftçi, zanaatkar gibi gerçek kişilerin yanında şehirlere

---

⁵ Çetin Arslan, Mustafa Kırmızı; **Türk Hukukunda Faiz ve Munzam Zarar**, Seçkin Yayınları, 3. Bs, Ankara 2010 s. 66; Homer Sylla; **a.g.e.**, s. 27.

⁶ Homer, Sylla; **a.g.e.**, s. 26; Feridun Ergin; **Para ve Faiz Teorileri**, Beta Yayınevi, İstanbul, 1983, s. 127.

⁷ Demirgil, Türkay; **a.g.m.**, s. 133; Murat Pıçak, "Faiz Olgusunun İktisadi Düşünce Tarihindeki Gelişimi", **Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi**, C.1 S.4, 2012, s. 69.

⁸ Binatlı Yusuf Ziya; "Faiz ve İslam Hukukunda Faiz", **Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Dergisi**, C.2 S.1, 1966, s. 152-153; Micheal Hudson; "How Interest Rates Were Set, 2500 BC-1000 AD", **Journal of the Economic and Social History of the Orient**, C.43,S. 2, 2000, s. 133; Homer Sylla, **a.g.e.**, s. 30.

⁹ Homer Sylla, **a.g.e.**, s. 28.

¹⁰ Şirin **a.g.e.**, s. 2; Homer Sylla, **a.g.e.**, s. 35.

¹¹ Robert P.Malone; "Usury in Greek, Roman and Rabbinic Thought", **Traditio**, S. 27, Cambridge University Press, 1971 s. 79; Pıçak **a.g.m.**, s. 69.

¹² Hudson **a.g.m.**, s. 153; Homer Sylla **a.g.e.**, s. 38.

de borç verilmesi söz konusu olmuştur¹³. Eski Yunanda faiz oranlarına genel itibariyle azami sınır getirilmemiş ancak faizlerin birbirine yakın seviyede ve yıllık %12 civarında seyrettiği görülmüştür¹⁴. Öte yandan deniz ticareti için verilen borçlara ilişkin faiz oranlarının diğer borçlara kıyasla oldukça yüksek seyrettiği anlaşılmaktadır¹⁵. Zira bu borçlarda geminin batması halinde borcun tamamı silinmekte, bu durum alacaklı açısından borcu daha riskli hale getirmektedir. Faizin Eski Yunanda bu kadar yaygın şekilde uygulanmasına rağmen tamamıyla kabul gördüğü, benimsendiği de söylenilemez. Platon, Aristo gibi filozoflar faizin yasaklanmasını savunmuştur. Platon’a göre faiz ahlaka aykırıdır, ideal toplumda bireyler maddi menfaatler peşinde koşmamalı, yokluk ve aşırı bolluk oluşmamalı, paranın kendisi bir servet olmamalı, araç olarak değerlendirilmelidir¹⁶. Aristo da faiz aracılığı ile zengin olmayı uygun görmemiş paranın kendisinin ürün üretemeyecek bir eşya olduğunu savunarak “para yavrulamaz” demiştir¹⁷. Yunan medeniyetinde borçlunun şahsını teminat göstererek borç alabilmesi de toplum üzerinde derin etkiler bırakmış, borçlarını ödeyemeyenler köle statüsüne düşürülerek, alacaklının hizmetinde çalışmak durumunda bırakılmıştır. Bu uygulama Solon Kanunlarına kadar devam etmiştir¹⁸. Solon Kanunlarının getirdiği reformlar ile borca karşılık kölelik uygulaması kaldırılrsa da bileşik faiz gibi uygulamalar devam etmiş ve halk nezdinde olumsuz algılar sürmüştür¹⁹.

Faiz, Roma medeniyetinde de ekonomik bir gerçeklik olarak varlığını göstermiş, hukuk sisteminde faize ilişkin önemli düzenlemeler gerçekleştirilmiştir²⁰.

---

¹³ Homer Sylla, **a.g.e.**, s. 38.

¹⁴ Halid Kemal Elbir; “Fahiş Faiz Meselesi”, **İÜHFM**, C.XVIII, S.3-4, 1952 s. 856; Homer Sylla; **a.g.e.**, s. 40 vd.; Maloney; **a.g.m.**, s. 80; Şirin; **a.g.e.**, s. 2 (Her ne kadar doktrinde Yunan Medeniyetinde faizin yasaklandığı (Bkz.: Helvacı s.12; Arslan, Kırmızı; s. 67) veya sınırlandırıldığı (Pıçak s. 69) ifade edilmişse de özellikle yabancı doktrinde faiz oranlarının bazı istisnalar dışında serbest olduğu ifade edilmiştir).

¹⁵ Mahmut Tefik Evren; **Faiz Hukuku**, Net Matbaacılık, İstanbul, 1987, s. 22; Maloney; **a.g.m.**, s. 80.

¹⁶ Arslan Kırmızı; **a.g.e.**, s.66; Pıçak **a.g.m.**, s. 69; Robert P Maloney; **a.g.m.**, s. 81.

¹⁷ Mehmet Helvacı; **Borçlar ve Ticaret Kanunu Bakımından Para Borçlarında Faiz Kavramı**, Beta Yayınevi, İstanbul, 2000, s. 13; Pıçak; **a.g.m.**, s. 69; Hudson; **a.g.m.**, s. 155.

¹⁸ Şirin; **a.g.e.**, s. 2.

¹⁹ Maloney; **a.g.m.**, s. 83, Faize ilişkin eleştirilen konulardan birisi de bugün iskonto kredisi olarak ifade edilen uygulamaya benzer şekilde faiz miktarının kredi anaparasından peşinen düşülerek borç verilmesine ilişkin uygulamadır. Henüz verilmemiş bir para için faizin peşinen düşülmesi borçlunun aslında hiç kullanımına geçmeyen bir tutar için faiz ödemesi olarak değerlendirilmiştir.

²⁰ Binatlı; **a.g.m.**, s. 153.

Yunan medeniyetinde faiz borcun genellikle ekonomik aktivitenin finansmanına yönelikken, Roma’da borcun daha ziyade fakir kesimin ihtiyaçlarını karşılaması için başvurduğu bir kaynak olması sebebiyle halk nezdinde faizin çok daha ağır etkiler doğurduğu değerlendirilmektedir²¹. Bu durum Roma Hukukunda faize ilişkin düzenlemelerin Eski Yunana kıyasla daha kapsamlı ve sınırlayıcı olmasına yol açmıştır. İlk müdahale 12 Levha Kanunları ile gelmiş, faize azami sınır getirilmiştir. Öncesinde faizin serbestçe tayin edilebildiği değerlendirilmektedir²². M.Ö. 342 yılında “*Lex Genucia*” ile faiz tamamıyla yasaklanmış ancak bu yasa etkin şekilde uygulanamadan kısa sürede kaldırılmıştır²³. M.Ö. 326’da Romalıların borçları yüzünden hapsedilmesi ilk kez yasaklanmıştır²⁴. Yunanlılar ile ticaretin artması çerçevesinde azami faiz sınırı olarak, Eski Yunanda yaygın şekilde uygulanan yıllık %12 oranı belirlenmiş²⁵, daha sonra Justinanus döneminde bu oran %6’ya düşürülmüş seçkin kişiler için %4, tacirler için ise %8 olarak uygulanmıştır²⁶. Deniz ticaretine ilişkin borçlarda ise daha önce hiçbir sınır yokken, seyahat başına %12’lik sınır öngörülmüştür²⁷.

Roma Hukukundaki faize ilişkin düzenlemeler bugün hukukumuzdaki uygulamalara da temel sağlamaktadır²⁸. Her şeyden önce faizin anaparaya bağlı ancak ayrı bir borç olması hususunun Roma Hukukundan kaynaklandığı

²¹ Maloney; **a.g.m.**, s. 88; Romalılar Yunanlılardan farklı olarak ticaretten ziyade zirai faaliyetlere yoğunlaşmış olması sebebiyle Romalılarca alınan borçlar ticari yatırımlara değil karşılanamayan ihtiyaçlar için alınmıştır Bkz.: Homer Sylla, **a.g.e.**, s. 46.

²² Belgin Erdoğmuş; **Roma Borçlar Hukuku Dersleri**, Der Yayınları, İstanbul, 2011, s. 61; Elbir **a.g.m.**, s. 856; Şirin; **a.g.e.**, s. 2; Pıçak **a.g.m.**, s. 70; Maloney; **a.g.m.**, s. 89; Homer Sylla **a.g.e.**, s. 45 “*unciario faenore*” ibaresinin karşılığı dolayısıyla da azami sınırın hangi orana tekabül ettiği hakkında önemli tartışmalar yürütülmüştür. Bu kapsamda bahse konu sınır kimi kaynaklarda yıllık %12 olarak ifade edilmekteyken bazı kaynaklarda yıllık %8,33’e denk geldiği (Maloney; Homer, Sylla; Elbir %8,33’lük oranın aylık olduğunu öne sürmektedir) belirtilmektedir.

²³ Binatlı; **a.g.m.**, s. 153; Elbir; **a.g.m.**, s. 857; Evren; **a.g.e.**, s. 22; Şirin; **a.g.e.**, s. 2 (Yazar fahiş faizin men edildiğini ifade ederek doktrinden ayrılmaktadır); Maloney; **a.g.m.**, s. 90; Homer, Sylla; **a.g.e.**, s. 45.

²⁴ Homer, Sylla; **a.e.**, s. 45.

²⁵ Maloney, **a.g.m.**; s. 91.

²⁶ Erdoğmuş; **a.g.e.**, s. 61; Evren; **a.g.e.**, s. 22; Helvacı; **a.g.e.**, s. 14; Homer, Sylla; **a.g.e.**, s. 55.

²⁷ Binatlı; **a.g.m.**, s. 154; Maloney; **a.g.m.**, s. 95; Homer, Sylla; **a.g.e.**, s. 55; Helvacı **a.g.e.**, s. 14 (Yazar %12’lik sınırın yıllık olduğunu ifade etmiştir).

²⁸ Helvacı; **a.e.**, s. 13.

değerlendirilmektedir²⁹. Şöyle ki Roma Hukukunda karz akdinde faiz alınabilmesi için faizin ayrıca “*stipulatio*” yoluyla kararlaştırılması gerekmektedir³⁰. Zira karz sözleşmesi esasında TBK m. 387’ye benzer şekilde temelde faiz içermemektedir. Bunun yanında Hukukumuzda 3095 sayılı Kanunun Murabaha Nizamnamesini³¹ ilga etmesine kadar geçerliliğini sürdüren³² faizin anaparayı geçmemesi (“*ultra duplum*”) ve faize faiz işletilememesine ilişkin kısıtlamalar da Roma Hukukunda getirilmiştir³³.

Bu açıklamalar ışığında Sümer, Babil, Eski Yunan ve Roma medeniyetlerinde faizin önemli bir tartışma konusu olduğu, faize ilişkin bazı kısıt ve yasakların günümüze çok benzer şekilde o dönemde de hukuk sistemlerinde yer edindiği, özellikle Roma Hukukundaki faize ilişkin düzenlemelerin günümüz hukuk sistemi için temel teşkil ettiğini söyleyebiliriz.

Orta Çağ, dinlerin hakim olduğu bir dönem olması sebebiyle bu dönemde faize olan bakış açısının anlaşılabilmesi için öncelikle dinlerin konuya yaklaşımının anlaşılması gerekmektedir. İktisat ve hukuk bilimi dışında faize ilişkin kapsamlı tartışmaların yürütüldüğü bir başka alan da ilahiyattır. Semavi dinlerde faize ekseriyetle olumsuz bakılmaktadır³⁴.

Tevrat’ın pek çok yerinde Yahudilerin birbirlerinden faiz alması açıkça yasaklanmıştır. Ancak yine Tevrat’ta Yahudilerin kendi kavmi dışında kalanlardan faiz alabilmesine imkan tanıyan hüküm de bulunmaktadır³⁵. Bu kapsamda Yahudiler özellikle geçmişte diğer dinlere mensup olanlara kıyasla daha yaygın şekilde faizle borç vermiştir³⁶. Yahudilikte zenginliğin övülmesi, çok çalışma ve başarının takva olarak değerlendirilmesi, cennete yaklaşmanın bir unsuru olarak görülmesi de

---

²⁹ Paul Koschaker, Kudret Ayiter; **Modern Özel Hukuka Giriş Olarak Roma Özel Hukukunun Ana Hatları**, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, İzmir, 1993, s. 210; Akar Öçal; **Türk Hususi Hukukunda Gecikme Faizi**, Sulhi Garan Matbaası, İstanbul, 1965, s. 5.

³⁰ Erdoğan; **a.g.e.**, s. 61; Helvacı; **a.g.e.**, s. 13.

³¹ 19.12.1984 tarihli ve 18610 sayılı Resmi Gazete.

³² Eren Fikret; **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Yetkin Yayınları 27. Bs., Ankara, 2022; s. 1112.

³³ Erdoğan; **a.g.e.**, s. 61; Helvacı; **a.g.e.**, s. 14; Maloney; **a.g.m.**, s. 93.

³⁴ Helvacı; **a.g.e.**, s. 11; Binatlı; **a.g.m.**, s. 148.

³⁵ Binatlı; **a.g.m.**, s. 156; Elbir; **a.g.m.**, s. 855; Jacques Attali; **Yahudiler, Dünya ve Para Yahudi Halkının Ekonomik Tarihi**, Kırmızı Kedi Yayınevi, 2014, s. 30.

³⁶ Elbir; **a.g.m.**, s. 858; Pıçak; **a.g.m.**, s. 64.

Yahudilerde özellikle Yahudilik dışındaki kişilere faizle borç verilmesini yaygın bir uygulama olarak yerleştirmiştir³⁷.

İncil’de ise faiz hakkında açık bir hüküm bulunmamakla beraber çeşitli kısımlarından faizin hoş karşılanmadığı çıkarımı yapılabilmektedir³⁸. Öte yandan Yahudilikte zenginliğin övülmesine karşılık Hristiyanlıkta yoksulluk ilahi görülmüş, kişinin yardım etmek ve geçimini sağlamak dışında bir zenginliğe ulaşmayı hedeflememesi öğütlenmiş, mevcut zenginliklerden hayır işleri aracılığı ile kurtulması tavsiye edilmiştir. Bu inanışlar çerçevesinde faiz zaten doğru bir uygulama olarak görülmemiş, ödünç verilen anaparanın geri ödenmesini dahi beklememek, bunu sadaka, yardım niteliğinde değerlendirmek gerektiği savunulmuştur. Hristiyan din adamları faize ilişkin yaklaşımlarında Aristo’nun görüşlerinden de etkilenmiş, paranın kısır bir varlık olduğunu, çoğalamayacağını savunmuşlardır³⁹. Para, buğday gibi misli borçlarda eşyanın kullanılarak iadesinin söz konusu olmadığı, tüketildiği ve aynı nitelikte bir başka eşyanın iade edildiği, bu sebeple de kullanıma bağlı olarak kiranın alınamayacağı, yine bu tip eşyaların kısır nitelikte olması sebebiyle çoğalamayacağı, bu sebeple de iade zamanında bir artışın doğru olmayacağı öne sürülmüştür⁴⁰. Faiz hususundan anlaşılan ise ilk çağa paralel şekilde misli malların tümüne ilişkin olup para ile kısıtlı değildir⁴¹. Bu çerçevede İncil ile açık bir yasak söz konusu olmasa da Hristiyan din adamları faizi kati suretle yasaklamıştır. Sekizinci yüzyıla kadar açık ve kesin bir şekilde yasaklanmasına rağmen yalnız din adamları açısından kati şekilde uygulanan faiz yasağı dokuzuncu yüzyıl ile beraber kilise tarafından halkı kapsayacak şekilde yasaklanmaya başlamıştır⁴². Kilise faizli borç verilmesini yasaklamışsa da özellikle bankerlerin topladıkları mevduatı iade ederken hibe olarak ilave tutarlar

³⁷ Binatlı; **a.g.m.**, s. 157.

³⁸ Elbir; **a.g.m.**, s. 858.

³⁹ Raymond de Roover, “The Scholastics, Usury, and Foreign Exchange”, **The Business History Review**, C.41, S.3, The President and Fellows of Harvard College, 1967, s. 259; Elbir; **a.g.m.**, s. 857.

⁴⁰ Aaron Kirchenbaum; **Jewish and Christian Theories of Usury in the Middle Ages**, **The Jewish Quarterly Review**, C.75, S.3 University of Pennsylvania Press, 1985, s. 273; Roover; **a.g.m.**, s. 259.

⁴¹ Kirchenbaum, **a.g.m.**, s. 272; Roover, **a.g.m.**, s. 259; Günümüzde “usury” kavramı fahiş faize karşılık kullanılmaktayken Orta Çağ kilise hukukunda “usury” ibaresi misli borçların tümünde iade anında talep edilen fazlalık olarak kabul edilmekte, dolayısıyla faizin çoğu değil tümü yasaklanmaktadır.

⁴² Gizem Yılmaz, **Ortaçağ Avrupasında Karanlık Feodalizmin İktisatla Aydınlanması**, Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir, 2015, s.25; Kaynar Erhan, **Semavi Dinlerde Faiz Mevzusunun Mukayesesi**, Yüksek Lisans Tezi, Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bingöl, 2021, s.28.

vermesini uygun bulmuş, bu tutarların banker tarafından ödenmesinin sözleşmesel bir zorunluluk olmaması, tamamıyla kendi iradesi ile haricen ödenen tutarlar olması nedeniyle faiz olarak değerlendirmemiştir⁴³. Yerel kurallar yerini 1139'daki ikinci Lateran Konsülü ile tüm Avrupa'yı kapsayacak faiz yasağına bırakmıştır. Hristiyanlıkta faize yönelik bu sert bakış on ikinci ve on beşinci yüzyıllar arasındaki Haçlı seferlerinin yüksek maliyetleri için kaynak arayışları çerçevesinde yumuşamış, kilisenin etkisinin kırılması ile faizli işlemler Hristiyanlar arasında da yaygınlaşmaya başlamıştır⁴⁴. Özellikle Protestanlığın yayılması ile faiz uygulamaları Hristiyan toplumlarda yer edinmeye başlamıştır⁴⁵. İngiltere'de 1745 yılında 8. Henry tarafından⁴⁶, Fransa'da ise Fransız ihtilalinin ardından 1789 yılında faizli borç verilmesi resmen kabul edilmiştir⁴⁷.

İslamiyet'in faize ilişkin tutumunun ise diğer dinlere kıyasla daha sert olduğu ifade edilebilecektir. Faiz İslamiyet'te riba olarak adlandırılmakta, Kuran'da açıkça yasaklanmaktadır. Özellikle İslamiyet'in doğumunu takip eden birkaç yüz yıl bu yasaklar kati bir şekilde uygulanmıştır⁴⁸. Öte yandan pek çok din adamı tarafından bu yasağın kapsamına ilişkin farklı değerlendirmelerde bulunulmuş, örneğin yasaklanan hususun esasında aşırı faiz olduğu⁴⁹ veya tüketim için verilen borçta faizin yasak olmasına rağmen yatırım ve ticari amaçlarla verilen borçta faizin yasaklanmadığı⁵⁰, ilk sözleşmedeki fazlalığın faiz olarak değerlendirilemeyeceği⁵¹, enflasyonun altındaki faizin yasak olmadığı⁵² gibi görüşler öne sürülmüştür. Bu kapsamda Osmanlı da dahil

⁴³ Roover; **a.g.m.**, s. 262.

⁴⁴ Pıçak; **a.g.m.**, s.70-71.

⁴⁵ Pıçak; **a.e.**, s.87; Akalın Kürşat Haldun, Eski Ahit Metinlerinde J. Calvin'in Faiz Yorumu, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, S.13, 2009, s. 238 vd.

⁴⁶ J.L. Bernstein; "Background of a Gray Area in Law: The Checkered Career of Usury", **American Bar Association Journal**, C. 51, S. 9, American Bar Association, New York, 1965, s.847; 8. Henry tarafından getirilen yasa ile yıllık %10'u aşan faiz usury olarak kabul edilmiş ve yasaklanmıştır. Böylece usury kavramı %10'nun üzerindeki aşırı faiz için kullanılmaya başlanmıştır.

⁴⁷ Elbir; **a.g.m.**, s. 859; Jean-Laurent Rosenthal; **The French Revolution and Financial Markets A Look Beyond Government Debt**, UCLA Department of Economics, 1992, s.11.

⁴⁸ Pıçak; **a.g.m.**, s.67; Biantlı, **a.g.m.**, s. 166 (Yazar, Hz. Muhammed'in vefatının hemen ardından hile-i şer-iyeye ile faizin alınmaya başlandığını öne sürmektedir).

⁴⁹ Pıçak; **a.g.m.**, s. 68.

⁵⁰ Selim Çimen; **İslam Hukukunda Faizin İleti ile İlgili İhtilaflar**, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2010, s. 134.

⁵¹ Binatlı; **a.g.m.**, s. 166; Çimen, **a.g.m.**, s. 132.

⁵² Çimen; **a.g.t.**, s. 139.

olmak üzere İslam devletlerinde faiz uygulamasının tamamen kalktığı söylenemeyecektir⁵³.

Dinlerde faizin yasaklanmasının temelinde genellikle emek veya risk almadan elde edilen bir gelir olması, borç alanın daha da kötü bir duruma düşmesi, sosyal düzenin bozulması, fakirlerden zenginlere bir gelir akışına yol açması karşılıksız hayırların azalması gibi hususlar gösterilmiştir.

Bu çerçevede faize ilişkin yaklaşım dinlerin toplum üzerindeki etkileri ile paralel seyretmiş, özellikle 18. yy sonrasında batı toplumlarında faiz yaygın şekilde uygulanmaya başlanmıştır. Ülkemizde Tanzimat Fermanı sonrasında gerçekleşen batılılaşma hareketleri ile faiz uygulamaları yaygınlaşmaya başlamıştır⁵⁴.

II. FAİZ KAVRAMI

Türk Dil Kurumu tarafından “işletmek için bir yere ödünç verilen paraya karşılık alınan kar, getiri, ürem, nema” şeklinde tanımlanan faizin mevzuatımızda doğrudan bir tanımı bulunmamaktadır⁵⁵. Öte yandan faiz, literatürde ilgili disiplinlerin kendi alanlarına ilişkin boyutlarıyla farklı şekillerde tanımlanmaktadır.

A. İktisadi Anlamda Faiz

İktisat doktrinde faiz, tüketimin ertelenmesinin bir bedeli, likiditeden vazgeçmenin karşılığı olarak tanımlanmaktadır⁵⁶. Üretim faktörlerinden olan sermayenin getirisi olarak da ifade edilen⁵⁷ faiz sayesinde sermayenin dolaşımı sağlanmakta, fazla sermaye bulunduran kişilerin faiz getirisine karşılık tüketimden vazgeçip bu sermayeyi ihtiyaç duyanların kullanımına sunması söz konusu olmaktadır⁵⁸. Bu kapsamda faiz kaynakların tahsisinde en kritik rolü oynamaktadır⁵⁹.

⁵³ Pıçak; **a.g.m.**, s. 68; Biantlı **a.g.m.**, s. 168.

⁵⁴ Bkz.: s. 97.

⁵⁵ Türk Dil Kurumu internet sitesi; <https://sozluk.gov.tr/>. (Çevrimiçi) 23.11.2023.

⁵⁶ Zeynel Dinler; **İktisada Giriş**, 3.bs, Ekin Basım Yayın, Bursa, 1997, s. 253-256.

⁵⁷ Gülden Ülgen; **İktisat Bilimine Giriş**, 4.bs., Der Yayınları, 2010, s. 188; Eren, a.g.e., s. 1109.

⁵⁸ Ülgen, **a.g.e.**, s. 188.

⁵⁹ Edmond Malinvaud; “*Capital Accumulation and Efficient Allocation of Resources*”, **Econometrica**, C. 21, S. 2, 1953, 251 vd.; Ülgen; **a.g.e.**, s. 194.

Faiz maliyetinden daha yüksek gelir elde edeceğini düşünen girişimciler bu sermaye ile yeni yatırımlar gerçekleştirmektedir. Faiz sermayenin arz ve talebini belirlemektedir⁶⁰. Bu çerçevede faizin yasaklandığı ülkelerde tasarrufların finansal sisteme dahil edilmesinde zorluk çekildiğine dair çalışmalar bulunmaktadır⁶¹. Faizin diğer üretim faktörlerinin semerelerine kıyasla daha çok tartışılan, düzenlemelere daha yaygın şekilde konu olmasına yol açan hususun, fahiş faiz uygulamalarının toplumda yaratabileceği yıkım ve emek ortaya konmaksızın sermaye üzerinden para kazanılmasının toplum nezdinde yarattığı rahatsızlık olduğu düşünülmektedir.

B. Hukuki Anlamda Faiz

Sosyal bilimlerin pek çok dalında tartışılan faiz, hukuki açıdan da üzerinde önemli tartışmalar yürütülen bir konu olmuştur. Mevzuatımızda doğrudan bir tanımı yapılmayan faiz, hukuk doktrininde genel itibariyle para alacağından bir süre boyunca mahrum kalınması nedeniyle süreye ve tutara bağlı olarak ödenmesi gereken karşılık, alacağın hukuki semeresi olarak tanımlanmaktadır⁶². Faizi bir tazminat olarak⁶³ veya paranın kullanılmasına karşılık bir borç olarak tanımlayan⁶⁴ görüşler de

⁶⁰ İsmail Seyrek, Zekeriya Mızrak, “Faiz Teorileri Üzerine Bir İnceleme: Finansal İstikrarsızlık Hipotezinin Temel Dayanağı”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 22, 2009, s. 386.

⁶¹ M. Mukhtar Metwally; “Towards Abolishing the Rate of Interest in Contemporary Islamic Societies” *American Journal of Islamic Social Science*, C.2, S.2, 1990, s. 12.

⁶² Andreas Von Tuhr; **Borçlar Hukuku Umumi Kısım C.1-2**, (Çeviri: Cevat Edege), Yargıtay Yayınları, 1983 s. 61; Kemal Oğuzman, Mustafa Turgut Öz; **Borçlar Hukuku Genel Hükümler C.1**, Vedat Kitapçılık, 21.bs., İstanbul, 2023, s. 323; Andreas Furrer, Markus Muller-Chen, Bilgehan Çetiner; **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, On İki Levha Yayıncılık, 2.bs., İstanbul, 2022 s. 61; Eren; **a.g.e.**, s. 1109; Murat Aydoğdu, Serkan Ayan; **Türk Borçlar ve Türk Ticaret Hukukunda Yer Alan Faiz İle İlgili Düzenlemelerin Değerlendirilmesi**, Yetkin, 2. bs., İstanbul, 2014, s. 2; Selahattin Sulhi Tekinay, Sermet Akman, Haluk Burcuoğlu, Atila Altop; **Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Filiz Kitabevi, 1993, s.786; Osman Gökhan Antalya; **Marmara Hukuk Yorumu Borçlar Hukuku Genel Hükümler C: V/1,3**, Seçkin Yayıncılık, İstanbul, 2019, s. 165; Rona Serozan; “Fahiş Faiz”, **Banka ve Tüketici Hukuku Sorunları Sempozyumu**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2010, s. 195; Hamdi Yasaman, Reha Poroy; **Ticari İşletme Hukuku**, Seçkin Yayınları, 19. Bs., Ankara, 2022; s. 105; Melek Bilgin Yüce; “Karşılaştırmalı Olarak 818 Sayılı Borçlar Kanunu İle 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanuna Göre Faiz Uygulaması”, *Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. VIII; S.2, 2011, s. 538.

⁶³ Hermann Becker; **İsviçre Medeni Kanunu Şerhi 6. Cilt Borçlar Kanunu 1. Kısım Genel Hükümler**, (Çeviri: Bülent Olçay), Adalet Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1967, s. 62; Helvacı; **a.g.e.**, s. 65; Arslan Kırmızı; **a.g.e.**, s. 34.

⁶⁴ Ahmet Kılıçoğlu; **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Turhan Kitabevi, 26. bs., Ankara, 2022, s. 785; Kenan Tunçomağ; **Borçlar Hukuku Cilt 1 Genel Hükümler**, Sermet Matbaası, İstanbul, 1976, s. 93; H. Oser, W. Schönenberger; **Borçlar Hukuku İkinci Kısım** (Madde 41-108), (Çeviren: Recai Seçkin), Adalet Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1950, s. 615; Rona Serozan; **Borçlar Hukuku Genel Bölüm İfa, İfa Engelleri, Haksız Zenginleşme**, On İki Levha Yayıncılık, 8. bs., İstanbul, 2022, s. 145.

bulunmaktadır. Öte yandan faizin paranın kullanılmasının karşılığı olduğunu ifade eden görüş, faizin ödenmesi için paranın mutlaka kullanılmasının gerekli olmadığı, paradan mahrum kalınmasının yeterli olduğu savunularak eleştirilmektedir⁶⁵. Bunun yanında anapara faizini medeni semere, temerrüt faizini ise tazminat olarak tanımlayan görüş de bulunmaktadır⁶⁶. İçtihatı ise faiz Yargıtay⁶⁷ tarafından “...*Para borçlarında faiz alacaklının cebinden zamanında bulunmayan paradan mahrumiyeti karşılayan bir ivaz olarak ifade edilebilir...*” şeklinde; Anayasa Mahkemesi⁶⁸ tarafından ise “*Faiz, kişi veya kurumların kullanımına terk ve tahsis edilen nakdî sermayeye karşılık sermaye sahibi lehine oluşan medenî bir "semere" veya "ivaz"dır. Ayrıca alacaklının zararını karşılama işlevi olan, edimini taahhüdüne uygun biçimde süresinde; muaccel borcunu vadesinde ödemeyen borçlunun, bu süreden yararlanmış olma sonucu alacaklı lehine doğan nakdî bir ödentidir. Kaynağı, asıl alacağın kaynağını oluşturan, hukukî işlem, hukukî fiil veya kanundur. Asıl alacağa bağlı olarak doğan fer'i bir haktır. Doğumu ve varlığı, kural olarak asıl alacağın doğumuna ve varlığına bağlı olduğundan, asıl alacak ile birlikte sona erer.*” şeklinde tanımlanmıştır.

Mevzuatımızda faiz tanımı doğrudan yapılmamakla birlikte faize ilişkin pek çok hüküm bulunmaktadır. Faizin tanımını yaparken bu hükümlerin de göz önünde bulundurulması gerektiği düşünülmektedir. Bu kapsamda öncelikle 3095 sayılı Kanun m.1’de TBK ve TTK gereği faiz ödenmesi gerekip de sözleşmede faiz miktarının tespit edilmediği hallerde ne kadar faiz ödeneceği yıllık bazda ve oransal olarak belirlenmekte, ilgili maddenin ikinci fıkrasında Cumhurbaşkanına bu oranı aylık olarak belirleme ve yüzde onuna kadar indirme ve bir katına kadar artırma yetkisi tanınmaktadır. Her ne kadar ilgili maddede para borcuna dair bir düzenleme bulunmamaktaysa da temerrüt faizinin düzenlendiği ikinci maddede para borcunun ifasında temerrüde düşen borçlunun sözleşmede aksi kararlaştırılmadıkça gecikilen

⁶⁵ Oğuzman Öz; **a.g.e.**, s. 323 dpn. 188; Evren; **a.g.e.**, s. 27; Nami Barlas; Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar, Kazancı Hukuku Yayınları, İstanbul, 1992, s. 124.

⁶⁶ Evren **a.g.e.**, s. 27; Haluk Nami Nomer; **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 19. Bs. Beta Yayıncılık, İstanbul, 2023, s.356.

⁶⁷ Y. İBK T. 20.10.1989, E. 1988/4, K/189/3, R.G., T. 24.12.1989, S.20382; Y İBK. T. 20.06.1965, E.1965/9 K.1965/13“Faiz bir sermayenin belli zamanlarda getirdiği nemadan ve muntazam gelirden ibarettir” (Arslan, Kırmızı a.g.e. s. 33-34)

⁶⁸ Anayasa Mahkemesi T.15.12.1998 E. 1997/34 K.1998/79; R.G., T. 26.11.1999, S. 23888.

günler için birinci maddede belirlenen orana göre temerrüt faizi ödeyeceği ifade edilmiştir. İkinci fıkrada ticari işlerde özel bir temerrüt faizi öngörülmekte, üçüncü fıkrada ise sözleşmede temerrüt faizi kararlaştırılmamış olsa dahi akdi faiz kararlaştırılmışsa temerrüt faizinin kararlaştırılan akdi faizden düşük olamayacağı düzenlenmiştir. Kanunun 3. maddesi temerrüt hali de dahil TTK'daki istisnai haller dışında bileşik faiz işletilmesini yasaklamakta; 4/A maddesi ise yabancı para borçlarında ödenecek faizin düzenlenmediği haller için uygulanacak faizi düzenlemektedir. TBK m. 88'de sözleşmede faiz oranı kararlaştırılmadıysa yıllık faiz oranının faiz borcunun doğduğu tarihte yürürlükte olan mevzuat hükümleri çerçevesinde belirleneceği düzenlenmekte, TBK m. 120'de de TBK m. 88'de anapara faizi için düzenlenen hususlara benzer şekilde temerrüt faizi için düzenlemeler öngörülmektedir.

Kanaatimizce faiz tanımı faizin türüne göre farklılaştırılarak yapılmalıdır. Bu kapsamda faiz borcunun özellikleri⁶⁹ ve faiz türleri⁷⁰ kısmında detaylarına değineceğimiz sebepler çerçevesinde; anapara faizi, kullanımından vazgeçilen bir sermayenin karşılığı olarak, borç verilen sermayenin oranında ifa edilen fazlalık iken; temerrüt faizi para borçlarında temerrüde düşülmesi neticesinde kaynağını kanundan alan götürü nitelikte bir tazminat olarak tanımlanabilecektir.

III. FAİZ BORCUNUN ÖZELLİKLERİ

A. Paraya Bağlı Borç Olma Durumu

Her ne kadar biz anapara faizi için paraya bağlı olmasının zorunlu olmadığı sonucuna ulaşmış⁷¹ olsak da öğretide yapılan tanımlarda faizin parasal bir tutara bağlı olduğu hususu ön plana çıkmaktadır. Bu kapsamda öncelikle faizin parasal bir tutara bağlı olmak zorunda olup olmadığı hususunun irdelenmesinde fayda olduğunu değerlendirmekteyiz. Herhangi bir misli borcun ifasında o mal cinsinden bir fazlalık faiz olarak nitelendirilebilecek midir? Faizin tarihi gelişiminden bahsettiğimiz kısımda detaylarını verdiğimiz üzere geçmişte tarım ürünü, kıymetli maden gibi eşyaların geri

---

⁶⁹ Bkz.: s. 14 vd.

⁷⁰ Bkz.: s. 20 vd.

⁷¹ Bkz.: s. 15.

ödenmesindeki fazlalık faiz olarak değerlendirilmiştir⁷². Doktrinde faize ilişkin olarak yapılan tanımların ekseriyetle para borçlarında faize ilişkin bir kısıt çerçevesinde yapıldığı⁷³ görülmüşse de faizin yalnızca para borçları için söz konusu olabileceğini açıkça öne süren görüşlerin bulunduğu da görülmektedir⁷⁴. Faizin yalnızca para borçları için geçerli olabileceğini değerlendiren bu görüşlerin temelinde de 1984 tarihli bir Yargıtay içtihadı⁷⁵ bulunduğu anlaşılmaktadır. Söz konusu kararda altın borcu için temerrüt faizi ödenmesi uygun görülmemiş, mülga 818 sayılı Kanunun m. 103 vd. hükümleri çerçevesinde faizin para borçları için geçerli olduğu ifade edilmiştir. İlgili maddede bir miktar paranın verilmesinde temerrüde düşen borçlu için sözleşmede daha az bir faiz belirlenmiş olsa dahi geçmiş günler için senelik yüzde beş oranında faiz ödenmesi gerektiği düzenlenmektedir. İlgili hüküm önemli farklılıklarla TBK m. 120’de düzenlenmiş olup para borçlarında temerrüdün sonuçlarını düzenlemekte, anapara faizine ilişkin bir düzenleme öngörmemektedir.

Meri mevzuata bakıldığında ise faize dair hükümlerin bir kısmının para borçları için özel düzenlemeler getirdiği, diğer hükümlerde ise para borcuna ilişkin net bir ibarenin yer almadığı görülmektedir. Bu kapsamda diğer misli borçlarda da faizin söz konusu olabileceği ifade edilebilecektir. Özellikle tüketim öduncü sözleşmesine ilişkin TBK m. 386-387 ve 388 hükümlerinden bu çıkarım yapılabilmektedir. Zira TBK m. 386’da tüketim öduncü sözleşmesinin konusunun bir miktar para veya tüketilebilen bir şey olabileceği düzenlenmiş, TBK m. 387’de ise para borcuna ilişkin bir ayırım yapılmaksızın tüketim öduncü sözleşmelerinde faiz hususu düzenlenmiştir. Bu çerçevede konusu para olmayan tüketim öduncü sözleşmelerinde ödünç alandan faiz talep edilebilecektir⁷⁶. Burada ödenecek faizin de misli borcun türünden ödeneceği

⁷² Bkz.: s. 3 vd.

⁷³ Eren; **a.g.e.**, s. 1109; Furrer, Muller-Chen, Çetiner; **a.g.e.**, s. 61; Antalya; **a.g.e.**, s. 165; Oğuzman, Öz; **a.g.e.**, s. 323.

⁷⁴ Kılıçoğlu; **a.g.e.**, s. 785; Şamil Demir; “Türk Borçlar Kanunu’nun Para Borçlarında Faize İlişkin Getirdiği Yenilik ve Sınırlamalar”, **Ankara Barosu Dergisi**, S. 4, Ankara, 2012 s. 213, Mustafa Serhat Şen, Mustafa Kamil Şen; “Türk Borçlar Kanunu’nda Faiz Hükümleri ve Sınırları Adi İşlerde Faiz Ticari ve Tüketici İşlemi Olmayan İşlerde Faiz”, **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, S. 35, Ankara, 2018, s. 471; Nurdan Orbay Ortaç; “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Çerçevesinde Ticari İşlerde Faiz”, **Ankara Barosu Dergisi**, S. 2, 2014, s. 122.

⁷⁵ Y. 4. HD, T.24.04.1984, E.1853, K.4083 (Arslan Kırmızı; **a.g.e.**, s. 7).

⁷⁶ Von Tuhr; **a.g.e.**, s. 61, dpn. 1; Tunçomağ; **a.g.e.**, s. 93; Arslan Kırmızı; **a.g.e.**, s. 35; Türk Hikmet Sami; “Temerrüt Faizi Bileşik Faiz Yöntemiyle Hesaplanabilir mi?”, **Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu X**, BTHAE, Ankara, 1993, s. 134; Barlas; **a.g.e.**, s. 125, dpn. 368 Yazar faizin

değerlendirilmektedir. TBK m. 388’de de faizin nasıl ödeneceğine ilişkin düzenlemeler bulunmakta, yalnızca üçüncü fıkrasında faizin anaparaya eklenerek birlikte yeniden faiz işletilmesinin yasaklandığı ifade edilirken anapara ibaresi kullanılmaktadır. Ancak bu ibarenin de geniş anlamda sermayeyi tabir ettiği değerlendirilmekteyiz.

Faizin para borcuna bağlı işleyeceğini öngören genel hükümler 3095 sayılı Kanun m. 2 ve TTK m. 1530/f.3’dir. TBK m. 120 doğrudan “temerrüt faizi” ibaresine yer vermekte, para borçlarına ilişkin bir ibare 818 sayılı Kanun m. 103’ten farklı olarak TBK m.120’de yer almamaktadır. Bu durumdan ötürü TBK m. 120’nin para borçlarına ilişkin olmadığı gündeme gelebilecekse de 3095 sayılı Kanun m. 2’de “temerrüt faizi”nin para borçlarına özgü olduğu yönündeki açık düzenleme sebebiyle bu hususun öne sürülemeyeceğini düşünmekteyiz. Doktrinde de TBK m.120’de düzenlenen temerrüt faizinin yalnızca para borçlarına ilişkin olduğu kabul edilmektedir⁷⁷. Dolayısıyla TBK m.120’nin 3095 s. Kanun m. 2 ile birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir. TTK m. 1530/f.3 ve devamında düzenlenen faiz de mal ve hizmet tedarikine karşılık para ödeyecek borçlunun temerrüdüne binaen ödenecek temerrüt faizidir. Bu genel hükümlerin yanında TBK m. 510, m. 529, m. 538, m. 627 hükümlerinde de bir takım özel borç ilişkilerinde para borçlarına ilişkin faiz düzenlemeleri yer almaktadır.

Tüm bu değerlendirmeler ışığında faizin mevzuatta para borçları için özel olarak düzenlendiği ancak yalnızca para borçları için söz konusu olmadığı, bu kapsamda da özellikle anapara ve temerrüt faizi açısından bir ayrım yapılması gerektiği kanaatindeyiz. Anapara faizi para harici misli herhangi bir eşyanın öduncünde söz konusu olabilecekken, temerrüt faizi özel olarak düzenlendiği için yalnızca para borçlarında söz konusu olabilecektir⁷⁸. Bu konunun yalnızca teorik bir

---

kural olarak para borcu için söz konusu olabileceğini belirtmekle beraber, misli bir eşyayı konu alan karz sözleşmelerinde eşyanın belli bir yüzdesinin faiz olarak öngörülebileceğini kabul etmektedir.

⁷⁷ Furrer, Muller-Chen, Çetiner; **a.g.e.**, s. 676; Oğuzman, Öz; **a.g.e.**, s. 518; Eren; **a.g.e.**, s. 1243; Arslan Kırmızı; **a.g.e.**, s. 35.

⁷⁸ Von Tuhr; **a.g.e.**, s. 61 dnp.1; Türk; **a.g.e.**, s. 134; Hayri Domaniç; **Türk Ticaret Kanunu Şerhi 1. Cilt**, Temel Yayınları, İstanbul, 1988, s. 41; Nomer; **a.g.e.**, s. 356; Helvacı; **a.g.e.**, s. 47-48; Yazar temerrüt faizini düzenleyen genel hükümler itibarıyla temerrüt faizinin para borçları için özellikle düzenlendiğini, 818 sayılı mülga BK m. 306’dan yola çıkarak misli şeyler için de sermaye faizi talep edilebileceğini savunan görüşlerin haklı olduğunu belirtmektedir.; Arslan Kırmızı; **a.g.e.**, s. 35.

tartışmaya ilişkin olmadığını da ifade etmekte fayda olduğunu düşünmekteyiz. Zira Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Karara İlişkin Tebliğ (2008-32/35)⁷⁹ kapsamında bankalar tarafından altın, gümüş ve platin gibi kıymetli madenlere ilişkin krediler verilebilmekte, bu kıymetli madenlere ilişkin depo hesapları açılabilir⁸⁰. Bahse konu Tebliğin 6 ncı maddesi ile 9 uncu maddesi uyarınca bu hesap ve kredilerde aynı konusu para olan krediler gibi faiz işletilmesi söz konusu olup, bu faiz ilgili kıymetli maden üzerinden oransal olarak işletilebilmektedir⁸¹.

B. Fer-i Nitelikte Olması

Faize ilişkin tanımlarda öne çıkan bir başka unsur faizin asıl alacağa bağlı bir hak olması nedeniyle fer-i nitelikte bir borç olarak nitelendirilmesidir⁸². Faizin asıl alacağa bağlı olarak varlık göstermesi ve çoğalması bunun göstergesidir.

Fer-i haklar asıl borca bağlı ancak ondan ayrı haklardır ve kendi içlerinde ikiye ayrılabilir. Bunlar asıl borcu teminat altına alan haklar ile asıl borcun genişlemesine imkan sağlayan haklardır. Faiz asıl borcun genişlemesini sağlayan fer-i haklardandır⁸³.

Faizin hukuken fer-i bir hak olması Roma Hukukunda asıl borç ilişkisinin yanında ayrı bir stipulatio ile kararlaştırılmasına dayanmaktadır⁸⁴. Hukukumuzda TBK m. 131 ve m. 152’de faizin fer-i niteliği açıkça düzenlenmektedir. Bu kapsamda faizin doğumu ve varlığı asıl alacağa bağlıdır⁸⁵. Örneğin bu bağlılık nedeniyle sözleşmeden

⁷⁹ R.G., T. 29.05.2008, S. 26890.

⁸⁰ Seza Reisoğlu; **Bankacılık Kanunu Şerhi, C. 1**, Yaklaşım Yayınları, Ankara, 2015, s. 898-899.

⁸¹ “Banka tarafından kuyumculuk sektöründe faaliyet gösteren gerçek veya tüzel kişilere gram bazında kullanılmaktadır. Kredi hesaplarına tahakkuk ettirilecek faiz ve komisyonlar altın olarak gram bazında hesaplarda izlenir.” <https://www.teb.com.tr/esnafim/altin-kredisi/> 23.11.2023.

⁸² Von Tuhr; **a.g.e.**, s. 64; Oğuzman, Öz; **a.g.e.**, s. 324; Furrer, Muller-Chen, Çetiner; **a.g.e.**, s. 61; Eren; **a.g.e.**, s. 1109; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop; **a.g.e.**, s. 786; Nomer; **a.g.e.**, s. 356; Kılıçoğlu; **a.g.e.**, s. 787; Serozan; **Borçlar Genel**, 145; Tunçomağ; **a.g.e.**, s. 98; Antalya **a.g.e.**, s. 165; Aydoğdu Ayan **a.g.e.**, s. 3; Türk **a.g.m.**, s. 135.

⁸³ Von Tuhr; **a.g.e.**, s. 64; Helvacı, **a.g.e.**, s. 51; Eren; **a.g.e.**, s. 1109; Kılıçoğlu; **a.g.e.**, s. 787.

⁸⁴ Detaylı açıklamalar için s. 6.

⁸⁵ Von Tuhr; **a.g.e.**, s. 65-66; Antalya; **a.g.e.**, s. 165-166; Eren; **a.g.e.**, s. 1109; Helvacı; **a.g.e.**, s. 52; Oğuzman, Öz; **a.g.e.**, s. 324; Serozan; **Borçlar Genel**, s. 146; Tunçomağ; **a.g.e.**, s. 98; Kılıçoğlu; **a.g.e.**, s. 787; Nomer; **a.g.e.**, s. 356.

kaynaklı borç TBK m. 39 uyarınca iptal edildiği takdirde faiz borcu da ortadan kalkacaktır⁸⁶.

Faiz asıl alacağın bir parçası olmaması sebebiyle aslen asıl alacağa sahip olan kişi için doğacaksa da ayrıca devredilebilir, rehnedilebilir, talep ve dava konusu edilebilir⁸⁷. Hatta asıl alacağa ilişkin davada faize ilişkin ihtirazı kayıt öne sürülmemiş olsa dahi faiz alacağı, ayrıca talep ve dava edilmesi mümkündür, öte yandan burada faizin dava konusu edilmesi halinde dava tarihi itibarıyla asıl alacağın ifa edilmemiş olması, edilmişse de TBK m. 131 gereği ihtirazi kayıt konulmuş olması gerekmektedir⁸⁸. Asıl alacağın temlikinde aksi kararlaştırılmadıysa faiz alacağı da asıl alacakla birlikte temlik edilmiş olur. Ancak faizin asıl alacaktan ayrılması için işlemiş faiz niteliğinde olması gerekmektedir⁸⁹.

TBK m. 152 hükmünde asıl alacağın zamanaşımına uğraması durumunda ona bağlı faizin de zamanaşımına uğrayacağı açıkça düzenlenmiştir. Ancak burada değinilmesi gereken bir husus da TBK m. 147 hükmüdür. Zira bu hükme göre anapara faizi açıkça beş yıllık zamanaşımına tabi tutularak farklılaştırılmıştır. Bu durumda asıl alacağın zamanaşımına uğramasına beş yıldan fazla zaman olduğu durumda dahi anapara faizi, asıl alacaktan önce, beşinci yılın dolması ile zamanaşımına uğrayacaktır⁹⁰. Ancak tersi ihtimal söz konusu olduğunda, yani asıl alacağın zamanaşımına uğramasına beş yıldan az bir süre kaldığı durumda, anapara faizinin asıl alacakla birlikte zamanaşımına uğrayıp uğramayacağı konusu, üzerinde durulması gereken asıl noktadır. Doktrinde kanunun açık hükmü çerçevesinde anapara faizinin 5 yıllık zamanaşımı süresinin asıl alacaktan bağımsız şekilde işleyeceği öne

---

⁸⁶ Von Tuhr; **a.g.e.**, s. 64.

⁸⁷ Von Tuhr **a.g.e.**, s. 65; Eren **a.g.e.**, s. 1110; Oğuzman, Öz; **a.g.e.**, s. 324; Antalya, **a.g.e.**; s. 166; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, s. 789; Serozan; **Borçlar Genel.**, s. 146; Nomer; **a.g.e.**, 357.

⁸⁸ Şeyma Zeynep Ceylan; **Para Borçlarının İfasında Faiz**, Filiz Kitapevi, İstanbul, 2020, s. 69; Y. 13 HD. T. 04.11.2019 E. 2016/18895; K.2019/10791, (Çevrimiçi) (www.lexpera.com.tr) 01.12.2023; Y. 4. HD. T. 22.09.2021; E. 2021/18650; K.2021/5343 (Çevrimiçi) (www.lexpera.com.tr) 01.12.2023.

⁸⁹ Helvacı; **a.g.e.**, s. 60; Kılıçoğlu; **a.g.e.**, s. 789; Aydoğdu, Ayan; **a.g.e.**, s. 4.

⁹⁰ Oğuzman, Öz; **a.g.e.**, s. 324; Serozan; **Borçlar Genel.**, s. 147; Aydoğdu, Ayan; **a.g.e.**, s. 4; Helvacı; **a.g.e.**, s. 52; Hüseyin Ülgen, Mehmet Helvacı, Arslan Kaya, Nedret Füsün Nomer Ertan; **Ticari İşletme Hukuku Güncellenmiş ve Kısmen Yeniden Yazılmış**, 6. bs., Vedat Kitabevi, İstanbul, 2019, s. 80; Barlas; **a.g.e.**, s. 185-186; Yazar temerrüt faizinin de gene zamanaşımı olan on yıllık zamanaşımı süresine bağlı olduğunu dolayısıyla asıl alacağın zamanaşımı süresinin on yıldan uzun olduğu bir durumda temerrüt faizinin on yılda zamanaşımına uğrayacağını öne sürmektedir.

sürülmektedir⁹¹. Dolayısıyla TBK m. 147 hükmü karşısında, TBK m. 152 hükmünün temerrüt faizi için geçerli olacağı kabul edilmektedir.

Yine faizin fer-i nitelikte olmasına bağlı olarak, TBK m. 131/f.2 gereği asıl alacağın sona erdiği bir durumda işlemiş bir faiz alacağının varlığının devam ettirilmesi; sözleşmeyle saklı tutulmasına, ifa anına kadar yapılacak bir bildirimle saklı tutulduğunun belirtilmesine ya da durumdan, olayın koşullarından saklı tutulduğunun anlaşılabilir olmasına bağlıdır. Bu kapsamda TBK m. 104/f.2 ile öngörülen kanuni karine kapsamında, anaparanın tümü için makbuz verilen durumlarda faiz alacağının da ifa edildiği kabul edilmektedir. Bahse konu karine aksi ispat edilebilir niteliktedir.⁹²

Borçlu anapara alacağını ifa etmeden faiz alacağını ifa ettiği takdirde kısmi ifa söz konusu olmayacak, dolayısıyla TBK m. 84 uygulanmayacak, alacaklı kısmi ifa olduğunu öne sürerek ifa talebini reddedemeyecektir.⁹³. Ancak TBK m. 100’de bu hususa ilişkin özel bir düzenleme getirilmiş, borçlunun faiz ödemede gecikmediği takdirde, kısmen yapılan ödemenin ana borçtan düşülebileceği, bunun aksine anlaşma yapılamayacağı öngörülmüştür. Bu kapsamda alacaklı faiz borcunun vadesinin geldiği hallerde borçlunun yaptığı ödemeyi anaparaya mahsup etme isteğini kabul etmek zorunda olmadığı gibi, borçlu da muaccel bir faiz alacağı bulunmadığı takdirde yaptığı ödemenin doğrudan ana borçtan düşülmesini talep edebilmektedir⁹⁴. Öğretide Serozan TBK m. 100 hükmünün borçluyu korur nitelikte gibi görünmesine rağmen esasen alacaklıyı koruduğunu öne sürmekte, hükmün emredici kural olarak öngörülmesini eleştirmektedir⁹⁵. Şöyle ki TBK 100 hükmü olmadığı takdirde borçlunun

⁹¹ Serozan; **Borçlar Genel**, s. 147; Helvacı; **a.g.e.**, s. 52; Ceylan; **a.g.e.**, s. 66; Aksi yönde Evren; **a.g.e.**, s. 84-85.

⁹² Serozan; **Borçlar Genel**, s. 146; Helvacı; **a.g.e.**, s. 54; Helvacı, alacaklının anapara ve faiz alacağını önceden somutlaştırdığı haller için anapara için düzenlenen makbuzun faiz alacağını ortadan kaldırmayacağını kabul etmektedir.; Alper Gümüş; “Makbuz Verilmesi ve Borç Senedi İadesine Bağlanan Karineler (BK m. 88)”, **MÜHFAD**, C.17, S.1-2, 2011, s. 165; Yazar benzer şekilde bahse konu karinenin söz konusu olmayacağı durumları; kıymetli evraka bağlanarak bağımsızlaştırılan faiz ödemeleri (kupon ödemelerini örnek göstermiştir), anapara ifasının kabulü esnasında faizin saklı tutulması, kısmi ifa hali, üçüncü kişi tarafından yalnızca anapara borcunun üstlenilmiş olması ve konkordota süreci şeklinde sıralamıştır.

⁹³ Von Tuhr; **a.g.e.**, s. 66; Furrer, Muller-Chen, Çetiner; **a.g.e.**, s. 61; Serozan; **Borçlar Genel**, s. 147.

⁹⁴ Helvacı **a.g.e.**, s. 53.

⁹⁵ Serozan; **Borçlar Genel**, s. 152-153; Yazar, kuralın mehz kanunda yer alan “Borçlu ancak faiz ve masraf borcunu kapatmada gecikmiş değilse, alacaklının kabullendiği bölümsel ödemesini anaparaya saydırabilir. Aksi halde bu bölümsel ödemesini anaparadan düşemez.” hükmü dikkate alındığında alacaklı lehine olan yönünün daha net bir şekilde ortaya çıktığını, mehz kanunda yer almayan “aksine

gerçekleştirdiği faiz ödemesi kısmi ödeme sayılmayacak, alacaklı tarafından reddedilemeyecektir. Aynı zamanda borçlu doğrudan anapara alacağını da ödeyebilecektir. Ancak TBK m. 100; faiz ve masraf ödemesinde gecikmeye düşülmemiş olma kaydıyla yapılan kısmi ödemenin anaparadan düşülebileceğini düzenleyerek esasen alacaklıyı korumuş bulunmakta, üstelik “aksine anlaşma yapılamaz” diyerek alacaklının borçlu lehine bir tasarrufta bulunmasını da engellemektedir. Öte yandan doktrinde, TBK m. 100 hükmünde yer alan düzenlemenin dar yorumlanması gerektiğini ve alacaklının razı olduğu durumlarda muaccel faiz borcu bulunsu dahi yapılan ödemenin anaparadan düşülebileceğini öne süren görüşler bulunmaktadır⁹⁶.

Asıl alacağı güvence altına alan teminatlar kural olarak faiz alacağını da kapsar⁹⁷, ancak buna ilişkin bazı özel hükümler bulunmaktadır. Örneğin TMK m. 875’te taşınmaz rehininin, TMK m. 946’da taşınır rehininin, TBK m. 589’da kefaletin hangi ölçüde faiz alacağını kapsayacağı düzenlenmektedir.

C. Zamana Bağlı Olması

Faiz, asıl alacağın varlığını sürdürdüğü müddetçe belli bir oran çerçevesinde işleyip birikmekte, dolayısıyla faiz alacağı zamanla (*pro rata temporis*) artmaktadır⁹⁸. Bununla birlikte faizin zamana bağlı olarak işlemesinin mutlaka bir zamanın geçmesi üzerine doğacağı anlamına da gelmediği, paranın ne müddetle borçluda kalacağını bilindiği durumlarda faiz oranı da belli ise faizin önceden hesaplanarak anaparanın içerisine yerleştirilebileceği de öne sürülmektedir⁹⁹. Bu kapsamda belirli vadeli bir borcun verilmesi esnasında, anaparadan faiz oranına uygun şekilde iskonto yapılması; örneğin 10.000 TL’lik bir kredinin 9.000 TL olarak borçlunun kullanımına sunulması ve 10.000 TL olarak geri ödenmesi durumunda yapılan iskonto, faiz olarak

---

anlaşma yapılamaz” ibaresiyle hükmün borçlu lehine değiştirilmez emredici bir kural haline geldiğini belirterek, korunması amaçlanan borçlu aleyhine sonuç doğurulduğunu öne sürmektedir.

⁹⁶ Furrer, Muller-Chen, Çetiner; **a.g.e.**, s. 61.

⁹⁷ Aydoğdu, Ayan; **a.g.e.**, s. 4; Tunçomağ; **a.g.e.**, s. 98; Helvacı, **a.g.e.**, s. 54; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, s. 798.

⁹⁸ Von Tuhr; **a.g.e.**, s. 61-62; Oğuzman, Öz; **a.g.e.**, s. 325; Serozan; **Borçlar Genel**, s. 146; Helvacı; **a.g.e.**, s. 63; Arslan, Kırmızı; **a.g.e.**, s. 41; Türk **a.g.e.**, s. 136; Türk; **a.g.m.**, s. 136.

⁹⁹ Helvacı; **a.g.e.**, s.64; Von Tuhr; **a.g.e.**, s. 63 “*Fakat muayyen vadeli bir ikrazda paranın verilmesi esnasında bir tenzilat (iskonto) yağıldığı takdirde, bu tenzilat vadesi önceden hulul etmiş olan ve ikraz olunan para üzerinden tevkif suretile ödenen bir faizdir*”.

değerlendirilmektedir. Bu durum bankacılıkta iskonto ve reeskont faizi olarak görülmekte, genellikle ticari senetlerin alacağın temliki yöntemi ile vadesinden önce bankaya temlik edilmesi üzerine bankanın senet tutarında, vade tarihini nazara alacak şekilde faiz iskonto ederek ödeme yapması şeklinde ortaya çıkmaktadır¹⁰⁰.

TBK m. 388/2 uyarınca tüketim ödücü sözleşmelerinde aksine bir hüküm bulunmamaktaysa faiz yıllık olarak ödenir. Faizin yıllık olarak belirlenmesi hukukumuzda yaygın uygulamadır¹⁰¹. Bu kapsamda TBK m. 88 ve 120 hükümleri ile 3095 sayılı Kanun'da da faiz oranları yıllık olarak tespit edilmiştir.

TTK m. 675 uyarınca yalnızca görüldüğünde veya görüldüğünden belli bir süre sonra ödenmesi şart kılınan poliçe için düzenleyen tarafından faiz öngörülebilme, diğer poliçelerde faize ilişkin kayıtlar yazılmamış sayılmaktadır. Kanun koyucunun amacının ödeme tarihinin belirsiz olduğu durumlarda faizin işlemesine izin vermek olduğu anlaşılmaktadır. Öte yandan belirli bir vadede ve keşide tarihinden belirli süre sonra ödenecek poliçelerde faizin öngörülemezse de bu poliçelerde ödeme gününün önceden belli olması sebebiyle, keşide tarihi ile vade arasındaki dönem için faiz hesaplanıp poliçe tutarına ilave edilebilecektir¹⁰².

IV. FAİZ TÜRLERİ

A. Anapara Faizi - Temerrüt Faizi

Bu ayırım doktrinde faizin işlediği döneme ilişkin olarak yapılmaktadır. Anapara faizi sermayenin kullanımının borçluya bırakılması karşılığında tarafların kararlaştırması sonucu ya da kanun gereği vadeye kadar işletilen faizdir¹⁰³.

Anapara faizi sözleşmeden kaynaklanabileceği gibi kanundan da doğabilir. Anapara faizinde maksat, kullanımı borçluya bırakılan sermayeden kazanç elde

---

¹⁰⁰ 5411 sayılı Bankacılık Kanunu m. 48 kapsamında bu işlemler kredi niteliğindedir. Bkz.: Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 870. Çeklerin bankaya ciro edilmesinin kredi teşkil ettiğine dair; Bkz.: Reisoğlu **a.g.e.**, s. 878.

¹⁰¹ Poroy, Yasaman; **a.g.e.**, s. 105; Ceylan; **a.g.e.**, s.73.

¹⁰² Helvacı; **a.g.e.**, s. 54.

¹⁰³ Helvacı; **a.g.e.**, s. 102; Poroy, Yasaman; **a.g.e.** s. 106; Arslan, Kırmızı; **a.g.e.**, s. 81; Aydoğdu, Ayan; **a.g.e.**, s. 5; Zekai Gözütok; **Faiz Hukuku**, Bilge Yayınevi, 3.bs., Ankara, 2015, s. 8; Emel Deynekli, Sedat Kısa; **Açıklamalı İctihatlı Faiz Hukuku**, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2003; s. 39; Şirin; **a.g.e.**, s. 70; Evren; **a.g.e.**, s.139; Barlas; **a.g.e.**, s. 126; Yazar işlediği döneme göre yaptığı ayırımın yanında anapara ve temerrüt faizini işlev açısından da ayırmaktadır.

etmektedir¹⁰⁴. Bu sebeple faizi alacağın medeni semeresi olarak tanımlayan görüşlerin anapara faizinin niteliği ile uyumlu bir tanım yaptığını düşünmekteyiz.

Temerrüt faizi ise para alacağına ilişkin bir borçta vadeden sonra ve temerrüt koşullarının oluşması neticesinde zarara ve borçlunun kusuruna bakılmaksızın ödenen faizdir¹⁰⁵. Bu kapsamda anapara faizi ile temerrüt faizi arasındaki en büyük fark olarak birinin vadeye kadar diğerinin ise temerrütten sonra işlemesi gösterilmektedir¹⁰⁶.

Temerrüt faizi TBK m. 120’de ve 3095 sayılı Kanun m. 2’de para borçlarına özel olarak düzenlenmekte, dolayısıyla kanundan kaynaklanmakta ve yalnızca para borçları için geçerli olmaktadır¹⁰⁷. Temerrüt faizi işletilecek olan para borcunun kaynağı sözleşme olabileceği gibi, haksız fiil veya sebepsiz zenginleşme de olabilecektir. Ancak temerrüt faizi kanundan kaynaklandığı için sözleşme ile kararlaştırılmasına gerek bulunmamaktadır. Amaç kazanç elde edilmesi değil, zamanında ifa edilmeyen para borcu nedeniyle var olduğu farzedilen zarara karşı alacaklıyı korumaktır¹⁰⁸. Bu koruma alacaklıya borçlunun kusurunu, zararın varlığını ve miktarını ispat etmek durumunda kalmaksızın temerrüt faizi talep edebilmesi ile sağlanmıştır¹⁰⁹. Temerrüt faizi para borcunu ödemekte temerrüt sebebiyle meydana geldiği kabul edilen zarar nedeniyle ödenmesi gereken tazminatın en alt sınırını teşkil etmektedir¹¹⁰. Öte yandan zararın varlığının ortaya konmasının gerekli olmadığı gibi borçlu zararın bulunmadığını da öne süremeyecektir. Bu çerçevede zararın varlığının kesin kanuni karine olduğunu değerlendirmekteyiz. Bunun yanında alacaklı temerrüdün kendisine daha büyük bir zarar verdiğini ispat ederek munzam (aşkın zarar) zararın tazminini de talep edebilir (TBK m. 122). Temerrüt faizinin bir başka

¹⁰⁴ Arslan, Kırmızı; **a.g.e.**, s. 81; Gözütok; **a.g.e.**, s. 8.

¹⁰⁵ Barlas; **a.g.e.**, s. 126-127; Serozan; **a.g.e.**, s. 306; Helvacı; **a.g.e.**, s. 82; Nomer; **a.g.e.**, s. 432; Arslan, Kırmızı; **a.g.e.**, s. 88; Evren; **a.g.e.**, s. 27; Şirin; **a.g.e.**, s. 65.

¹⁰⁶ Helvacı; **a.g.e.**, s. 102; Aydoğdu, Ayan; **a.g.e.**, s. 5; Arslan, Kırmızı; **a.g.e.**, s. 81.

¹⁰⁷ Eren **a.g.e.**, s. 1244; Nomer **a.g.e.**, s. 432; Barlas **a.g.e.**, s. 126; Arslan Kırmızı **a.g.e.**, s. 88.

¹⁰⁸ Eren; **a.g.e.**, s. 1244; Barlas; **a.g.e.**, s. 127.

¹⁰⁹ Von Tuhr; **a.g.e.**, s. 617; Oser, Schönerberger; **a.g.e.**, s. 764; Eren; **a.g.e.**, s. 1244; Nomer; **a.g.e.**, s. 432; Barlas; **a.g.e.**, s. 128 dñn. 379; Yazar ilaveten, temerrüt faizinin söz konusu olması için borçlunun temerrütten fayda sağlamasının şart olmadığını, faizin amacının bu yararın alacaklıya iadesi amacını taşımadığını vurgulamaktadır.

¹¹⁰ Von Tuhr; **a.g.e.**, s. 618 “Geçmiş günler faizi (temerrüt faizi), temerrütten meydana gelen zarar dolayısıyla verilmesi lazım gelen tazminatın ancak asgari haddini teşkil eder”; Arslan, Kırmızı; **a.g.e.**, s. 88; Öçal; **a.g.e.**, s. 25.

fonksiyonu olarak da borçluyu borcunu zamanında ödemeye teşvik etmesi gösterilmektedir¹¹¹. Ancak bahse konu caydırıcı etkinin kanuni temerrüt faizi için değil yalnızca sözleşmede temerrüt faizi ödeneceğinin öngörüldüğü akdi temerrüt faizinde söz konusu olduğunu öne süren görüşler de bulunmaktadır¹¹². Anapara faizinden farklı olarak, adi işlerde temerrüt faizinin sözleşmede faizin kararlaştırılmadığı durumlarda dahi talep edilebilir olması, TBK m. 120/f.2 hükmü gereği temerrüt faizinin anapara faizine göre daha yüksek oranlarla kararlaştırılabilmesi, yine TBK m. 120/f.3 hükmü gereği temerrüt faizinin sözleşmede kararlaştırılan anapara faizinden az olmayacağı hususları dikkate alındığında; borçluyu borcunu zamanında ödeme yönünde teşvik edeceği, temerrüt durumundan caydırıcı bir yönü olduğunu kabul etmek gerekmektedir. Ancak bu etki temerrüt faizi oranının sözleşme ile tespit edildiği durumlar için daha belirgindir; zira TBK ve 3095 sayılı Kanun gereği temerrüt faiz oranının sözleşme ile tespit edilmediği durumlarda anapara faizi oranı ile temerrüt faizi oranı aynı olmaktadır, ancak kanun koyucu sözleşme ile belirlenebilecek temerrüt faizi oranına ilişkin daha yüksek bir üst sınır çizmektedir¹¹³.

Yargıtay bir HGK kararında¹¹⁴ anapara faizi ile temerrüt faizi arasındaki farka ilişkin olarak *“kapital faizi, bir paranın faiz geliri elde etmek amacıyla ödünç verilmesi veya herhangi bir şekilde bir süre borçluda kalması üzerine, faiz ödenmesinin öngörüldüğü hallerde söz konusu olur. Temerrüt faizi ise borçlunun para borcunu zamanında ödememesi ve temerrüde düşmesi üzerine Yasa gereği olarak kendiliğinden, temerrüdü takip eden günden itibaren başlayan ve temerrüt devam ettikçe varlığını sürdüren, hüküm altına alınabilmesi için alacaklının açık bir talebinin varlığı zorunlu olan karşılıktır.”* değerlendirmesinde bulunmuştur.

Doktrinde temerrüt faizinin yanında temerrüt faizini de kapsayan ancak tazminat faizi, masraf faizi gibi birtakım kavramları da içeren daha geniş bir gecikme

¹¹¹ Barlas; **a.g.e.**, s. 129.

¹¹² Öçal **a.g.e.**, s. 17; Yazar, sözleşmede temerrüt faizinin belirlendiği durumlarda temerrüt faizinin cezai şart karakterinde olduğunu borçluyu borcunu zamanında ödemeye sevk ettiğini belirtmektedir. Öte yandan Barlas bu görüşü somut bir gerekçeye dayanmadığı ve sözleşmede temerrüt faizi öngörülse dahi kanuni oranın uygulandığı durumlarda farklı bir sonucun doğmadığı gerekçeleri ile eleştirmektedir. Bkz.: Barlas; **a.g.e.**, s. 129, dñn. 382.

¹¹³ Kanuni faiz oranlarına ilişkin detaylı açıklama için Bkz.: s. 86.

¹¹⁴ Y. HGK. T.26.05.2004 E.2004/12-318 K.2014/310 (Arslan, Kırmızı; **a.g.e.**, s. 88); Benzer yönde, Y. HGK. T. 09.10.2002 E.2002/709, K.2002/781 (Çevrimiçi) (www.lexpera.com.tr) 17.05.2024.

faizi kavramının kullanıldığı da görülmektedir¹¹⁵. Bu kavramı kullananlar gecikme faizinin temerrüt söz konusu olmasa dahi işleyen faizleri de içerdiğini ifade etmektedir. Zira temerrüt faizi ancak nitelikli bir gecikme hali olan temerrüt durumunda söz konusu olur, sadece borcun ifasında gecikilmiş olması temerrüt faizine yol açmaz. Bu görüş ile paralel bir Yargıtay HGK Kararında¹¹⁶ gecikme faizi türlerinden biri olarak ifade edilen tazminat faizi *“Tazminat konusunda hüküm altına alınacak faiz, tazminat faizidir, yani borçlunun temerrüdü ile ilgili olmayan, tazminatı, miktar bakımından, tamamlamayı hedef tutan bir faizdir. Zararın tamamıyla karşılanmış olması için tazminatın, zararın meydana geldiği anda, zarara uğrayan kimseye ödenmiş olması gerekir. Tazminat geç ödenirse zarar tam olarak kapatılmış olmaz. Bu konudaki faiz, tazminatın geç ödenmesi yüzünden meydana gelmiş bir ek zararın karşılığıdır. Tazminat faizini temerrüt faizinden ayıran önemli bir yön de ihtardan veya davadan önce zararı yapan mutemerrit duruma girmediği halde tazminat faizinin, tazminatın ödenmesi lazımgeldiği yani zararın doğduğu günden başlanılarak ödenmesinin gerekmesinde belirtmektedir.”* şeklinde açıklanmıştır.

Gecikme faizine bir başka örnek olarak da masraf faizi gösterilmekte, TBK m. 529 uyarınca vekaletsiz iş görmede lehine iş görülen için yapılan, TBK m. 538 çerçevesinde komisyoncu tarafından yapılan ve TTK m. 20 kapsamında tacir tarafından başkasının işi için yapılan masraf karşılığında alınabilecek faizler masraf faizi olarak ifade edilmektedir. Burada da masrafın yapıldığı tarihin esasen vade niteliği taşıdığı, masraf tutarının bu tarih itibarıyla ödenmesinden hareketle, masrafın yapıldığı tarihten temerrüt tarihine kadar meydana gelen gecikme için masraf faizinin işleyeceği, temerrüt sonrasında ise temerrüt faizinin söz konusu olacağı belirtilmektedir¹¹⁷.

¹¹⁵ Gözütok **a.g.e.**, s. 8; Evren; **a.g.e.**, s. 140; Helvacı; **a.g.e.**, s. 110; Barlas; **a.g.e.**, s. 130 vd.; Öte yandan gecikme faizi ibaresi kanaatimizce hatalı şekilde mevzuatımızın bazı hükümlerinde temerrüt faizini ifade etmek için de kullanılmakta, bu durum bir kavram karmaşasına yol açmaktadır (Bkz.: BKVKKK m. 26; Tüketici Kredileri Sözleşmeleri Yönetmeliği m. 4/f.1-b(e),3095 s. Kanun m. 4/a). Biz çalışmamızda bu hükümlerde geçen gecikme faizi yerine temerrüt faizi ifadesini kullanmaktayız.

¹¹⁶ Y. HGK. T.15.11.1961, E.1961/36, K.1961/38 (Çevrimiçi) (www.legalbank.net) 17.05.2024. Benzer yönlü haksız fiile ilişkin bir karar için Bkz.: Y. 22. HD. T. 25.02.2015 E. 2013/25310 K. 2015/7203 (Çevrimiçi) (www.lexpera.com.tr) 17.05.2024.

¹¹⁷ Gözütok **a.g.e.**, s. 9; Evren; **a.g.e.**, s. 140.

Doktrinde gecikme faizine ilişkin uygulanacak oranın kanuni anapara faizi mi yoksa kanuni temerrüt faizi mi olacağı hususuna yönelik tartışmalar yürütülmüştür¹¹⁸. Bir kısım yazar bunu temerrüt faizi olarak değerlendirmektedir¹¹⁹ anapara faizi olması gerektiğini savunan görüşler de bulunmaktadır¹²⁰. Ancak temerrüt faizi haricinde bir gecikme faizi tanımı oluşturulmasına ilişkin bu tartışmaların TBK m. 117/f.2 uyarınca sona erdiği düşünülmektedir¹²¹. Zira Kanun koyucu mülga 818 sayılı Kanunun 101 inci maddesinden farklı olarak haksız fiil halinde fiilin işlendiği, sebepsiz zenginleşme halinde ise zenginleşmenin gerçekleştiği tarihte¹²² borçlunun temerrüde düşeceğini doğrudan düzenlemiştir¹²³. Bu kapsamda mülga 818 sayılı Kanun döneminde vade sonrası ancak temerrüt öncesi işleyen faizleri açıklamak için yapılan gecikme faizi ayrımının TBK ile birlikte geçerliliğini yitirdiği değerlendirilmektedir.

Kural olarak temerrüt faizi temerrüt anından itibaren işleyecekse de TBK m. 121 uyarınca faiz, irat borcu veya bağışlanan bir paranın ödenmesinde temerrüde düşülmesi halinde temerrüt faizi icra takibine girilmesi veya dava açılmasıyla işlemeye başlayacaktır¹²⁴. Bahse konu hükümde yer alan faiz¹²⁵ de dahil birtakım borçlar için temerrüt faizi işletilmesine izin verilmekle beraber faizin işlemeye başlayacağı an özel olarak düzenlenmektedir. TBK m. 121/f.2 hükmü ile aksi yöndeki anlaşmaların ceza koşulu niteliğinde olduğu düzenlenerek birinci fıkradaki hükmün yedek hukuk kuralı niteliğinde olduğu öngörülmektedir. Bu kapsamda aksi yöndeki

¹¹⁸ Detaylı tartışma için Bkz.: Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer Ertan; **a.g.e.**, s. 82 vd.; Helvacı; **a.g.e.**, s. 110.

¹¹⁹ Barlas; **a.g.e.**, s. 130 vd.; Yasaman, Poroy; **a.g.e.**, s. 115.

¹²⁰ Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer Ertan; **a.g.e.**, s. 83.

¹²¹ Aynı yönde Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer Ertan; **a.e.**, s. 84.

¹²² Öte yandan hükümde sebepsiz zenginleşmenin iyi niyetli olduğu durumda temerrüt için bildirim gerektiği düzenlenmiştir.

¹²³ Gerekçe incelendiğinde bahse konu hükmün haksız fiilden ve sebepsiz zenginleşmeden kaynaklanan borçlarda, faizin başlangıç tarihi bakımından da özel bir önem taşıyan temerrüt sorununun, içtihat ve doktrine uygun olarak norm düzeyinde çözüme bağlanması amacıyla taslak metne komisyon aşamasında eklendiği anlaşılmaktadır.

¹²⁴ Von Tuhr; **a.g.e.**, s. 618; Yazar, faiz ve iratlar için paranın gelir getirici bir yere yatırılmasının mutad olmaması sebebiyle, hibeler içinse hibe edene normal bir borçluya kıyasla daha az şiddetle muamele edilmesinin uygun olacağı düşüncesiyle hükmün bu şekilde ihdas edildiğini belirtmektedir. Aynı yönde Barlas; **a.g.e.**, s. 175; Yazar yalnızca iratlar yönünden istisnai durumlarda irat miktarının çok yüksek olması halinde yatırıma elverişli olabileceği değerlendirmesini yapmaktadır.

¹²⁵ TBK m. 121/f.3 hükmünden buradaki faizin anapara faizi olduğu anlaşılmaktadır. Barlas, **a.e.**, s. 179; Aynı yönde: Bilgin Yüce; **a.g.m.**, s. 543.

düzenlemeler ceza koşulu olarak değerlendirilecek ve TBK m. 182/f.3 hükmü uyarınca aşırılığı ileri sürülebilecektir.

Temerrüt faizi temerrüt süresi boyunca da işlemeye devam edecektir¹²⁶. Ancak TBK m. 121/f.3 gereği temerrüt faizine tekrar temerrüt faizi işletilmez, bu doğrultuda borçlunun temerrüdü müddetince işleyen temerrüt faizi, mahkeme tarafından hükme bağlandığında veya icra takibi yapıldığından itibaren işletilemeyecektir¹²⁷. Öte yandan Yargıtay HKG tarafından verilen bir karara göre borçlunun işlemiş temerrüt faizi miktarını kabul ederek bunu bir tarihte ödeyeceğini taahhüt ettiği durumda ve işlemiş faiz de anapara alacağına döneceği için bu tutara temerrüt faizinin yürütülmesi mümkündür¹²⁸. Yargıtay'ın bu kararı ile işlemiş faiz borcunun kabulü ve ödeneceğine ilişkin taahhüdü bir yenileme olarak kabul ettiği, bu çerçevede borcun niteliğini faizden anaparaya çevirdiği anlaşılmakla beraber TBK m. 133/f.1 (keza mülga 818 sayılı BK m. 188/f.1) gereği yenilemenin söz konusu olabilmesi için tarafların bu hususta açıkça anlaşmış olması gerekmektedir¹²⁹. Bu çerçevede salt borç ikrarının bu neticeyi doğurmayacağı kanaatindeyiz¹³⁰.

Sonuç olarak temerrüt faizinde, temerrüde düşülmesi karşında alacaklının menfaatinin korunması amacı ön plana çıkmaktayken anapara faizi kullanımı borçluya

¹²⁶ Barlas **a.g.e.**, s. 127.

¹²⁷ Türk; **a.g.m.**, s. 169; Nomer; **a.g.e.**, s. 364.

¹²⁸ Y. HGK. T. 31.03.2004, E.2004/12, K.2004/183 (www.legalbank.net); “Hemen belirtilmelidir ki, Borçlar Kanunu'nun konuya ilişkin 104/ son maddesindeki hüküm, hiçbir tereddüde yer vermeyecek bir açıklıkla, geçmiş günler faizinin ödenmesinde temerrüde düşülmesinden dolayı, faiz borcuna ayrıca faiz yürütülemeyeceğini öngörmektedir. Bu hükmün anlamı, para borcunu ödemedede temerrüde düşen borçlunun, geçmiş günler faizine mahkum olduktan sonra, geçmiş günler faizini ödemekte de temerrüde düşmesi halinde, bunlar için tekrar temerrüt faizi yürütülemeyeceğidir ... Ne var ki, faiz alacağı olarak doğduğu; eş söyleyişle kaynağı ve kökeni itibarıyla bir faiz alacağından ibaret bulunduğu halde, sonradan gerçekleşen bazı hukuksal olgular nedeniyle bu nitelikten çıkarak, ana para (kapital) haline gelen alacakların, Borçlar Kanunu' nun anılan 104/son maddesinin kapsamı dışında bulunduğu; böyle hallerde, artık ortada bir faiz alacağı değil, ana para (kapital) alacağı bulunduğu için, o alacağa ayrıca faiz yürütülebilmesine hukuken engel olmadığı da, yine Yargıtay'ın sapma göstermeyen bir başka uygulamasıdır. ...Bir mahkeme hükmüyle belirlenmiş olsun veya olmasın, borçlunun, faiz borcunun varlığını ve miktarını kabul ederek, bu borcunu belirli bir tarihte ödeyeceği yolunda taahhütte bulunmuş olması halinde, alacaklı yönünden artık ortada bir faiz alacağının değil, borçlunun kabulü ve ödeme taahhüdü karşısında nitelik değiştirerek ana paraya dönüşen bir alacağın bulunduğu, bu nedenle de dava veya icra takibi tarihinden itibaren buna ayrıca faiz istenilebileceği, Yargıtay'ın istikrar kazanmış uygulamasında kabul edilmektedir.” Benzer yönde Y. 15. HD. T.27.04.1989 E.1988/3466 K.1989/2141 (Çevrimiçi) (www.lexpera.com.tr) 17.05.2024.

¹²⁹ Nomer; **a.g.e.**, s. 436,484; Yenileme TBK m. 133/f.1 gereği ancak tarafların açık iradesi ile söz konusu olabilir.

¹³⁰ Aynı yönde Nomer; **a.g.e.**, s. 436.

bırakılan bir sermayeye binaen işleyen bir faiz olarak ortaya çıkmaktadır. Bu çerçevede anapara faizi ile temerrüt faizi arasındaki farkın yalnızca işledikleri döneme ilişkin olmadığını, anapara faizinin verilen borca bir karşılık olarak alındığını, dolayısıyla alacağın medeni semeresi tanımı ile uyumlu olduğunu, temerrüt faizinin ise götürü bir tazminat niteliğinde olduğunu değerlendirmekteyiz¹³¹. Bunun yanında anapara faizi tüm tür borçları için söz konusu olabileceksen, temerrüt faizi yalnızca para borçlarında gündeme gelecektir¹³².

B. Kanuni Faiz – İradi Faiz

Bu faiz ayrımı doktrinde faizin kaynağına bağlı olarak yapılmaktadır. Alacaklar doğrudan faiz doğurmamakta, dolayısıyla bir dayanağa ihtiyaç duymaktadır¹³³. Bu kapsamda faiz kanundan doğabileceği gibi hukuki işleminden de kaynaklanabilmektedir.

Hemen belirtmek gerekir ki; doktrinde iradi faiz yerine akdi faiz kavramı kullanılsa da akitlerin faiz doğurabilecek hukuki işlemlerin yalnızca bir kısmını kapsaması nedeniyle tüm hukuki işlemlerin temeli olan iradeyi esas alan iradi faiz kavramı daha doğru bir kullanım olacaktır¹³⁴.

İradi faizler hukuki işlemlerden kaynaklanan faizlerdir. Kanunen ilgili alacağa faiz yürütülmesi gerekme dahi taraflar karşılıklı iradeleriyle¹³⁵ ya da bazı hallerde tek taraflı olarak faiz yürütülmesine karar verebilmektedir¹³⁶. İradi faizler ekseriyetle akitlerden doğmaktaysa da tek taraflı hukuki muamelelerle de faizin doğması söz

¹³¹ Aynı yönde Evren; **a.g.e.**, s. 139; Sabih Arkan; **Ticari İşletme Hukuk Son Değişikliklere Göre Hazırlanmış**, BTHAE Yayınları, 27. bs. Ankara, 2021, .s .80; Yağcı; **a.g.e.**, s. 422; Poroy, Yasaman; **a.g.e.**, s. 106; Barlas; **a.g.e.**, s. 136; Arslan Kaya; “Adi ve Ticari İşlerde Faiz”, **İÜHFM**, C.54, S.1-4, 1994, s. 352; Y. HGK., 12.09.2012 T., E.2012/19-314, K.2012/557 (Çevrimiçi) (www.lexpera.com.tr) 17.05.2024; Aksi yönde Helvacı; **a.g.e.**, s. 81-82; Arslan Kırmızı; **a.g.e.**, s. 45. Aksi görüşteki yazarlar temerrüt faizinde zararın aranmaması nedeniyle tazminat niteliğinde olamayacağı görüşündedir; Oser, Schönerberger; **a.g.e.**, s. 764; yazar temerrüt faizinin tazminat olmadığını zira temerrüt faizi ile birlikte hakiki zararın tazmininin de talep edilebileceğini belirtmektedir.

¹³² Türk; **a.g.m.**, s. 138; Barlas; **a.g.e.**, s. 137.

¹³³ Evren; **a.g.e.**, s. 189; Oğuzman, Öz; **a.g.e.**, s. 323; Eren **a.g.e.**, s. 1109; Barlas **a.g.e.**, s. 125; Arslan, Kırmızı; **a.g.e.** s. 90; Nomer; **a.g.e.**, s. 356; Oser, Schönerberger; **a.g.e.**, s. 616; Yazar faizin kanun ve hukuki işlemin yanında yenilik doğuran bir karar neticesinde mahkeme kararıyla doğabileceğini de belirtip üçüncü bir sınıflandırma da yapmaktadır.

¹³⁴ Helvacı; **a.g.e.**, s. 96.

¹³⁵ Evren; **a.g.e.**, s. 191.

¹³⁶ Arslan, Kırmızı; **a.g.e.**, s. 90; Helvacı; **a.g.e.**, s. 96; Von Tuhr; **a.g.e.**, s. 67.

konusu olabilmektedir. Buna örnek olarak vasiyetnamede vadeli bir vasiyet için faiz şart edilebilmesi gösterilmektedir¹³⁷.

Bu kapsamda akdi faiz ise sözleşmeden kaynaklanan bir iradi faiz çeşididir¹³⁸. Bu faizde taraflar sözleşme kapsamında faiz ödenmesini kararlaştırmıştır. Ancak faiz ödeneceği kararlaştırılmakla beraber faizin hangi oranda ve ne zaman ödeneceği tespit edilmediği takdirde 3095 sayılı Kanun çerçevesinde belirlenecektir¹³⁹.

Kanuni faiz ise, ödenmesi bir kanun hükmüne dayanan faizleri ifade etmektedir. Bu durumda taraf iradelerinden bağımsız bir şekilde faiz kanun hükmü gereği talep edilebilmektedir¹⁴⁰. En temel örneği TBK m. 120 gereği sözleşmede kararlaştırılmamış olsa dahi talep edilebilecek olan temerrüt faizidir.

Kanuni faizleri iradi faizlerden ayıran noktalardan birisi de talep edilebileceği andır. İradi faizde faiz işlemekteyse de istenebileceği tarihler genellikle aylık, üç aylık, senelik gibi periyotların sonunda talep edilebileceği iradi olarak belirlenmiş ya da böyle bir belirleme yapılmaması durumunda kanunun¹⁴¹ gösterdiği dönemler itibariyle talep edilebilmektedir. Kanuni faizler ise doğumları anından itibaren talep edilebilir hale gelmektedir¹⁴².

C. Adi Faiz – Ticari Faiz

Faiz uygulandığı işe göre adi ve ticari faiz olarak ayrılmaktadır. Ayrımın temelinde faizin işletildiği borcun doğduğu hukuki alan yatmaktadır. Hukukumuzda ticari faiz ile adi faiz arasında bu ayrımın başta faiz sınırlarının uygulanması hususu olmak üzere bir takım önemli sonuçları bulunmaktadır. Bu kapsamda öncelikle kısaca ticari iş kavramına değinmek gerekmektedir.

TTK m. 3 ile TTK'da düzenlenen hususlar ile bir ticari işletmeyi ilgilendiren bütün işlem ve fiillerin ticari iş olduğu düzenlenerek ticari iş için iki kriter öngörülmektedir. TTK m. 19'da ise bir tacirin kural olarak borçlarının ticari borç

---

¹³⁷ Von Tuhr; **a.g.e.**, s. 67.

¹³⁸ Von Tuhr; **a.g.e.**, s. 67; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop; **a.g.e.**, s. 789.

¹³⁹ Arslan Kırmızı; **a.g.e.**, s. 90.

¹⁴⁰ Von Tuhr; **a.g.e.**, s. 67; Arslan, Kırmızı; **a.g.e.**, s. 90; Evren; **a.g.e.**, s. 189.

¹⁴¹ Örneğin 3095 sayılı Kanun m. 1 uyarınca faizin yıllık ödenmesi gerekmektedir.

¹⁴² Evren; **a.g.e.**, s. 189.

olacağı, ancak gerçek kişi tacirlerde işlemin yapıldığı anda bunun ticari işletmesiyle ilgili olmadığını diğer tarafa açıkça bildirmesi veya işin ticari olmasına durumun elverişli olmaması halinde borcun adi borç niteliği taşıyacağı düzenlenerek ticari iş karinesi öngörülmüştür. Aynı maddenin ikinci fıkrasında taraflardan yalnız birisi için ticari olan işin Kanunda aksine bir hüküm bulunmadığı takdirde diğer taraf için de ticari iş sayılacağı düzenlenmektedir.

Ticari faiz ticari işten doğan faiz olması nedeniyle TTK m. 3 ve 19 hükümleri çerçevesinde ticari iş olarak nitelendirilen işlerden doğacak olan faiz ticari faiz kapsamına girecekken, adi faiz ticari olmayan işler için söz konusu olan faizdir¹⁴³. Burada TTK m. 3 hükmünde tarafların tacir olmasına ilişkin bir sınırlama konulmadığına dikkat çekmek gerekmektedir. Bu çerçevede tarafları tacir olmasa dahi TTK'da düzenlenen hususlara ilişkin işler de ticari sayılacaktır¹⁴⁴. TTK m. 3'ün ticari işletmeyi ilgilendiren işlem ve fiilleri ticari iş olarak nitelemesi nedeniyle ticari işletmeyi ilgilendiren haksız fiiller de bu kapsama girmektedir¹⁴⁵.

Hem anapara hem de temerrüt faizinde, ticari ve adi faize ilişkin farklılıklar söz konusudur. TBK m. 387 uyarınca ticari olmayan tüketim ödöncü sözleşmelerinde taraflarca kararlaştırılmadığı takdirde faiz istenememektedir. Burada bahsi geçen anapara faizi olup, bu kapsamda ticari iş niteliğindeki tüketim ödöncü sözleşmelerinde sözleşmede kararlaştırılmasa dahi faiz talep edilebilmektedir¹⁴⁶.

TTK m. 20 uyarınca tacirin ticari işletmesiyle ilgili bir iş veya hizmet görmesi halinde uygun bir ücret isteyebileceği, verdiği avanslar ve yaptığı giderler için ödeme tarihinden itibaren faize¹⁴⁷ hak kazanacağı düzenlenmektedir¹⁴⁸. Bu hükümle kar elde etme amacıyla faaliyet gösteren tacirin, işletmesiyle alakalı bir işi karşılıksız görmeyeceği düzenlenmiş olmaktadır. TBK m. 387 ve TTK m. 20 hükümleri çerçevesinde ticari faiz adi faizden ayrılmakta, sözleşmede kararlaştırılmasa dahi faiz

---

¹⁴³ Helvacı; **a.g.e.**, s. 115; Arslan, Kırmızı; **a.g.e.**, s. 91; Gözütok; **a.g.e.**, s. 11; Evren; **a.g.e.**, s.204; Deynekli, Kısa; **a.g.e.**, s. 42; Şirin; **a.g.e.**, s. 69; Orbay Ortaç; **a.g.m.**, s. 123; Kaya; **a.g.m.**, s. 354.

¹⁴⁴ Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer Ertan; **a.g.e.**, s. 71; Poroy, Yasaman; **a.g.e.**, s. 100; Alper Çağlar Koyuncu; **Ticari İşlerde Faiz**, Seçkin Yayıncılık, 2017, Ankara, s. 88.

¹⁴⁵ Koyuncu; **a.g.e.**, s. 93-95.

¹⁴⁶ Koyuncu; **a.g.e.**, s. 102; Helvacı; **a.g.e.**, s. 116.

¹⁴⁷ Bahse konu faiz anapara faizidir, Bkz.: Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer Ertan; **a.g.e.**, s. 274.

¹⁴⁸ Helvacı; **a.g.e.**, s. 116; Evren; **a.g.e.**, s. 205.

talep edilebilmektedir¹⁴⁹. Bu durumun arkasında da tacirin ticari işletmeyi kar elde etme gayesi ile işlettiğinin kabulü ve hiçbir ticari işin veya hizmetin ücretsiz sunulmayacağı ilkesinin yattığı öne sürülmektedir¹⁵⁰.

Bunun yanında TBK'da yer alan bazı özel düzenlemeler çerçevesinde ticari olmayan işler için de faizin kanundan kaynaklandığı durumlar bulunmaktadır. Bunlar vekilin yaptığı giderler ve verdiği avanslar için öngörülen TBK m. 510 veya vekaletsiz iş görenin yaptığı masraflar için öngörülen TBK m. 529 uyarınca ödenmesi gereken faizler gibi bazen başkasının işinin yapılması nedeniyle hak edilen faizlerken; bazen de alacağın devrinde garanti ile yükümlü olan devredenden TBK m. 193 kapsamında talep edilebilecek faiz veya taşınır satışı sözleşmelerinde sözleşmeden dönme neticesinde satıcıdan satış bedelinin iadesi talep edilirken TBK m. 229 uyarınca istenebilecek faiz gibi alınan bir paranın iadesi sırasında ödenecek faizlerdir.

Ticari faiz ile adi faiz arasındaki önemli bir farklılık da faiz oranının sınırlandırılması hususundadır. TBK m. 88/f.2 uyarınca taraflarca kararlaştırılacak anapara faizinin 3095 sayılı Kanuna göre belirlenecek faizin yüzde ellisini aşamayacağı düzenlenmiştir. Benzer bir sınırlama TBK m. 120'de temerrüt faizi için getirilmiş, bu faizin de 3095 sayılı Kanuna göre belirlenecek faizin yüzde yüzünü aşamayacağı öngörülmüştür. Öte yandan TTK m. 8/f.1'de açıkça ticari işlerde faiz oranının serbestçe belirlenebileceği düzenlenmektedir. Bu kapsamda ileride kapsamlı bir şekilde ele alacağımız, ticari işlerde faizin serbestçe belirlenip belirlenemeyeceği tartışması doğmuştur¹⁵¹.

Bunun yanında, detaylarına bileşik faiz kısmında değineceğimiz bir konu olarak TTK m. 8/ f.2 uyarınca ticari faizde bileşik faize bazı durumlarda izin verildiğini ifade etmek gerekmektedir¹⁵². Adi faizde ise hem temerrüt hem de anapara faizi açısından bileşik faiz tamamıyla yasaktır¹⁵³.

¹⁴⁹ Orbay Ortaç; **a.g.m.**, s. 124; Şirin; **a.g.e.**, s. 69.

¹⁵⁰ Helvacı; **a.g.e.**, s. 116; Arkan; **a.g.e.**, s. 85.

¹⁵¹ Bkz.: s. 123 vd.

¹⁵² Helvacı; **a.g.e.**, s. 125; Orbay Ortaç; **a.g.m.**, s. 127; Evren; **a.g.e.**, s. 207.

¹⁵³ Kaya; **a.g.m.**, s. 361.

Son olarak adi faiz ile ticari faiz arasında geçmişte bulunan ancak günümüzde geçerliliğini yitirmiş olan bir farklılık da faizin anaparayı geçebilmesi hususudur. Mülga Murabaha Nizamnamesinde faizin anaparayı geçemeyeceğine ilişkin sınırlama 6762 sayılı mülga TTK m. 1473'ün yürürlüğe girmesine kadar ticari işler için de geçerli iken söz konusu maddenin yürürlüğe girmesinin ardından ticari işler açısından bu yasak kalkmış, adi işlerde ise devam etmiştir. Ancak Murabaha Nizamnamesinin yürürlükten kaldırılması ile bu ayırım ortadan kalkmıştır¹⁵⁴.

D. Basit Faiz – Bileşik Faiz

Basit ve bileşik faize ilişkin bu ayırım faiz miktarının hesaplanmasına ilişkindir. Mevzuatımızda bileşik faize ilişkin doğrudan bir tanım bulunmamakla beraber çeşitli hükümlerden bir tanım yapılabilmektedir¹⁵⁵. Basit faizde faiz miktarı belli bir süre ve oran ile yalnızca anapara üzerinden hesaplanmaktadır. Bileşik faizde ise belli bir süre boyunca bir oran üzerinden işleyen faizin belli dönemlerde anaparaya eklenmesi ile oluşan toplam tutara tekrar faiz işletilmesi söz konusudur¹⁵⁶. Böylece faize de faiz işletilmesi söz konusu olmaktadır. Bileşik faize ilişkin tanım yapılırken doktrinde genellikle anapara ve temerrüt faizine ilişkin bir ayırım yapılmamaktadır. Bazı yazarlar bileşik faizin yalnızca anapara faizine faiz işletilmesi halinde değil, temerrüt faizine faiz işletilmesi halinde de söz konusu olabileceğini açıkça ifade etmiştir¹⁵⁷. Öte yandan bileşik faizin yalnızca anapara faizi için söz konusu olabileceğini, vadesinde ödenmeyen anapara faizine işletilecek temerrüt faizinin bileşik faiz olmayacağını savunan görüşler de bulunmaktadır¹⁵⁸. Bu görüşü savunan yazarlara göre TBK m. 121/f.1 uyarınca ödenmeyen faiz borcuna temerrüt faizi işletilmesine imkan verilmiştir. Ancak kanaatimizce bahse konu hüküm ile anapara faizi için temerrüt faizi işletilmesine imkan tanınmış olması, bu uygulamanın bileşik faiz niteliğinde olmadığı

---

¹⁵⁴ Koyuncu; **a.g.e.**, s. 99.

¹⁵⁵ Bu hükümlerin başında karz akitlerine ilişkin TBK m. 388/f.3 hükmü ve TTK m. 8/f.2 hükmü gelmektedir.

¹⁵⁶ Evren; **a.g.e.**, s. 192; Tunçomağ; **a.g.e.**, s. 105; Eren; **a.g.e.**, s. 1115; Hüseyin Hatemi, Emre Gökyayla; **Borçlar Hukuku Genel Bölüm**, 4. Bs., Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2017, s. 244; Kaya; **a.g.m.**, s. 352; Orbay Ortaç; **a.g.m.**, s. 123; Deynekli, Kısa; **a.g.e.**, s. 43; Demir; **a.g.m.**, s. 221; Ceylan; **a.g.e.**, s. 88; Demir; **a.g.m.**, s. 221; Arslan Kırmızı; **a.g.e.**, s. 92; Türk; **a.g.m.**, s. 165; Şirin; **a.g.e.**, s. 74.

¹⁵⁷ Helvacı; **a.g.e.**, s. 99; Yağcı; **a.g.m.**, s. 422.

¹⁵⁸ Arslan, Kırmızı; **a.g.e.**, s. 92; Bilgin Yüce; **a.g.m.**, s. 543.

sonucunu doğurmamaktadır. Bileşik faiz yukarıda da ifade ettiğimiz üzere faizin hesaplanma yöntemine ilişkin olup faiz borcu için faiz işletilmesi bileşik faiz niteliğindedir. Kanun koyucunun buna izin vermiş olması uygulamanın bileşik faiz niteliğinde olduğu gerçeğini değiştirmemekte, yalnızca bileşik faiz yasağının bir istisnasını teşkil etmektedir¹⁵⁹. TBK m. 121/f.3 ile kanun koyucu açıkça temerrüt faizine temerrüt faiz işletilmesini yasaklamış olup bu durum da mevzuatımızda bileşik faiz yasağına ilişkin bir başka kuraldır¹⁶⁰.

Borcun faizine de faiz işletilmesi yani bileşik faiz, borçlunun öngöremeyeceği büyüklükte bir faiz yükü altına girmesine yol açabilmesi nedeniyle¹⁶¹ hukukumuzda da diğer hukuk sistemlerinde olduğu gibi kısıtlanmış, basit faiz esas alınmıştır¹⁶². Bileşik faize dair bu olumsuz algı eski çağlardan bu yana sürmekte, bileşik faiz yasağı Roma Hukukuna dayanmaktadır¹⁶³. TBK m. 388/f.3 ile faizin anaparaya eklenerek tekrar faiz işletilmesinin kararlaştırılamayacağı düzenlenmektedir. Bu hüküm her ne kadar tüketim ödücü sözleşmelerine ilişkin olsa da genel bir uygulama alanı olduğu kabul edilmektedir¹⁶⁴. Öte yandan bahse konu hükmün uygulanmasına ilişkin bir tartışma da söz konusudur. Şöyle ki mülga 818 sayılı BK m. 308 “*Faizin, anaya zammedilerek birlikte tekrar faiz yürütülmesi evvelden mukavele edilmiş olsa bile, batıldır.*” hükmünü ihtiva etmektedir. Bahse konu Kanunun mehz İsviçre Borçlar Kanunundan hatalı şekilde tercüme edildiğini, aslen “*Faizin ana paraya eklenmesi ve onunla birlikte tekrar faiz getirmesi hakkında önceden yapılan sözleşme batıldır.*” şeklinde çevrilmesi gerektiğini iddia eden ve bu çerçevede faiz borcunun oluşması sonrasında tarafların anlaşarak bu borcu anaparaya dahil edebileceğini, dolayısıyla yasağın yalnızca faiz borcu doğmadan yapılacak anlaşmalara ilişkin olduğunu savunan görüşler bulunmaktadır¹⁶⁵. Zira hükmün amacının borçlunun önceden

¹⁵⁹ Aynı yönde Türk; **a.g.e.** s. 168.

¹⁶⁰ Arslan, Kırmızı; **a.g.e.**, s. 93.

¹⁶¹ Öte yandan bileşik faiz yasağının enflasyon dönemlerinde borcunu zamanında ödeyemeyenler için bir avantaj doğurduğunu savunan görüş de bulunmaktadır. Bkz.: Gözütok **a.g.e.** s. 20.

¹⁶² Von Tuhr; **a.g.e.**, s. 69, Tunçomağ; **a.g.e.**, s. 68; Helvacı; **a.g.e.**, s. 122; Evren; **a.g.m.**, s. 192.

¹⁶³ Seymour Gonne Vesey-Fitzgerald; “*Dam Dupat—Alterum Tantum*”, **Journal of Comparative Legislation and International Law**, S.7-4,1925, s. 175; Maloney **a.g.m.**, s. 93 Anatocism olarak adlandırılan bu uygulama Eski Yunan’da tepki çekmesine rağmen resmen yasaklanmamış, ancak Roma İmparatorluğunda yasaklanmıştır.

¹⁶⁴ Arslan, Kırmızı; **a.g.e.**, s. 93; Domaniç; **Şerh**, s. 42; Türk; **a.g.e.**, s. 168; Evren; **a.g.e.**, s. 25.

¹⁶⁵ Türk; **a.g.e.**, s. 167; Helvacı; **a.g.e.**, s. 124.

öngöremeyeceği fahiş bir borç altına girmesini engellemek olduğu, faiz miktarı belli olduktan sonra borçlunun bunu kabul etmesinin önünde bir engel bulunmadığı ifade edilmektedir. Kanaatimizce bahse konu tartışmayı değerlendirirken TBK m. 388/f.3 ile mülga 818 sayılı BK m.308 arasındaki lafız farklılığını da dikkate almak gerekmektedir. Buna göre BK m. 308’de yer alan ve yanlış çeviri yapıldığı izlenimini destekleyen¹⁶⁶ evvelden kelimesine TBK hükmünde yer verilmemesi kanun koyucunun önceden veya sonradan yapılan anlaşmalar arasında bir ayrım yapmadığı izlenimini doğurmaktadır¹⁶⁷. Bu kapsamda sonradan yapılan anlaşma ile borcun konusunun değiştirilmesi, yani işlemiş faizin anaparaya eklenmesine karar verilmesi, mülga 818 sayılı BK döneminde kendisine hukuki dayanak bulabilecekse de TBK m. 388/f.3 kapsamında bu imkan kanaatimizce ortadan kalkmıştır. Bu yöndeki anlaşmalar faiz borcu işlemiş olsa dahi kanunun emredici hükmüne aykırılık teşkil edecektir. Bu durum TBK çerçevesinde; ancak tarafların TBK m. 133 uyarınca açıkça anlaşarak yenileme yapması halinde söz konusu olabilecektir¹⁶⁸.

Bileşik faize ilişkin bir başka hüküm de TBK m. 121’de düzenlenmiştir. Buna göre faiz, irat ve bağışladığı bir miktar parayı ödemede temerrüde düşen borçlunun icra takibine girildiği veya dava açıldığı tarihten itibaren temerrüt faizi ödemekle yükümlü olduğu, ilgili hükmün ikinci fıkrasında ise bu hükme aykırı olarak yapılan sözleşmelerin ceza koşulu hükümlerine tabi olacağı düzenlenmiştir. Söz konusu hüküm hem adi hem ticari anapara faizleri için geçerli olmakta olup anapara faizine temerrüt faizi işletilmesini düzenlemekte, bu uygulama da faize faiz işletilmesi niteliğinde olması sebebiyle bileşik faiz olarak değerlendirilmekle beraber kanunun açık hükmü çerçevesinde buna izin verildiği kabul edilmektedir¹⁶⁹. Bunun yanında TBK m. 121/f.1 hükmü aksine anlaşma yapılabilir nitelikte olup tarafların anapara faizine ilişkin borcunun ödenmesinde temerrüde düşen borçluya temerrüt anından itibaren faiz işletilmesini kararlaştırması mümkündür¹⁷⁰. Bu anlaşma ceza koşulu

¹⁶⁶ Helvacı; **a.g.e.**, s. 123; Yazar kanun koyucunun önceden veya sonradan yapılan anlaşmalar arasında farklılık yaratmak istemese “evvelden” kelimesinin kullanılmasına gerek olmadığını belirtmektedir.

¹⁶⁷ Öte yandan hükmün gerekçesinde madde metninde yapılan sadeleşme dışında maddede 818 sayılı Borçlar Kanununa göre bir hüküm değişikliği bulunmadığı belirtilmiştir.

¹⁶⁸ Mergen; **a.g.t.**, s. 146.

¹⁶⁹ Helvacı; **a.g.e.**, s. 101; Evren; **a.g.e.**, s. 192; Aksi yönde Arslan, Kırmızı; **a.g.e.**, s. 92; Detaylı açıklamalar için Bkz.: s. 24.

¹⁷⁰ Türk; **a.g.m.**, s. 168; Helvacı; **a.g.e.**, s. 124.

hükümlerine tabi olması sebebiyle TBK m. 182/f.3 hükmü çerçevesinde fahiş olması halinde hakim tarafından indirilebilecektir. Ancak TTK m. 22 uyarınca tacirler TBK m. 182/f.3 çerçevesinde aşırılık iddiasıyla cezanın indirilmesini talep edemeyecektir¹⁷¹.

Bunun yanında TBK m. 121/f.3'te de temerrüt faizine faiz işletilemeyeceği açıkça düzenlenmiştir; dolayısıyla TBK m. 121 hükmü yalnızca adi ve ticari anapara faizelerine faiz işletilmesine imkan tanımakta, temerrüt faizi için söz konusu olmamaktadır¹⁷². Bahse konu hüküm ile ödeme zorluğu çeken borçlunun temerrüt faizi borcunun bileşik faiz yöntemiyle öngörülemez ve ödenemez bir hal almasının engellenmesi amaçlanmaktadır. Emredici hüküm olması nedeniyle aksi yönde anlaşma yapılamaz¹⁷³. Öte yandan geçmişte Yargıtay 2. Hukuk Dairesi ve 4. Hukuk Dairesi tarafından verilen bazı kararlarda¹⁷⁴ işlemiş bulunan temerrüt faizinin harcı verilerek dava konusu edildiği durumlarda dava tarihinden itibaren faiz işletilmesinin mümkün olduğu yönünde kararları bulunmaktaysa da bu husus diğer dairelerce benimsenmemiş¹⁷⁵ ve bu kararlardan da sonradan vazgeçilmiştir¹⁷⁶.

¹⁷¹ Ancak borçlu tacir dahi olsa ceza-i şartın ekonomik yönden mahvına yol açacak derecede yüksek olması halinde indirim yapılabileceği Yargı uygulamalarında kabul edilmektedir. Y. 3. HD. T.25.03.2019, E.2017/6599, K.2019/2531 (Çevrimiçi) (www.lexpera.com.tr) 17.05.2024; Y. 6. HD., T. 29.04.2014; E.2014/3326, K.2014/5417 (Çevrimiçi) (www.lexpera.com.tr) 17.05.2024; Benzer yargı kararlar için Bkz.: s. 62 vd.

¹⁷² Evren; **a.g.e.**, s. 26, Arslan, Kırmızı; **a.g.e.**, s. 98; Barlas, **a.g.e.**, s. 179.

¹⁷³ Evren; **a.g.e.**, s. 195; Barlas; **a.g.e.**, s. 180.

¹⁷⁴ Y. 2. HD. T. 14.4.1976, E. 1976/3008; K.1976/3292 (www.lexpera.com.tr); Y. 4. HD. T. 02.10.1989, E.1989/7458, K. 1989/7207 (www.lexpera.com.tr).

¹⁷⁵ Y. 13. HD. T. 16.11.1987, E. 1987/4323, K. 1987/5552, (Çevrimiçi) (www.lexpera.com.tr) 17.05.2024; Y. 15 HD. T. 23.06.1988 E. 1987/3554, K. 1988/2406, (Çevrimiçi) (www.lexpera.com.tr) 17.05.2024.

¹⁷⁶ Y. 4. HD. T. 02.10.1989, E. 1989/7458, K. 1989/7207, (Çevrimiçi) (www.lexpera.com.tr) 17.05.2024; "Anılan madde geçmiş günler diğer deyimle temerrüt faizini birinci fıkrada sözü edilen faizden ayırmış ve geçmiş günler faizinin tediyesinde temerrüt sebebiyle icraya veya mahkemeye müracaat gününden itibaren dahi faiz yürütülemeyeceğim hükmüne bağlamıştır. 19.12.1984 gününde yürürlüğe giren 3095 sayılı Kanunun 3. maddesiyle Borçlar Kanununun 104. maddesinin son fıkrasına daha açıklık getirilmiş "Kanuni Faiz ve Temerrüt faizi hesaplanırken mürekkep faiz yürütülemeyeceği" belirtilmiş, ancak bu konuya ilişkin Türk Ticaret Kanunu hükümleri saklı tutulmuştur. Borçlar Kanununun 101 ve ardından gelen maddelerinin açıklığı ve sistematigi karşısında 104. maddenin yorumunun bu şekilde yapılması gerektiği sonucuna varılmıştır. Dairemizin kısa bir süre öncesine kadar olan olay tarihinden dava tarihine kadar işleyen faizin dava olunana eklenerek ve tazminat faizi kavramı içinde nitelendirilerek dava tarihinden bu miktara faiz yürütülmesi gerektiği konusundaki uygulaması kurulda tekrar gözden geçirilmiş, tazminat faizi kavramının yasal dayanağını bulma konusundaki güçlük karşısında, bu uygulamanın devamında yarar görülmemiş ve Borçlar Kanununun 104. ve 3095 sayılı Kanunun üçüncü maddesinin yukarıda bildirilen yorum dahilinde uygulanması benimsenerek eski uygulamanın terkedilmesi sonucuna varılmıştır."

Bileşik faize ilişkin bir başka önemli hüküm 3095 sayılı Kanun m. 3'te yer alan Kanuni faizin ve temerrüt faizinin hesaplanmasında bileşik faiz yürütülemeyeceğine ilişkin hükümdür. Bu hüküm esasen TBK m. 121/f.3 ile aynı sonucu doğurmaktadır¹⁷⁷. Bahse konu madde ile TTK'ya ilişkin hükümler bu hükümden istisna tutulmuştur.

TTK m. 8/f.2'de ise üç aydan az olmamak kaydıyla faizin anaparaya eklenerek birlikte tekrar faiz yürütülmesi şartının, yalnız cari hesaplarda ve her iki taraf için de ticari iş niteliğinde olan ödünç sözleşmelerinde geçerli olduğu düzenlenmiştir. Bu kapsamda bahse konu hüküm ile ticari faizler açısından bileşik faize ilişkin önemli bir istisna getirilmiş; önceden kararlaştırmak suretiyle bileşik faiz uygulanmasına imkan tanınmıştır¹⁷⁸. Burada üç aylık sınır bileşik faize ilişkin istisnaya genel bir sınır çizmektedir¹⁷⁹. Bu düzenlemenin amacı üç aydan kısa sürelerle faizin anaparaya eklenerek bileşik faiz yürütülmesi suretiyle borçlunun durumunun ağırlaştırılmasının engellenmesidir¹⁸⁰.

Cari hesap sözleşmeleri TTK m. 89'da iki tarafın herhangi bir sebep veya ilişkiden doğan alacaklarını tek tek ve ayrı şekilde talep etmekten karşılıklı olarak vazgeçmesi, bunları alacak ve borç kalemleri şekline çevirerek belirlenen devreler kapsamında hesabın kesilmesinden sonra çıkacak bakiye tutarı isteyebileceklerine ilişkin sözleşmeler olarak tanımlanmaktadır¹⁸¹. TTK m. 95'te yukarıda yer verdiğimiz TTK m. 8 hükmüne atıf yapılarak, bahse konu hükümde yer alan koşulların gerçekleşmesi halinde bakiye tutarın belirlenip hesaba kaydedildiği tarihten itibaren

¹⁷⁷ Arslan, Kırmızı; **a.g.e.**, s. 93; Bahse konu hükmün gerekçesinde Murabaha Nizamnamesinin yürürlükten kaldırılması nedeniyle ortaya çıkabilecek bir boşluğun önlenmesi nedeniyle öngörüldüğü ifade edilmişse de doktrinde hükmün yasalaştığı dönem yürürlükte bulunan mülga 818 sayılı BK kapsamında özellikle m. 104/f.1 ve 2 kapsamında öngörülen istisnayı ortadan kaldırıp kaldırmadığı tartışılmış ancak hükmün gayesinin bu yönde olmadığı değerlendirilmiştir: Helvacı; **a.g.e.**, s. 102; Barlas; **a.g.e.**, s. 177; Türk; **a.g.e.**, s. 171.

¹⁷⁸ Helvacı; **a.g.e.**, s. 125; Türk; **a.g.e.** s. 172; Poroy, Yasaman; **a.g.e.**, s. 118.

¹⁷⁹ Arslan, Kırmızı; **a.g.e.**, s. 108.

¹⁸⁰ “Buradaki düzenlemenin amacı daha kısa sürelerle bileşik faiz yürütülerek borçlunun durumunun ağırlaştırılması sonucunu doğuracak şekilde hükmün uygulanmasına engel olmaktır. Bu nedenle üç aylık cari hesap dönemi içinde değişen faiz oranlarına göre bulunacak faiz miktarının dönem sonunda anaparaya ilave edilip tekrar faiz yürütülmesi halinde hükme aykırı bir durum yaratılmış olmaz.” Y. 19 HD. T. 30.10.1997, E. 1997/5007, K. 1997/9024, (Çevrimiçi) (www.lexpera.com.tr) 17.05.2024; Arslan, Kırmızı; **a.g.e.**, s. 110.

¹⁸¹ Poroy, Yasaman; **a.g.e.**, s. 342 vd.; Ünal Tekinalp; **Banka Hukukunun Esasları**, 2. bs., Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2009, s. 448; 6762 sayılı mülga TTK ve mer'i TTK'nın cari hesap tanımı arasındaki farklar ve buna ilişkin eleştiriler için Bkz.: Ramazan Durgut; **Cari Hesap Sözleşmesi**, Doktora Tezi, İstanbul Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2012, s. 30 vd.

faiz işler hükmüne yer verilmekte, bileşik faize yol açabilecek uygulamaların yapılamayacağı, bu hükme aykırı sözleşmelerin öngörülemeyeceği düzenlenmektedir. Cari hesap sözleşmesi esasen bir ödeme şekline ilişkin sözleşme olup muhakkak tacirler arasında yapılması gerekmemekle¹⁸² beraber birleşik faize ilişkin uygulama ancak tarafları tacir olan cari hesap sözleşmeleri için söz konusu olabilecektir¹⁸³. Zira bu husus TTK m. 8/f.2’de açıkça düzenlenmektedir. Cari hesap sözleşmesinde hesap devresi içerisinde hesaba kaydedilen kalemler için faiz işletilmekte, hesap devresinin sonuna gelindiğinde ise hesabın kapatılıp bakiyenin kabulü halinde bulunan bakiye üzerinden tekrar faiz işletilmekte, bu nedenle faize faiz yürütülmesi hususu gündeme gelmektedir¹⁸⁴. Ancak bu uygulama kanunda bileşik faiz olarak nitelendirilse de doktrinde esasen burada bileşik faiz bulunmadığı, zira cari hesapta devre sonunda oluşan bakiye karşı taraf tarafından kabul edildiğinde artık TBK m. 133 ve 134 çerçevesinde yenilemenin söz konusu olduğu, eskiden işlemiş olan faizlerle birlikte yeni bir anaparanın oluştuğu değerlendirilmektedir¹⁸⁵. Bu çerçevede bakiye tutara faiz işletilmesi esasen anaparaya faiz işletilmesi niteliğindedir.

Öte yandan bazı durumlarda alacaklı ile borçlu arasında faiz niteliğindeki alacağın üçüncü bir kişinin ilişkiye dahil edilmesi nedeniyle anapara alacağına dönüşmesi söz konusu olabilmekte, bu halde anapara alacağı haline gelmiş bu borca faiz işletilmesi söz konusu olabilmektedir. Örneğin vekilin müvekkil adına tahsil ettiği faiz alacağını makul süre içerisinde müvekkile ifa etmemesi halinde bu alacağa faiz işletilebilecektir. Ancak burada ilgili borç, vekil ile müvekkil arasındaki ilişki kapsamında faiz niteliğini yitirip anaparaya dönmüş durumda olduğundan bu durum bileşik faiz işletilmesi olarak değerlendirilemeyecektir¹⁸⁶. Benzer bir durum sebepsiz zenginleşme için de söz konusudur¹⁸⁷.

Burada tartışılması gereken hususlardan biri de bankacılıkta yaygın görülen yeniden yapılandırma ve yeniden finansman uygulamalarında işlemiş faizlerin

---

¹⁸² Evren; **a.g.e.**, s. 197.

¹⁸³ Durgut; **a.g.t.**, s. 256.

¹⁸⁴ Evren; **a.g.e.**, s. 199; Durgut; **a.g.t.**, s. 252-253.

¹⁸⁵ Helvacı; **a.g.e.**, s. 126; Evren; **a.g.e.**, s. 199; Türk; **a.g.m.**, s. 172-173; Poroy, Yasman; **a.g.e.**, s. 351; Mergen; **a.g.t.**, s. 130.

¹⁸⁶ Evren; **a.g.e.**, s. 192.

¹⁸⁷ Von Tuhr; **a.g.e.**, s. 63-64.

durumudur. Kredilerin Sınıflandırılması ve Bunlar İçin Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik¹⁸⁸ m.7/f.1’de yeniden yapılandırma canlı veya donuk alacaklar¹⁸⁹ için uygulanabilen, borçlunun kredi ödemelerinde karşılaştığı veya karşılaşması muhtemel olan finansal güçlükler nedeniyle banka tarafından borçluya tanınan imtiyazlar olarak tanımlanmıştır. Bu imtiyazlar aynı fıkarda kredi sözleşmesinin koşullarının değiştirilmesi veya kredinin kısmen ya da tamamen yeniden finanse edilmesi olarak tanımlanmaktadır.

Kredi sözleşmesinin koşullarında değişiklik gerçekleştirilmesine, özellikle borçlu lehine vade, faiz ve tutara ilişkin bir takım kolaylıklar sağlanmasına yeniden yapılandırma denilmekte ve bu durum tarafların yeni bir sözleşme yapması değil, mevcut kredi sözleşmesinin değiştirilmesi olarak kabul edilmektedir¹⁹⁰.

Yeniden finansman ise Kredilerin Sınıflandırılması ve Bunlar İçin Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik m.3/f.1-b.(j)’de “*Mevcut kredisini ödemekte güçlük çeken veya çekmesi muhtemel olan bir borçluya bu kredinin kısmen veya tamamen ödenmesini sağlamak amacıyla yeni kredi kullandırılması*” şeklinde tanımlanmıştır. Yeniden finansman uygulamasında borçlunun, faiz ve anapara borcunu ödeyemediği kredisinin yeni bir kredi sözleşmesi ile kapatılması söz konusudur. Bu durumda esasen birikmiş faiz miktarı da yeni kredinin tutarına dahil edilerek faiz işletilmesi söz konusu olacaktır. Yeniden finansman önceki kredi veren tarafından gerçekleştiriliyorsa yenileme niteliğindedir¹⁹¹. Bu kapsamda bileşik faizden söz edilemeyeceğini değerlendirmekteyiz. Zira bu durumda da cari hesaba benzer şekilde yeni bir anapara oluşmakta taraflar arasında TBK m. 133 kapsamında yenileme yapılmaktadır¹⁹². Benzer bir uygulama, başka bankalarda bulunan borçların ifa edilerek tek bir bankada toplanmasına yönelik kredi kullanımları için de söz

¹⁸⁸ R.G., T. 22.06.2016, S. 29750.

¹⁸⁹ Bahse konu Yönetmeliğin 4 üncü maddesinde bankaların kredileri tahsil imkanını nazara alan beş grupta sınıflandıracağı, 5 inci maddesinde ise donuk alacakların üçüncü, dördüncü ve beşinci grupta sınıflandırılan krediler ile Kredi Riskine Esas Tutarın İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşımlar ile Hesaplanmasına İlişkin Tebliğ uyarınca borçlusunun temerrüt ettiği veya TFRS 9’a göre borçlunun temerrüdü dolayısıyla ömür boyu beklenen kredi zarar karşılığı uygulamasına tabi olan, krediler olduğu düzenlenmiştir.

¹⁹⁰ Çiğdem Mine Yılmaz; “Yargıtay Kararları Çerçevesinde Kredi Borçlusunun Erken Ödeme ve Yeniden Yapılandırma Hakkı”, **ERÜHFD**, C. XVI, S. 2, 2021 s.167.

¹⁹¹ Ali Tolga Erendaç; **Kredi Kartı Sözleşmesi**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2021, s. 198.

¹⁹² Helvacı; **a.g.e.**, s. 126; Evren; **a.g.e.**, s. 199.

konusudur. Burada yenileme de söz konusu olmayıp faiz dahil başka bankalarda bulunan borçlar için yeni bir kredi kullanılmaktadır. Her ne kadar faiz borcu için kredi çekilmesi neticesinde faiz işletilecekse de çoğu zaman farklı bir tarafla yeni bir hukuki ilişkiye girilmesi nedeniyle bileşik faizden bahsedilemeyecektir.

V. FAİZİN BENZERİ KAVRAMLARDAN FARKI

A. Vade Farkı

Vade farkı mevzuatımızda açık bir şekilde düzenlenmemekte olup, yargı kararları ve uygulama neticesinde ortaya çıkmış bir kavramdır¹⁹³. Bundan kaynaklı olarak da vade farkının hukuki niteliği hakkında hem doktrinde hem de içtihatlarda tartışmalar bulunmaktadır. Vade farkı uygulamasının TBK m. 207 ve 234 maddelerinden kaynaklandığını öne süren görüşler söz konusudur¹⁹⁴. Bahse konu maddelerde aksine sözleşme olmadığı takdirde satıcı ile alıcının borçlarını aynı anda ifa etmekle yükümlü oldukları, satılanın alıcının zilyetliğine girdiği andan itibaren satış bedelinin muaccel olacağı düzenlenmektedir. Bu hükümlerden esasen satım sonrası bedel ödeme borcunun ifa edilmesi gerekeceği ancak tarafların bu konuda aksine sözleşme yapabileceği anlaşılmaktadır¹⁹⁵. Dolayısıyla satış bedelinin belli bir süre sonra ödeneceği, buna karşılık olarak da satış bedeline vade farkı ekleneceği kararlaştırılabilecektir.

Doktrinde vade farkı için; süresinde ifa edilmeyen mal bedelini ödeme borcu nedeniyle faiz haricinde ödenmek zorunda kalınan ilave tutar¹⁹⁶, zamanında ödenmeyen satış bedelinden kaynaklı olarak borçlunun ödemek durumunda kaldığı faiz harici ek külfet¹⁹⁷, borçlunun borcunu daha sonra ifa etmesinin kararlaştırılması nedeniyle satış bedelinin ifa edileceği güne kadar geçecek döneme kadar yoksun kalınan tutara karşılık alacaklının satış bedeline yapacağı ilave¹⁹⁸, sözleşmede

---

¹⁹³ Arslan, Kırmızı; **a.g.e.**, s. 45; Helvacı; **a.g.e.**, s. 82; Deynekli, Kısa; **a.g.e.**, s. 18.

¹⁹⁴ Deynekli, Kısa; **a.g.e.**, s. 18; Şirin; **a.g.e.**, s. 28, Helvacı; **a.g.e.**, s. 82.

¹⁹⁵ Deynekli, Kısa; **a.g.e.**, s. 19.

¹⁹⁶ Kaya; **a.g.m.**, s. 348.

¹⁹⁷ Şirin; **a.g.e.**, s. 28.

¹⁹⁸ Ömer Teoman; **Yaşayan Ticaret Hukuku: Cilt-1 Hukuki Mütalaalar-Kitap 8 (1997)**, BTHAE, Ankara, 1998, s. 10.

kararlaştırılan tutarın zamanında ödenmemesine karşılık söz konusu tutara oransal olarak eklenecek miktar¹⁹⁹ şeklinde tanımlamalar yapılmaktadır.

Yargıtay ise 2003 yılında verilen bir içtihadı birleştirme kararında²⁰⁰ “Kurulca yapılan görüşmelerde vade farkı veresiye veya taksitle satışlarda ilk satış bedeline yani semen’e belirli oranlarda yapılan ilave başka bir anlatımla vade farkı mal ve hizmet satım sözleşmesinde kararlaştırılan veya ticari teamüllere göre vade tarihinden başlayarak fiili ödeme tarihindeki mal ve hizmet bedeline ekleme yapılmak suretiyle semen’in ulaştığı miktarı ifade ettiği ...” şeklinde tanımlanmıştır.

Vade farkı genel çerçevede iki şekilde söz konusu olabilmektedir. Bunlardan birincisinde vade farkı, bedelin ifa tarihinin baştan ileri bir tarihe ötelenmesi sebebiyle talep edilmekteyken, ikincisinde ise tespit edilmiş olan vade tarihinde ifanın gerçeleştirilmemesi nedeniyle talep edilmektedir²⁰¹. İki durumda da vade farkı, geç ifa nedeniyle yoksun kalınan para alacağı sebebiyle öngörülmektedir.

Vade farkının hukuki niteliğine ilişkin olarak doktrinde farklı değerlendirmeler yapılmaktadır. Vade farkını ceza koşulu olarak gören görüşe²⁰² göre bu tutar ifanın vade tarihinde gerçeleştirilmemesi nedeniyle ödemeyi taahhüt ettiği cezadır, ikisinin de fer-i nitelikli olması, talep edilebilmesi için zarar ve kusurun aranmaması benzer özellikler olarak ifade edilmektedir²⁰³. Öte yandan ceza koşullarının para borçlarında söz konusu olup olamayacağı hususunda geçmişte farklı yargı kararları verilmiř²⁰⁴,

¹⁹⁹ Baki İlkey Engin; “Fatura veya Teyit Mektubunda Yer Alan Vade Farkı Kaydına İtiraz Edilememesinin Sonuçları”, **İÜHFİM**, C. 61, S.1-2, 2003, s. 260.

²⁰⁰ Y. İBHGK, T. 27.06.2003, E. 2001/1; K2003/1, R.G., T. 24.12.2003, S. 25326.

²⁰¹ Murat İnceoğlu, Yasemin Kabaklıoğlu Arslanyürek; “Kanuna Karşı Hile Örneği Olarak Vade Farkı ve Gecikme Cezası”, **MÜHFAD**, C. 22; S. 3, 2016, s.1352.

²⁰² Sabih Arkan; “Tartışmalar”, **Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu XVI (14 Mayıs 1999)**, BTHAE, Ankara, 1999, s.107, 108: “19. Hukuk Dairesi ve 11. Hukuk Dairesinin artık vade farkını mal bedeline eklenen bir unsur olarak gördüğu açıkça anlaşılıyor. O zaman ortaya bir sorun çıkıyor: Mal bedeli sözleşmenin yapıldığı tarihte belli değil, sözleşmenin esaslı unsuru belli değil. Niye? Vade farkı ancak sonradan ortaya çıkan bir unsur, sözleşme yapıldığı anda esaslı unsur yok. Bu durumun açıklanması biraz zor. O zaman ben bunu daha çok cezai şart şeklinde görmeye temayül ediyorum.”

²⁰³ İnceoğlu, Kabaklıoğlu Arslanyürek; **a.g.m.**, s. 1354.

²⁰⁴ Tartışmanın temelinde para borçlarının ifasında gecikme halinde temerrüt faizi müessesinin öngörülmüş olması ve bu imkanın yerine veya bu imkanın yanında cezai şart istenmesinin kanun sistematığına uymadığı gerekçesi yatmaktadır. Y. 4. HD. T. 7.12.1965 E.1964/9146, K.1965/6973, (**İstanbul Barosu Dergisi**, Medeni Kanunun 40. Yıldönümü Özel Sayısı, Ekim 1966, s. 469); Y. 4. HD. T. 12.01.1965, E.1964/1042, K.1965/85, (**İstanbul Barosu Dergisi**, C. XL, Ocak-şubat-Mart, 1966, s. 474)

doktrinde konu tartişılmıştır. Ancak gelinen noktada hem yargı kararlarında²⁰⁵ hem de doktrinde ceza koşulunun para borçları için de söz konusu olabileceği deđerlendirilmektedir²⁰⁶. Vade farkı yalnızca para borçları için söz konusu olabilmekteyken²⁰⁷ ceza koşulu için böyle bir sınırlamadan bahsetmek mümkün değildir.

Vade farkının temerrüt faizi olduğu görüřü²⁰⁸ de ileri sürölmektedir. Temerrüt faizinin amacı da geç ifa edilen para borcu nedeniyle alacaklının uğradığı zararın giderilmesi olduğundan ve tutar ile süreye bağlı olarak oransal işlemesi yönünden benzerlik göstermesi söz konusudur²⁰⁹. Ancak temerrüt faizinin gündeme gelebilmesi için alacağın muaccel hale gelmesinin yanında temerrüde düşölmesi gerekmektedir. Bu haliyle özellikle ifanın baştan ileri tarihli belirlendiği durumlarda ödenen vade farkı temerrüt faizi olarak nitelendirilemeyecektir²¹⁰. Zira taraflar zaten ileri tarihli ifa için anlaşmış olduğundan temerrütten bahsedilemeyecektir. Bunun yanında kanaatimizce göz önünde bulundurulması gereken bir husus da vade farkının talep edilebilmesi için sözleşmede kararlaştırılması veya bu yönde bir teamölün bulunması gerekmektedir. Temerrüt faizi ise para borçları için kanundan kaynaklanan bir faizdir²¹¹.

Vade farkının geç ifa nedeniyle doğrudan anaparaya ilave edilen bir tutar olduğu dolayısıyla anapara niteliğinde olduğunu deđerlendirenler²¹² de bulunmaktadır. Bu durumda vade farkı ferî nitelikte değil doğrudan asıl alacağın bir parçası olup, vade farkının ödenmemesi durumunda TBK m. 84 çerçevesinde eksik ifa niteliğinde

²⁰⁵ Y. 15. HD. T. 13.05.1985, E. 1984/4407, K. 1985/1614, (Çevrimiçi) (www.lexpera.com.tr) 17.05.2024; “Hemen belirtilmelidir ki, akdın icra edilmemesi veya noksan olarak icrası halinde olduğu gibi, para borçlarında da tarafların cezai şart kararlaştırmalarını önleyen yasal bir hüküm mevcut değerdir.”; Y. HGK. T.12.04.1989, E. 1989/11-14, K. 1989/260 (Uçar, Salter; **Cezai şart ve Uygulaması**, Alfa Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, 1993 s. 51)

²⁰⁶ Kemal Oğuzman, Mustafa Turgut Öz; **Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt 2**, 18. bs. Vedat Kitapçılık, 2023, s. 552; Eren **a.g.e.** s. 1338; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, **a.g.e.**, s. 343

²⁰⁷ Bkz.: Doktrinde vade farkına ilişkin tanımlar s. 37.

²⁰⁸ Ahmet Battal, “Faturada Yer Alan Vade Farkı Kaydının Niteliği ve İtiraz Edilmemesi Halinde Sonuçları ile İlgili Yargıtay Uygulaması”, **Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu XVI**, BTHAE, 1999, s. 89; Arslan Kırmızı **a.g.e.**, s. 55; aksi yönde Kaya **a.g.m.**, s. 348.

²⁰⁹ şirin **a.g.e.**, s. 29; Arslan Kırmızı **a.g.e.**, s. 55; Battal **a.g.m.**, s. 88.

²¹⁰ Helvacı **a.g.e.**, s. 83; Ceylan **a.g.e.** s. 78.

²¹¹ Kaya **a.g.m.**, s. 348.

²¹² Aydoğdu Ayan, **a.g.e.**, s. 9.

olacaktır. Bu değerlendirme özellikle ifanın baştan ileri tarihli olarak belirlendiği hallerde söz konusu olan vade farkı ile uyumlu görünmektedir.

Bir başka görüşe göre vade farkı anapara faizi niteliğindedir²¹³. Zira vade farkı alacaklının para alacağını geç almak üzere anlaşması, diğer ifadeyle nakdinden bir müddet vazgeçmesi neticesinde almayı talep etmesi yönüyle anapara faizine benzemektedir²¹⁴. Bu görüş özellikle TBK m. 234/f.2 de yer alan satış bedeline faiz istenebileceğine ilişkin hükme dayanmaktadır²¹⁵.

Yargıtay kararları da vade farkının niteliği hususunda çelişkili nitelikte olup, kararlar vade farkının temerrüt faizi olarak değerlendirildiği²¹⁶ ve vade farkının anapara olarak değerlendirildiği²¹⁷ kararlar olmak üzere iki grupta toplanabilmektedir. Kararlar incelendiğinde temerrüt faizi değerlendirmesinin yapıldığı kararların daha eski olduğu, anapara olarak değerlendirilen kararların ise ilerleyen zamanla yerleştiği görülmüştür. Bu kapsamda özellikle Yargıtay HGK tarafından verilen 1999 tarihli²¹⁸ kararda “*Vade farkının başlangıcı vade tarihi olup ayrıca ihtara ve kanundaki temerrüt şartlarını yerine getirmeye ilişkin prosedüre ihtiyaç yoktur. Vade farkı alacaklının gecikmeden kaynaklanan zararını karşılamayı amaçlar. Ne var ki, temerrüt faizinde olduğu gibi alacaklının uğradığı zararı telafi eder fonksiyonu ile temerrüt faizine benzerlik göstermekte ise de, vade farkı hem kendine özgü yapısı hem de temerrüt faizi sözleşme ile başka bir usul kararlaştırılmış değilse borçlunun*

²¹³ Helvacı **a.g.e.**, s. 84; Ceylan **a.g.e.** s. 79; Bu yönde Y. 11. HD. T. 1.5.1998 E. 1997/10031 K. 1998/2995 sayılı kararında karşı oy: “*Acaba vade farkı nedir? Vade farkı adı altında istenen para, bir anapara yani satış bedeli mi, yoksa satış bedelinin sözleşme faizi mi veya bir temerrüt faizi midir? Kanımızca vade farkı satış bedelinin belli taksitlerde ödenmesi nedeniyle taraflarca kararlaştırılan bir sözleşme, değişik bir anlatımla kapital faizidir. ... Taraflarca satış bedeli olarak belirlenen alacağın, yani satış bedelinin taksitler halinde belli süreler içinde alıcıdan istenmesi hususunun kararlaştırılması nedeniyle, alıcının bir tür kredilendirilmesi söz konusudur. Bu kredilendirilen satış bedeline bağlı olarak, genellikle belli bir oranda ve aylık biçimde ek bedel istenmesi ve bu işlemin adı vade farkı olsa da, bu ek bedelin, sözleşme faizi olduğunu baskın şekilde ortaya çıkarmaktadır. Yani vade farkı olarak istenen para taraflarca kararlaştırılmış bir sözleşme (kapital-sermaye) faizidir...*” Y. 11 HD. T.1.5.1998 E. 1997/10031 K. 1998/2995 (Arslan Kırmızı s. 53).

²¹⁴ Helvacı; **a.g.e.**, s. 84.

²¹⁵ İnceoğlu, Kabaklıoğlu Arslanyürek **a.g.m.**, s. 1356.

²¹⁶ Y. 11 HD. T.23.8.1991 E. 1991/9073 K. 1991/1212 (Şirin s. 54); Y. 11 HD. T.29.4.1991 E. 1990/965 K. 1991/11 (Şirin **a.g.e.**, s. 55).

²¹⁷ Y. 11 HD. T.1.5.1998 E. 1997/10031 K. 1998/2995 (Deynekli/Kısa s. 21); Y. 19 HD. T.30.11.1998 E. 1998/6630 K. 1998/7254 (Deynekli Kısa **a.g.e.**, s. 22); Y. HGK. T.17.11.1999, 19-933/950 (Deynekli Kısa **a.g.e.**, s. 25); Y. 15. HD. T.14.12.2009, E.2009/6128 K.2009/6805 (www.kazanci.com.tr).

²¹⁸ HGK T. 17.11.1999 19-933/950 (Deynekli, Kısa; **a.g.e.**, s. 25).

temerrüde düşmesi tarihinden başlayacağı halde; vade farkı vadeden itibaren başlar. O nedenle birbirlerinden ayrı hukuki statüye tabidirler. Vade farkı, mal bedelinin geç ödenmesinden dolayı yapılması gereken fer'i bir ödemeyi değil, bu bedelin vadesinden sonra ödenmeye kalkışılması halinde, mal bedelinin belirlenmesine esas teşkil eden bir unsur (taksitli mal satımlarında mal bedelinin belirlenen vadeye göre değişmesinde olduğu gibi) olmaktadır.” değerlendirmesinde bulunarak vade farkının anapara niteliğinde olduğuna hükmedilmesi dikkat çekmektedir.

Bizim kanaatimiz de vade farkının anapara niteliği olduğu yönündedir. Bu husus özellikle bedelin baştan ileri tarihli ödenmesine yönelik olarak tespit edilen vade farkları için açıktır. Öte yandan tespit edilmiş olan vade tarihinde ifanın gerçekleştirilmemesi nedeniyle talep edilen vade farklarının da anapara niteliğinde olduğunu değerlendirmekteyiz; zira bu durumda da borçlunun temerrüde düşürülmesi gerekmemekte olup sözleşme ile vade tarihinde ödenmemesi hususuna ilişkin bir ilave imkan öngörülmüş, bu bedeli ödeyerek ifa tarihini öteleme imkanı borçluya tanınmıştır.

Vade farkının hukuki niteliğine ilişkin değerlendirme, özellikle vade farkına faiz işletilmesi hususunda önem kazanmaktadır. Zira temerrüt faizi olarak değerlendirilmesi halinde ödenmemiş vade farkı için tekrar temerrüt faizi işletilememekteyken²¹⁹, anapara olarak değerlendirildiği kararlarda faiz işletilmesi mümkün görülmüştür²²⁰. Bunun yanında TBK m. 88 ve 120’de öngörülen faiz sınırlamalarının vade farkı için uygulanıp uygulanmayacağı hususu da vade farkının hukuki niteliğinin faiz olup olmadığına göre değişecek bir neticedir. Bu çerçevede vade farkının faiz için mevzuatımızda öngörülen kısıtlamaların dolanılmasını

²¹⁹ “... Bu durumda temerrüt faizi (vade farkı) nın tahsiline karar verilmesi ... gerekirken, bu alacağa yeniden faiz yürütülmesi ... isabetsiz olup bozmayı gerektirmiştir.” Y. 11 HD. T.23.8.1991 E. 1991/9073 K. 1991/1212 (Şirin s. 54); “Peşin satış bedelinin belirli sürede ödenmemesi halinde gecikilen ödeme dönemleri için borçlunun yapması gereken munzam ödemeler uygulamada vade farkı, finansman masrafı vs. adlarla ifade edilse bile bunların hukuki nitelikçe dönem ve oranı sözleşmeyle belirlenmiş temerrüt faizi olduğundan kuşku yoktur. B.K. ’nun 104/f.3 maddesinin emredici hükmüne göre birikmiş temerrüt faizi yeniden faiz yürütülemez.” Y. 11 HD. T.29.4.1991 E. 1990/965 K. 1991/11 (Şirin; a.g.e.; s. 55).

²²⁰ Y. 11 HD. T.1.5.1998 E. 1997/10031 K. 1998/2995 (Deynekli, Kısa; a.g.e., s. 21); Y. 19 HD. T.30.11.1998 E. 1998/6630 K. 1998/7254 (Deynekli, Kısa a.g.e., s. 22); Y. HGK. T.17.11.1999, 19-933/950 (Deynekli, Kısa; a.g.e., s. 25) Y. 15. HD. T.14.12.2009, E.2009/6128 K.2009/6805 (www.kazanci.com.tr).

sağlamak amacıyla ortaya çıkarılan bir hukuki müessese olduğunu, dolayısıyla hukuki niteliğinin faiz olduğu net şekilde ortaya konulamıyorsa dahi kanuna karşı hilenin engellenmesi amacıyla bileşik faiz yasağı ve faiz sınırlamalarının vade farkı için de uygulanmasını savunan görüşler bulunmaktadır²²¹.

B. Aşkın Zarar

Doktrinde 818 sayılı Borçlar Kanunu m. 105'e paralel olarak yaygın şekilde munzam zarar olarak da ifade edilen müessese, TBK m. 122'de aşkın zarar olarak açıkça hüküm altına alınmaktadır. Bu kapsamda ilgili maddede aşkın zarar, alacaklının temerrüt faizini aşan bir zarara uğradığı durumda borçlunun kendisine hiçbir kusur atfedilemeyeceğini ispat etmediği müddetçe gidermekle yükümlü olduğu zarar olarak düzenlenmektedir.

Temerrüt faizinin, borçlunun para borcunu ifada temerrüdü neticesinde ödenmesi gereken tazminat miktarının en alt sınırını teşkil ettiğini ifade etmiştik²²². Aşkın zarar ise bu alt sınırın ötesindeki zararları gidermek için öngörölmüş bir müessesedir. Bu düzenleme çerçevesinde aşkın zarar ile, temerrüt faizinin karşılayamadığı zararın tazmininin söz konusu olduğu, aşkın zararın kaynağından bağımsız şekilde²²³ yalnızca para borçları için gündeme geleceği anlaşılmaktadır²²⁴. Bunun yanında temerrüt faizinde borçlunun temerrüde düşmesinde kusurlu olup olmadığına bakılmazken, aşkın zararda borçlunun temerrüde düşmede kusuru bulunmadığını ispat ederek aşkın zararı ödemekten kurtulabileceği görölmektedir²²⁵.

Aşkın zararın tazmini için öncelikle alacaklının, borçlunun temerrüdü nedeniyle temerrüt faizinin ötesinde bir zarara uğradığını ispat etmesi

²²¹ İnceoğlu, Kabaklıoğlu Arslanyürek; **a.g.m.**, s. 1362.

²²² Bkz.: s. 21.

²²³ Sözleşmeden, haksız fiilden, sebepsiz zenginleşmeden, kanundan veya vekaletsiz iş görmeden kaynaklanabilir. Y. HGK T.19.06.2002, E.2001/13-569, K.2002/534 (Çevrimiçi) (www.kazanci.com.tr) 17.05.2024; aynı yönde; Y. HGK T.13.06.2012, E.2001/18-730, K.2012/373 (Çevrimiçi) (www.lexpera.com.tr) 17.05.2024.

²²⁴ Von Tuhr; **a.g.e.**, s. 618-619; Eren; **a.g.e.**, s.1251; Furrer, Muller-Chen, Çetiner; **a.g.e.**, s. 678; Evren; **a.g.e.**, s. 130; Helvacı, **a.g.e.**, 87; Arslan, Kırmızı; **a.g.e.**, s. 818; Şirin **a.g.e.**, s. 207; Mehmet Akçaal; "Güncel İçtihatlar Işığında Munzam Zarar", **Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. XII, S. 2, 2022, s. 1073; Kılıçoğlu; Ahmet; "Yargıtay Kararları Açısından Munzam Zarar." **Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu XV (5 Haziran 1998)**, BTHAE, 1999, s. 9.

²²⁵ Eren; **a.g.e.**, 1254; Nomer; **a.g.e.**, s. 449; Furrer, Muller-Chen, Çetiner; **a.g.e.**, s. 680; Deynekli, Kısa; **a.g.e.**, s. 26; Kılıçoğlu; **Munzam Zarar**, s. 9.

gerekmektedir²²⁶. Temerrüt faizi oranının sözleşmede belirlenmiş olması ya da kanuni oranın uygulanması açısından da bir fark bulunmamaktadır²²⁷. Burada özellikle temerrüt nedeniyle alacaklının daha yüksek faize tabi bir borcunu ödeyememesi, daha yüksek bir faiz oranından borçlanmak zorunda kalması²²⁸, paranın alım gücünde meydana gelen düşüş²²⁹, yabancı para borçlarında kur değişikliği sebebiyle meydana gelen zarar²³⁰ gibi zararların söz konusu olabileceği ifade edilmektedir. Alacaklının meydana gelen zararın miktarını da somut bir şekilde ispat etmesi gerekmektedir. Zira bu miktardan ödenmesi gereken temerrüt faizi çıkartıldığında kalan tutar aşkın zararın konusu olacaktır²³¹.

Özellikle yüksek enflasyon nedeniyle temerrüt faizinin yetersiz kaldığı durumlarda aşkın zararın söz konusu olup olmayacağı hususu uygulamada önemli bir tartışma konusu olmuştur. Doktrinde zararın somut bir şekilde ispat edilmesi gerektiği yönünde bir eğilim bulunmaktadır²³². Yargıtay Hukuk Genel Kurulu verdiği bir kararda temerrüt faizinin; enflasyon, paranın değerindeki düşüş gibi ülkenin olumsuz ekonomik koşulları dikkate alınarak kanun koyucu tarafından belirlendiğini, bu kapsamda aynı gerekçelerin aşkın zararın kanıtı olarak gösterilemeyeceğini, aksi takdirde kanun koyucunun öngördüğü temerrüt faizinin herhangi bir anlamının kalmayacağını değerlendirmiş, dolayısıyla enflasyonu tek başına aşkın zararın bir gerekçesi olarak görmemiştir²³³. Yine Hukuk Genel Kurulunun verdiği bir başka kararda; aşkın zarar talebi için bilinen genel olgulara değil, olaya özgü somut vakalara

²²⁶ Arslan, Kırmızı; **a.g.e.**, s. 827; Eren; **a.g.e.**, s. 1253.

²²⁷ Kılıçoğlu; **Munzam Zarar**, s. 9.

²²⁸ Von Tuhr; **a.g.e.**, s. 618; Kaya; **a.g.m.**, s. 349; Eren; **a.g.e.**, s.1252; Hüseyin Altaş; “Munzam Zararda İspat Sorunu”, **AÜHFD**, C.50, S.1, 2001, s. 124.

²²⁹ Helvacı; **a.g.e.**, s. 87.

²³⁰ Helvacı; **a.g.e.**, s. 87; Evren **a.g.e.**, s. 131.

²³¹ Evren; **a.g.e.**, s. 130; Akçaal; **a.g.m.**, s. 1075.

²³² Eren; **a.g.e.**, s.1252; Altaş; **a.g.e.**, s. 128.

²³³ Y. HGK T.19.6.1996, E.1996/5-144, K.1996/503 “...Ülkenin içinde bulunduğu ekonomik (enflasyon, yüksek faiz, para değerindeki devamlı düşüş) olumsuzluklar dikkate alınarak yasa hükmüyle geçmiş günler faiz oranı, (geç ödemededen doğan zarar) belirlenmiş iken, aynı olgular (enflasyon yüksek faiz, para değerindeki düşüş) Borçlar Kanunu’nun 105. maddesindeki munzam zararın bilinen kanıtları olarak gösterilip bunların doğurduğu olumsuzluk, uğranılan gerçek zarar olarak gösterilemez. Aksi halde, kanun koyucunun bu olumsuzlukların karşılığının % 30 olduğuna dair saptanmasının hiç bir anlamı kalmayacağı aşikardır. Kanun koyucu tüm bu ekonomik olumsuzlukları değerlendirip bunların tevlid edeceği zarar dolayısıyla tazminat oranını Anayasadan aldığı kanun yapma yetkisine dayanarak belirlemiş iken, zımnen bu takdirin yerinde olmadığı ileri sürülüp aynı ekonomik göstergelere dayanılarak tazmin edilecek zararın % 30 değil, % 60 veya % 70 olduğu kabul edilemez...” (Çevrimiçi) (www.kazanci.com.tr) 17.05.2024.

dayanarak somut bir şekilde zararın ortaya konması gerektiğini, aksi takdirde salt enflasyona dayanarak aşkın zarara karar verilmesi halinde kanunla belirlenen temerrüt faizinin mahkeme eliyle enflasyon oranına çıkartılmasının söz konusu olacağı belirtilmiştir²³⁴.

Öte yandan Yargıtay'ın aksi yönlü Hukuk Genel Kurulu Kararı da bulunmakta olup 2012 yılında verilen kararda kamulaştırma bedelinin aradan geçen uzun süreye rağmen henüz tahsil edilmemiş olması nedeniyle oluşan zararın, ilgili bedelin dava tarihindeki satın alma gücü dikkate alındığında kanıtlanmış olduğuna hükmedilmiştir²³⁵. Bir başka kararda da HGK ülkenin sosyo-ekonomik realitesinin bütün kişi ve kuruluşları etkilemesinin kaçılmaz olduğunu vurgulayarak, zararın somut bir şekilde ispat edilmesini aramadan gerekmesi halinde mülga 818 sayılı BK'nın 43 üncü maddesinde hakime tazminatı tayin etme hususunda verilen yetkiye de atıf yaparak aşkın zarara hükmedilmesi gerektiğine karar vermiştir²³⁶.

Yargıtay İçtihadı Birleştirme Hukuk Genel Kurulu, 1999 yılında verdiği bir kararda içtihatların birleştirilmesi yöntemiyle munzam zararın kanıtlanması için tek

---

²³⁴ Y. HGK T.9.12.2021, E.2017/18-2800, K.2021/1629 “Uğranılan zarar, yetkili merciin belirlediğinden fazla ve bu nedenle 105. maddeye dayanılarak munzam zarar istenecek ise, artık o merciin, zararın oranını belirlemek için kullandığı/dikkate aldığı/değerlendirdiği ölçülere ve bunların “maruf ve meşhur” oldukları olgusuna değil, davaya özgü somut vakialara dayanılması gerekir. Bunlar da, elverişli ve geçerli delillerle kanıtlanmalıdır. Burada kanıtlanacak olgular geç ödeme ile davacının maruz kaldığı zararı doğuran vakıalar ve bu vakıalar nedeniyle uğranılan fiili zarardır. Örneğin, alacağını gününde alamayan alacaklının, aynı gün vadesi gelmiş bir borcunu ödemek için, borçlunun ödediği geçmiş günler faizi yerine bunun üzerindeki bir faizle borçlanması, ya da alacaklısına daha yüksek oranda faiz ödemek durumunda kalması; dövizle ödemeyi kabul ettiği borcu için, alacağını gününde tahsil edememesi nedeniyle sonraki günlerde daha yüksek kurdan döviz satın almak zorunda kalması gibi maddi olgularla kanıtlanan zarar söz konusudur. 818 Sayılı BK'nın 105. maddesinde öngörülen munzam zararın, aynı Kanun'un 103. maddesi ve 3095 Sayılı Kanun ile saptanan faiz oranının dayanağı olan ekonomik olumsuzluklara dayandırılması ve herkesçe bilinenin kanıtlanmasına gerek olmadığı sonucuna varılması mümkün değildir. Bu itibarla 818 Sayılı BK'nın 105. maddesinde karşılanması öngörülen faizi aşan zararın, genel ekonomik olumsuzlukların (ülkede cari enflasyon oranı, yüksek ve değişken döviz kurları, mevduat faizleri) dışında, davacının durumuna özgü, somut vakıalarla ispatlanması gerekir. Başka bir anlatımla yüksek enflasyon, dolar kurundaki artış, serbest piyasadaki faiz oranlarının yüksek oluşu davacıyı ispat yükünden kurtarmaz. Aksinin kabulü hâlinde 3095 Sayılı Kanun ile diğer Kanunlardaki faizle ilgili hükümlerin uygulanması sonuçsuz kalacak, her olayda munzam zarara hükmedilmesi sonucunu doğuracaktır ki, kanun koyucunun 818 Sayılı BK'nın 105. maddesinde yaptığı düzenlemenin amacının da bu olmadığı anlaşılmaktadır. O hâlde somut uyumsuzlukta yukarıda açıklanan ilkeler çerçevesinde, somut vakıalara dayanılarak bir zararın gerçekleştiği ileri sürülüp kanıtlanmadığından, 818 Sayılı BK'nın 105. maddesi gereğince tazminata hükmedilemeyeceği sonuca varılmıştır.” (Çevrimiçi) (www.kazanci.com.tr) 17.05.2024.

²³⁵ Y. HGK T.13.6.2012, E.2011/18-730, K.2012/373 (Çevrimiçi) (www.kazanci.com.tr) 17.05.2024.

²³⁶ Y. HGK T.13.6.2012, E.2011/18-730, K.2012/373 (Çevrimiçi) (www.kazanci.com.tr) 17.05.2024.

bir ispat yolunun tespit edilmesinin, hakimın delilleri serbestçe takdir etmesini öngören hükümleri sınırlandıracağını ve hukukun gelişimini engelleyeceğini belirterek, içtihatların birleştirilmesine gerek olmadığına hükmetmiştir²³⁷.

Konuya ilişkin olarak Anayasa Mahkemesi 2017 yılında bireysel başvuru kapsamında verdiği bir kararda, aşkın zararın tazmini için somut olgularla zararın ispat edilmesi gerektiğine hükmeden derece mahkemelerinin katı yorumunun Anayasanın 35 inci maddesinde yer alan mülkiyet hakkını ihlal ettiğine hükmetmiştir²³⁸. Anayasa Mahkemesinin ihlal kararının bağlayıcılığı karşısında Yargıtay enflasyon ve döviz kurları, mevduat faizleri, devlet tahvilleri ile diğer yatırım araçlarının faiz oranları ve getirilerinin temerrüt faizinden fazla olması halinde aşkın zararın varlığının karine olarak kabul edilmesi gerektiğine hükmetmiştir²³⁹. Bu kapsamda önemli bir tartışmanın Anayasa Mahkemesinin verdiği karar neticesinde çözümlendiği, aşkın zarara uğradığını iddia eden tarafa başta enflasyon olmak üzere paranın satın alım gücünde meydana gelen düşüşler çerçevesinde bir ispat kolaylığı sağlandığı ifade edilebilecektir.

Aşkın zararın söz konusu olabilmesi için temerrüt faizini aşan zararın ispatının ardından, bu zarar ile borçlunun temerrüdü arasında illiyet bağının da ispat edilmesi gerekmektedir²⁴⁰. Örneğin aşkın zararın sebebi olarak bankadan yüksek faizle kredi

²³⁷ Y. İBK., T. 08.10.1999, E. 1997/2, K.1999/1 (Çevrimiçi) (www.kazanci.com.tr) 17.05.2024.

²³⁸ AYM, T.21.12.2017, 2014/2267, R.G., T. 25.01.2018, S. 30312.

²³⁹ Y. 15.HD. T.15.3.2021 E.2020/967 K.2021/859 “Dairemizce uzun yıllar munzam zararın varlığını davacı alacaklının somut delillerle kanıtlamak zorunda olduğu kabul edilip uygulanmış olmakla birlikte, Anayasa Mahkemesi’nin bireysel başvuru sonucunda vermiş olduğu, 21.12.2017 gün ve 2014/2267 Sayılı başvuru numaralı kararına konu uyuşmazlıkta, başvurunun mülkiyet hakkı kapsamındaki alacağının enflasyon karşısında önemli ölçüde değer kaybına uğratarak ödendiği anlaşıldığından başvurucuya şahsi ve olağan dışı bir külfet yüklendiği, bu tesbite rağmen derece mahkemelerinin başvurunun zarara uğradığını ayrıca ispatlaması gerektiği yönündeki katı yorumu nedeniyle somut olay bakımından kamu yararı ile başvurunun mülkiyet hakkının korunması arasında kurulması gereken adil dengenin başvuru aleyhine değerlendirilip mülkiyet hakkının ihlâl edildiğine ve yeniden yargılama yapılmasına karar verilmiş olması karşısında, hak ihlâline neden olmamak düşüncesiyle munzam zararın somut delillerle kanıtlanması gerektiği uygulamasından vazgeçilmiş, gelişen ekonomik koşullar, mülkiyet hakkı ile kamu yararı arasındaki adil dengenin korunması Anayasa Mahkemesi’nin ihlâl kararlarının bağlayıcılığı gözönünde tutularak enflasyon ve buna bağlı olarak döviz kurları, mevduat faizleri, devlet tahvilleri ve diğer yatırım araçlarının faiz oranları ile birlikte getirilerinin temerrüt faizden fazla olması halinde munzam zararın varlığının karine olarak kabul edilmesi gerektiği benimsenmiştir.” (Çevrimiçi) (www.kazanci.com.tr) 17.05.2024.

²⁴⁰ Eren; a.g.e., s. 1254.

alınması öne sürülüyorsa bu kredinin temerrüt sonrası alınmasının illiyet bağının kurulması için yeterli olduğu değerlendirilmektedir²⁴¹.

Son olarak aşkın zararın söz konusu olabilmesi için borçlunun temerrüde düşmede kusursuz olduğunu ispat edememiş olması gerekmektedir. Bu kapsamda temerrüde ilişkin kusur karinesi söz konusu olup borçlu ancak aksini ispat ederek aşkın zararı tazminden kurtulabilmektedir²⁴². Buna karşılık borçlunun temerrüde düşmede kusursuz olduğunu ispat etmesi halinde dahi temerrüt faizi ödenmesi gerekmektedir²⁴³.

Bunun yanında Yargıtay aşkın zararın hukuki niteliğine ilişkin olarak, asıl borçtan ve temerrüt faizinden tamamen farklı, temerrüt hali ile başlayıp asıl borcun ifasına kadar geçen süreçte artarak büyüyen, asıl borçtan bağımsız yeni bir borç olduğu değerlendirmesinde bulunmuş ve bu bağımsızlık nedeniyle asıl alacağın faizi ile birlikte tahsiline ilişkin takipte, aşkın zarara ilişkin talep hakkının saklı tutulmasına gerek olmadığına hükmetmiştir²⁴⁴.

C. Üye İşyeri Komisyonu

Doktrinde faize benzer müesseler arasında tanımlanmayan ancak kanaatimizce faizle doğrudan bağlantılı olması sebebiyle değinilmesinde fayda olan bir başka konu da üye işyeri komisyonudur. Üye işyeri komisyonu mal ve hizmet alımına ilişkin bedelin kredi kartı ile ödenmesi neticesinde banka tarafından satıcıdan yani işyerinden bedelin aktarılması için tahsil edilen komisyondur.

Kredi kartı ile yapılan bir işlem esasında üç hatta bazı durumlarda dört taraflı bir işlem olup bu konuya ilişkin düzenlemeler BKVKKK²⁴⁵ ve buna bağlı olarak çıkartılan alt düzenlemeler çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Bir ödemenin kredi kartı ile ödenmesi halinde, kart hamili (alıcı), kartı çıkaran kuruluş, üye işyeri (satıcı) ve üye işyeri anlaşması yapan kuruluş olmak üzere işleme ilişkin dört taraf

²⁴¹ Kaya; **a.g.e.**, s. 349.

²⁴² Oğuzman, Öz; **a.g.e.**, s. 529; Eren **a.g.e.**, s. 1254.

²⁴³ Furrer, Muller-Chen, Çetiner **a.g.e.**, s. 680.

²⁴⁴ Y. HGK T.13.6.2012, E.2011/18-730, K.2012/373 (Çevrimiçi) (www.kazanci.com.tr) 17.05.2024.

²⁴⁵ R.G., T. 01.03.2006, S.26095.

bulunmaktadır²⁴⁶. Bazı durumlarda kart çıkaran kuruluş ile üye işyeri anlaşması yapan kuruluşun aynı olması durumunda işlemin tarafları üçe düşebilmektedir.

Bu kapsamda kredi kartı ile bir ödemenin gerçekleştirilmesi durumunda kısaca şu şekilde bir akış söz konusu olmaktadır. Kart hamili, üye işyerine verilmiş olan POS cihazı üzerinden mal ve hizmet bedelini ödemek üzere bir talepte bulunmakta, bu talep üye işyeri anlaşması yapan kuruluş tarafından kart çıkaran kuruluşa iletilmektedir. Kart çıkaran kuruluşun işleme onay vermesinin ardından işlem bedeli kart çıkaran kuruluş tarafından üye işyeri anlaşması yapan kuruluşa takas komisyonu tutarında bir kesinti yapılarak aktarılmakta, üye işyeri anlaşması yapan kuruluş da üye işyeri komisyonu kesintisi yaparak mal ve hizmet bedelini üye işyerine ödemektedir²⁴⁷.

Konumuz açısından önemli olan husus ise kart hamilinin yaptığı alışveriş işleminin bedelini faizsiz şekilde ötelemesi hususudur. Kart hamilinin kredi kartı borcunu son ödeme tarihinde ifa etmesi halinde herhangi bir faiz ödemesine gerek kalmayacaktır. Ancak burada bir kredilendirme işlemi söz konusudur²⁴⁸, zira kart hamili gerçekleştirdiği işlemde günler sonra bu işlem bedelini ifa etmekteyken, işlem bedeli onun adına işlemin ertesi günü üye işyerinin hesabına ödenmiştir. Bu çerçevede kart hamilinin bedel ödeme borcunun ötelenmesi suretiyle bir satın alım gücü sağlanmaktadır. İşte kart hamilinin faizsiz şekilde borcunun ötelenmesine yol açan bu imkânın karşılığı esasında üye işyerinden tahsil edilmektedir.

Kredi kartı işlemleri çift yönlü piyasaların en temel örneğidir. Çift yönlü piyasalarda; tek ürün satılmasına rağmen ürünün geliri piyasanın farklı taraflarından

---

²⁴⁶ BKVK m.3'te "Kart hamili: Banka kartı veya kredi kartı hizmetlerinden yararlanan gerçek veya tüzel kişi"; "Üye işyeri: Üye işyeri anlaşması yapan kuruluşlar ile yaptığı sözleşme çerçevesinde kart hamiline mal ve hizmet satmayı veya nakit temin etmeyi kabul eden gerçek veya tüzel kişi"; "Üye işyeri anlaşması yapan kuruluş: Banka kartı veya kredi kartı kabulünü sağlamak amacıyla işyerleriyle anlaşma yapan bankalar ya da kuruluşlar", "Kart çıkaran kuruluş: Banka kartı veya kredi kartı düzenleme yetkisini haiz bankalar ile diğer kuruluşlar" şeklinde tanımlanmaktadır.

²⁴⁷ Detaylı bilgi için: Oğuzhan Buhur; **Hukuki Yönleriyle Kredi Kartı**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2020, s.11 vd.; Erendaç; **a.g.e.**, s. 32 vd.; Ebru Ceylan; "5464 Sayılı Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanununa Göre Kredi Kartları Hükümleri Çerçevesinde Tüketicinin Korunması", **Tüketici Hukuku Güncel Sorunları**, (Editör: Gözde Zeytin Çağrı), On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2020, s. 37.

²⁴⁸ Seza Reisoğlu; "Banka Kredi Kartları ve Uygulama Sorunları", **Bankacılar Dergisi**, S. 49, 2004, s. 100; Ayça Akkayan Yıldırım; "Kredi Kartı Sözleşmelerinin Bağlı Tüketici Kredisi Olarak Nitelendirilip Nitelendirilemeyeceği Sorunu", **İÜFHM**, C. LXXIII, S. 1, 2015, s.264; Aksi yönde Ömer Teoman, **Hukuki Yönden Kredi Kartı Uygulaması**, Beta Yayınları, 2. bs., İstanbul, 1996, s. 228 vd.

gelmektedir²⁴⁹ Bu çerçevede öncelikle kart çıkaran kuruluş işlem bedelini üye işyeri anlaşması yapan kuruluşa iletirken, Bankalararası Kart Merkezi tarafından belirlenen takas komisyonu oranında bir kesinti gerçekleştirmektedir²⁵⁰. Bahse konu takas komisyonu Rekabet Kurumunun verdiği bir dizi karar neticesinde oluşan formül çerçevesinde hesaplanmaktadır²⁵¹. Takas komisyonunun en büyük bileşeni fonlama maliyetidir. Fonlama maliyeti kart hamilinin yaptığı işlemin, son ödeme tarihinde kadar fonlanmasına ilişkin maliyet olup esasında kart hamilinden alınmayan faizin üye işyerine yansıtılmasını sağlamaktadır. Takas komisyonunun diğer bileşenleri ise kartlı ödemenin gerçekleştirilmesine ilişkin operasyonel maliyetler ve sermaye maliyetleridir

Üye işyeri komisyonu ise takas komisyonu ödemek durumunda kalan üye işyeri anlaşması yapan kuruluşun üye işyerinden tahsil ettiği ve takas komisyonunu da içeren ücrettir. TCMB tarafından yayımlanan Bankalarca Ticari Müşterilerden Alınabilecek Ücretlere İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Tebliğ (Sayı: 2020/4)²⁵² kapsamında alınabilecek üye işyeri komisyonuna azami sınır getirilmiştir. Bu çerçevede taksitsiz mal ve hizmet alımlarında işlem tutarının ertesi gün üye işyerinin serbest kullanımına aktarılması halinde tahsil edilebilecek üye işyeri ücreti aylık referans oranının 0,45 puan artırılmış halini geçemeyecektir. Aylık referans orana ilişkin olarak ise Tebliğin 3 üncü maddesinde 32-45 gün vadeli olarak açılan Türk lirası cinsi tüm mevduat türlerine bankaların uyguladıkları ağırlıklı ortalama akım faiz oranı ile TCMB tarafından belirlenen politika faizinin yüzde on artırılması ile hesaplanan oran arasından düşük olanın dikkate alınarak hesaplanacağı ifade edilmektedir. Dolayısıyla üye işyeri komisyonu da doğrudan faiz oranlarını dikkate alarak hesaplanan, bunun yanında üzerine bir takım operasyonel maliyetler için sabit bir marj eklenen bir komisyondur.

²⁴⁹ Ahmet Faruk Aysan; “Türkiye Kredi Kartı Piyasası: Sorular, Sorunlar”, **TCMB**, 2011, s. 13.

²⁵⁰ Detaylı bilgi için Bkz.: <https://bkm.com.tr/faydali-bilgiler/komisyon-ve-ucretler/bankalararası-takas-komisyonlari/> (Çevrimiçi) 01.12.2023.

²⁵¹ Rekabet Kurulu Kararı, T.1.7.2005, Dosya Sayısı: 2003-4-166, Karar Sayısı: 05-43/602-153; Rekabet Kurulu Kararı, T.17.1.2008, Dosya Sayısı: 2007-4-150, Karar Sayısı: 08-06/63-20; Rekabet Kurulu Kararı, T.19.8.2009, Dosya Sayısı: 2009-4-30, Karar Sayısı: 09-36/904-216; Rekabet Kurulu Kararı, T.21.8.2013, Dosya Sayısı: 2013-4-13, Karar Sayısı: 13-48/672-288; Rekabet Kurulu Kararı, T.8.6.2017, Dosya Sayısı: 2017-4-8, Karar Sayısı: 17-19/294-130.

²⁵² R.G., T.10.02.2020, S. 31035.

Bu kapsamda her ne kadar maliyet unsurlarından birisi, hatta en büyüğü, kart hamilinin kredilendirilmesi ise de başka maliyetleri de içermesi ve tahsil edildiğı tarafın kredi kullanan taraf olmaması nedeniyle üye işyeri komisyonu faizden ayrılmaktadır. Esasen banka, kartlı ödeme yöntemi sunma hizmetinin karşılığı olarak üye işyerinden bir ücret almaktadır. Bu niteliğı ile 5411 sayılı Bankacılık Kanunun 144 üncü maddesinde yer alan faiz dışı ücret ve komisyonlar kapsamında değerlendirilmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

FAİZİN BELİRLENMESİ

Faiz belli bir oran çerçevesinde zamana bağlı işlemektedir. Faiz oranının tespit edilmesi faize ilişkin en temel meselelerden birisidir. Faize ilişkin sınırlardan bahsetmeden önce faizin nasıl belirlenebileceğine ve faizin işleyişine ilişkin hususlara bu kısımda değinilecektir. Faiz oranının bazı durumlarda taraflarca kararlaştırılmasa dahi kanundan kaynaklı olarak belirlenebileceğini ya da doğrudan sözleşmede de belirlenebileceğini ifade etmiştik. Bu kapsamda öncelikle faiz oranının sözleşme kapsamında belirlenmesi hususuna değinilecektir.

I.SÖZLEŞMESEL FAİZ ORANI

A. Genel Olarak

Sözleşme kavramı ne Türk Hukukunda ne de İsviçre Hukukunda doğrudan tanımlanmış bir kavramdır. Sözleşme kavramına ilişkin tanım doktrinde TBK m. 1 çerçevesinde yapılmaktadır. Bahse konu hükme göre sözleşme, tarafların birbirine uygun şekilde karşılıklı irade açıklamaları ile kurulmaktadır. Bir hukuki işlem olan sözleşme kapsamında taraflar aralarında uygulanacak hukuk kurallarını, hukuk düzeninin çizdiği sınır dahilinde, kendi iradeleriyle belirlemekte ve bir hukuki sonuç doğurmak amacıyla uygun iradeleriyle anlaşılmaktadırlar¹.

Sözleşmelere ilişkin genel bilgiyi verdikten sonra faizin sözleşme ile belirlenmesi hususunda öncelikle sözleşme özgürlüğüne değinmek faydalı olacaktır. Sözleşme özgürlüğü borçlar hukukunun temel ilkelerinden birisi olup kişilerin hukuki ilişkilerini devlet müdahalesi olmaksızın yapabilme özgürlüğüdür². Türk ve İsviçre Borçlar Kanununun temelini oluşturan sözleşme serbestisi hukukumuzda dayanağını Anayasanın 48 nci maddesinden almaktadır. Bahse konu maddede bir hak olarak sözleşme özgürlüğü öngörülmüş, bunun yansıması olarak TBK m. 26'da da tarafların bir sözleşmenin içeriğini kanunun öngördüğü sınırlar çerçevesinde serbestçe

¹ Von Tuhr; **a.g.e.**, s. 133; Eren; **a.g.e.**, s. 211; Nomer; **a.g.e.**, s. 35; Oğuzman, Öz; **a.g.e.**, s. 42; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop; **a.g.e.**, s. 51; Necip Kocayusufpaşaoğlu; **Borçlar Hukuku Genel Bölüm, Borçlar Hukukuna Giriş, Hukuki İşlem, Sözleşme**, C.1, 7. bs., Filiz Kitabevi, İstanbul, 2017, s. 16; Osman Gökhan Antalya; **Marmara Hukuk Yorumu Borçlar Hukuku Genel Hükümler C: V/1,1**, Seçkin Yayıncılık, İstanbul, 2019, s. 271.

² Furrer, Muller-Chen, Çetiner; s. 13; Antalya **C:V/1,1**, s. 125; Oğuzman, Öz; **a.g.e.** s. 24-25.

belirleyebileceği düzenlenmiştir. Sözleşme özgürlüğü, temellerini liberalizm akımından alan irade özerkliği fikrinin hukukumuzda bir yansımasıdır³. Bu fikre göre kişi kendi kaderini tayin etme hürriyetine bağlı olarak özel hukuk ilişkilerini hür bir şekilde serbestçe belirleyebilmektedir⁴. Tarafların hukuki ilişkilerini en ideal şekilde kendi özgür iradeleri ile düzenleyeceği kabulünü temel alan serbest piyasa ekonomisi de sözleşme serbestisi olmaksızın söz konusu olamayacaktır⁵. Öte yandan tarafların birbiriyle eşit pazarlık gücüne sahip olmaması, korunmaya muhtaç grupların varlığı gibi nedenlerle sözleşme özgürlüğüne de çeşitli müdahalelerde bulunulması ihtiyacı doğmaktadır⁶.

Sözleşme özgürlüğünün farklı görünüm şekilleri bulunmaktadır. Bu kapsamda öncelikle taraflar sözleşme özgürlüğü çerçevesinde sözleşmeyi yapmak ve sözleşecekleri tarafı belirlemek hususunda özgürlerdir⁷. Sözleşme özgürlüğünün sözleşmenin tipini, şeklini belirleme özgürlüğü, sözleşmeyi değiştirme ve kaldırma özgürlüğü gibi yansımaları da bulunmaktadır. Ancak çalışmamız açısından en önemli husus doktrinde içerik özgürlüğü olarak belirtilen sözleşmenin içeriğinin belirlenmesine yönelik özgürlüktür. TBK m. 26 esasen sözleşme özgürlüğünün bu yönünü düzenlemektedir. Bu kapsamda taraflar hukuk düzeninin izin verdiği ölçüde sözleşmenin içeriğini serbestçe belirleyebileceklerdir⁸. İçerik özgürlüğünün en genel sınırı ise TBK m. 27 hükmünde yer almaktadır. Buna göre kanun emredici hükümlerine, kamu düzenine, ahlaka ve kişilik haklarına aykırı veya konusu imkansız olan sözleşmeler kesin hükümsüz olacaktır⁹. Yine sözleşme özgürlüğüne yönelik

³ Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop; **a.g.e.**, s. 362; Eren **a.g.e.**, s. 343; Furrer, Muller-Chen, Çetiner, s. 13; Kocayusufpaşaoğlu; **a.g.e.**, s. 503; Fahri Erdem Kaşak; **Sözleşme Özgürlüğünün Sınırı Olarak Kanunun Emredici Hükümlerine Aykırılık**, On İki Levha Yayıncılık, 2019, s. 45; Kübra Ercoşkun Şenol; “Sözleşmenin İçeriğini Belirleme Özgürlüğü ve Bunun Genel Sınırı, TBK m. 27”, **İÜHFİM**, C. LXXIV, S. 2, 2016, s. 711; Baki İlkay Engin; Türk Hukukunda Tüketicinin Genel İşlem Şartlarına Karşı Korunması, **Banka ve Tüketici Hukuku Sorunları Sempozyumu**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2010, s. 75.

⁴ Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop; **a.g.e.**, s. 363; Kemal Atasoy; **Sözleşme Özgürlüğünün Kamu Düzenine Aykırılık Sınırı**, On İki Levha Yayıncılık, 2020, İstanbul s. 106; Nomer; **a.g.e.**, s. 80.

⁵ Furrer, Muller-Chen, Çetiner; **a.g.e.**, s. 13; Kaşak; **a.g.e.**, s. 22.

⁶ Yeşim Atamer; **Sözleşme Özgürlüğünün Sınırlandırılması Sorunu Çerçevesinde Genel İşlem Şartlarının Denetlenmesi**, Beta Yayınevi, 2. Bs, İstanbul, 2001, s. 15; Atasoy; **a.g.e.**, s. 256.

⁷ Eren; **a.g.e.**, s. 347; Oğuzman, Öz; **a.g.e.**, s. 25; Furrer, Muller-Chen, Çetiner, **a.g.e.**, s. 14; Antalya; **C:V/1,1**, s. 126; Kaşak; **a.g.e.**, s. 41 vd.; Kılıçoğlu; **a.g.e.**, s. 117.

⁸ Von Tuhr; **a.g.e.**, s. 242; Furrer, Muller-Chen, Çetiner; **a.g.e.**, s. 18; Eren **a.g.e.**, s. 364 vd.; Oğuzman, Öz; **a.g.e.**, s. 25; Antalya, **C:V/1,1**, s. 126; Ercoşkun Şenol; **a.g.m.**, s. 718; Kılıçoğlu; **a.g.e.**, s. 114.

⁹ Eren; **a.g.e.**, s. 366; Antalya; **C:V/1,1**, s. 126; Nomer **a.g.e.**, s. 83; Kılıçoğlu; **a.g.e.**, s. 131.

önemli bir sınırlama ilk kez TBK kapsamında kapsamlı bir şekilde düzenlenen genel işlem koşullarına ilişkin denetim mekanizmasıdır¹⁰.

Sözleşme özgürlüğüne çalışmamız açısından bakıldığında, kural olarak tarafların uygulanacak faiz oranını sözleşme ile tespit etmesi mümkündür. Öte yandan taraflar faizi belirlerken sınırsız bir özgürlüğe sahip olmayıp bir takım kısıtlamalar söz konusudur. Bu kapsamda başta sözleşme özgürlüğüne ilişkin genel sınırlardan başlayarak özel sınırlamalara gidecek şekilde faizin sözleşme ile belirlenmesi esnasında tarafları kısıtlayan bu hususlara değinilecektir.

B. Faizin Sözleşme İle Belirlenmesine İlişkin Sınırlar

Sözleşme özgürlüğünün dayanağı olan TBK m. 26'da dahi bu özgürlüğün sınırsız olmadığı, kanunda öngörülen sınırlar içerisinde sözleşme içeriğinin serbestçe tayin edilebileceği ifade edilmektedir. Bu çerçevede sözleşme özgürlüğüne ilişkin genel sınır öncelikle TBK m. 27 ile çizilmiş, kanunun emredici hükümlerine, ahlaka, kamu düzenine ve kişilik haklarına aykırı olarak yapılan sözleşmelerin kesin olarak hükümsüz olacağı düzenlenmiştir. Bu genel sınırın yanında hukukumuzda pek çok özel sınırlama da söz konusudur. Doktrinde kanun koyucunun sözleşme içeriğine yönelik sınırlamalarının artışta olduğu ifade edilmektedir¹¹. Gerçekten de kanun koyucu sözleşmenin karşı tarafına göre zayıf olarak gördüğü tüketici, işçi, kiracı gibi tarafları korumak amacıyla sözleşme içeriğine artan şekilde müdahaleler etmektedir. Faiz de sözleşme içeriğine müdahale edilen önemli hususlardan biri olarak ön plana çıkmaktadır. Buradaki müdahale; TBK m. 27'deki genel sınırların yanında, faiz oranına azami sınır getirilmesi, bazı sözleşmelerde faizin değiştirilmesinin yasaklanması veya sözleşme öncesinde faize ilişkin ilave bilgilendirme yükümlülüklerinde bulunulması gibi özel şekillerde de ortaya çıkmaktadır.

Özellikle TBK m. 88/f.2 ve TBK m. 120/f.2'de yer alan faize ilişkin azami sınırların uygulanmayacağı durumlar için başta TBK m. 27 ile sözleşme özgürlüğüne çizilmiş genel sınırlar olmak üzere burada yer vereceğimiz diğer sınırlamaların önemi

¹⁰ Furrer, Muller-Chen, Çetiner; **a.g.e.**, s. 19; Nomer; **a.g.e.**, s. 85.

¹¹ Kaşak; **a.g.e.**, s. 76; Atasoy, **a.g.e.**, s. 256; Ercoşkun Şenol; **a.g.m.**, s. 712.

ortaya çıkmaktadır¹². Bu kapsamda TBK m. 88/f.2 ve TBK m. 120/f.2'deki hükümlerin hangi hukuki ilişkilere uygulanacağına ilişkin tartışmalara üçüncü bölümde yer vermekle beraber bu kısımda değineceğimiz sınırlamaların etki alanı ile söz konusu hükümlerin kapsamı arasında ters bir ilişki olduğunu ifade etmek gerekmektedir. Zira bahse konu hükümlerin uygulanmadığı durumlarda sözleşme serbestisine ilişkin şimdi yer vereceğimiz sınırlamaların uygulanması gündeme gelecektir.

1. Kanunun Emredici Hükümlerine Aykırılık

Sözleşme serbestisine yönelik ilk sınırlama kanunun emredici kurallarına aykırılıktır. Esasen irade serbestisinin bir yansıması olarak hukukumuzda borç ilişkilerini düzenleyen hükümlerde emredici kurallar istisna olarak yer almaktadır¹³. Bu kurallar özel hukuktan kaynaklanabileceği gibi kamu hukuku normlarından da kaynaklanabilmektedir. Anayasa m. 13'te de temel hak ve özgürlüklerin yalnızca kanunla sınırlandırılabilmesi düzenlenerek, bir temel hak ve özgürlük olan sözleşme özgürlüğünün sınırlandırılmasına ilişkin genel bir sınır da getirilmiştir¹⁴.

TBK m. 27'de her ne kadar hukuka aykırılığın ne olduğu doğrudan tanımlanmamışsa da yaptırımı tanımlanmış olup, emredici kurallara aykırı olarak yapılan sözleşmenin hukuka aykırı ve kesin hükümsüz olacağı düzenlenmiştir¹⁵. Emredici kurallar yasak ve buyruk öngören kurallardır. Bu kurallar kamu düzenini ve yararını, genel ahlakı, milli güvenliği, kişilerin kendisini ve malvarlıklarını koruma amacı güden, herkesi bağlayan yükümlülükler içeren genel ve objektif normlardır¹⁶.

Doktrinde bazı yazarlar tarafından geniş ve dar anlamda emredici kural ayrımı yapılmaktadır¹⁷. Buna göre, dar anlamda emredici yukarıda yer verdiğimiz taraf

¹² Eren; **a.g.e.**, s. 1112-1113; Yeşim Atamer; **Kredi ve Diğer Finansman Sözleşmelerinde Tüketicinin Korunması**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2016, s. 116.

¹³ Von Tuhr; **a.g.e.**, s. 243; Oğuzman, Öz; **a.g.e.**, s. 24; Eren s. 365; Atasoy **a.g.e.**, s. 106; Kaşak **a.g.e.**, s. 258; Ercoşkun Şenol, **a.g.m.**, s. 724.

¹⁴ Eren; **a.g.e.**, s. 365.

¹⁵ Von Tuhr; **a.g.e.**, s. 244; Eren **a.g.e.**, s. 366; Furrer, Muller-Chen, Çetiner **a.g.e.**, s. 190.

¹⁶ Eren **a.g.e.**, s. 367; Oğuzman, Öz; **a.g.e.**, s. 87; Nomer **a.g.e.**, s. 92; Furrer, Muller-Chen, Çetiner; **a.g.e.**, s. 190.

¹⁷ Antalya; **C:V/1,1**, s. 455; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altıp; **a.g.e.**, s. 395; Kocayusufpaşaoğlu; **a.g.e.**, s. 538; Ercoşkun Şenol; **a.g.m.**, s. 724; Böyle bir ayrımın Türk hukukunda yapılmasına ihtiyaç olmadığına dair Bkz.: Kaşak; **a.g.e.**, s. 291.

iradelerine imkan tanımaksızın hukuki ilişkiyi düzenleyen kurallarken; geniş anlamda emredici kurallar dar anlamda emredici kuralların yanında, yasaklayıcı hükümleri de içinde barındırmaktadır. Yasaklayıcı hükümlerde tarafların iradesi doğrudan sınırlandırılmamış olmakla beraber, kanun koyucu belli amaçlar çerçevesinde bir takım davranışları yasaklamaktadır. Burada önem arz eden husus düzen hükmü olarak da ifade edilen bazı yasaklayıcı hükümlere aykırılık durumunda TBK m. 27 çerçevesinde hükümsüzlük yerine başka bir yaptırımın uygulanabilmesi durumudur¹⁸. Bu hususta örnek olarak ileride de değineceğimiz, TKHK m. m. 25/f.2’de düzenlenen efektif faiz oranının düşük gösterilmesi durumu gösterilebilecektir¹⁹. Bu kapsamda düzen hükümleri hariç olmak üzere geniş anlamda emredici hükümlere aykırılığın yaptırımı kesin hükümsüzlük olacaktır²⁰.

Bazen bir kuralın emredici norm olduğu açıkça lafzından belli iken bazı durumlarda kuralın amacından yorumlanması gerekebilir. Emredici kurallar bazı durumlarda taraflardan yalnızca birini korumakta olup bunlara tek taraflı emredici normlar denilmektedir²¹. Bu durumda yalnızca kural kapsamında korunan taraf aleyhine ilgili kurala aykırı şekilde sözleşme yapılması emredici kurala aykırılık teşkil eder²². İki taraflı emredici kurallar ise genellikle kamu düzenine ilişkin olup hiçbir şekilde bu kurala aykırı anlaşma yapılması söz konusu olamaz²³.

Sözleşmenin kanunun emredici hükmüne aykırı olması sebebiyle hükümsüz olması çeşitli şekillerde söz konusu olabilir. Kararlaştırılan edim veya sözleşmenin

---

¹⁸ Düzen hükmü olarak adlandırılan bu tür yasaklayıcı kurallarda hükümsüzlük yerine başka bir yaptırım uygulanması söz konusudur. Hükmün açık lafzından ya da amacından hareket ederek bu durumun tespit edilmesi gerekmektedir. İlgili hükmün lafzında açıkça kesin hükümsüzlük haricinde bir yaptırım öngörülüyorsa farklı bir yaptırım uygulanması gerekmektedir. Bkz.: Antalya, C:V/1,1, s. 456. Bir başka görüşe göre ise yasağın ihlali halinde hükmün amacı ancak yapılan işlemin hükümsüz kılınması ile gerçekleşiyorsa hükümsüzlük yaptırımı söz konusu olmalıdır. Bkz.: Ercoşkun Şenol; **a.g.m.**, s. 724.

¹⁹ Bkz.: s. 56-57.

²⁰ Ercoşkun Şenol; **a.g.m.**, s. 725.

²¹ Eren; **a.g.e.**, s. 367; Nomer; **a.g.e.**, s. 92; Furrer, Muller-Chen, Çetiner; **a.g.e.**, s. 192. Bu hususta verilebilecek en temel örnek tüketiciyi korumak üzere ihdas edilmiş TKHK hükümleridir (m.17/f.3, m. 26/f.1 gibi).

²² Oğuzman, Öz; **a.g.e.**, s. 88; TBK m. 115/f.2 kapsamında borçlunun hizmet sözleşmesi kapsamında herhangi bir borç için sorumlu olmayacağına dair önceden yapılan her türlü anlaşmanın geçersiz olacağına dair hükmün amacı işçiyi korumak olduğu için işçi lehine bahse konu hükmün aksine anlaşma yapılması mümkündür.

²³ TBK m. 148 kapsamında zamanaşımı sürelerinin sözleşme ile değiştirilemeyeceğine ilişkin emredici hüküm buna örnek gösterilebilecektir.

konusu hukuka aykırı olabilir²⁴. Sözleşmenin kendisi hukuk düzenince yapılması yasaklanmış bir sözleşme olabilir²⁵. Sözleşme taraflarının ortak amacı hukuka aykırı niteliktedir²⁶. Sözleşmenin kanuna karşı hile niteliğinde olduğu durumlar da, dolanılan emredici hükme aykırı hareket edilmiş sayılacak olup bu durumda tarafların kanuna karşı hile amacıyla hareket edip etmediği önem arz etmez²⁷. Öte yandan TBK m. 27 kapsamında sözleşmenin hükümsüz olması için tarafların hukuka aykırılığı bilmesi aranmamaktadır²⁸.

Emredici hükümlere aykırılık açısından değinilmesi gereken bir husus da sözleşmenin yapıldığı andaki hukuka aykırılığın sonradan hukuka uygun hale gelmesidir. Bu hususta hakim görüş sözleşmenin yine de kesin hükümsüz olacağı yönündedir²⁹. Sözleşme kuruluşu anında hukuka uygunken sonradan hukuka aykırı hale geldiği durumlarda ise yasaklayıcı normun geçmişe etkili olmayacağına yönelik kural gereği sözleşmenin hükümsüz olduğu kabul edilmemektedir. Öte yandan bu kuralın istisnaları da söz konusudur³⁰. Bunlardan birisi de ileride detaylarına değineceğimiz 6101 sayılı Türk Borçlar Kanunun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun m. 2 hükmüdür³¹.

Faiz hususu taşıdığı öneme binaen hukukumuzda pek çok hükme konu olmuştur. Bunların arasında emredici nitelikte kurallar da bulunmaktadır. Genelden özele gidecek olursak ilk olarak TBK m. 88 ve 120’de yer alan faiz üst sınırları söz konusudur. Sonrasında TTK m. 8’de yer alan sınırlamalar gündeme gelmektedir. TTK

²⁴ Kaşak; **a.g.e.**, s. 340-341; Eren; **a.g.e.** s. 369; Türk Ceza Kanunu kapsamında suç olarak kabul edilen bir fiilin edim olarak üstlenilmesi örnek gösterilebilecektir.

²⁵ Eren; **a.g.e.**, s. 368; Ercoşkun Şenol; **a.g.m.**, s. 725 Örneğin TMK m. 873/f.2 uyarınca borcun ödenmemesi halinde rehinli taşınmazın mülkiyetinin alacaklıya geçmesine ilişkin sözleşme yapılması.

²⁶ Burada önemli olan sözleşmenin iki tarafının da amacın emredici hükme aykırı olduğunu bilmesidir. Sözleşmenin yalnızca bir tarafının bildiği emredici hükme aykırı amaç nedeniyle sözleşme hükümsüz hale gelmez. Kaşak; **a.g.e.**, s. 343; Eren; **a.g.e.**, s. 369; Ercoşkun Şenol; **a.g.m.**, s. 726.

²⁷ Ercoşkun Şenol, **a.g.m.**, s. 726; Eren; **a.g.e.**, s. 370; Antalya, C:V/1,1, s. 454.

²⁸ Von Tuhr; **a.g.e.** s. 246; Eren; **a.g.e.**, s. 367; Antalya; C:V/1,1, s. 454.

²⁹ Von Tuhr; **a.g.e.** s. 254, dpn.74; Esat Arsebük, Borçlar Hukuku, Güney Matbaacılık ve Gazetecilik T.A.O., 3.bs., Ankara, 1950, s. 347; Furrer, Muller-Chen, Çetiner; **a.g.e.**, s. 190; Başak Baysal; “Kanunların Zaman Açısından Yürürlüğü”, **Prof. Dr. Necip Kocayusufpaşaoğlu İçin Armağan**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2004, s. 494.

³⁰ 4722 sayılı Türk Medeni Kanunun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun m. 2, 6101 sayılı Türk Borçlar Kanunun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun m. 2.

³¹ Bkz.: s. 112 vd.

m. 8 ve TBK m. 88 ila 120 hükümleri arasındaki ilişkiye üçüncü bölümde değinilecektir³².

Faizin sözleşme ile belirlenmesine ilişkin daha özel hükümlere bakıldığında ise öncelikle TKHK kapsamındaki hükümler gündeme gelmektedir. TKHK ve buna bağlı olarak Ticaret Bakanlığı tarafından yayımlanan Tüketici Kredisi Sözleşmeleri Yönetmeliği³³ ve Konut Finansmanı Sözleşmeleri Yönetmeliğinde³⁴ faizin belirlenmesine ilişkin tüketiciyi koruma amacıyla birtakım düzenlemeler yer almaktadır.

TKHK m. 25/f.2 uyarınca tüketici kredisi sözleşmelerinde akdi faiz, efektif yıllık faiz ya da kredinin toplam maliyeti bulunmadığı takdirde kredi tutarı faizsiz olarak kullanılacaktır³⁵. Bu kapsamda kanun koyucu oldukça önemli bir koruma mekanizması öngörerek sözleşmede faize ilişkin hüküm bulunmayan hallerde tüketicinin aldığı krediyi faizsiz kullanmasına imkan sağlamış, sözleşmeyi karşılıksız karz akdi haline getirmesini mümkün kılmıştır. Bahse konu düzenleme bir medeni hukuk yaptırımı olup İsviçre Tüketici Kredisi Kanunundan mevzuatımıza aktarılmıştır³⁶. Bu düzenlemeler akdi faize ilişkin olup temerrüt faizinin düzenlenmemesi durumunda 3095 sayılı Kanun hükümlerinin uygulanması gündeme gelecektir³⁷.

³² Bkz.: s. 123 vd.

³³ R.G., T. 22.05.2015, S. 29363.

³⁴ R.G., T. 28.05.2015, S. 29369.

³⁵ Şebnem Akipek Öcal; **Milli Şerh**, (Ed: Hakan Tokbaş, Özlem Tüzüner), Aristo Yayınevi, İstanbul, 2016, s. 511; Mustafa Çeker, “*Tüketici Hukuku Açısından Bankacılıkta Faiz Uygulamaları*”, **Sektörel Bazda Tüketici Hukuku ve Uygulamaları 2014-2015** (Ed: Hakan Tokbaş / Fehim Üçışık), Bilge Yayınevi, Ankara 2015, s. 72-73; Atamer; **Tüketicinin Korunması**, s. 109; Sezer Çabri, **Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Şerhi**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2016, s. 427; Burada kanunun lafzında yer alan “akdi faiz, efektif yıllık faiz veya kredinin toplam maliyetinin” ibaresinden; bahse konu üç unsurdan hepsinin bir arada bulunması mı gerektiği, yoksa bu üç unsurdan akdi faiz ile birlikte efektif yıllık faiz veya kredinin toplam maliyeti unsurlarından birinin bulunmasının yeterli olup olmadığı hususunda belirsizlik yarattığına dair Bkz.: Abdülhamit Yılmaz; **Belirli Süreli Tüketici Kredisi Sözleşmeleri**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2018, s. 192-193 Yazara göre amaçsal yorum yapmak gerekmekte ve akdi faiz ile birlikte efektif yıllık faiz veya kredinin toplam maliyeti unsurlarının birinin bulunması yeterli olmaktadır.

³⁶ Başak Baysal; “Tüketici Kredisi (TKHK m.22-31)”, **Yeni Tüketici Hukuku Konferansı**, (Editör: M. Murat İnceoğlu), On İki Levha Yayıncılık, 2015, s. 302; Atamer; **Tüketicinin Korunması**, s. 109.

³⁷ Atamer; **Tüketicinin Korunması**, s. 110.

Söz konusu maddede yer verilen diğer koruma ise efektif faiz oranının düşük gösterildiği durumlarda akdi faiz oranının düşük gösterilen efektif faiz oranı ile uyumlu olacak şekilde yeniden belirleneceğine ilişkin düzenlemedir. Bu sayede sözleşmede yazılan efektif faizin olduğundan düşük gösterilmesi durumunda tüketicinin yanıltıldığından hareketle düşük olan efektif faiz oranına uyum sağlayacak şekilde akdi faiz oranının revize edilmesinin önü açılmıştır³⁸. Efektif faiz oranı Tüketici Kredisi Sözleşmeleri Yönetmeliğinde kredinin toplam maliyetinin yıllık yüzde değer olarak hesaplanması olarak tanımlanmışken, kredinin toplam maliyetinin ise “*Noter masrafları hariç olmak üzere, tüketicinin ödemesi gereken akdi faiz, vergi, harç ve benzeri yasal yükümlülükler ile varsa değişik isimler altında alınan her türlü ücretin de dahil olduğu toplam tutarı*” ifade ettiği düzenlenmiştir. Bu kapsamda kanun koyucu tüketici kredisi için söz konusu olan vergi, harç, masraf gibi faiz dışı diğer unsurların da maliyet hesabına dahil edildiği bir efektif faiz tanımı öngörmüş, bu sayede tüketicinin kredi maliyeti hususunda doğru bilgilendirilmesini amaçlamıştır³⁹. Kredi verenin bu oranı düşük gösterdiği durumlarda ise akdi faizin düşük gösterilen efektif faiz oranına ulaşılacak şekilde indirilmesi gerekecektir.

Tüketiciyi koruma amacıyla getirilen önemli düzenlemelerden biri de değişken faiz yasağıdır. TKHK m. 25/f.1 gereği belirli süreli tüketici kredisi sözleşmelerinde faiz oranı sabit olarak belirlenebilmekte, sözleşmenin kurulduğu tarihte belirlenen bu oran tüketici aleyhine değiştirilememektedir⁴⁰. TKHK m. 36/f.2’de ise özel bir tüketici kredisi türü olan konut finansmanı sözleşmelerinde değişken faiz kararlaştırılmasına imkan sağlanmış ancak değişken faizin hesaplanmasında kullanılabilecek referans faizler ve endeksleri belirlemek hususunda TCMB’ye yetki verilmiştir. Bu çerçevede TCMB tarafından Değişken Faizli Konut Finansmanı Sözleşmelerinde Kullanılabilecek Referans Faizler ve Endekslere Dair Tebliğ⁴¹ (Sayı: 2007/1) yayımlanmış, bahse konu Tebliğ ile değişken faizli konut finansmanı sözleşmelerinde kullanılabilecek referans endeksin TÜİK tarafından açıklanan TÜFE olduğu

³⁸ Baysal; **Tüketici Kredisi**, s. 303.

³⁹ Yılmaz; **a.g.e.** s. 194; Çeker; **a.g.e.** 72; Akipek Öcal; **a.g.e.**, s. 512.

⁴⁰ Yılmaz; **a.g.e.**, s. 191; Çeker; **a.g.e.**, s. 75; Baysal; **Tüketici Kredisi**, s. 312; Akipek Öcal; **a.g.e.** s. 511.

⁴¹ R.G., T. 05.05.2007, S. 26513.

düzenlenmiştir. Bu çerçevede konut finansmanı sözleşmelerinde TÜFE'ye endeksli değişken faiz öngörülebilecektir.

2. Ahlaka Aykırılık

a. Genel İtibariyle Ahlaka Aykırılık

TBK m. 27/f.1'de sözleşme özgürlüğüne dair öngörülen sınırlamalardan birisi de ahlaka aykırılıktır. Bahsi geçen ahlak kavramı ile genel ahlak kastedilmektedir⁴². Burada dikkate alınması gereken toplumda ilgili dönemde makul, orta zekalı kişilerin düşünceleridir⁴³. Kanun koyucu pek çok durumda ahlaka aykırı hususları emredici hukuk kuralları ile yasaklamış olabilir ancak genel ahlak sübjektif bir kavram olup zamana, yere ve topluma göre değişiklik gösterebilmesi nedeniyle her durumun emredici hukuk kuralı ile korunması mümkün değildir⁴⁴. TBK m. 27/f.1 ile kanun koyucu esasen müeyyide açısından hukuk kurallarından farklılaşan ahlaki normlara bir değer atfederek toplumun temel değerlerini korumayı amaçlamakta, tarafları toplumun ahlaki değerleri ile bağdaşmayan işlemlerden uzak tutmayı hedeflemektedir⁴⁵. Bu çerçevede herhangi bir hukuk kuralı ile düzenlenmemiş olsa dahi toplumun genel ahlakına aykırı sözleşmeler kesin hükümsüzdür⁴⁶.

⁴² Oğuzman, Öz; **a.g.e.** s. 90; Eren; **a.g.e.** s. 371; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop; **a.g.e.** s. 398; Veysel Başpınar; **Borç Sözleşmelerinin Kısmi Butlanı (Kısmi Butlan)**, Adalet Matbaacılık, Ankara, 1998, s. 137; Akın Ünal; **Kelepçeleme Sözleşmeleri**, 2. bs., Adalet Yayınevi, Ankara, 2017, s. 88.

⁴³ Sosyal ahlak olarak da ifade edilen bu görüş için Bkz.: Von Tuhr; **a.g.e.**, s. 248; Akın; **a.g.e.**, s. 93; Eren; **a.g.e.**, s. 371; Bu denli sübjektif bir genel ahlak kriterinin esas alınmasına karşı çıkarak Anayasa ve kanunların temelinde yatan evrensel etik ilkeleri çevresinde oluşturulan bir ahlak anlayışının esas alınmasını öne süren hukuki ahlak görüşü için Bkz.: Hatemi, Gökyayla; **a.g.e.**, s. 77; Furrer, Muller-Chen, Çetiner, **a.g.e.**, s. 196; Bunun yanında iki görüşün birlikte uygulanmasını savunan karma ahlak görüşü bulunmaktadır. Bahse konu görüşe göre sosyal ahlak da hukuki ahlak da genellikle birbirine paralellik gösterir, çeliştiği durumlarda hukuki ahlak kurallarının dikkate alınması gerekir. Bkz.: Antalya; **C:V/1,1**, s. 456; Kocayusufpaşaoğlu; **a.g.e.**, s. 554; Ercoşkun Şenol; **a.g.m.**, s. 727.

⁴⁴ Antalya; **C:V/1,1**, s. 456; Ercoşkun Şenol; **a.g.m.**, s. 727; Nomer; **a.g.e.**, s. 95; Eren; **a.g.e.**, s. 371.

⁴⁵ Von Tuhr; **a.g.e.**, s. 247-248; Eren s. 371.

⁴⁶ Ercoşkun Şenol; **a.g.m.**, s. 726; Tekinay Akman Burcuoğlu Altop; **a.g.e.** s. 371; Başpınar; **Kısmi Butlan**, s. 136. Hukukumuzda ahlaka aykırılık kavramının ayrı bir şekilde yer bulması Tanzimat sonrası dönemlere rastlamaktadır Usul-i Muhakeme-i Hukukiye Kanunu m. 64'te yer alan "... adab ve intizam-i umumi..." ibaresi bunun ilk örneğidir. Zira Osmanlı hukukunda hukuk da ahlak da aynı kaynaktan, ilahi hukuktan gelmekte, ahlaka aykırılık için ayrı bir yaptırıma ihtiyaç duyulmamaktaydı. Bu çerçevede, İsviçre'den iktibas edilerek oluşturulan Mülga 818 sayılı Borçlar Kanunun 20 nci maddesi ile ilk kez bugün TBK m. 27'de de bulunan mevcut düzenleme oluşmuştur. Bkz.: Hüseyin Hatemi; **Hukuka ve Ahlaka Aykırılık Kavramı ve Sonuçları, Özellikle B.K. 65 Kuralı**, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi, İstanbul, 1976, s. 70; Akın; **a.g.e.**, s. 89

Ahlaka aykırılık nedeniyle kesin hükümsüzlüğün gündeme geldiği tek durum sözleşmenin konusunun ahlaka aykırı olması değildir. Aynı zamanda ahlaka aykırı amaçlarla yapılan sözleşmeler de bahse konu yaptırıma tabi tutulmaktadır. Her ne kadar kanunun lafzı sözleşmenin konusuna işaret etmekteyse de doktrinde genel kabul gören görüş hükmün daha geniş yorumlanması gerektiği yönündedir⁴⁷. Buradaki belirsizlik mehzatı İsviçre Borçlar Kanunun 20 nci maddesinin Almanca ve Fransızca metinleri arasındaki farktan kaynaklanmaktadır. Zira Almanca metinde “sözleşmenin içeriği” ibaresi kullanılmaktayken, mülga 818 sayılı Borçlar Kanunu oluşturulurken dikkate alınan Fransızca metinde “konusu” ibaresine yer verilmektedir⁴⁸. Ancak sözleşmenin amacının ahlaka aykırılığından bahsedebilmek için her iki tarafın da bu ahlaka aykırı amacı güdüyor olması gerekmektedir⁴⁹.

Doktrinde sözleşmenin ahlaka aykırı olup olmadığının hangi an değerlendirilmesi gerektiği hususu ise tartışmalıdır⁵⁰. Bir görüşe göre sözleşmenin yapıldığı andaki duruma bakılması gerekmektedir⁵¹. Aksi görüşe göre ise genel ahlaka ilişkin değerlendirmenin yalnızca sözleşmenin yapıldığı anda mevcut olan ahlak anlayışı ile sınırlı kalması doğru değildir⁵².

Genel ahlak kavramı içerisinde korunmakta olan pek çok varlık bulunmaktadır. Bunların arasında toplumsal düzenin yanında kişinin hayat ve vücut bütünlüğü, inanç karar özgürlüğü ve kişinin ekonomik özgürlüğü gibi kişi hak ve özgürlükleri de bulunmaktadır. Bu kapsamda TBK m. 27’nin yanında bir de kişilik haklarının korunmasına ilişkin TMK m. 23/f.2 hükmü de gündeme gelmektedir⁵³. Bahse konu

⁴⁷ Oğuzman Öz **a.g.e.** s. 90; Tekinay Akman Burcuoğlu Altop; **a.g.e.** s. 399; Antalya; **a.g.e.** s. 458; Eren; **a.g.e.**, s. 374; Nomer; **a.g.e.** s. 95; Furrer, Muller-Chen, Çetiner; **a.g.e.**, s. 197.

⁴⁸ Bu durum TBK’nın yazılışı esnasında düzeltilmiştir. TBK m. 27/f.1 hükmü ile İsviçre Borçlar Kanunu arasında paralellik sağlanmıştır. Bkz.: Oğuzman, Öz; **a.g.e.**, s. 91.

⁴⁹ Nomer; **a.g.e.** s. 96; Oğuzman, Öz; **a.g.e.** s. 91.

⁵⁰ Konuya ilişkin üçüncü bir görüş ise ifanın talep edildiği veya konuya ilişkin davanın açıldığı ana bakılması gerektiğini öne sürmektedir. Yabancı doktrinde temsilcileri olan bu görüşe ilişkin yazarlar için Bkz.: Akın; **a.g.e.**, s. 229 dpn.729.

⁵¹ Eren; **a.g.e.** s. 371; Atamer; **Genel İşlem Şartlarının Denetlenmesi**, s. 156; Akın; **a.g.e.**, s. 230; Başpınar; **Kısmi Butlan**, s.101.

⁵² Hatemi; **a.g.e.**, s. 115, Yazar, eski ahlak anlayışına aykırı görülmeyen hukuki ilişkilerin, zamanla değişen yeni ahlak anlayışına aykırı görülmesi durumunda “karar tarihi” itibarıyla mevcut olan ahlak anlayışı çerçevesinde bu ilişkinin karara bağlanması gerektiğini veya sonuç doğurmayı sürdürmesinin engellenebileceğini savunmaktadır.

⁵³ Nomer; **a.g.e.** s. 96; Nil Karabağ Bulut; **Medeni Kanunun 23. Maddesi Kapsamında Kişilik Hakkının Sözleşme Özgürlüğüne Etkisi**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2014, s. 63; Mustafa

hükümde kimsenin özgürlüklerinden vazgeçemeyeceği, ahlaka aykırı olarak bu özgürlüklerini sınırlayamayacağı düzenlenmiştir⁵⁴. Bu kapsamda TMK m. 23/f.2 ile kişinin hakları üzerindeki tasarrufuna bir sınır çizilmiştir. Kişinin özgürlüklerinden tamamıyla feragat etmesi ilgili hükme aykırılık teşkil edecektir. Özgürlüklerin sınırlandırılması hususunda ise kişi hukuka yani emredici hukuk kurallarına aykırı şekilde bunları sınırlandıramayacak, kişinin bahse konu hakkını koruyan bir emredici hukuk kuralı bulunmadığı durumda ise ahlaka aykırı derecede sınırlandırıp sınırlandırmadığının incelenmesi gerekecektir⁵⁵.

b. Ekonomik Özgürlüğün Ahlaka Aykırı Şekilde Sınırlandırılması ve Kelepçeleme Sözleşmeleri

Yukarıda ifade edildiği üzere TBK m. 27 ve TMK m. 23/f.2 hükümleri çerçevesinde kişinin ekonomik özgürlüğünü aşırılık derecesinde sınırlayan veya tamamen ortadan kaldıran ya da kişinin ekonomik faaliyetini yok etme noktasında tehlikeye sokan sözleşmeler de ahlaka aykırı olarak kabul edilmektedir⁵⁶. Özünde tüm sözleşmeler taraflardan en az birini borç altına sokmaktadır. Ancak genel ahlaka aykırı olarak değerlendirilebilecek sözleşmelerde bu durumun aşırıya varması yani kişinin varlığı için zorunlu unsurları ciddi şekilde kısıtlaması borçluyu mutlak suretle alacaklının irade ve hakimiyetine sokması söz konusudur. Özellikle, alacaklının borçluyu bu şekilde ağır yükümlülükler altına sokmasını engelleyecek emredici hükümler bulunmadığı durumlarda ahlaka aykırılık hususu ve buna bağlanan yaptırım

---

Dural, Tufan Ögüz; **Türk Özel Hukuku Cilt 2 Kişiler Hukuku**, Filiz Kitabevi, 22. bs., 2021, İstanbul, s. 143-144.

⁵⁴ Bahse konu hükümle korunan hususun kişilik hakları mı yoksa kişinin özgürlükleri mi olduğu doktrinde tartışılmıştır. Doktrinde bir görüşe göre TMK m. 23/f.2 hükmü yalnızca kişinin özgürlüklerini korumaya yönelikken TBK m. 27/f.1 ise kişilik hakları korunmakta böylece iki hükmün birbirini tamamlaması söz konusudur. Bkz.: Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop; **a.g.e.**, s. 789; Dural, Ögüz; **a.g.e.**, s. 150. Öte yandan bazı yazarlar TMK m. 23/f.2 hükmünün kişi özgürlüklerinin yanında kişiliğin tamamını korumaya yönelik olduğunu savunmaktadır. Zira kişinin kişiliğe ilişkin hususlarda karar verme özgürlüğüne bir sınır getirilmektedir. Bkz.: Kemal Oğuzman, Özer Seliçi, Saibe Oktay Özdemir; **Kişiler Hukuku (Gerçek ve Tüzel Kişiler)**, 19. bs., Filiz Kitabevi, İstanbul, 2020, s. 213-214; Kocayusufoğlu; **a.g.e.**, s. 552.

⁵⁵ Karabağ Bulut; **a.g.e.**, s. 177.

⁵⁶ Von Tuhr; **a.g.e.**, s. 251; Eren; **a.g.e.**, s. 372; Furrer, Muller-Chen, Çetiner, **a.g.e.**, s. 198; Nomer, **a.g.e.**, s. 96.

gündeme gelecektir⁵⁷. Ahlaka aykırılığın tespitinde emredici hükümlere aykırılıktan farklı olarak TMK m. 4 çerçevesinde hakimin takdir yetkisi ön plana çıkmaktadır⁵⁸.

Doktrinde kişinin ekonomik özgürlüğünü aşırı derecede sınırlayan bu tür sözleşmelere kelepçeleme sözleşmesi denmektedir⁵⁹. Bu bir sözleşme tipi değil, ihlal durumu olarak ifade edilmektedir. Sözleşmenin kelepçeleme sözleşmesi olarak değerlendirilebileceği durumların tespiti için önden net sınırlamalar koymak mümkün değildir. Bu kapsamda sözleşme bazında inceleme yapılması; tarafların girdikleri yükümlülüklerin ağırlığı, süresi ve karşı tarafın iradesine ne kadar bağımlı hale geldiklerinin tespiti gerekmektedir⁶⁰. Burada ilk kriter ekonomik özgürlüğün ve geleceğin tehlikeye girmesi hususudur. Kelepçeleme sözleşmeleri açısından ekonomik özgürlük bireyin ekonomik olarak yaşam faaliyetlerini kimseye ihtiyaç duymadan devam ettirebilecek seviyede refaha sahip olması olarak kabul edilmektedir⁶¹. Bu çerçevede kelepçeleme sözleşmeleri söz konusu olduğunda borçlu ekonomik geleceğini belirleme özgürlüğünü kaybetmekte, bu özgürlüğü kaybedecek ağırlıkta yükümlülüklerle girmektedir⁶². Bir başka kriter ise kişinin ekonomik olarak karşı tarafa bağımlı hale gelmesidir. Bu durum sözleşme koşullarının ağırlığının bir sonucudur ve kişinin karşı tarafın iradesine tabi kılınması, yeni hukuki işlemler yapma imkanının ortadan kalkması gibi şekillerde ortaya çıkabilir⁶³. Sözleşme ile öngörülen faiz oranının yüksekliği sebebiyle kelepçeleme sözleşmesi söz konusu olabilecektir.

Yargıtay'ın yerleşik içtihadına göre kelepçeleme sözleşmesi anlamında ahlaka aykırılıktan bahsedilebilmesi için ekonomik özgürlüklerin kabul edilemeyecek derece sınırlandırılması, sınırlamaların borçlunun mahvına yol açacak düzeyde olması

⁵⁷ Von Tuhr; **a.g.e.**, s. 251; Oğuzman Öz; **a.g.e.**, s. 92; Karabağ Bulut; **a.g.e.**, s. 126.

⁵⁸ Karabağ Bulut; **a.g.e.**, s. 127.

⁵⁹ Eren; **a.g.e.**, s. 372; Akın; **a.g.e.**, s. 113; Veysel Başpınar; "Kişilik Hakkı Açısından Kelepçeleme Sözleşmeleri", **Ankara Barosu Dergisi**, S.1, 1999, s. 21; İsmet Sungurbey; **Türkiye'de Bankaların İcüyü**, Devrim Basımevi, Çorlu, 1994, s. 53; Derya Ateş; **Borçlar Hukuku Sözleşmelerinde Genel Ahlaka Aykırılık**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2007, s. 254; Karabağ Bulut; **a.g.e.**, s. 125; Sevtap Yücel; **Kelepçeleme Sözleşmeleri**, Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi, 2023, s. 52; Kemal Atasoy; "Sözleşme Tarafları Arasında Yapısal Eşitsizlik ve Kamu Düzenine Aykırılık.", **KHAS Hukuk Bülteni 2020-2021 Akademik Yılı Derlemesi**, On İki Levha Yayıncılık, 2021, s. 65.

⁶⁰ Akın **a.g.e.**, s. 123; Karabağ Bulut, **a.g.e.** s. 270; Başpınar, **a.g.m.**, s. 24 vd.

⁶¹ Akın **a.g.e.**, s. 128.

⁶² Başpınar **a.g.m.**, s. 25; Atasoy, **a.g.m.**, s. 66.

⁶³ Akın **a.g.e.**, s. 130.

gerekmektedir⁶⁴. Yargıtay'ın bu konudaki en temel kararı⁶⁵, tarafları tacir olan bir sözleşmede belirlenen cezai şarta ilişkindir. Yargıtay HGK, 1974 yılında verdiği bu kararda borçlunun iktisadi açıdan mahvına yol açabilecek derece ağır olduğunu değerlendirdiği cezai şartın, borçlu tacir olsa dahi ahlaka aykırı sayılarak iptal edilebileceğine hükmetmiştir. Yargıtay 818 sayılı mülga BK'nın 20 nci maddesinde yer alan hükmün tüm sözleşmelere uygulanabilir nitelikte genel bir hüküm olduğuna hükmetmiş, Ticaret Kanununda bulunan cezai şartın indirilmesinin talep edilemeyeceğine ilişkin hüküm için de bir sınır teşkil ettiğini belirterek, borçlunun tacir olsa dahi böyle bir durumda ahlaka aykırılık iddiasında bulunabileceğini öngörmüştür⁶⁶.

c. Faiz Miktarının Ahlaka Aykırı Şekilde Belirlenmesi

Sözleşmede belirlenen faizin ahlaka aykırılığı da yukarıda ifade ettiğimiz sebepler çerçevesinde iddia edilebilmektedir. Fahiş şekilde belirlenen faizin kelepçeleme sözleşmesi niteliğinde olduğu borçlunun ekonomik özgürlüğünü ortadan kaldıracak boyutta olabileceği kabul edilmektedir⁶⁷. Faizin ahlaki boyutunun tarihte tartışmalı olduğunu ifade etmiştik, buradaki durum faizin alınması hususundan ziyade belirlenen faiz oranının fahiş olması sebebiyle borçlunun ekonomik olarak uğrayacağı yıkımın toplumun genel ahlak kuralları ile bağdaşmaması hususudur. TBK m. 88/f.2 ve 120/f.2 kapsamında öngörülen sınırların uygulandığı durumlarda ahlaka aykırılık kapsamında değerlendirme yapmasına gerek kalmayacaksa da özellikle faize ilişkin azami sınırın söz konusu olmadığı TBK öncesi dönemde faize yapılacak müdahalenin

⁶⁴ Y. 11. HD., T.4.7.2017 E.2016/2200 K.2017/4078 (Çevrimiçi) (www.lexpera.com.tr) 17.05.2024; Y. 11. HD., T.06.05.1997 E.1997/920 K.1997/3286 (Çevrimiçi) (www.lexpera.com.tr) 17.05.2024; Y. 1. HD., T.18.01.2007 E.2006/11666 K.2007/255 (Çevrimiçi) (www.lexpera.com.tr) 17.05.2024; Y. 19. HD., T. 26.11.1994 E. 1994/6472 K.1994/11467 (Çevrimiçi) (www.legalbank.net) 17.05.2024.

⁶⁵ Y. HGK., T.20.03.1974E. 1970/1053 K. 1974/222 (Çevrimiçi) (www.lexpera.com.tr) 17.05.2024.

⁶⁶ Y. HGK., T. 20.03.1974 E. 1970/1053, K. 1974/222 (Çevrimiçi) (www.lexpera.com.tr) 17.05.2024; “Ancak T.K. nun 24. maddesi ile tacir olan şahsa ve akdine tanınmış olan bu akit serbestisi bütün akitler için sınır çekmiş olan B.K. nun 20. maddesi ile tahdit edilmiştir. Cezaî şart borçlunun iktisaden mahvını mucip olacak derecede ağır ve yüksek ise adap ve ahlaka aykırı sayılarak tamamen veya kısmen iptal edilmesi gerekir. Borçlu tacir olsa dahi böyle bir durumda ceza iptal edilebilir. Çünkü ahlak ve adaba aykırılık dolayısıyla şartın butlanı genel bir hükümdür. T.K. nun 24. maddesi hükmünün bu genel müeyyidenin uygulanmasına engel sayılacağı düşünülmez.”.

⁶⁷ Akın; a.g.e., s. 180; Başpınar; a.g.e., s. 29.

en temel argümanı bu husus olmuş, Yargıtay tarafından verilen pek çok kararda aşırı faiz oranları genel ahlaka aykırılık kapsamında tartışılmıştır⁶⁸.

Bu kapsamda Şubat 2001 yılında ülkemizde yaşanan ekonomik kriz sonrası ortaya çıkan iktisadi tablonun yol açtığı pek çok uyuşmazlıkta da faiz oranlarının ahlaka aykırı derecede yüksek olduğu hususu gündeme gelmiş, üstelik faizin ahlaka aykırı derecede yüksek olduğunu iddia eden taraf banka olmuştur. Şöyle ki yaşanan likidite sıkışıklığı nedeniyle bazı bankalar gecelik faizlerini çok yüksek oranlara çıkartarak mevduat bulmayı amaçlamış, bu çerçevede normal şartlar altında bir yılda ödenecek olan faizin bir gecede ödendiği durumlar yaşanmıştır⁶⁹. İlerleyen süreçte TMSF'ye devredilen bu bankalar o dönem ödenen faizlerin bir kısmını müşterilerinin hesaplarından tek taraflı olarak geri almış, hesap sahipleri bu uygulamaya dava açmıştır. Bu davalar karşısında davalı bankalar, ilgili dönemde bankanın zor durumda bulunduğunu, bu zor durumundan faydalanılarak ahlaka aykırı derecede yüksek faizlerin ödenmesi yönünde yapılan sözleşmelerin, gabin (aşırı yararlanma) teşkil etmesi, ahlaka ve hukuka aykırı olması nedenleriyle geçersiz olduğunu savunmuştur. Yargıtay verdiği kararlarda öncelikle sözleşmede yer alan faiz oranının TMSF'ye devredilen bankalar dışındaki bankaların uyguladığı repo, ters repo ve gecelik faizlerinin ve İstanbul Menkul Kıymetler Borsası repo oranının araştırılarak fahiş olup olmadığının tespit edilmesi gerektiğini, şayet bu inceleme neticesinde edimler arasında açık bir dengesizlik söz konusu ise bunun bankanın o dönemde bulunduğu zor durumundan kaynaklanıp kaynaklanmadığının incelenmesi gerektiğine hükmetmiştir⁷⁰. Bu çerçevede genel ahlaka aykırılık haricinde, şartların oluşması

⁶⁸ Y. 3. HD. E.2008/5324, K.2008/5974 T. 07.04.2008 (Çevrimiçi) (www.lexpera.com.tr) 17.05.2024; Y. 19. HD. E.2005/7553, K.2005/10521, T. 21.10.2005 (Çevrimiçi) (www.lexpera.com.tr) 17.05.2024; Y. 11. HD. E. 2004/3114, K.2004/12275, T. 13.12.2004 (Çevrimiçi) (www.lexpera.com.tr) 17.05.2024.

⁶⁹ Detaylı bilgi için bkz. Korkut Boratav, Yılmaz Akyüz; "Türkiye'de Finansal Krizin Oluşumu" **İktisat İşletme ve Finans Dergisi**, C.17, S. 197, 2002, s. 34 vd.; Nur Keyder; "Türkiye'de 2000-2001 Krizleri ve İstikrar Programları" **İktisat İşletme ve Finans Dergisi**, C.16, S. 183, 2001, s. 45 vd.

⁷⁰ Y. 11. HD. T. 30.04.2009 E.2007/10381, K.2009/5104 (Çevrimiçi) (www.lexpera.com.tr) 17.05.2024; Y. 11. HD. T. 26.06.2003 E.2003/1021 K.2003/6923 (Çevrimiçi) (www.lexpera.com.tr) 17.05.2024; Y. 11. HD. T. 24.01.2003 E.2003/7737 K.2003/622 (Çevrimiçi) (www.lexpera.com.tr) 17.05.2024; Y. 11. HD. T.13.12.2004 E.2004/3114 K.2004/12275 (Çevrimiçi) (www.lexpera.com.tr) 17.05.2024.

durumunda, aşırı faizin gabine de yol açmasının söz konusu olduğunu ifade etmek gerekir⁷¹.

Bunun yanında sözleşmede faize ilişkin kısmın boş bırakılması, faizin banka tarafından tek taraflı olarak değiştirilmesi hakkının tanınması gibi hallerde de kelepçeleme sözleşmesinden bahsedilebileceği, ancak sözleşmenin bir bütün halinde yorumlanması gerektiği öne sürülmektedir⁷². Öte yandan Yargıtay verdiği bir kararda sözleşmede kredi faiz oranının boş bırakılmasının ve bankaya faiz oranını tek taraflı olarak artırma imkanı veren hükmün tek başına ahlaka aykırılık oluşturmayacağına hükmetmiş, bankanın bu yetkilerini TMK m. 2 kapsamında dürüstlük kuralına aykırı kullanmış olması halinde hükümsüzlüğün söz konusu olabileceğini belirtmiştir⁷³. Öte yandan faizi bildirimde bulunmadan veya geriye dönük şekilde arttırmaya imkan veren hükümlere ilişkin olarak; bu hükümlerin somut olayda nasıl kullanıldığının dürüstlük kuralı bağlamında denetlenmesini uygun bulmayan, bu hükümlerin doğrudan ahlaka aykırı olduğunu değerlendiren görüş de bulunmaktadır⁷⁴.

Dolayısıyla bankaların dahi sözleşmede belirlenen faizin ahlaka aykırı şekilde aşırı olarak belirlendiğini iddia edebileceği, bu kapsamda TBK m. 27'de sözleşme serbestisi için öngörülen genel ahlaka aykırılık sınırlamasının faizin belirlenmesi hususunda da önemli bir sınır ve koruma aracı olduğunu ifade etmek gerekir. Öte yandan kanun veya düzenleme eliyle faize ilişkin azami sınırın belirlendiği bir durumda ahlaka aykırılık sınırının önemini yitirebileceğini değerlendirmekteyiz. Zira bizzat kanun koyucu veya yetkili kıldığı kurum tarafından düzenlenen üst sınır çerçevesinde belirlenen faizin genel ahlaka aykırı derecede fahiş olduğunu iddiasını

⁷¹ Akın; **a.g.e.**, s. 180.

⁷² Akın; **a.g.e.**, s. 181; Başpınar; **a.g.m.**, s. 29.

⁷³ Y. 19 HD. E. 1994/6472 K.1994/11467 T. 25.11.1994 “...Başlangıçtan beri yapılan bu açıklamaların ışığı altında, uyumsuzluğa konu olan, davalı bankanın vadesiz kredilerin faiz oranlarını yeniden tespit ve uygulamaya yetki tanıyan sözleşmenin 3. maddesi ile kredi hesabını dilediği zamanda kesmeye ve borcu muaccel kılıp iadesini talebe yetki tanıyan, 2. maddesi bu koşulları yönünden ahlaka aykırı nitelikte ve batıl sayılamaz. Ancak, davacı sözleşmedeki bu maddelerin, uygulanması ile bankanın haksız davrandığını ileri sürerek arttırılan faiz yönünden borçlu olmadığı savında bulunduğundan bu savı yönünden, bankanın anılan maddelerin uygulanmasında somut olaya özgü hakkın kötüye kullanılması niteliğinde ve MK.nun 2. maddesindeki "dürüstlük ve doğruluk" kuralına, bir başka deyişle kendisine duyulan güven ilkesine aykırı bir davranışı bulunup bulunmadığı saptanmalıdır...” (Çevrimiçi) (www.lexpera.com.tr) 17.05.2024. Mevcut durumda Tüketiciler için bu husus TKHK m. 25/f.2 ile düzenlenmişse de tacirler için bir düzenleme bulunmamaktadır. Detaylı bilgi için Bkz.: s. 56.

⁷⁴ Kocayusufpaşaoğlu; **a.g.e.**, s. 563.

öne sürmek güç olacaktır. Ahlaka aykırılık hususunun, kanunun emredici hükümleri çerçevesinde açıkça yasaklanmamış konularda sözleşmelere müdahale için hakime bir alan tanıdığını daha önce de ifade etmiştik⁷⁵.

Ahlaka aykırılığın yaptırımını TBK m. 27 uyarınca butlan yani kesin hükümsüzlük halidir⁷⁶. Kesin hükümsüzlük halinde taraflar bu durumu her zaman ve herkese karşı ileri sürebilir, hakim de bu hususu re'sen dikkate alır⁷⁷. Sözleşmenin tümü genel ahlaka aykırı olabileceği gibi, yalnızca sözleşmede yer alan bazı hükümlerin genel ahlaka aykırı olması da söz konusu olabilecektir. Bu gibi durumlarda TBK m. 27/f.2 kapsamında hareket edilmesi söz konusu olacaktır.

3. Kamu Düzenine Aykırılık

Çalışmamız kapsamında kamu düzenine aykırılık hususuna da kısaca değinmekte fayda olduğunu değerlendirmekteyiz. Doktrinde kamu düzeni tanımı için baskın, birleştirici bir tanım yapılamamakla beraber kamu düzeninin toplumu koruyan normlar neticesinde ortaya çıkan hukuk düzeni olduğu söylenebilecektir⁷⁸.

Kamu düzeni kavramının içeriğine ilişkin tartışmanın neticesinde neyin kamu düzenine aykırılık teşkil edeceği hususunda da görüş ayrılıkları bulunmaktadır. Bir görüşe göre kamu düzenini oluşturan kurallar toplum yararına konulmuş emredici hükümler olduğu için bunlara aykırılık emredici hukuk kurallarına aykırılık neticesi doğurur; yani kamu düzenine aykırılık tek başına sözleşme özgürlüğünün sınırı olmayıp emredici hukuk kuralına aykırılık çerçevesinde bir sınırlandırma söz konusudur⁷⁹. Aksi durumda yazılı olmayan kuralların ihlali ile kamu düzenine

⁷⁵ Bkz.: s. 62; Von Tuhr; **a.g.e.**, s. 248; Furrer Muller-Chen, Çetiner; **a.g.e.**, s. 198; Akın, **a.g.e.**, s. 210.

⁷⁶ Genel ahlaka aykırılığın yanında kelepçeleme sözleşmesi olması durumunda sözleşmenin TMK m. 23/f.2'ye de aykırılık teşkil edeceğinden yaptırımın iptal edilebilirlik olduğu görüşü de bulunmaktadır. Detaylı bilgi için Bkz.: Akın **a.g.e.** s. 210 vd.

⁷⁷ Von Tuhr; **a.g.e.** s. 222.

⁷⁸ Nomer; **a.g.e.**, s. 94; Eren; **a.g.e.**, s. 375; Cemal Ahmet Ruhi; **Yargı Kararları Işığında Uluslararası Özel Hukukta Kamu Düzeni Müdahalesi ve Sonuçları**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2023, s. 15.

⁷⁹ Eren; **a.g.e.**, s. 375; Antalya; **C:V/1,1**, s. 459; Hatemi; **a.g.e.**, s. 39; Hüseyin Hatemi, "Yazılı Olmayan Kamu Düzeni Kuralı", **Prof. Dr. Necla Giritlioğlu'na Armağan**, On İki Levha Yayıncılık, 2020, s. 289.

aykırılık gündeme gelecek olup bu durum hukuk devleti ilkesini zedeleyici nitelikte ve sakıncalı görülmektedir⁸⁰.

Bizim de katıldığımız diğer görüş ise daha soyut bir kamu düzeni kavramı kabul etmekte ve toplumun yararını koruyan emredici hükümlerle oluşan hukuk düzenini, toplumun temel değerlerini, ruhunu, hukuk düzeninin temel ilkelerini kamu düzeni olarak değerlendirmektedir⁸¹. Bu görüşe göre kamu düzenine aykırılığın mutlaka yazılı emredici kurallara aykırılık teşkil etmesi gerekmekte, somut emredici bir hüküm olmadığı durumlarda dahi yapılan sözleşme kamu düzenini ihlale yönelik ise hükümsüzlük yaptırımı ile karşılaşmaktadır. Aksi takdirde TBK m. 27’de kamu düzenine aykırılığın, emredici hukuk kurallarına aykırılık harici bir hükümsüzlük sebebi olarak sayılması anlamsız olacaktır⁸².

Yargıtay İçtihadı Birleştirme Büyük Genel Kurulu bir kararında “*Kamu düzeni, niteliği gereği zamana, yere göre değişen, içeriğinin tesbiti zor bir her somut olaya göre değişiklik gösteren bir kavramdır. İlmi açıklamalara ve yargısal kararlara rağmen gelişen hukuk sistemlerinde bile tanımı olmamasına rağmen “toplumun temel yapısını ve çıkarlarını koruyan kuralların bütünü”*”⁸³ olarak kamu düzenini tanımlamış, Yargıtay kararlarında da kamu düzeni kavramı emredici hükümler ile sınırlı değerlendirilmeyerek ikinci görüş çerçevesinde daha soyut bir kamu düzeni kavramı üzerinden içtihatlar oluşturulmuştur⁸⁴.

Konumuz açısından değinilmesi gereken husus kamu düzeninin özel bir görünümü olan ekonomik kamu düzeni kavramıdır⁸⁵. Özellikle serbest piyasa ekonomisinin yaygınlaşması ile devletin fiilen piyasada faaliyet gösteren bir aktör

⁸⁰ Hatemi; **a.g.m.**, s. 287.

⁸¹ Oğuzman, Öz; **a.g.e.**, s. 88; Furrer, Muller-Chen, Çetiner; **a.g.e.**, s. 196; Ahmet Fatih Özkan; “Ekonomik Kamu Düzeni ve Ekonomik Kolluk Faaliyeti”, **Ankara Barosu Dergisi**, S.4, 2009, s. 77.

⁸² Oğuzman, Öz; **a.g.e.**, s. 85 dpnt. 131.

⁸³ Y. İBK, T. 10.2.2012, E. 2010/1, K. 2012/1, (Çevrimiçi) (www.lexpera.com.tr) 17.05.2024.

⁸⁴ Bu konudaki en temel örnek mülga 6570 sayılı Kanunun konut kiralarda yapılacak artışa ilişkin hükmünün Anayasa Mahkemesince iptal edilmesinin ardından oluşan boşluk çerçevesinde kamu düzenini korumak amacıyla yapılan müdahalelerdir. Y. İBBGK T. 18.11.1964 E.1964/2, K. 1964/4, (Çevrimiçi) (www.lexpera.com.tr) 17.05.2024; Y. 3. HD., T. 15.04.2010 E. 2010/3626 K. 2010/6642 (Çevrimiçi) (www.lexpera.com.tr) 17.05.2024; Y. 3. HD., T. 21.11.2012 E. 2012/19763 K. 2012/24004 (Çevrimiçi) (www.lexpera.com.tr) 17.05.2024.

⁸⁵ Detaylı tanımlama ve tartışmalar için Bkz.: Aksoy **a.g.e.** s. 39 vd.

olmaktan çıkıp yerini özel sektöre bırakması neticesinde piyasaların takip ve denetlenmesine ilişkin bir ihtiyaç doğmuş; bu çerçevede devletin rolü düzenleyici otoriteye evrilmiştir⁸⁶. Bu süreç neticesinde ekonomik kamu düzeni kavramı ortaya çıkmıştır. Buna göre ekonomik kamu düzeni; dayanağını Anayasanın 5., 48., 166., ve 167. maddelerinde devlete ekonomik alanda bir takım düzenlemeler yapma ödevi yükleyen hükümlerinden alan, bu çerçevede ülkenin ekonomik modeline göre ihdas edilen ulusal ekonomik yapının korunmasına yönelik düzenlemeler çerçevesinde meydana gelen düzendir⁸⁷. Öğretide Atasoy'a göre yukarıda da yer verdiğimiz kelepçeleme sözleşmeleri bireysel anlamda ahlaka aykırılık teşkil etmekteyken, bu faaliyetlerin bazı teşebbüs ve gruplarca genel ekonomik yapıyı etkileyecek derecede sık ve yaygın gerçekleştirilmesi neticesinde toplumun genel menfaatinin ihlal edilmesi durumunda TBK m. 27/f.1 kapsamında ekonomik kamu düzeni çerçevesinde sözleşmenin tarafının korunması gündeme gelebilecektir⁸⁸.

Faiz hususunda da ekonomik kamu düzeni çerçevesinde sözleşme içeriğine müdahale edilmesinin söz konusu olabileceği durumların ortaya çıkabileceğini değerlendirmekteyiz. Özellikle ekonomik koşullardaki ani ve sert değişiklikler nedeniyle bu husus gündeme gelebilecektir. Örneğin faiz oranlarının yüksek olduğu bir dönemde bu faiz oranlarından uzun vadeli mevduat sözleşmelerinin yapılmasının ardından çok hızlı ve ciddi bir şekilde faizin düştüğü durumlarda bankaların mali yapısı bozulabilecektir. Banka mali yapılarındaki bozulmalar ekonominin genel yapısını etkileyebilecek nitelikte olup ekonomik kamu düzenini bozduğundan bahisle bu sözleşmelere müdahale gündeme gelebilecektir. Yukarıda ifade edildiği üzere sözleşmenin ahlaka aykırılığından bahsedilebilmesi için borçluyu mutlak suretle alacaklının irade ve hakimiyetine sokması gerekmekte, bunun bir yansıması olarak da ekonomik özgürlüğünü aşırılık derecesinde sınırlayan veya tamamen ortadan kaldıran ya da kişinin ekonomik faaliyetini yok etme noktasında tehlikeye sokan sözleşmeler ahlaka aykırı değerlendirilmektedir⁸⁹. Tek başına bir kredi sözleşmesinin banka açısından bu etkileri doğuracağını ifade etmek güçken, banka nezdindeki çok sayıdaki

---

⁸⁶ Özkan; **a.g.m.**, s. 76.

⁸⁷ Aksoy; **a.g.e.**, s. 38; Özkan; **a.g.m.**, s. 82.

⁸⁸ Atasoy; **a.g.e.**, s. 66.

⁸⁹ Bkz.: s. 60 vd.

kredi sözleşmesinin ekonomik kamu düzenini bozacak nitelikte olduğu öne sürülebilecektir⁹⁰. Bunun yanında çoğunluk görüşe göre ahlaka aykırılık nedeniyle sözleşmenin hukuka aykırılığını iddia edilebilmesi için bu durumun sözleşmenin kurulduğu anda bulunması gerekmektedir⁹¹. Bu kapsamda değişen koşullar karşısında ahlaka aykırılık iddiasında bulunmak güç bulunmaktadır.

Burada akla, TBK m. 138 hükmü kapsamında uyarılma imkanı da gelmektedir. Her ne kadar, genel nitelikli bir hüküm olması itibarıyla öğretide bazı yazarlarca TBK m. 138 hükmünün tacirlere de uygulanacağı kabul edilmekteyse⁹² de Yargıtay basiretli tacir gibi davranma yükümlülüğü gereği tacirlerin bu iddiasını pek çok defa kabul etmemektedir⁹³. Kanaatimizce ekonomik kamu düzenin korunması toplumu ilgilendiren bir husus olması sebebiyle, bu durum taraf ilişkilerini aşan bir mesele niteliğinde olup uyarılma imkanına alternatif olarak öne sürülebilecek bir savdır.

4. Genel İşlem Koşulları ile Getirilen Sınırlamalara Aykırılık

Sözleşmelerin tarafların karşılıklı irade uyuşması ile meydana geldiğini ifade etmiştik. Ancak günümüzde pek çok sözleşme taraflar arasındaki kapsamlı müzakereler neticesinde ortaya çıkmamakta, sözleşme taraflarından biri tarafından kaleme alınıp karşı tarafça imzalanmaktadır. Sözleşmeyi hazırlayan taraf benzer nitelikte pek çok sözleşmeye taraf olup bu sözleşmelerde aynı hükümlere yer vermektedir. Genel işlem koşulları olarak adlandırılan bu hükümler sözleşmelerin standartlaşmasını sağlayarak, endüstri devriminin neticesi olan seri üretim malların satışında doğan bir ihtiyaçtan meydana gelmiştir⁹⁴. Genel işlem koşulları sayesinde bu

⁹⁰ Öte yandan ülke ekonomisindeki olumsuzlukların, genel olarak, banka açısından haklı sebeple tek taraflı fesih imkanı vermeyeceği kabul edilmektedir. Bkz. Dursun Karaahmetoğlu, Şeyda; **Nakdi Kredi Sözleşmesinin Banka Tarafından Haklı Sebeple Feshi ve Sonuçları**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2018, s. 87-88.

⁹¹ Bkz.: s. 59.

⁹² Başak Baysal; **Sözleşmenin Uyarlanması BK m. 138 Aşırı İfa Güçlüğü**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2020, s. 189; Yeşim Atamer, Ece Baş Sützel, Elliot Geisinger; **Uluslararası İnşaat Sözleşmelerinde Gecikme ve Temerrüt (İstanbul Uluslararası İnşaat Hukuku Konferansları-II)**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2018, s. 126 dph. 114.

⁹³ Y. 11. HD., T.25.11.2021 E.2020/4407 K.2021/6580 (Çevrimiçi) (www.lexpera.com.tr) 17.05.2024; Y. Y. 3. HD., T. 17.01.2024 E. 2023/2519 K.2024/229 (Çevrimiçi) (www.lexpera.com.tr) 17.05.2024; Y. 6. HD. T. 7.12.2023 E.2023/1398, K.2023/4129 (Çevrimiçi) (www.lexpera.com.tr) 17.05.2024; Y. 3. HD., T. 17.10.2023 E.2022/7790 K.2023/2730 (Çevrimiçi) (www.lexpera.com.tr) 17.05.2024.

⁹⁴ Furrer Muller-Chen, Çetiner; **a.g.e.**, s. 151; Eren; **a.g.e.**, s. 229.

malların satışına ilişkin sözleşmeler bir standart çerçevesinde seri bir şekilde imzalanabilir hale gelmiştir. Bu hükümlerin temel noktası karşı tarafla müzakere edilmemesidir. Yani karşı tarafın sözleşmeyi kabul veya reddetme imkânı bulunmakta, sözleşme hükümlerini müzakere etme imkânı, yani “evet ama” deme şansı bulunmamaktadır⁹⁵. Çoğu zaman sözleşmeyi tek taraflı olarak hazırlayan taraf birbirine benzer pek çok sözleşmeye de taraf olmaktadır. Bu sürecin sözleşmeyi hazırlamayan taraf nezdinde oluşturabileceği olumsuz etkilere karşılık pek çok hukuk sisteminde çeşitli korumalar öngörülmüştür. Hukukumuzda ilk olarak haksız şart kavramı ile 4077 sayılı mülga Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun ile tüketiciler için getirilen koruma, TBK kapsamında genel işlem şartlarının düzenlenmesi ile tüketici sözleşmeleri dışında da uygulama alanı bulmuştur⁹⁶. TBK m. 20’de genel işlem koşulları; düzenleyenin ileride çok sayıdaki benzer sözleşmede kullanmak amacıyla önden tek başına hazırlayarak karşı tarafa sunduğu sözleşme hükümleri olarak tanımlanmıştır. Bu kapsamda genel işlem koşulunun söz konusu olabilmesi için üç unsur söz konusudur. Bunlar; tek tarafça önceden oluşturulması, üzerinde kapsamlı bir müzakere yürütülmemiş olması ve bu hükümlerin birden fazla sözleşmede kullanılmak amacıyla hazırlanmış olmasıdır⁹⁷.

Genel işlem koşullarının tanımlanmasının ardından TBK m. 21-25 arasında genel işlem koşullarına maruz kalan karşı tarafı koruyacak üç aşamalı bir denetim mekanizması öngörülmüştür. Özetle bu denetim kapsamında genel işlem koşulu niteliğindeki hükümlerin sözleşmenin içeriğine dahil olup olmadığı, nasıl yorumlanacağı, ve bu hükümlerin içeriğinde nelerin bulunabileceği düzenlenmiştir.

Faizin sözleşme ile belirlendiği bir durumda faize ilişkin hükümlerin genel işlem koşulu denetimine tabi olup olmayacağı konusunun çalışma kapsamında

⁹⁵ Eren; **a.g.e.**, s. 228; Antalya; **C:V1,1**, s. 473; Oğuz Ersöz; “Genel İşlem Koşullarının Kişi Bakımından Uygulama Alanı ve Tacirler Hakkında Uygulanması” **İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, S.3/1, 2017 s. 72; Engin; **Genel İşlem Koşulları**, s. 76.

⁹⁶ Oğuzman, Öz; **a.g.e.**, s. 169; Eren **a.g.e.**, s. 230; Antalya; **C:V1,1**, s. 471. Engin; **Genel İşlem Koşulları**, s. 77; Her ne kadar haksız şart için genel işlem koşullarında aranan, ileride çok sayıda sözleşmede kullanmak üzere hazırlanma koşulu, aranmamaktaysa da (Bkz.: Yeşim Atamer; “Yeni Türk Borçlar Kanunu Hükümleri Uyarınca Genel İşlem Koşullarının Denetlenmesi- TKHK m. 6 ve TTK m. 55, f. 1 İle Karşılaştırmalı Olarak”, **Türk Hukukunda Genel İşlem Şartları Sempozyumu**, BTHAE, 2011, s. 19-20) kavramlar genel itibariyle benzerlik göstermektedir.

⁹⁷ Ahmet Hakan Dağdelen; “Genel İşlem Şartları ve Teşmil ile Yürürlük Denetiminin Esasları”, **MÜHFAD**, C. 25, S. 2, 2019, s. 639; Antalya; **C: V/1,1**, s. 490 vd.

değerlendirilmesi gereken önemli bir husus olduğunu düşünmekteyiz. Bir sözleşme hükmünün genel işlem koşulu niteliği taşıması için yukarıda da ifade ettiğimiz üç koşulun gerçekleşmesi gerekmektedir. Doktrinde genel işlem koşullarının sözleşmenin esaslı unsurları için söz konusu olmadığı, esaslı unsurları dışında kalan yan edim yükümlülükleri, yenilik doğurucu haklar gibi hususlara ilişkin olabileceğine dair görüşler bulunmaktadır⁹⁸. Öte yandan kanun koyucunun sözleşmenin esaslı unsurlarına ilişkin kategorik olarak bu yönde bir ayırım yaptığı söylenememekte olup kanaatimizce doktrindeki bu görüş asli edimlerin taraflarca önceden müzakere edilmeden sözleşmeye konulamayacağı düşüncesinden kaynaklanmaktadır⁹⁹. Dolayısıyla ileride benzer nitelikli sözleşmelerde kullanılmak üzere doğrudan sözleşmenin bir tarafınca tek başına hazırlanmış ve karşı tarafın onayına sunulmuşsa karşı tarafa bu hususta bir müzakere imkanı tanınmamışsa sözleşmenin esaslı unsurlarının da genel işlem koşulu olarak değerlendirilebileceği düşünülmektedir¹⁰⁰.

Faiz oranı ise banka kredi ve mevduat sözleşmelerinde çok defa müzakere edilebilir niteliktedir. Bankalar mevzuat¹⁰¹ gereği uygulayacakları azami faiz oranlarını ilan edip müşteri bazında bu faiz oranlarını geçmeyecek şekilde faiz belirlemesi yapmaktadır. Burada müşterinin kredibilitesi, pazarlık gücü gibi unsurlar ön plana çıkmakta, çoğu durumda faiz oranı taraflar arasındaki müzakere neticesinde belirlenmektedir. Ancak özellikle tüketici kredilerinde bankanın tutar ve vade bazında

---

⁹⁸ Ersöz; **a.g.m.**, s. 74; Gökhan Antalya, **6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu'na Göre Borçlar Hukuku Genel Hükümleri**, İstanbul, Legal Yayınevi, 2015, s.290; Antalya; **C:V1,1**, s. 480; Semra Sevim Yalın; **Banka Genel Kredi Sözleşmelerinde Genel İşlem Koşullarının İçerik Denetimi**, Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2018, s. 54.

⁹⁹ Murat Aydoğdu; **Genel İşlem Koşulları Şerhi**, Ankara, Adalet Yayınevi, 2018, s. 86.

¹⁰⁰ Aynı yönde Atamer; **Genel İşlem Şartlarının Denetlenmesi**, s. 64; Yazar sözleşmenin asli edimlerinin de genel işlem koşulu niteliğinde olabileceğini belirtip bir mala ilişkin fiyatın da önceden tespit edilmiş olup müşteriye dayatılması durumunda genel işlem koşulu nitelendirmesinde bulunulabileceğini ifade etmektedir. Öte yandan asli edimler arasındaki denge olup olmadığının denetimi çok aşırı durumlar (TBK m. 27, m. 28) dışında hukuk denetiminin dışında olduğunu belirtmektedir; Engin; **Genel İşlem Koşulları**, s. 79; Yazar, meselenin genel işlem şartlarına karşı korunmanın ötesinde tüketiciler açısından TKHK m. 6/f.1'de yer aldığı şekliyle müzakere edilmeden tek yanlı olarak sözleşmeye eklenen hükümlere karşı tüketicinin korunması şeklinde daha geniş olarak ele alınması gerektiğini belirtmektedir.

¹⁰¹ Mevduat ve Kredi Faiz Oranları ve Katılma Hesapları Kar ve Zarara Katılma Oranları Hakkında Tebliğ (Sayı: 2020/3) m. 6/f.2 *"Bankalar, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasına bildirdikleri azami oranları aşmamak kaydıyla, mevduat ve kredi işlemlerinde uygulayacakları faiz oranlarını ve katılma hesaplarında uygulayacakları kâr ve zarara katılma oranlarını, vadelerine göre tüm şubelerinde halkın görebileceği şekilde ilan eder ve bu oranları internet sitelerinde yayımlar."* (R.G., T. 10.02.2020, S. 31035).

belirlediği tabela faiz oranları üzerinden müşterisine kredi kullandırdığı durumlar söz konusu olabilmektedir. Bu durumda faiz oranı da önceden banka tarafından belirlenmekte ve müşteriye kabul veya reddetme seçeneği ile sunulmakta, müşterinin faiz oranı üzerinde müzakere imkanı olmamaktadır¹⁰². Kanaatimizce bu durumlarda faiz esaslı unsur olmasına rağmen genel işlem koşulu denetimine tabi tutulabilmelidir.

Bunun yanında faiz oranının esaslı unsur olmayabileceği bazı durumlar da söz konusudur. Örneğin kredi kartı sözleşmelerinde sözleşmenin esaslı unsuru, kart çıkaran kuruluşun kart hamiline nakit kullanmaksızın alışveriş yapma imkanı sağlaması, kart hamilinin ise bahse konu alışveriş işlemine ilişkin bedeli kart çıkaran kuruluşa geri ödemeyi üstlenmesidir¹⁰³. Kredi kartı işlemlerinde ancak nakit çekim ve hesap özeti borcunun son ödeme tarihinde tamamen ödenmediği durumlarda faiz ödenmesi söz konusu olabilmekte, kredi kartı bir krediden ziyade ödeme aracı olarak kullanılmaktadır¹⁰⁴. Bunun sonucu olarak kart işlemlerine uygulanacak akdi ve gecikme faiz oranları sözleşmede asli unsurlar arasında yer almamakta sözleşmenin karşı tarafınca müzakere edilmemektedir¹⁰⁵. Kredi kartı sözleşmelerinin banka tarafından tek taraflı olarak hazırlanan standart sözleşmelerden olduğu da dikkate alındığında, bu sözleşmelerde yer alan faiz oranına ilişkin hükümlerin de genel işlem koşulu niteliğinde olduğu sonucuna ulaşılmaktadır¹⁰⁶. Nitekim kanun koyucu da sözleşmenin karşı tarafının uğrayabileceği zararı öngörerek, bunu önleyebilmek adına BKVKK 26 ncı maddesinin üçüncü fıkrasında TCMB'ye kredi kartı işlemlerinde uygulanacak azami faizi belirleme yetkisi vermiştir. Bu yetki dahilinde TCMB tarafından Türk Lirası ve yabancı para borçları için ayrı ayrı akdi ve gecikme faiz oranlarının azamisini tespit etmiştir. Her ne kadar TCMB tarafından belirlenen oranlar azami olsa da uygulamada yaygın şekilde faizin azami sınırdan tespit edildiği görülmektedir¹⁰⁷.

¹⁰² Başpınar, **a.g.m.**, s. 30; Akın, **a.g.e.**, s. 182.

¹⁰³ Erden Kuntalp; “Yargıtay Kararları Açısından Kredi Kartı”, **Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu VIII**, BTHAE, Ankara, 1996, s. 275; Erendağ; **a.g.e.** s. 91.

¹⁰⁴ Erendağ; **a.g.e.**, s. 96; Teoman, **Kredi Kartı**, s. 234.

¹⁰⁵ Atamer; **Tüketicinin Korunması**, s. 118.

¹⁰⁶ Erendağ; **a.g.e.**, s. 162.

¹⁰⁷ Garanti Bankası (Çevrimiçi) <https://www.bonus.com.tr/faiz-ve-ucretler> 03.01.2024; Yapı ve Kredi Bankası (Çevrimiçi) <https://www.worldcard.com.tr/world-dunyasi/onemli-bilgiler/faiz-ve-ucretler> 03.01.2024.

Bu özel hükümlerin yanında TBK m. 20-25 arasında yer alan genel işlem koşullarına ilişkin hükümlerin kredi kartı sözleşmelerinde yer alan faize ilişkin hükümlere de uygulanıp uygulanmayacağı, bir başka deyişle TBK’da yer alan içerik denetimi gibi hususlara bu hükümler için başvurulup başvurulamayacağı kanaatimizce önemli bir konudur. TBK’da yer alan hükümler tüm sözleşmelere uygulanacak genel nitelikli hükümlerken, kredi kartı sözleşmeleri için BKVKK hükümleri özel norm niteliğindedir. Kredi kartının tüketiciye verilmiş olması halinde ise TBK’dan önce TKHK hükümlerinin uygulanması gündeme gelecektir¹⁰⁸. Dolayısıyla kredi kartı işlemlerinde bahsi geçen özel kanunlarda bir hüküm olmaması halinde genel işlem koşullarına ilişkin olarak TBK hükümleri çerçevesinde denetim yapılabileceği, faizin de bu hususlardan biri olabileceği ifade edilebilecektir.

BKVKK genel işlem koşullarına ilişkin olarak yalnızca içerik denetimi kapsamında hüküm bulunmaktadır¹⁰⁹. Kanunun m. 24/f.4 hükmünde kart hamili aleyhine ve kart çıkaran kuruluş lehine tek yanlı haksız şartlar içeren hükümlere yer verilemeyeceği düzenlenmiştir. Bunun yanında TKHK’da yorum ve içerik denetimine ilişkin özel hükümler bulunmaktadır. TKHK m. 5 uyarınca müzakereye konu edilmeden sözleşmeye eklenen ve sözleşmedeki hak ve yükümlülük dengesini dürüstlük kuralına aykırı şekilde tüketici aleyhine bozan genel işlem koşulları haksız şart olarak nitelendirilmiş ve kesin hükümsüz olduğu düzenlenmiştir. TKHK m. 5/f.4’te ise sözleşmede belirsiz bir hüküm bulunduğu halde bu hükmün tüketici lehine yorumlanacağı düzenlenmektedir. BKVKK 43 üncü maddesi tacirlere verilen kredi kartlarını aynı Kanunun 24 üncü maddesinden muaf tutması sebebiyle, tacirlere ait kredi kartları doğrudan TBK kapsamında genel işlem şartlarına ilişkin denetime tabi tutulacakken, tüketicilere verilen kredi kartlarına sırasıyla BKVKK, TKHK ve TBK hükümleri uygulanacaktır¹¹⁰.

Öte yandan kredi kartı işlemlerinde uygulanacak azami faiz oranına ilişkin BKVKK 26 ncı maddesinin üçüncü fıkrasında hüküm bulunması nedeniyle faiz oranına ilişkin hususlarda TBK 88 ve 120 uygulama alanı bulamayacaktır. Yargıtay

---

¹⁰⁸ Ceylan; **Kredi Kartı**, s. 38.

¹⁰⁹ Erendaç; **a.g.e.** s. 163.

¹¹⁰ Erendaç; **a.g.e.**, s. 164.

kredi kartı işlemlerinden kaynaklanan borcun, hesabın kat edilmesi sebebiyle ayrı bir borç haline getirildiği durumlarda dahi TBK 88 ve 120'nin uygulanmayacağına hükmetmektedir¹¹¹.

Faizin esaslı unsur olmayabileceği bir başka örnek ise temerrüt faizi hususudur. Temerrüt faizi sözleşme ile belirlenebilecek olup belirlenmediği takdirde kanuni faiz oranı uygulanacaktır. Özellikle kredi sözleşmelerinde temerrüt faizine ilişkin hususlar genel işlem koşulları çerçevesinde belirlenmekte, temerrüt faizi hususunda banka ile müşteri arasında bir müzakere yürütülmemektedir. Hatta temerrüt faizi oranına ilişkin kısmın sözleşmede boş bırakıldığı örnekler bulunmaktadır. Bu çerçevede bankanın tek taraflı olarak belirlediği temerrüt faizi de genel işlem koşulu denetiminden geçirilebilecektir¹¹². Yargıtay TBK öncesi verdiği eski tarihli kararlarda sözleşmede temerrüt faizi oranının boş bırakılmasına ilişkin hükümlerin mülga 818 sayılı Borçlar Kanununun 20 nci maddesi uyarınca hükümsüz olacağına karar vermemiş, fiili durumda bankanın bu serbestiyetini TMK m. 2'de yer alan dürüstlük kuralına aykırı olarak hakkın kötüye kullanımına yol açacak şekilde kullanıp kullanmadığının incelenmesi gerektiğine hükmetmiştir¹¹³. Öte yandan TBK sonrası verilen bir kararda Yargıtay, Bölge Adliye Mahkemesince temerrüt faizine ilişkin tek taraflı uygulama ve %100 faiz talebini TBK m. 20 ve devamı hükümlerince borçlunun durumunu ağırlaştırıcı haksız şart niteliğinde olduğuna yönelik olarak verilen kararı onamıştır¹¹⁴.

Bu açıklamalar ışığında faizin sözleşme ile belirlendiği bazı hallerde karşılıklı müzakere edilen esaslı unsurlardan biri olmayabileceği, bu durumlarda genel işlem koşullarının kullanılabilmesi, dolayısıyla faize ilişkin bu hükümlerde TBK'da yer alan genel işlem koşullarına ilişkin denetimin gerçekleştirilebileceği sonucuna ulaşılmaktadır. Öte yandan ilgili sözleşmeye ilişkin özel bir hüküm bulunması halinde

¹¹¹ Y. 19 HD., E. 2016/16906, K. 2018/786 T. 20.2.2018 (Çevrimiçi) (www.lexpera.com) 03.01.2024; Y. 19. HD., E. 2016/15700 K. 2018/453 T. 7.2.2018 (Çevrimiçi) (www.lexpera.com) 03.01.2024.

¹¹² Yalın; **a.g.m.**, s. 86.

¹¹³ Y. 19. HD., T. 25.11.1994 E. 1994/6472 K. 1994/11467 (Çevrimiçi) (www.lexpera.com) 17.05.2024; Y. 13. HD. T. 23.11.2005 E. 2005/11428 K. 2005/17306 (Çevrimiçi) (www.lexpera.com) 17.05.2024, Bunun yanında 2008 yılında verilen bir kararda sözleşmede yer alan aylık %10 oranında temerrüt faizi ödenmesini öngören hükmün alacaklı tarafından tek taraflı olarak kaleme alındığı ve müzakere edilmediğinden bahisle, bahse konu hükmün borçluyu fahiş faiz borcu altına soktuğunu belirterek haksız şart olarak değerlendirilmiştir Bkz.: Y. 13. HD. T. 18.09.2008 E.2008/3546 K.2008/10759 (Çevrimiçi) (www.lexpera.com.tr) 17.05.2024.

¹¹⁴ Y. 11 HD., T. 31.3.2021 E. 2020/5898 K. 2021/3143 (Çevrimiçi) (www.lexpera.com.tr) 17.05.2024.

TBK hükümlerinden önce bahse konu özel kanun hükümlerinin uygulanması söz konusu olacaktır.

C. Faizin Değiştirilmesi

1. Genel Olarak

Sözleşmenin kurulmasından sonra, zamana ve değişen koşullara göre sözleşmede değişiklik yapılmasına yönelik ihtiyacın ortaya çıkabileceği açıktır. TBK m. 1’de sözleşmenin tarafların karşılıklı iradesi ile kurulabileceği düzenlenmiştir. Sözleşmenin kurulmasında olduğu gibi sözleşme hükümlerinde değişiklik yapılabilmesi için de tarafların karşılıklı irade uyuşmasına ihtiyaç bulunmaktadır; zira sözleşmelerde ahde vefa kuralı esastır¹¹⁵. Bu kapsamda sözleşme hükümlerinde değişiklik yapmak isteyen tarafın öneride bulunması üzerine karşı tarafın bu değişiklik önerisini kabul etmesi ile sözleşme değişikliği hüküm ifade etmiş olacaktır¹¹⁶. Bunun yanında sözleşmede taraflardan birine tanınan yetkiler dahilinde sözleşme hükümlerinde tek taraflı değişiklik yapılmasının mümkün olduğu bazı durumlar söz konusu olabilir.

Sözleşme ile tespit edilmiş faizin de tarafların anlaşması çerçevesinde değiştirilmesinin mümkün olduğu açıktır. Bunun yanında sözleşmede yer alan hükümler çerçevesinde alacaklıya faizi tek yanlı olarak değiştirme imkanı da verilmiş olabilir. Bahse konu hükümlerin geçerli olup olmadığı hususunda özellikle 90’lı yıllarda doktrinde kapsamlı tartışmalar yürütülmüş, yaygın bir uygulama olması sebebiyle pek çok içtihata da konu olmuştur. Bu tartışmalar ekonomik atmosferin değişmesi ve ileride detaylarına değineceğimiz bir takım mevzuat değişiklikleri neticesinde azalmışsa da günümüzde de banka kredilerinde yaygın şekilde bankaya kredi faizini tek taraflı olarak artırma imkanı veren hükümler bulunmaktadır.

Bu kapsamda özellikle banka kredi sözleşmelerinde yer alan ve bankaya tek taraflı olarak faizi artırmaya imkan veren veya sözleşmede faizin ileride banka tarafından tek taraflı belirlenebileceğine ilişkin hükümlerin geçersiz olduğunu

---

¹¹⁵ Atamer; **Tüketicinin Korunması**, s. 135. Ancak koşulları olduğu takdirde sözleşmenin değişen şartlara uyarlanması da TBK m. 138 kapsamında mümkündür.

¹¹⁶ Eren; **a.g.e.**, s. 364.

değerlendiren görüşler farklı gerekçeler öne sürmüştür. Bir görüş sözleşmede bankaya bu denli geniş bir hak veren hükmün, borçlunun ekonomik özgürlüğünü aşırı derecede sınırlandırdığından yola çıkarak, bahse konu hükümlerin ahlaka ve kişilik haklarına aykırı olduğunu savunmaktadır¹¹⁷. Bir başka görüş ise sözleşmenin ahlaka ve kişilik haklarına aykırılığının yanında kredi sözleşmelerinin karz akdi olduğu savından yola çıkarak TBK m. 388’de yer alan karz akdinde faiz belirlenmediyse kural olarak ödünç alma zamanında ve yerinde o tür karzlar için söz konusu olan faizin uygulanacağına ilişkin hükme de aykırı olacağını belirtmektedir¹¹⁸. Diğer bir görüş ise bir kredi sözleşmesinde bankaya tek taraflı olarak faizi artırma imkânı veren hükmün şaşırtıcı kayıt olarak değerlendirilebileceğini ve dürüstlük kuralına aykırı olduğunu öne sürmüştür¹¹⁹.

Yukarıda bahsettiğimiz görüşlerin aksini, yani bankaya tek taraflı olarak faiz artırma yetkisi veren hükümlerin geçerli olduğunu savunan görüşler ise bankanın yalnızca bu yetkiye sahip olmasının geçersizliğe yol açmayacağını, bankanın bu yetkiyi kanunun izin verdiği sınırlar dahilinde dürüstlük kuralına uygun şekilde kullandığı takdirde ilgili hükümlerin geçerli olacağını savunmaktadır¹²⁰. Geçmişte verilen Yargıtay kararları da bu görüşü benimsemiş¹²¹, yalnızca bankaya böyle bir hak tanınmış olmasının doğrudan geçersizlik sebebi olamayacağını, değişken ekonomik şartlar çerçevesinde emsalleri de dikkate alınarak banka tarafından uygulanan faizin dürüstlük kuralına aykırılık teşkil edip etmediğinin tespit edilmesi gerektiğine

¹¹⁷ İsmet Sungurbey; **Bankaların Genel Kredi Sözleşmelerindeki Faiz Oranlarını Geçmişe Dönük Olarak Diledikleri Oranda Artırma Yetkisi Veren Maddelerin, Ahlaka Aykırılıktan Dolayı Batıl olduğu Konusunda Etüd**, İstanbul, 1994, s.13; Hayri Domanıç, **İşletmelerin Ödeme Güçlüğü Sorunları ve Banka İlişkileri Sempozyumu**, İstanbul Sanayi Odası Yayını, İstanbul, 1993, s. 180.

¹¹⁸ İsmail Doğanay, “Bankalar ile Kredi Müşterileri Arasında Düzenlenen Kredi Sözleşmesindeki Faiz Oranı Miktarını, Bankalar Müşterileri Aleyhine Tek Taraflı Olarak Değiştirebilirler mi?”, **Yaklaşım Dergisi**, 1994, S. 23, s. 91.

¹¹⁹ Ömer Teoman, **Alman Genel İşlem Şartları Yasası’nın Maddi Hukuka İlişkin Hükümlerinin Ana Çizgileri ve Bu Alanda Türkiye’de Uygulanabilecek Bir Yasa Taslağı**, İstanbul Ticaret Odası, İstanbul 1981, s. 58.

¹²⁰ Hasan Nered; **Bankaların Genel İşlem Şartları Şeklinde Düzenledikleri Kredi Sözleşmelerinin Özellikleri ve Hükümleri, İşletmelerin Ödeme güçlüğü Sorunları ve Banka İlişkileri Sempozyumu**, İstanbul Sanayi Odası Yayınları, İstanbul, 1993, s. 173; İsmail Kayar; “Kredi Sözleşmelerinde Bankaya Tek Yanlı Faiz Artırma Yetkisi Veren Hükümlerin Geçerliliği ve Uygulaması”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C.1, S.2, 1997, s. 87.

¹²¹ Y. 19 HD., T. 26.03.1996, E.1996/6 K.1996/2976 (Çevrimiçi) (www.lexpera.com.tr) 17.05.2024; Y. 19 HD., T. 04.02.1997, E.1996/3416 K.1997/831 (Çevrimiçi) (www.lexpera.com.tr) 17.05.2024; Y.19 HD., 25.11.1994, E.1994/6472, K1994/11467 (Çevrimiçi) (www.lexpera.com.tr) 17.05.2024; Y. 13 HD. T. 23.11.2005, E. 2005/11428, K.2005/17306, (Çevrimiçi) (www.lexpera.com.tr) 17.05.2024.

hükmetmiştir. Dolayısıyla 818 sayılı BK m. 19-20 hükümlerine aykırılık yerine MK m. 2 kapsamında somut olayda dürüstlük kuralına aykırı olup olmadığı değerlendirilmiştir¹²².

Günümüz koşullarında konunun değerlendirilmesi için sözleşmenin belirli veya belirsiz süreli olmasına göre bir ayrıma gidilmesi¹²³ ve bahse konu dönemden bu yana değişen mevzuatın dikkate alınması gerekmektedir.

2. Belirsiz Süreli Sözleşmelerde

Taraflar kurdukları sözleşmede belirli bir geçerlilik süresi öngörmedikleri takdirde sözleşmenin belirsiz süreli olması söz konusu olacaktır. Farklı türde sözleşmelerin belirsiz süreli olarak kurulması söz konusu olup konumuz açısından belirsiz süreli kredi sözleşmelerinin incelenmesi gerekmektedir. Mevzuatta belirsiz süreli tüketici kredileri için Tüketici Kredisi Sözleşmeleri Yönetmeliğinde tanım bulunmaktadır. Yönetmeliği m.4/f.1-b(c)'ye göre sözleşmenin kurulduğu tarihte, kredi ilişkisinin sona erme tarihinin taraflarca sözleşmede kararlaştırılmadığı tüketici kredileri belirsiz süreli tüketici kredisi olarak adlandırılmaktadır.

Belirsiz süreli kredi sözleşmeleri kapsamında sözleşme için bir bitiş tarihi öngörülmemiştir. Dolayısıyla taraflardan biri fesih bildiriminde bulunmadıkça sözleşme süreye bağlı olmaksızın devam edecektir¹²⁴. Uygulamada en yaygın örnekler, kredi kartı sözleşmeleri ve kredili mevduat hesabı sözleşmeleridir. Bu sözleşmelerin belirli bir süre ile geçerli olmamasının doğal sonucu olarak krediyi verecek olan bankanın¹²⁵ ucu açık bir süre için geçerli olacak faiz oranı belirleyerek bu oran üzerinden müşterisinin talebine binaen kredi kullandırması beklenemeyecektir. Zira bankalar mevduat toplamak suretiyle ya da sendikasyon kredisi, menkul kıymet ihracı gibi çeşitli borçlanma vasıtaları ile edindikleri kaynakları kullanarak borç vermektedir. Dolayısıyla bankanın elde ettiği kaynaklar

---

¹²² Bu hususta özellikle bankalara faizi bildirimde bulunmadan veya geriye dönük şekilde artırma imkanı veren hükümlerin MK m. 2 kapsamında değil, ahlaka aykırılık kapsamında değerlendirilmesi gerektiği yönünde Bkz.: Kocayusufpaşaoğlu, **a.g.e.**, s. 563-564.

¹²³ Atamer, **Tüketicinin Korunması**, s. 134.

¹²⁴ Yılmaz **a.g.e.**, s. 68.

¹²⁵ 6361 sayılı Finansal Kiralama, Faktoring, Finansman ve Tasarruf Finansman Şirketleri Kanunu kapsamında yer alan şirketler de çeşitli şekillerde müşterilerine kredi verebilse de yaygın uygulama nedeniyle konu bankalar üzerinden anlatılmıştır.

için ödediği faizler söz konusu olup bu faizler de ekonomik koşullara bağlı olarak zaman içerisinde değişebilmektedir. Bankacılık sektörünün karşılaştığı en önemli risklerden birisi olan faiz riskinin en temel sebebi bankanın kaynaklarını oluşturan, yukarıda ifade ettiğimiz, yükümlülükleri ile bankanın verdiği kredilerin de dahil olduğu varlıkları arasındaki vade uyumsuzluğudur¹²⁶. Bu uyumsuzluk özellikle mevduat gibi ürünlerin kısa vadeli olmasından, kredilerin ise daha uzun vadeli olmasından kaynaklanmaktadır¹²⁷. Yani banka kısa vadeli aralıklar ile mevduat toplamakta bu mevduatların faizleri kısa aralıklarla değişmekte, öte yandan uzun vadeli olarak kullandığı kredinin faizi sabit kalmaktadır. Söz konusu riskler doğru yönetilemezse ciddi bankacılık krizlerine yol açabilmektedir¹²⁸.

Bankaların ekonomi için sahip oldukları önem de dikkate alındığında belirsiz süreli sözleşmeler için sabit faiz oranları belirlenmesi, bu oranlar üzerinden müşterinin talebine binaen bankanın kredi kullandırma yükümlülüğü altına girmesinin doğru olmayacağını değerlendirmekteyiz. Bunun yanı sıra uygulamada belirsiz süreli kredi sözleşmelerinin en yaygın örneği olan kredi kartı sözleşmeleri ile kredili mevduat hesabı sözleşmelerinde belli dönemler çerçevesinde faiz işletilmekte olup dönem sonlarında bir sonraki dönem için uygulanacak faiz bildirilmektedir¹²⁹. Dolayısıyla borçlunun yeni faiz oranı ile kredi kullanmama imkanı söz konusu olmaktadır. İlaveten ileride detaylarına değineceğimiz üzere kredi kartları için mevcut borç bakiyesinin belli bir süre dahilinde ödenmesi halinde faiz artırımından etkilenmemesi yönünde tüketici niteliğinde olan borçluya bir imkan tanınmıştır. Bu çerçevede belirsiz süreli kredi sözleşmelerinde bankaların faizi tek taraflı olarak değiştirebilmesine ilişkin hükümlerin hukuka aykırılık teşkil etmediğini değerlendirmekteyiz.

¹²⁶ Hakan Ertürk; “Bankacılık Sektörünün Karşılaştığı Riskler ve Risk Yönetimi”, **Denetim Dergisi**, S.2010/4, s. 62; Ziya Tunç Aloğlu; **Bankacılık Sektörünün Karşılaştığı Riskler ve Bankacılık Krizleri Üzerindeki Etkileri**, TCMB Uzmanlık Yeterlilik Tezi, Ankara, 2005, s. 34.

¹²⁷ Akın Taylan Akan, Hicabi Ersoy, Mefule Fındıkçı Erdoğan; “The Effect Of Maturity Structures Of Bank Assets And Liabilities On Performance: An Empirical Implementation On Deposit Banks In Turkey”, **Maliye Finans Yazıları**, S. 117, 2022, s. 234.

¹²⁸ 1980’li yıllarda Amerika Birleşik Devletleri’nde patlak veren “Savings and Loan Crisis”in en temel sebebinin vade uyumsuzluğundan kaynaklı kur riski olduğu ifade edilmektedir. (Çevrimiçi) (<https://www.federalreservehistory.org/essays/savings-and-loan-crisis>) 03.01.2024

¹²⁹ Atamer; **Genel İşlem Şartlarının Denetlenmesi**, s. 243; Barış Bahçeci, “Ticari Kredilerde Temerrüt Faizi Oranının Sözleşme Eliyle Bankaların İnsiyatifine Bırakılması Sorunu”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, S. 128, 2017, s. 311.

Mevzuatımızda, konunun hararetle tartışıldığı 1990'lı yıllardan bu yana önemli değişiklikler de gerçekleştirilmiştir. Bunlardan ilki 1995 yılında mülga 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunun ihdası ile öngörülen tüketici kredilerinde kredi şartlarının sözleşme süresinde tüketici aleyhine değiştirilemeyeceğine ilişkin hükümdür¹³⁰. Bu hüküm belirli veya belirsiz süreli sözleşmelere ilişkin bir ayırım yapmamaktadır¹³¹. Yine aynı kanun ile tüketici kredilerinde temerrüt faizi oranının sözleşmeye yazılması zorunlu kılınarak sözleşmede temerrüt faizine ilişkin oranın boş bırakılması engellenmiştir. Buna ilaveten 2003 yılında 4822 sayılı Kanun ile 4077 sayılı Kanunda yapılan değişiklikler çerçevesinde temerrüt faizinin akdi faiz oranının %30'nunu geçemeyeceği öngörülerek temerrüt faizine akdi faize bağlı bir üst sınır getirilmiştir. Söz konusu Kanun değişikliği ile mevzuatımızda kredi kartlarına ilişkin ilk düzenleme de gerçekleştirilmiş, 4077 sayılı Kanuna m.10/A hükmü eklenmiştir. İlgili maddenin üçüncü fıkrası ile kredi kartlarında faiz değişikliği hususu da bir düzenlemeye bağlanmış, faiz artırımının en az 30 gün öncesinden tüketiciye bildirilmesi öngörülmüştür. Tüketici bildirimini aldıktan sonra 60 gün içinde borcunu tamamıyla ödediği takdirde artırılmış olan faiz oranının tüketiciye uygulanmayacağı düzenlenmiştir.

4077 sayılı Kanunu 2013 yılında mülga eden TKHK m. 25'te ise belirli süreli tüketici kredisi sözleşmelerinde faiz oranının sabit olarak belirleneceğini ve sözleşmenin kurulmasının ardından bu oranların tüketici aleyhine değiştirilemeyeceği düzenleyerek belirsiz süreli sözleşmelerde bu yükümlülüğü kaldırmıştır. TKHK m. 26/f.2'de ise belirsiz süreli kredi sözleşmelerinde değişiklik yapılması hali düzenlenmiş ve kredi kartlarındaki düzenlemeye benzer şekilde değişikliğin yürürlüğe girmesinden 30 gün önce yazılı veya kalıcı veri saklayıcısı ile bildirimde bulunulması gerektiği ve tüketicinin bildirimden itibaren 60 gün içinde borcunu tamamen ödediği

---

¹³⁰ Mülga 4077 sayılı Kanun m. 10 “...Taraflar arasında akdedilen sözleşmede öngörülen kredi şartları, sözleşme süresi içerisinde tüketici aleyhine değiştirilemez.”.

¹³¹ Öte yandan bahse konu dönemde kredi kartlarının ödeme aracı olduğu, bir tüketici kredisi olmadığı yönünde bir tartışma bulunduğundan bu hükmün uygulamada kredi kartları üzerinde bir etkisi olmamıştır Bkz.: Ömer Teoman, “Kredi Kartı Uygulamasından Tüketicinin Korunması”, **Banka ve Tüketici Hukuku Sempozyumu**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2010, s. 105.

takdirde faiz artışından etkilenmeyeceği öngörülmüş, böylece bankaya tam anlamıyla bir serbesti tanınmamıştır¹³².

Bu alanda önemli bir gelişme de 2006 yılında ihdas edilen BKVKKK'dır. Kanunun 25 inci maddesinde kredi kartı sözleşmelerinde gerçekleştirilecek değişiklikler düzenlenmiş; 2003 yılında 4077 sayılı Kanuna eklenen m.10A/f.3 hükmü ile paralel bir düzenleme yapılmıştır. Faizin artırılacağı durumlarda bu artışın geçerli olabilmesi için en az otuz gün öncesinden kart hamiline bildirilmesini zorunlu kılmıştır. Aynı madde kapsamında kart hamiline faiz artırımına ilişkin bildirim tarihinden itibaren altmış gün içerisinde tüm borcunu ödeyip kredi kartını kullanmaya son vermesi halinde faiz artışından etkilenmeyeceği de düzenlenerek kart hamilinin korunması da amaçlanmıştır¹³³. Kanunun 43 üncü maddesi gereği bahse konu hüküm yalnızca tüketicilere ait kredi kartları için geçerli olmaktadır. BDDK tarafından yayımlanmış olan Banka Kartları ve Kredi Kartları Hakkında Yönetmelik m. 18 kapsamında sözleşmede yapılacak değişikliklerin hesap özeti ile bildirilmesi gerekmektedir. Uygulamada faiz artışları da hesap özetleri ile bildirilmektedir¹³⁴.

Bahse konu Kanun ile yapılan önemli bir düzenleme de 26 ncı madde kapsamında kredi kartları için uygulanabilecek azami faiz oranlarının TCMB tarafından tespit edileceğine ilişkin hükümdür. Dolayısıyla belirsiz süreli sözleşme olması sebebiyle kredi kartı sözleşmelerinde faizin değiştirilmesi mümkün olsa da yapılacak artış TCMB tarafından belirlenen azami faizi aşamayacaktır. Bir başka belirsiz süreli kredi türü olan kredili mevduat hesapları için de TCMB tarafından azami faiz düzenlemesi öngörülmüş olup bu konuların detaylarına faize ilişkin azami sınırların incelendiği çalışmanın üçüncü bölümünde değinilecektir¹³⁵.

Tüketici kredileri açısından yukarıda belirtilen düzenlemeler yer almaktayken, ticari kredilerde kanun koyucunun düzenleme yapmadığı, TTK m. 8 hükmünde de ticari işlerde faizin serbestçe belirleneceğine ilişkin hükme yer verildiği dikkate

---

¹³² Çeker; **a.g.e.**, s. 74.

¹³³ Erendaç; **a.g.e.** s. 192; Ceylan; **Kredi Kartı**, s. 62.

¹³⁴ Kredi kartlarında hesap özetleri hesap kesim tarihleri ile uyumlu olarak iletilmektedir. Bu sebeple TCMB tarafından kredi kartı azami faizinin artırıldığı durumlarda bankaların faiz artışını 30 günden daha geç tarihte gerçekleştirebildiği örnekler söz konusu olabilmektedir.

¹³⁵ Bkz.: s. 132 vd.

alındığında mevzuatımızda iki tacir arasındaki borç ilişkisinde belirlenecek faiz hususunda sözleşme serbestisini önceleyen bir bakış açısı olduğu sonucu çıkartılabilecektir.

Her ne kadar hukukumuzda tacir olmaya bağlanan basiretli davranma yükümlülüğü, aşırılık iddiasıyla ceza veya ücrette indirim isteyememe gibi bir takım hukuki sonuçlar neticesinde tacirin bir tüketiciye kıyasla daha az korunduğu sonucuna varılabilecekse de tacirler arasında da güç dengesizliği bulunmakta olup, tacirler arasındaki sözleşme ilişkilerinde de mutlak bir serbestlikten bahsedilemeyecektir. Genel işlem koşullarına ilişkin TBK m.20-25 hükümlerinin tarafları tacir olan sözleşmelerde de uygulanacağına ilişkin kabulün ardından¹³⁶ TBK m. 24'te yer alan genel işlem koşullarının bulunduğu sözleşmede veya farklı bir sözleşmede düzenleyene tek taraflı olarak sözleşmenin bir hükmünü karşı taraf aleyhine değiştirme ya da karşı taraf aleyhine yeni bir hüküm getirme yetkisi veren kayıtların yazılmamış sayılacağı hükmünün belirsiz süreli kredi sözleşmeleri kapsamında uygulanıp uygulanmayacağının değerlendirilmesi gerekmektedir. Belirsiz süreli kredilerde tüketiciler için dahi bankanın tek taraflı olarak faiz oranını artırmasına ilişkin kayıtlar geçerli kabul edilmekteyken, tacirler için farklı bir sonuca ulaşmak kanaatimizce mümkün değildir.

Yargıtay'ın eski tarihli kararları¹³⁷ da bu doğrultuda, sözleşmenin karşı tarafının da tacir olduğunu, basiretli davranma yükümlülüğü çerçevesinde belirsiz

---

¹³⁶ Bu hususta kapsamlı tartışmalar yürütülmekte olup, genel işlem koşullarına ilişkin hükümlerin özel kanun hükümleri saklı kalmak kaydıyla her türlü sözleşme ilişkisinde uygulanacak nitelikte sosyal adaleti temin edici emredici hükümlerde olduğunu öne süren görüşler bu hükümlerin tacirlere de uygulanacağını kabul etmektedir Bkz.: Oğuzman, Öz; **a.g.e.**, s. 169; Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer Ertan; **a.g.e.**, s. 563; Yeşim Atamer; “Genel İşlem Koşulu mu Bireysel Pazarlıkla Kurulan Sözleşme mi? Tüketici ve Tacir İşlemleri Açısından Karşılaştırmalı Olarak Başvurabilecek Değerlendirme Kriterleri”, **Yeni Türk Borçlar Kanunu ve Yeni Türk Ticaret Kanunu Sempozyumu Makaleler, Tebliğler**, (Editör: Çiğdem Kırca), Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2013, s. 120 vd.; Haluk Burcuoglu; “Seminer: Borçlar Kanununa Getirilen Yenilikler”, **İzmir Barosu Dergisi, Borçlar Kanunu Özel Sayısı**, Mayıs 2012, s. 33-34; Aksi yönde görüşler Kerim Atamer; “Tacirler Arasındaki Sözleşmeler, Genel İşlem Koşullarıyla İlgili Hükümler (TBK m. 20-25) Uygulanır mı?”, **Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu XXX**, BTHAE, Ankara, 2016, s. 20; Antalya; **C: V/1,1**, s. 486.

¹³⁷ Y. 19 HD. T. 26.11.1994, E.1994/6472, K.1994/11467 (Çevrimiçi) (www.lexpera.com.tr) 10.01.2024 “Kredi sözleşmesinin vadesiz süreci içinde, artan kredi faizlerinin, kredi müşterisi nezdindeki kredi borcuna, ihbar koşulu ile bankaya uygulama yetkisi tanıyan bu hükmün de kredi müşterisinin ekonomik özgürlüğünü kısıtlayıcı, ahlaka aykırı ve kelepçeleyci bir niteliği bulunduğu kabulü olanaksızdır. Kredi faizinin süreç içinde ekonomik koşullara göre artmasının tabii bulunduğunu müdebbir bir tacir gibi düşünmesi gereken müşteriye bankanın yapacağı ihbar tarihinden itibaren yükselen faiz oranları uygulaması ekonomik özgürlüğünün

sürelî bir borç ilişkisinde ekonomik koşullara bağılı olarak faiz oranında artışın söz konusu olabileceğini öngörmesi gerektiğine hükmetmiştir; aksi uygulamaların mevduat sahiplerinin aleyhine sonuçlar doğurabileceğini vurgulanmıştır.

3. Belirli Sürelî Sözleşmelerde

Sözleşmenin belirli bir vade sonunda sona erdiği sözleşmeler belirli sürelî sözleşmeler olarak ifade edilmektedir. Bu kapsamda konumuzu ilgilendiren belirli sürelî kredi sözleşmeleri incelenecektir. Mevzuatımızda yine tüketici kredileri açısından yapılmış olan bir tanım bulunmaktadır. Tüketici Kredisi Sözleşmeleri Yönetmeliği m. 4 kapsamında belirli sürelî tüketici kredisi sözleşmelerinin tanımı *“sözleşmenin kurulduğu tarihte, kredi ilişkisinin sona erme tarihinin taraflarca sözleşmede açıkça kararlaştırıldığı tüketici kredisi sözleşmeleri”* şeklinde yapılmıştır.

Belirli sürelî kredi sözleşmelerinde genellikle kredi veren tek seferde nakdi bir krediyi karşı tarafa vermekte, kredi alanın kredi ilişkisinin sona ereceği vadeye kadar aldığı krediyi faizi ile birlikte geri ödemesi gerekmektedir¹³⁸. Belirli sürelî kredilerin en temel örnekleri konut, ihtiyaç, taşıt gibi tüketici kredileri ile spot kredi, taksitli ticari kredi gibi ticari kredilerdir.

TKHK m. 25/f.1 uyarınca belirli sürelî tüketici kredisi sözleşmelerinde faiz oranı sabit olarak belirlenecektir. Dolayısıyla sözleşmenin kurulduğu tarihte belirlenen faiz oranı sonradan tüketici aleyhine değiştirilmeyecektir. Aksi yönde uygulamalar kanunun emredici hükümlerine aykırı nitelikte olacaktır¹³⁹. Bunun yanında TBK m. 138 kapsamında işlem temelinin çökmesi nedeniyle sözleşmenin uyarlanması hakimden talep edilebilecektir; ancak özellikle banka gibi kurumların ekonomik gelişmeleri öngöremediğine yönelik iddialarının kabulünün çok kolay olmayacağı öne sürülmektedir¹⁴⁰.

---

kısıtlanması olarak kabul edilemez; aksi halde, vadesiz kredilerin uzun yıllar içinde düşük faizle kullanılmasına ve bankaların acze düşmesine ve buna bağılı mevduat sahiplerinin mağduriyetine yol açılmış olur ki, bu da haklı görülemez.”

¹³⁸ Yılmaz; **a.g.e.**, s. 65.

¹³⁹ Atamer; **Tüketicinin Korunması**, s. 135, Çeker; **a.g.e.** s. 74.

¹⁴⁰ Tacirlerin uyarılama isteyip isteyemeyeceği hususunda Bkz.: s. 68; Yılmaz Aslan; **6502 sayılı Kanuna Göre Tüketici Hukuku**, Ekin Yayınevi, 5.bs., 2015, s.342; Atamer; **Tüketicinin Korunması**, s. 136; Öte yandan 2001 krizi esnasında müşterilerine yüksek mevduat faizi ödeyeceğini taahhüt ederek bu taahhütlerini yerine getiremeyen bankaların işlem temelinin çökmesine yönelik değil ama ıztırrar hali

Öte yandan belirli süreli bir kredi olmasına rağmen konut kredileri için değişken faize imkan tanınmıştır. TKHK 36 ncı maddesinin ikinci fıkrasında faiz oranının değişken olarak belirlenebileceği düzenlenmiştir. Bunun temelinde konut kredilerinin bahsi geçen diğer belirli süreli kredilere kıyasla çok daha uzun vadeli olması yatmaktadır. Ancak burada ifade edilen değişken faiz konumuz kapsamında tartıştığımız bankanın tek yanlı olarak faiz oranını artırması ile aynı nitelikte değildir¹⁴¹. Faizin sabit olarak belirlenmesi halinde ise faiz oranı ancak tarafların rızası ile değiştirilebilecektir¹⁴². Bunun yanında burada kanun koyucunun diğer belirli süreli tüketici kredisi sözleşmelerinden farklı olarak tarafların anlaşması çerçevesinde faiz oranının tüketici aleyhine değiştirilmesine imkan sağladığı anlaşılmaktadır.

Değişken faizli kredilerde faiz belli bir endeks veya göstergeye ilaveten bir marj olarak belirlenir. Faizin bağlı olduğu endeks veya gösterge zaman içerisinde değişiklik gösterdikçe faiz de buna bağlı olarak artar ya da düşer¹⁴³. İlgili maddede konut finansmanı sözleşmelerinde değişken faiz için kullanılabilecek referans faiz ve endekslerin TCMB tarafından belirleneceği düzenlenmiştir. Bu kapsamda TCMB tarafından yayımlanan Değişken Faizli Konut Finansmanı Sözleşmelerinde Kullanılabilecek Referans Faizler ve Endekslere Dair 2007/1 Sayılı Tebliğ¹⁴⁴ yayımlanmış, referans endeks olarak yalnızca TÜİK tarafından açıklanan TÜFE'nin uygulanabileceği düzenlenmiştir. Görüldüğü üzere bu değişken faiz uygulamasında, faizin belirlenmesine ilişkin olarak tarafların başta ortaya koydukları irade dışında yeni bir irade bulunmamakta, faiz tamamen bağlı olduğu endekse göre değişmektedir. Bu

---

sebebiyle gabin iddiasında bulunduğu davalar ve bu iddiaların kabul edildiği örnekler bulunmaktadır. Bkz.: Y. 11. HD. T. 30.04.2009 E.2007/10381, K.2009/5104 (Çevrimiçi) (www.lexpera.com.tr) 10.01.2024; Y. 11. HD. T. 26.06.2003 E.2003/1021 K.2003/6923 (Çevrimiçi) (www.lexpera.com.tr) 10.01.2024; Y. 11. HD. T. 24.01.2003 E.2003/7737 K.2003/622 (Çevrimiçi) (www.lexpera.com.tr) 10.01.2024; Y. 11. HD. T.13.12.2004 E.2004/3114 K.2004/12275 (Çevrimiçi) (www.lexpera.com.tr) 10.01.2024.

¹⁴¹ Bankanın değişken faize ilişkin endeksler arasında seçim yapması dolayısıyla değişken faizi değiştirmesi TKHK m.36/f.2 kapsamında mümkün olsa da TCMB tarafından tek bir endeks belirlenmiş olması pratikte bu durumu mümkün kılmamaktadır. Bkz.: Atamer, **Tüketicinin Korunması**, s. 137.

¹⁴² Atamer; **Tüketicinin Korunması**, s. 136.

¹⁴³ Gözütok, **a.g.e.** s. 6.

¹⁴⁴ R.G., T. 05.05.2007, S. 26513.

sebeple faizin tek taraflı olarak artırılması hususundaki tartışmalar esasen bu şekilde belirlenen faizlere yönelik değildir¹⁴⁵.

Diğer taraftan değişken faizin hesaplanmasında kullanılan endeks genellikle tarafların tek taraflı etkisinin olmayacağı bir değişkene bağlansa da özellikle temerrüt faizlerine ilişkin farklı uygulamalar da söz konusu olabilmektedir¹⁴⁶. Uygulanacak değişken faizin bağlı olduğu endeks doğrudan krediyi veren tarafça belirlenmekteyse bu tarz faizlerin, yukarıda bahsettiğimiz ve sözleşmenin taraflarının etki edemediği endekslere bağlı değişken faizlerden farklı değerlendirilmesi gerektiğini düşünmekteyiz. Zira burada dolaylı da olsa kredi verenin tek taraflı olarak faizi değiştirmesi söz konusudur.

Belirli süreli tüketici kredileri için mevzuatta yukarıda detaylarına yer verdiğimiz bir takım düzenlemeler öngörülmüşse de ticari kredilerde aynı şeyi söylemek mümkün değildir¹⁴⁷. Bu husustaki en temel düzenleme TTK m. 8’de yer alan ticari işlerde faizin serbestçe belirlenebileceğine ilişkin hükümdür. Bu kapsamda ticari kredilerde anapara ve temerrüt faizinin yukarıda ifade ettiğimiz şekilde tarafların iradesi ile yönlendiremedikleri önden kararlaştırılmış endekslere bağlı olarak değişken şekilde belirlenmesinin önünde bir hukuki engel bulunmadığını değerlendirmekteyiz. Burada sözleşmenin karşı tarafı olan tacir, basiretli davranma yükümlülüğü kapsamında sözleşmenin koşullarını değerlendirmeli ve buna göre karar vermelidir. Kredi sözleşmelerinde sözleşmenin esaslı unsuru olması sebebiyle özellikle anapara faizine ilişkin hükmün genel işlem koşulu niteliğinde olduğunu iddia etmek tartışmalı

¹⁴⁵ Bahçeci; **a.g.m.**, s. 310.

¹⁴⁶ ING Bank Genel Kredi Sözleşmesi “Müşteri, muaccel olan veya muaccel sayılan kredi borcuna temerrüt faizi uygulanacağını, temerrüt faizinin ise sözleşmede farklı bir oran belirtilmediği sürece, kredi borcunun muaccel olduğu tarihte cari olan “Bankanın TCMB’na uygulayacağını bildirdiği en yüksek kredi faiz oranına bu oranın yüzde yüzünün ilavesiyle bulunacak oran” üzerinden hesaplanacak oran olduğunu ... kabul eder.” (Çevrimiçi) (https://www.ing.com.tr/F/Documents/pdf/Hakkimizda/Hizmet_ve_Kredi_Sozlesmeleri/Genel_Kredi_Sozlesmesi.pdf) 17.01.2024; Vakıfbank Genel Kredi Sözleşmesi “Kredi Alan, işbu Sözleşme ve diğer Finansman Belgelerinden doğan borçları gününde ödemediği takdirde, temerrüdün doğduğu tarihten bunları Bankaya ödeyeceği tarihe kadar geçecek günler için yetkili mercilerce veya Banka tarafından ödünç para verme mevzuatına göre tespit edilmiş en yüksek kredi faiz oranına veya ileride artırıldığı takdirde artmış en yüksek kredi faiz oranına, bu oranın %50’sinin ilavesi suretiyle bulunacak oran üzerinden temerrüt faizi ve ona ilişkin BSMV’yi ödemeyi kabul ve taahhüt eder.” (Çevrimiçi) (<https://www.denizbank.com/sozlesme-ve-formlar/pdf/Genel-Kredi-Sozlesmesi-K4-03022021.pdf>) 17.01.2024 .

¹⁴⁷ Bahçeci; **a.g.m.**, s. 310.

olabilecektir. Doktrinde pek çok yazar sözleşmenin esaslı unsurlarının genel işlem koşulu denetimine tabi olmadığını savunmaktadır¹⁴⁸. Ancak kanaatimizce gerekli şartların oluşması durumunda bunun iddia edilmesi mümkün olabilecektir¹⁴⁹.

Ancak sözleşmede belli bir anapara faizinin öngörüldüğü fakat başka bir hüküm kapsamında da kararlaştırılan anapara faizinin banka tarafından tek taraflı olarak artırılabilmesine ilişkin hükmün genel işlem koşulu niteliğinde olduğu ifade edilebilecektir. Nitekim temerrüt faizine ilişkin de bu yönde bir değerlendirme yapmak mümkündür. TBK m.24'te genel işlem koşullarının bulunduğu sözleşmede veya farklı bir sözleşmede düzenleyene tek taraflı olarak sözleşmenin bir hükmünü karşı taraf aleyhine değiştirme ya da karşı taraf aleyhine yeni bir hüküm getirme yetkisi veren kayıtların yazılmamış sayılacağı düzenlenmiştir. Söz konusu hüküm tam olarak bahsi geçen konuya uygulanacak niteliktedir¹⁵⁰. Bu çerçevede genel işlem koşullarına ilişkin hükümlerin tacirler arası sözleşmelere de uygulanacağını kabulüne yönelik görüşümüzle birlikte, sözleşmede yer alan ve faizi tek taraflı artırmaya imkan veren hükümlerin ticari kredi sözleşmelerinde yazılmamış sayılacağını ifade etmek gerekir¹⁵¹. Her ne kadar yapılacak faiz artışına ilişkin müşteriye anlık bilgi verilmesi ve sözleşmeyi fesih hakkı tanınması gibi durumlar çerçevesinde bankanın tek taraflı faiz artırım hakkına ilişkin sözleşme hükümlerinin geçerli olabileceğine ilişkin görüşler bulunmaktaysa da¹⁵² TBK m. 24'ün açık hükmü karşısında bu görüşe iştirak edememekteyiz. Zira ilgili hüküm mutlak bir içerik yasağı öngörmektedir.

Öte yandan ulaştığımız sonuç bu hükümlerin TBK m. 24 kapsamında yazılmamış sayılacağı yönünde olsa dahi bu durumun uygulamada sorunlara yol açabileceğini değerlendirmemekteyiz. Zira TBK m. 24 hükmünün bir kenara bırakıldığı durumda, bankaya tek taraflı olarak faiz oranlarını artırma yetkisi veren

---

¹⁴⁸ Bkz.: s.70, dpn. 111'de yer alan yazarlar.

¹⁴⁹ Detaylı açıklamalar için Bkz.: s. 70-73.

¹⁵⁰ Bahçeci; **a.g.m.**, s. 342.

¹⁵¹ Bahse konu hükümler tüketici kredileri açısından zaten TKHK m. 25/f.2 gereği kanunun emredici hükmüne aykırı olacaktır. Bunun yanında bahse konu hükümlerin sözleşmenin kelepçeleme sözleşmesi niteliğinde olmasına yol açabileceğini değerlendiren görüşler de bulunmaktadır. Bkz.: Akın; **a.g.e.** s. 181; Başpınar; **a.g.e.**, s. 29.

¹⁵² Yalın; **a.g.m.**, s.81; Bu yöndeki diğer görüşlerin TBK m.24 hükmünden önce ortaya konduğuna dikkat etmek gerektiğini düşünmekteyiz Bkz.: Atamer; **Genel İşlem Şartlarının Denetlenmesi**, s. 243; İbrahim Kaplan; Banka Sözleşmeleri Hukuku, Yetkin, Ankara, 2020, s. 140.

hükümlerin tek başına tacir olan borçlunun ekonomik özgürlüğünü aşırı derecede sınırlandığı, dolayısıyla ahlaka aykırı olduğunu öne süren görüşlere katılmamaktayız¹⁵³. Sözleşmede yer alan bu hükümler gerçekten de ekonomide önemli bir konumu haiz bankaların kendilerini korumak için öngördüğü hükümler olduğunu değerlendirmekteyiz¹⁵⁴. Bir güven kurumu olan bankaların mali yapılarının bozulması tasarruf sahiplerinin mağdur olmasına yol açacağı gibi kamu düzeninin bozulmasına da neden olabilecektir. Bu çerçevede mevzuatta bankalar için bu yönde açıkça bir sınırlama konulmadığı¹⁵⁵, BDDK ve TCMB gibi bankacılık faaliyetlerini gözetim ve denetim yetkisi bulunan kurumların bu hususu engelleyici bir karar almadıkları hususları dikkate alındığında, bahse konu sözleşme hükümlerinin TBK’da yer alan genel sözleşme sınırlamaları çerçevesinde ele alınması uygun olmayacaktır. Bu husus her ne kadar meri mevzuat gereği aksi sonuca ulaşmış olsak da genel işlem koşullarına ilişkin TBK m. 24 için de geçerlidir.

Nitekim TBB tarafından TBK taslağına yönelik değerlendirmelerde de bu hususa değinilmiş, bahse konu hükmün özellikle uzun vadeli krediler için banka uygulamaları açısından kabul edilemez nitelikte olduğu ve yeni bir bankacılık sistemi krizine yol açabileceği belirtilmiştir¹⁵⁶. Bu açıklamalar ışığında bankaların uzun vadeli belirli süreli kredi sözleşmelerine taraf olmayı tercih etmeyeceği sonucuna da ulaşılmaktadır. Üstelik bu tür uzun vadeli ticari krediler ülke kalkınma hedefleri açısından önemli görülmektedir.

¹⁵³ Bu yönde bkz.: Bahçeci; **a.g.m.**, s. 346; Sungurbey; **Ahlaka Aykırılık**, s. 13,14.

¹⁵⁴ Erden Kuntalp; “Bankalar ve Genel İşlem Koşulları”, **Türk Hukukunda Genel İşlem Şartları Sempozyumu**, BTHAE, Ankara, 2011, s. 100.

¹⁵⁵ Konunun detaylarına 3. Bölümde girilecekse de 5411 sayılı Bankacılık Kanunun 144 üncü maddesi hükmü çerçevesinde azami faiz oranlarını belirleme hususunda TCMB yetkili kılınmış, bu yetki çerçevesinde yayımlanan 2020/3 sayılı Tebliğ ile bankaların faizleri serbestçe kararlaştırabileceği düzenlenmiştir.

¹⁵⁶ Bu maddenin bankalar açısından ifade ettiği önem, özellikle kredi sözleşmelerindeki faiz oranlarına ilişkin hükümlerdir. Banka kredi sözleşmeleri ile bu faiz oranlarının, değişen iktisadi şartlar paralelinde -örneğin mevduat faizlerinin artırılması zorunluluğu nedeniyle- bankalarca tek taraflı olarak değiştirilebilmesi mevcut kredi uygulamalarının önemli bir ögesini oluşturmaktadır. Bu imkanı ortadan kaldırmaya yönelik bu madde hükmü, özellikle cari hesap usulüne tabi veya uzun vadeli kredilerde, faiz oranlarının sabit kalması gibi banka uygulamaları açısından kabul edilemez bir sonuç doğuracaktır. Hatta bu konudaki imkansızlığın yeni bir bankacılık sistemi krizine yol açabileceğinin düşünülmesi yanlış olmayacaktır. Madde Tasarı’dan çıkarılmalı, Türk Medeni Kanunu’nun 2’nci maddesindeki bir hakkın kötüye kullanılması kuralı burada da uygulanmalıdır.”, Türkiye Bankalar Birliği, (Çevrimiçi) <http://www.tbb.org.tr/tr/duzenlemeler/tbb-gorusleri/77>.

Kanaatimizce bu hususta konunun fiili duruma bağılı olarak yargı yoluyla çözülmesi en doğru yol olarak gözükmektedir. Yargıtay'ın eski kararlarında da ifade edildiği üzere, bankanın sözleşmede öngörülen bu yetkiyi fiili durumda ahlaka ve dürüstlük kuralına aykırı şekilde kullanıp kullanmadığının ayrıca değerlendirilmesi gerekmektedir¹⁵⁷. Fakat sözleşmenin belirli süreli olmasının da bu değerlendirme yapılırken göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Zira banka için ekonomik gelişmelere dair belirsizlik durumunun belirsiz süreli sözleşmelerde olduğu kadar ağır olmadığı hususu açıktır.

Öte yandan bankanın uygulanacak temerrüt faiz oranını boş bırakması veya ileride belirleyeceğini düzenlemesi de yukarıda ifade edilen alternatiflerden farklı bir durum olarak ortaya çıkmaktadır, zira burada sözleşmede bir değişiklik söz konusu olmayıp temerrüt faizini belirleme hakkını ileri tarihe bırakması söz konusudur¹⁵⁸. Bu husus gerek TKHK (m. 25/f.2) gerekse de Tüketici Kredisi Sözleşmeleri Yönetmeliği (m. 22/f.2) ve Konut Finansmanı Sözleşmeleri Yönetmeliği (m. 14/f.3) hükümleri gereği yalnızca ticari krediler için söz konusu olacaktır.

II. KANUNİ FAİZ ORANI

Faizin sözleşme ile belirlenmediği veya sözleşme ile belirlenen faiz oranının geçersiz olduğu durumlar olabilmektedir. Bu kapsamda mevzuatımızda yedek hukuk kuralları çerçevesinde faiz oranının belirlenmesi söz konusudur. Bu faiz oranları kanuni faiz oranı olarak ifade edilmektedir. Kanuni faiz oranı ile kastettiğimiz esasen faiz borcunun kanundan kaynaklandığı kanuni faiz değil¹⁵⁹ daha geniş bir kavramdır. Zira buradaki kanuni faiz oranı, kaynağı kanun olan faiz için söz konusu olabileceği gibi tarafların sözleşmede faiz ödeneceğini kararlaştırdığı ancak oranını tespit etmediği durumlarda işleyecek faiz oranının kanun ile tespit edilmesidir.

---

¹⁵⁷ Y. 19. HD., T. 30.10.1997, E. 1997/5007 K. 1997/9024 (Çevrimiçi) (www.lexpera.com.tr) 17.05.2024; Y. 19. HD. T.4.2.1997, E.1996/3416, K.1997/831 (Çevrimiçi) (www.lexpera.com.tr) 17.05.2024; Y. 11 HD. T. 7.4.2003, E. 2002/10867, K. 2003/3372 (Çevrimiçi) (www.lexpera.com.tr) 17.05.2024; Kayar **a.g.m.**, s. 88; Nerad, **a.g.m.**, s. 173.

¹⁵⁸ Bahçeci **a.g.m.s.** 342.

¹⁵⁹ Kanuni faiz için Bkz.: s.26.

A. 3095 sayılı Kanun Kapsamında Faize İlişkin Düzenlemeler

Mevzuatımızda kanuni faiz oranına ilişkin en temel düzenleme 3095 sayılı Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanundur. 1984 yılında çıkan bu kanun öncesinde mülga 818 sayılı Borçlar Kanunu ve mülga 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu kapsamında anapara ve temerrüt faizleri ayrı ayrı tespit edilmiştir. Bu çerçevede 3095 sayılı Kanun öncesinde adi işler için kanuni anapara faiz oranı da, kanuni temerrüt faizi oranı da mülga BK m. 72 ve 103 hükümleri kapsamında %5 olarak belirlenmişken, ticari işlerde ise kanuni anapara faiz oranı %5, kanuni temerrüt faiz oranı %10 olarak öngörülmüştür¹⁶⁰. Bunun yanında özellikle temerrüt faizine ilişkin diğer kanunlarda da özel nitelikli hükümler bulunmakta, adi faizler açısından da Murabaha Nizamnamesi geçerliliğini korumaktaydı¹⁶¹.

Türk parasının önemli derecede değer kaybetmesi ve enflasyonun yüksekliği sebebiyle mülga BK ve mülga TTK'da tespit edilen oranların yetersiz kalması; özellikle temerrüt faizinin düşüklüğü nedeniyle borcun ifa edilmemesinin borçlu lehine sonuçlar ortaya çıkarması gerekçeleri ile 3095 sayılı Kanun ihdas edilmiştir¹⁶². 3095 sayılı Kanunun ihdası ile Murabaha Nizamnamesi yürürlükten kaldırılmış¹⁶³, mülga BK ve mülga TTK'daki faize ilişkin hükümlerin ise uygulanmayacağı düzenlenmiş; öte yandan bu hükümler ilga edilmeyerek yalnızca uygulanması durdurulmuştur. Burada kanun koyucunun ekonomik koşullarda iyileşme ihtimaline binaen bu şekilde hareket ettiği anlaşılmaktadır¹⁶⁴.

¹⁶⁰ Öte yandan ticari işlerde ödeme yerinde kanuni anapara faizinden daha yüksek bir faiz söz konusu ise bu oran uygulanmasına imkan tanınmıştır. Yine ticari temerrüt faizinde ise ödeme yerinde banka iskonto oranının, kanuni ticari temerrüt faiz oranı olan %10'dan fazla olması halinde iskonto oranının uygulanacağı düzenlenmiştir.

¹⁶¹ Şükrü Yıldız, Ayhan Döner; "3095 Sayılı Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanunda Yapılan Son Yasal Düzenlemeler ve YHGK'nun 1.12.2004 Tarih ve E. 12-667, K. 628 Sayılı Kararının Değerlendirilmesi", **Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu XXI**, BTHAE, Ankara, 2006, s. 93.

¹⁶² 3095 sayılı Kanun Gerekçesi (Çevrimiçi) <https://mevzuat.tbmm.gov.tr/Kanun/KanunDetay?YasamaKanunId=f72877be-0192-037b-e050-007f01005610&kanunNumarasi=3095#step-2> 23.01.2024.

¹⁶³ Murabaha nizamnamesinin mülga edilmesi ile ticari olmayan işlerde ödenmemiş faizler toplamı, anaparayı geçebilecektir; İlgili hüküm mülga TTK'nın 1473. maddesi kapsamında ticari işler için 1957'de kalkmıştır. Bkz.: Evren; **a.g.e.**, s. 26; Eren; **a.g.e.**, s. 1112.

¹⁶⁴ Seza Reisoglu; "Yargıtay Kararları Açısından 3095 Sayılı Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanun" **Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu VIII**, BTHAE, Ankara, 1991, s. 6; Yıldız, Döner, **a.g.m.**, s. 91-92.

Mülga BK ve mülga TTK hükümlerinin uygulanması durdurulması üzerine, yine aynı kanunla kanuni anapara faizi hem adi hem ticari işlerde %30 olarak belirlenmiştir. Değişen ekonomik koşullar karşısında bir esneklik sağlamak için Bakanlar Kuruluna bu oranı %80'ine kadar artırma veya azaltma yetkisi verilmiştir.

Aynı kanunun 2 nci maddesi uyarınca temerrüt faizi de birinci fıkraya yapılan atıf çerçevesinde %30 olarak tespit edilmiştir. Yine benzer şekilde Bakanlar Kuruluna bu oranda değişiklik yapma yetkisi verilmiş, bunun yanında ödeme yerinde ve zamanında banka iskontosunun kanuni temerrüt faiz oranından fazla olması halinde ticari işlerde temerrüt faizinin TCMB tarafından kısa vadeli krediler için öngörülen reeskont faiz oranına göre istenebileceği düzenlenmiştir¹⁶⁵. Son olarak sözleşme ile kanuni faiz oranından yüksek akdi faizin belirlendiği ancak sözleşmede temerrüt faizinin öngörülmediği durumlarda akdi faizin altında temerrüt faizi uygulanmasını engellemek maksadıyla temerrüt faizinin akdi faizden az olamayacağı düzenlenmiştir.

3095 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesinden sonraki süreçte enflasyonist ortam devam etmişse de Bakanlar Kuruluna verilen yetki çerçevesinde kanuni faiz oranlarında bir değişikliğe gidilmemiştir¹⁶⁶. İdarenin kamulaştırma bedelleri gibi bazı borçları için uygulanacak faizin 3095 sayılı Kanunda yer alan kanuni faiz oranı çerçevesinde işlemesi nedeniyle, 1996 senesinden itibaren AİHM nezdinde Türkiye aleyhine davalar açılmıştır. AİHM, Akkuş ve Aka davasında verdiği kararda uygulanan düşük oranlı kanuni temerrüt faizinin enflasyon zararını karşılamadığını belirterek davayı kabul etmiş¹⁶⁷, Türkiye'yi davacıların fiili ödeme anına kadar oluşan enflasyon zararı ile temerrüt faizi arasındaki fark kadar tazminat ödemekle yükümlü

¹⁶⁵ Bu oran 01.01.1990 itibaren “vadesine üç ay kalan senetler karşılığında yapılacak reeskont işlemlerinde uygulanacak iskonto oranı ve avans işlemlerinde uygulanacak faiz oranı” şeklinde uygulanmıştır. Bkz.: Reisoğlu; **Sempozyum**, s. 14.

¹⁶⁶ Bu konudaki ilk değişiklik 08.08.1997 tarihli ve 97/9807 sayılı Karar ile yapılmış %30 olan anapara ve temerrüt faiz oranı 01.01.1998 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere %50'ye çıkartılmıştır (20.08.1997 tarihli ve 23086 sayılı Resmi Gazete). Bu oran 4489 sayılı Kanunun yürürlüğe girdiği 01.01.2000 tarihine kadar uygulanmıştır. Bkz.: Yıldız, Döner; **a.g.m.**, s. 96.

¹⁶⁷ AİHM T. 23.09.1998, 19639/92 “*The Court notes that during the periods under consideration in the instant case (see paragraph 42 above) inflation in Turkey reached 70% per annum. Yet, under Law no. 3095 the rate of interest for delay payable on the amounts due to Mr Aka was 30% per annum. It has to be said that that exceptional situation is favourable to the State, which may not be as diligent in complying with its obligations as its creditors may legitimately expect it to be, and contrasts with the position of debtors of the State, who in practice are required to pay interest for delay at a rate that is nearer to the rate of inflation.*” (<https://hudoc.echr.coe.int>).

kılmıştır¹⁶⁸. Bunun yanında Gaziosmanpaşa 2. Asliye Hukuk Mahkemesi de somut norm denetimi kapsamında 3095 sayılı Kanunun 1, 2 ve 4 üncü maddelerinin Anayasa'ya aykırılığını iddia ederek Anayasa Mahkemesine başvuruda bulunmuştur. Anayasa Mahkemesi verdiği kararda sabit kanuni anapara ve temerrüt faiz oranlarının enflasyonun çok altında kaldığını belirterek 3095 sayılı Kanunu 1 inci ve 2 inci maddesini Anayasa'ya aykırı bularak iptal etmiş¹⁶⁹, kararın doğrudan uygulanmasının kamu düzenini bozabileceğini de değerlendirerek, yayımından itibaren 6 ay sonra yürürlüğe girmesine karar vermiştir. Öte yandan kararda ticari işler ile adi işlerde uygulanan faiz oranlarının farklılaştırılmasının eşitlik ilkesine aykırı görülmemesi de dikkat çekicidir¹⁷⁰.

Kanun koyucu bunun üzerine 15.12.1999 tarihli 4489 sayılı Kanun ile 3095 sayılı Kanunun 1 ve 2 inci maddelerini değiştirmiştir. Bahse konu kanun kapsamında Anayasa Mahkemesinin karar gerekçesi de dikkate alınmış, sabit oran uygulaması bırakılarak değişken bir faiz oranına geçilmiştir. Buna göre hem adi hem ticari işlerde anapara faizi Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasının önceki yılın 31 Aralık günü kısa vadeli kredi işlemlerinde uyguladığı reeskont faiz oranı olarak belirlenmiş, 30 Haziran tarihindeki reeskont oranının uygulamada olan faiz oranından beş puan fazla olması halinde yılın ikinci yarısında yeni oranın geçerli olacağı düzenlenmiştir.

Temerrüt faizleri de aynı orana bağlanmış ancak ticari işlerde, TCMB tarafından kısa vadeli avanslar için uygulanan faiz oranının daha yüksek olması halinde bu oranın uygulanabileceği düzenlenmiştir. Reeskont kredilerindeki iskonto

¹⁶⁸ Yıldız, Döner; **a.g.m.**, s. 96.

¹⁶⁹ AYM T.15.12.1998, E.1997/34, K.1998/79 (Çevrimiçi) (www.lexpera.com.tr) 17.05.2024 “Enflasyon ve buna bağlı olarak oluşan döviz kuru, mevduat faizi, hazine bonosu ve devlet tahvili faiz oranlarının sabit yasal ve temerrüt faiz oranlarının çok üstünde gerçekleşmesi borçlunun yararlanması alacaklının zarara uğraması sonucunu doğurmuştur. Bu nedenle, borçlu, süresinde borcunu ödememekte, yargı yoluna başvurulduğunda da yargı sürecini uzatma gayreti göstermekte, böylece yargı mercilerindeki dava ve takipler çoğalmakta, yargıya güven azalmakta, kendiliğinden hak almak düşüncesi yaygınlaşarak, kamu düzeni bozulmakta kişi ve toplum güvenliği sarsılmaktadır. İtiraz konusu kuralların borçlu yararına, alacaklı zararına sonuçlar doğurması, ekonomik ve sosyal yaşamı olumsuz yönde etkilediği gibi Hukuk Devleti ilkesini de zedelemektedir.”.

¹⁷⁰ AYM T.15.12.1998, E.1997/34, K.1998/79 (Çevrimiçi) (www.lexpera.com.tr) 17.05.2024 “Ticari iş veya işlemlerle ticari olmayanlar aynı nitelikte olmadığı gibi tacir ile tacir olmayanlar da aynı hukuksal konumda değildirler. Bu nedenlerle, ticari işler için farklı temerrüt faizi öngörülmesi eşitlik ilkesine aykırı değildir.”.

oranları, faizin peşin alınıyor olması sebebiyle, kısa vadeli avans oranların daha düşük olmaktadır¹⁷¹.

2004 yılında 3095 sayılı Kanunun birinci maddesi 2003 Mali Yılı Bütçe Kanunu kapsamında değiştirilmiş, Kanunun birinci maddesinde yer alan oran aylık %2,5 olarak belirlenmiştir. Ancak bu değişiklik Anayasa Mahkemesi tarafından bütçe kanunlarında bütçe dışındaki hususların bulunamayacağı kuralına bağlı olarak iptal edilmiştir¹⁷². Öte yandan Anayasa Mahkemesi kararı yayımlanmadan önce kabul edilen 2004 Mali Yılı Bütçe Kanunu kapsamında da 3095 sayılı Kanunun birinci maddesinde yer alan kanuni faiz oranı aylık %1,25 olarak belirlenmiş¹⁷³, ancak Anayasa Mahkemesinin iptal kararı çerçevesinde bütçe kanunu haricinde bir kanun ile 5335 sayılı Kanun çerçevesinde değişiklik yapılmış ve Kanun mevcut halini almıştır.

1. Anapara Faizi

3095 sayılı Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanun m.1’de TBK ve TTK hükümleri çerçevesinde faiz ödenmesi gereken hallerde faiz miktarı sözleşme ile kararlaştırılmadıysa bu ödemenin yıllık %12 oranından yapılacağı düzenlenmiş, Cumhurbaşkanı bu oranı aylık olarak belirlemeye, %10’una kadar indirmeye veya bir katına kadar artırmaya yetkili kılınmıştır.

Değişiklik ile öngörülen %12’lik oran 2005 yılının sonuna kadar uygulanmış, 19.12.2005 tarihli ve 2005/9831 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı çerçevesinde kanuni faiz oranı 01.01.2006 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere %9’a düşürülmüştür. Bahse konu oran 01.06.2024 tarihine kadar uygulanmış, bu tarihten itibaren 8485 sayılı

---

¹⁷¹ 30.12.1999 tarihinde Reeskont işlemlerinde uygulanan iskonto oranı %60, avans faiz oranı %70’tir. (Çevrimiçi)

<https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB+TR/Main+Menu/Temel+Faaliyetler/Para+Politikasi/Reeskont+ve+Avans+Faiz+Oranlari> 17.05.2024; Reisoğlu; **Sempozyum**, s. 14.

¹⁷² AYM T.22.01.2004 ve E.2003/41, K. 2004/4 (Çevrimiçi) (www.lexpera.com.tr) 17.05.2024 “Maddede yer alan bu düzenlemeler bütçeyle ilgili olmaması nedeniyle olağan yasa konusu olup, bunlara bütçe yasasında yer verilmesi, Anayasa’nın 87., 88., 89. ve 161. maddelerine aykırıdır. İptalleri gerekir.”

¹⁷³ Bahse konu hüküm de AYM T. 07.06.2005, E.2004/12 K.2005/35 (Çevrimiçi) (www.lexpera.com.tr) (17.05.2024) kararı ile benzer gerekçeler ile iptal edilmiştir.

Cumhurbaşkanı Kararı ile Kanunun verdiği yetki kapsamında belirlenebilecek en yüksek oran olan %24 olarak tespit edilmiştir¹⁷⁴.

Öte yandan 3095 sayılı Kanun yabancı para borçları için farklı bir faiz oranı öngörmektedir. Kanunun ilk halinde yabancı para borçlarına ilişkin herhangi bir hüküm bulunmaması sebebiyle kanuni faiz oranının yabancı para borçlarına uygulanıp uygulanmayacağı tartışma konusu olmuştur. Zira bahse konu oranlar enflasyona bağlı olarak Türk Lirası için öngörülmüş olup yabancı paralar için uygulanması ağır sonuçlar doğurabilecektir. Bu kapsamda bir görüş 3095 sayılı Kanunda öngörülen oranların borcun ifası yabancı para ile yapılacaksa uygulanmasının kanun koyucunun iradesiyle uyumlu olmayacağını, 3095 sayılı Kanun ile getirilen oranların Türk Lirası tutarlar için uygulanabileceğini öne sürmüş, niteliğine göre mülga BK ve TTK’da yer alan oranların uygulanması gerektiğini savunmuştur¹⁷⁵. Diğer bir görüş ise yabancı paraya o ülkenin mevzuatına göre uygulanması gereken kanuni faizin uygulanmasını ya da Türkiye’deki bankaların ilgili yabancı para için uygulanan faizin uygulanması gerektiğini öne sürmüştür¹⁷⁶.

Bu tartışmalar 1990 yılında 3678 sayılı Kanun kapsamında yabancı para borçları için 4/A maddesinin eklenmesi ile sona ermiştir. Bu hükme göre sözleşmede daha yüksek akdi veya temerrüt faizi kararlaştırılmadığı takdirde, ilgili yabancı para cinsinden açılmış bir yıl vadeli mevduat hesabına devlet bankalarının ödediği en yüksek faiz oranının uygulanacağı düzenlenmiştir. Kanaatimizce hükmün lafzında *“Sözleşmede daha yüksek akdi veya gecikme faizi kararlaştırılmadığı”* ibaresine yer verilmesi tartışmalara yol açmaktadır. Zira Türk Lirasına ilişkin 1 nci ve 2 nci maddelerde böyle bir düzenleme yer almamakta olup, lafzi bir yorumla sözleşmede ilgili yabancı para için devlet bankalarının¹⁷⁷ bir yıl vadeli mevduata uyguladıkları en

¹⁷⁴ R.G., T. 21.05.2024, S. 32552.

¹⁷⁵ Seza Reisoğlu; “Yabancı Para Üzerinden Taahhüt Altına Girilmesi ve Hukuki Sonuçları”, **BATİDER**, BTHAE, C. XIII, 1986, s. 153.

¹⁷⁶ Yaşar Karayalçın; “Yabancı Para Borcunun Vadede Ödenmemesi İle İlgili Problemler”, **Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu IV**, Ankara 1987, s.215

¹⁷⁷ Bahse konu hükümde yer alan devlet bankaları ifadesi ile kamu sermayeli mevduat bankalarının anlaşılması gerektiği öne sürülmektedir. Bkz.: İmamoğlu Şit; **a.g.m.**, s. 108 dpn. 3, Yazar katılım bankalarının katılma hesaplarının da vadeli mevduata benzer nitelikte olduğunu ve her ne kadar bu hesaplara faiz işletilmese de benzer niteliği gereği bu bankalarca uygulanan katılma oranlarının dikkate alınmasının da tartışılabilirliğini belirtmiştir.

yüksek faiz oranından düşük bir oranın kararlaştırılmış olduğu bir durumda alacaklının 3095 sayılı Kanun 4/A hükmünün uygulanmasını talep edebileceğini öne süren görüşler bulunmaktadır¹⁷⁸. Öte yandan sözleşme özgürlüğü ilkesi gereği sözleşmede kararlaştırılmış olan oranın uygulanacağını, aksi görüşün yedek hukuk kuralı niteliğinde hükümler öngören 3095 sayılı Kanunun sistematigi ile bağdaşmayacağını kabul eden görüşler de bulunmaktadır¹⁷⁹. Kanaatimizce kanunun açık hükmü karşısında sözleşmede daha düşük bir faiz oranının kararlaştırıldığı yabancı para borçları için 3095 sayılı Kanunun 4/A hükmü kapsamında tespit edilen faiz oranının talep edilebileceğini kabul etmek gerekmektedir. Burada 3095 sayılı Kanunun alacaklıyı koruma maksadı ile ihdas edildiği, yabancı para borçlarına ilişkin faiz koşullarının sözleşme süresi içerisinde değişiklik gösterebileceği, bu borçlarda faiz oranlarının Türk Lirasına göre alacaklı açısından daha belirsiz olduğunun öne sürülebileceği gibi hususlar dikkate alındığında; hükmün lafzının yanında amaçsal yorumu ile de bu sonuca ulaşılabilirliğini değerlendirmekteyiz.

3095 sayılı Kanunda yer alan bu oranlar kanuni faiz oranları olmalarının yanında, TBK kapsamında sözleşme ile belirlenebilecek faize üst sınır tespitinde referans noktası teşkil etmektedir¹⁸⁰.

2. Temerrüt Faizi

3095 sayılı Kanunun ikinci maddesi ile kanuni temerrüt faiz oranı düzenlemektedir. Bu kapsamda öncelikle para borçlarında sözleşmede aksi kararlaştırılmadıkça temerrüde düşen borçlunun geçmiş günler için ilk maddede belirtilen orana göre temerrüt faizi ödeyeceği düzenlenmiştir; böyle adi işlerde kanuni anapara faiz oranını temerrüt hali için de geçerli kılmıştır.

Düzenlemenin ikinci fıkrasında ise ticari işler için özel bir düzenleme öngörerek arada sözleşme olmasa dahi TCMB tarafından bir önceki yılın 31 Aralık günü kısa vadeli avanslar için uygulanan faizin birinci fıkraya göre belirlenen orandan

¹⁷⁸ Barlas; **a.g.e.**, s. 157; Hakan Albaş; **Paranın Değer Kaybından Doğan Zararın Tazmin Edilebilirliği (BK. m. 105)**, Seçkin Yayınevi, Ankara 2004, s. 167-168; Helvacı; **a.g.e.**, s. 39-40.

¹⁷⁹ Başak İmamoğlu Şit; “Yabancı Para Borcunda Faize İlişkin Bazı Sorunlar”, **Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu XXVIII**, BTHAE, 2016, s. 107, Reisoğlu; **Sempozyum**, s. 24; Gözütok; **a.g.e.**, s. 291.

¹⁸⁰ Bkz.: s. 106 vd.

fazla olduğu durumlarda faizin bu oran üzerinden istenebileceği düzenlenmiştir. Bu avans faiz oranı ile 30 Haziran günü uygulanan avans faiz oranı arasında beş puan ya da daha fazla fark söz konusu ise yılın ikinci yarısında 30 Haziran’da uygulanan oranı geçerli olacaktır. Fakat avans faiz oranlarının uygulanabilmesi için alacaklının bunu açıkça talep etmesi gerekmektedir¹⁸¹.

TCMB tarafından 23.12.2023 tarihinde uygulanan avans faiz oranı %44,25 iken, 01.04.2024 tarihinde açıklanmış olan avans faiz oranı %51,75’tir. Beş puandan fazla bir fark olması nedeniyle faiz oranının 30.06.2024 tarihinde bu şekilde devam etmesi halinde, ilgili hüküm gereği 30.06.2023 tarihinden itibaren bu yeni oranın uygulanması gerekecektir.

B. Türk Ticaret Kanunu m.1530 Kapsamında Kanuni Temerrüt Faizi Oranı

TTK m. 1530, para alacaklısını korumak üzere mülga TTK’da bulunmayan bir takım imkanlar içermektedir. Bahse konu hüküm, AB’nin Ticari İşlemlerde Geç Ödemelerle Mücadele Hakkında Yönergesini¹⁸² iç hukuka aktarmak amacıyla TTK’ya eklenmiştir. Hükümün temel gayesi para alacaklısının ticari hayata uygun şekilde alacağına hızlı ve prosedürel yüklerden arınmış şekilde ulaşmasını sağlamaktır¹⁸³.

TTK m. 1530 para alacaklısı için çeşitli özel hükümler getirmişse de biz çalışmamız kapsamında temerrüt faizine ilişkin hususları inceleyeceğiz. Bu kapsamda, m. 1530/f.3’de borçlunun temerrüde düşmesi halinde alacaklının sözleşmede öngörülen tarihte ya da ödeme süresinin sonunu takip eden günden itibaren şart edilmemişse olsa dahi faize hak kazanacağı düzenlenmiştir. Esasen bu düzenleme TBK’da durumun tekrarı niteliğindeyken, aynı maddenin altıncı fıkrasında “*Gecikme faizi ödenmeyeceğini veya ağır derecede haksız sayılabilecek kadar az faiz ödeneceğini, alacaklının geç ödeme dolayısıyla uğrayacağı zarardan borçlunun*

¹⁸¹ Aydoğdu, Ayan; **a.g.e.** s. 230.

¹⁸² Directive 2000/35/EC of the European Parliament and of the Council of 29 June 2000 on Combating Late Payment In Commercial Transactions; Bahse konu düzenleme daha sonra yürürlükten kaldırılmış yerini “Directive 2011/7/EU Of The European Parliament and of the Council of 16 February 2011 on Combating Late Payment In Commercial Transactions” düzenlemesi almıştır.

¹⁸³ Yesim Atamer, Gül Okutan Nilsson,; “Para Alacaklısının Geç Ödemelere Karşı Korunmasına İlişkin Yeni TK m. 1530 Düzenlemesi ve Uygulama Alanı”, **BATİDER**, C. 29, S. 3, Ankara, 2013, s. 34.

sorumlu olmayacağını veya sınırlı bir şekilde sorumlu tutulabileceğini öngören sözleşme hükümleri geçerlidir. Geçersizlik durumunda yedinci fıkra uygulanır.” düzenlemesi yer almakta, böylece temerrüt faizi ve gecikme zararı hakkında borçlunun sorumluluğuna ilişkin sınırlamalar, borçlunun TBK’nın ötesine geçerek hafif ihmali için dahi sorumsuzluk anlaşması yapmasını yasaklamaktadır. Bunun yanında hükmün getirdiği önemli yeniliklerden birisi de dördüncü fıkra kapsamında sözleşmede ödeme günü veya süresi belirtilmese dahi belli sürelerin sonunda ihtara gerek kalmaksızın borçlunun temerrüde düşürülerek alacaklı için faiz işletilmesine imkan tanınmasıdır.

Çalışmamız kapsamında özellikle önem arz eden husus ise m.1530/f.7’de bulunan *“Bu madde hükümleri uyarınca alacaklıya yapılan geç ödemelere ilişkin temerrüt faiz oranının sözleşmede öngörülmediği veya ilgili hükümlerin geçersiz olduğu hâllerde uygulanacak faiz oranını ve alacağın tahsili masrafları için talep edilebilecek asgari giderim tutarını Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası her yıl ocak ayında ilan eder. Faiz oranı, 4/12/1984 tarihli ve 3095 sayılı Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanunda öngörülen ticari işlere uygulanacak gecikme faizi oranından en az yüzde sekiz fazla olmalıdır.”* hükmüdür. Bu hüküm ile mal ve hizmet tedariki maksadıyla ticari işletmeler arasında yapılan sözleşmelerde faiz hükmünün geçersiz olması veya faizin belirlenmemiş olması halinde 3095 sayılı Kanundan farklı, alternatif bir temerrüt faizi oranı öngörülmektedir. Hüküm ile TCMB’ye görev verilirken belirlenecek faiz oranının asgari sınırının çizilmesi, ceza mahiyetinde bir temerrüt faizi öngörülmesinin amaçlandığını göstermektedir.

TTK m. 1530/f.7 kapsamında öngörülen temerrüt faiz oranı, maddede yer alan bazı hükümlerin aksine yalnızca KOBİ’lerle sınırlı olmamak üzere mal ve hizmet tedariki hususunda iki ticari işletme tarafından yapılan tüm sözleşmeler için uygulanacaktır¹⁸⁴. Öte yandan TTK m. 1530’a göre temerrüt faizi talep edilebilmesi için ilgili maddenin ikinci fıkrası uyarınca borçlunun gecikme nedeniyle kusurlu olması gerekmektedir. Ancak borçlunun kusurlu olmadığı durumlarda dahi alacaklı

¹⁸⁴ Pınar Çağlayan, “Avrupa Birliği Yönergeleri ve Alman Hukukundaki Deneyimler Işığında Mal ve Hizmet Tedarikinde Geç Ödemenin Sonuçları (TTK md. 1530)”, **BATİDER**, C.27, S. 2, Ankara, 2011, s. 232; Atamer, Okutan Nilsson; **a.g.m.**, s. 57.

genel hükümler çerçevesinde 3095 sayılı Kanun çerçevesinde ticari işlere uygulanan orandan temerrüt faizi talep edebilecektir¹⁸⁵.

Söz konusu hükümde yer alan “*uygulanacak gecikme faizi oranından en az yüzde sekiz fazla olmalıdır*” ibaresinin nasıl anlaşılması gerektiği doktrinde tartışmalıdır. Şöyle ki hükmün lafzından ilgili madde kapsamında belirlenecek temerrüt faiz oranının 3095 sayılı Kanun kapsamında uygulanan ticari temerrüt faizinden en az 8 puan fazla olması gerektiğini ileri sürenler¹⁸⁶ ($10,75^{187} + 8 = 18,75$) olduğu gibi, bu oranın %8 artırılmış hali şeklinde belirlenebileceğini ($10,75 \times 108 = 11,61$) savunan görüşler¹⁸⁸ de bulunmaktadır. TCMB uygulaması ise ikinci görüş doğrultusunda olmuş, bu kapsamda 2023 yılı için bu oran %11,75 olarak belirlenmiştir. Doktrinde bu husus, düzenlemenin amaçları ile uyumlu olmadığı, bahse konu yorum şekliyle gereken caydırıcılığın sağlanamayacağı ve mehzaz kural olan AB Yönergesinden farklılaştığı¹⁸⁹ değerlendirmeleri ile eleştirilmektedir¹⁹⁰.

Kanaatimizce hükmün eleştirilebilecek bir yönü de 3095 sayılı Kanun m.2/f.2 kapsamında avans faiz oranının senede iki kere belirlenebilmekteyken, TTK m. 1530/f.7 kapsamında öngörülen faizin yılda bir kere ilan edilebilmesidir. Bu durum alacaklı için daha avantajlı alternatif bir kanuni faiz oranı öngörmeyi hedefleyen kanun koyucunun amacı ile uyuşmamaktadır. Bu konuya çalışmamızı hazırladığımız dönemden bir örnek vermek gerekirse, 31.12.2022 itibarıyla TCMB tarafından

¹⁸⁵ Çağlayan **a.g.m.**, s. 235.

¹⁸⁶ Kendigelen Abuzer; **Yeni Türk Ticaret Kanunu: Değişiklikler, Yenilikler ve İlk Tespitler**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2016, s. 604; Atamer, Okutan Nilsson; **a.g.m.**, 56; Ayan **a.g.m.**(TTK m. 1530) s. 784; Çağlayan; **a.g.m.**, s. 233 dpn. 136.

¹⁸⁷ 3095 sayılı Kanunun m. 2/f.2 gereği ticari işlerde 1.1.2023 tarihi itibarıyla uygulanan temerrüt faizi %10,75’tir.

<https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB+TR/Main+Menu/Temel+Faaliyetler/Para+Politikasi/Reeskont+ve+Avans+Faiz+Oranlari>

¹⁸⁸ 21.05.2011 tarihinde İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi bünyesinde yapılan Medeni Hukuk Toplantıları kapsamında sunulan “Borçlu temerrüdüne ilişkin değerlendirmeler” konulu tebliğ esnasında Prof. Dr. İlhan Helvacı hükmü bu şekilde yorumlamıştır. Bkz.: Kendigelen; **a.g.e.**, s. 604, dpn. 39.

¹⁸⁹ AB Yönergesinde (Directive: 2011/7) bu husus “statutory interest for late payment” means simple interest for late payment at a rate which is equal to the sum of the reference rate and at least eight percentage points” hükmü ile çok daha net bir şekilde ortaya konmuştur.

¹⁹⁰ Atamer, Okutan Nilsson; **a.g.m.**, s. 58; Ayan; **a.g.m.**, s.785: Yazar her ne kadar hükmün Türk Lirası borçlar için bu şekilde uygulanması gerektiğini belirtse de yabancı para borçlarında 8 puanlık artırımın aşırı nitelikte olabileceğini öne sürmektedir.

açıklanan avans faiz oranı %10,75 iken, 30.06.2023 itibariyle avans faizi %16,75 olmuştur; dolayısıyla ticari işler için 3095 sayılı Kanun m. 2/f.2 çerçevesinde uygulanabilecek olan kanuni faiz oranı %16,75'tir. Öte yandan TTK m. 1530/f.7 kapsamında belirlenen temerrüt faizi 31.12.2022 tarihli avans faiz oranı nedeniyle %11,75'olmuştur. Dolayısıyla TTK m. 1530/f.7 ile getirilen faiz oranının yılın ikinci yarısı için uygulama alanı kalmamıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

FAİZİN SINIRLANMASI

Çalışmamız kapsamında üzerinde pek çok kez durduğumuz üzere faiz ekonomik, sosyal, dini, hukuki pek çok konu kapsamında etraflıca tartışılmış, toplum üzerinde oluşturabileceği etkiler itibariyle sürekli gündemde olmuştur. Bu kapsamda hukuk sistemlerinde faiz oranına ilişkin azami sınırlamalar da tarih boyu söz konusu olmuştur¹. Çalışmamızın bu bölümünde hukukumuzda faize ilişkin sınırlamaları geçmişi ile birlikte ele alıp günümüzdeki durumu, özellikle 2011 yılında ihdas edilen TBK ve TTK kapsamında doktrindeki tartışmalar ile ele alıp uygulamadaki durumu ortaya koyacağız.

I. FAİZ SINIRLAMALARINA İLİŞKİN DÜZENLEMELERİN TARİHİ GELİŞİMİ

A. Osmanlı Dönemi

Osmanlı İmparatorluğunda hukuk örfi ve şer-i olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Hükümdarın koyduğu kurallar örfi hukuku, kaynağını İslam'dan alan kurallar ise şer-i hukuku oluşturmaktadır. Örfi hukuk oluşturulurken şer-i hukuka aykırılık teşkil etmemesine dikkat edilmiştir². Tanzimat Dönemi ile birlikte hukuk sisteminde de önemli değişiklikler meydana gelmiş, özellikle batılı ülkelerin hukuk kuralları iktisap edilmeye başlanmıştır. Bunun özel hukuk alanında ilk örneği 1807 tarihli Fransız Ticaret Kanununun çevrilmesi suretiyle çıkartılan 1850 tarihli Kanunname-i Ticaret olmuştur³. Şer-i hukuk faizi yasakladığı için⁴, ilk kez Kanunname-i Ticaret ile meşru bir araç haline getirilene dek, faiz hukuki bir yöntem olarak Osmanlı Hukukunda yer almamıştır⁵. Kanunname-i Ticaretin bazı hükümlerinde güzeşte bazı hükümlerinde ise doğrudan faiz ibaresi kullanılarak faiz alınması yasal bir zemine oturtulmuştur.

¹ Bu konuda rastladığımız ilk sınırlamalar Hammurabi Kanunlarında bulunmaktadır. (Bkz.: s. 4).

² Ömer Lütfi Barkan, "Osmanlı İmparatorluğu Teşkilat ve Müesseselerinin Şer'iliği Meselesi", **İÜHF**, C.XI, S.3-4, 1945, s. 205.

³ Tanzimat döneminin ilk kanunu 1840 yılında çıkartılan Ceza Kanunnamesi'dir.

⁴ İslam dininde faize ilişkin açıklamalar için Bkz.: s. 9; Öte yandan klasik anlamda faiz yasak olsa da muamele-i şer'iye gibi uygulamalar ile bu yasağın dolanılması söz konusu olmuştur.

⁵ İlknur Bilicioğlu Yaşar; **Osmanlı Modernleşmesi Bağlamında İslam Borçlar Hukukundaki Gelişmeler ve Riba Yasağı**, Doktora Tezi, İstanbul Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2022, s. 64.

Öte yandan her ne kadar Kanunname-i Ticaret ilk defa batılı anlamda faizi düzenlemişse de bu düzenleme öncesinde de muamele-i şer'iyeye gibi bazı yöntemler suretiyle verilen borca karşılık bazı fazlalıkların tahsil edilmesine imkan tanındığı⁶ ve bu muamelelerde dahi devlet tarafından öngörülmüş bir sınır olduğu ve içtihatlar ile %15'ten fazla getiri elde edilmesinin yasaklandığı bilinmektedir⁷. Öte yandan bu sınırların etkin şekilde uygulanamaması, özellikle kırsalda ziraatle uğraşan çiftçilerin fahiş faiz yükü altında kalmasına yol açmış, faizin hukuki temelini olmaması, İslamiyet'te faizin yasaklanmış olması gibi hususlar fahiş faiz uygulamalarının önüne geçememiştir⁸. Bu çerçevede faizle alakalı ilk adımlar 1850'li yıllarda atılmaya başlanmıştır. Fransız Ticaret Kanununda faize %12'lik sınır öngören hükme 1850 yılında çıkartılan Kanunname-i Ticaretin ilk halinde yer verilmemişse de⁹ bu dönemde Kütahya bölgesindeki şikayetlere binaen bir inceleme gerçekleştirilmiş, bölgeye yönelik bir karar çıkartılarak; borçlara uygulanacak faizlerin %8 olarak tespit edildiği, bakiye borçların 5 yıllık bir vade dahilinde taksitler halinde geri ödenebileceği düzenlenmiştir¹⁰. 1851 yılında bu kısıtlamaların Kütahya bölgesine özgü olmaktan çıkartılması, Anadolu ve Rumeli vilayetlerinde de uygulanması için fermanlar yollanmıştır¹¹. Ancak bu fermanlar uygulamaya tam manası ile etki edememiş, çeşitli çevrelerden imtiyaz talepleri gelmesi dolayısıyla 1852'de doğrudan bu konuya ilişkin ayrı bir düzenleme olarak Murabaha Nizamnamesi çıkartılmıştır¹². Bu Nizamname ile faiz %12 olarak sınırlandırılmıştır¹³, tefeciliğin önlenmesi hedeflenmiş, doğrudan

⁶ Detaylı bilgiler için Bkz.: Salih Korkmaz, **Osmanlı Hukukunda Bir Kredi Vasıtası Olarak Muamele-i Şer'iyeye (XVII. Asır)**, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2021, s. 81; Süleyman Kaya; "18. Yüzyıl Osmanlı Toplumunda Kredi İlişkinlerinin Hukuki Boyutu", **Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları**, S.3, 2007, s. 16 vd.

⁷ Korkmaz; **a.g.m.**, s. 35; Bilicioğlu Yaşar; **a.g.t.**, s. 96; Mehmet Akif Berber; **From Interest To Usury: Transformation of Murbaha In the Late Ottoman Empire**, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Şehir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2014, s. 58.

⁸ Erol Ortabağ; **Osmanlı İmparatorluğu'nda Bankacılığın Gelişimi ve Regülasyon**, TBB Yayınları, İstanbul, 2018, s. 162.

⁹ Berber; **a.g.t.**, s. 63.

¹⁰ Berber; **a.g.t.**, s. 59; Bilicioğlu Yaşar; **a.g.t.**, s. 94.

¹¹ Bilicioğlu Yaşar; **a.g.t.**, s. 104.

¹² Takvim-i Vekayi S. 468 4 Şaban 1268 (24 Mayıs 1852) Özellikle sarrafların yabancı tüccarların daha yüksek faizlerle borçlanmış olması sebebiyle alacaklarına %8'lik faizin uygulanmasına itiraz ettiği bu hususta imtiyaz talebinde bulundukları belirtilmektedir. Bkz.: Bilicioğlu Yaşar **a.g.t.**, s. 105; Berber **a.g.t.**, s. 63; Binatlı **a.g.m.**, s. 168 Yazar ülkemizdeki faiz yasağının resmi olarak sona erişini bu Nizamnameye dayandırmaktadır.

¹³ Para vakıfları ve eytam sandıkları ile darsaadet sarrafları düzenlemeden hariç tutulmuştur.

odağa faiz alınarak fahiş faiz tahsilatları engellenmeye çalışılmıştır¹⁴. Bunun yanında Fermanın faizli kredilere hukuki bir temel oluşturarak bir koruma sağladığı, bu nedenle bahse konu tarihe kadar süregelen faiz yasağına dair önemli bir kırılmaya yol açtığı da öne sürülmektedir¹⁵. 1852 yılında yayımlanan Nizamnamenin uygulanmasını teminen eyaletlerde müfettişler görevlendirilmiş, bu müfettişlerin uygulamada gördüğü bir takım aksaklıklar üzerine 1864 yılında bazı değişiklikler gerçekleştirilerek ticari hayatın gereklerini yansıtan yeni bir Nizamname yayımlanmıştır¹⁶. 1864 yılındaki Nizamnamede de faiz %12 ile sınırlandırılmış, bunun yanında murabahacılık bir ticari faaliyet olarak görülmüş, bileşik faiz kuralı olarak yasak olsa da belli koşullar altında bileşik faizin işletilebileceği de düzenlenmiştir¹⁷.

1887 yılına gelindiğinde ise yeni bir Nizamname yayınlanması söz konusudur. Bu nizamname ile faiz hususunda adi ve ticari faiz ayrımına gidilmiş ancak her ikisi de %9 ile sınırlandırılmıştır¹⁸. Nizamnamenin 4 üncü maddesi ile faizin herhangi bir suretle anaparayı geçmesi yasaklanmıştır. Ticaret Kanununa tabi olmayan işlemlerde tarafların anlaşması kaydıyla üç senelik dönemde ödenmeyen faizin anaparaya eklenmesi suretiyle bileşik faiz uygulamasına izin verilmiştir. Ticari işlerde Kanunname-i Ticaret hükümleri çerçevesinde bileşik faiz söz konusu olabilecektir.

B. Cumhuriyet Dönemi

Cumhuriyetin ilanı ile oluşturulan yeni hukuk düzeninde ekonomik meseleler de geçmişe kıyasla daha farklı şekilde ele alınmıştır. Tanzimat fermanı ile Osmanlı'da batılılaşma hareketleri başlamışsa da tam anlamıyla laik bir hukuk düzeni Cumhuriyetin ilanı ile söz konusu olmuştur. Bu kapsamda atılan ilk adımlardan birisi de 1926 yılında İsviçre'den iktibas edilen 818 sayılı Borçlar Kanunudur¹⁹. Borçlar

¹⁴ Kaya **a.g.m.**, s. 37; Ortabağ, **a.g.e.**, s. 165; Tekinalp **a.g.e.**, s. 39 Yazar bu dönemde yabancı bankaların Osmanlı İmparatorluğunda faaliyetlerini arttırdığını ancak bankacılık alanına yönelik düzenlemelerin bulunmamasını konunun faiz odağında yalnızca Murabaha Nizamnameleri ile düzenlenmesini eleştirmektedir.

¹⁵ Bilicioğlu Yaşar; **a.g.t.**, s. 110.

¹⁶ Takvim-i Vekayi S. 16 Şevval 1280 (25 Mart 1864); Bilicioğlu Yaşar, **a.g.t.**, s. 120.

¹⁷ Binatlı, **a.g.m.**, s. 168; Bilicioğlu Yaşar **a.g.t.**, s. 124; Sarraflar, para vakıfları ve eytam sandıkları hususunda istisna devam etmektedir. Kaya **a.g.m.**, s. 37.

¹⁸ 22.03.1303 (Rumi); Berber **a.g.t.**, s. 69; Binatlı **a.g.m.**, s. 168.

¹⁹ R.G., T.08.05.1926, S.366.

Kanunun 72 nci maddesinde doğrudan faiz hususu düzenlenerek faizin verilmesi gerekip de akit, örf, adet veya başka yollarla tespit edilmediği durumlarda senelik %5 faiz talep edilebileceği düzenlenmiş, yine Kanunun 103 üncü maddesinde sözleşmede daha az bir oran belirlenmiş olsa bile para borçlarında gecikmiş günler için senelik yüzde 5 temerrüt faizi istenebileceği belirtilmiştir²⁰. Bu oranlar azami sınırlar değil, kanuni oranlardır. Azami sınırlar için 1887 yılında çıkartılan Nizamname geçerliliğini korumakta fakat pratikte uygulanmamaktadır²¹.

Bunun yanında söz konusu dönemde finansal araçların kullanımı artmış, bankalar yaygınlaşmıştır²². Aynı dönemde dünyada etkili olan ekonomik buhran, bu alanda etraflı düzenlemeler yapılmasını gerekli kılmıştır. Bu kapsamda ilk olarak bankacılık alanında bir takım adımlar atılmış, 1715 sayılı Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kanunu çıkartılmıştır²³. İlk bankalar kanunu olarak nitelendirilebilecek Kanun ise 1930 yılında çıkartılan 2243 sayılı Mevduatı Koruma Kanunudur²⁴. Bu döneme kadar bankalar özel kanunlar yerine ticaret kanununun şirketlere ilişkin hükümlerine tabi olmuş, 2243 sayılı Kanun da bu durumun oluşturduğu

²⁰ Bunun yanında 307 nci maddede doğrudan karz akdi düzenlenmiş, adi işler için şart olmamakla beraber ticari karzlarda kararlaştırılmasa dahi faizin talep edilebileceği öngörülmüştür. Yine 308 nci madde ile faiz miktarının tayin edilmediği karz akitlerinde faiz miktarına ilişkin bir düzenleme ve cari hesaplara işletilen ticari faizler hariç bileşik faiz yürütülemeyeceği gibi hususlar düzenlenmiştir.

²¹ 2279 sayılı Ödünç Para Verme İşleri Hakkında Kanun TBMM’de tartışılırken bu konuya çok defa değinilmiştir. “Bütün vatandaşların bu ihtiyacı vardır. Şimdiye kadar memleketin bu kredi ihtiyacını bankalar ve diğer taraftan da böyle ödünç para vermekle iştigal eden hususî tacirler görmekte idi. Fakat bu ihtiyaç o kadar şiddetli idi ki murabaha nizamnamesi % 9 faizden fazlasını menetmiş olmasın rağmen faizle para verenler gizli ve faiz miktarını saklamak suretile % 100 faiz almakta ve bu şekilde ihtiyacı çok olanların bu ihtiyacı istismar ederek onları mahvetmekte idiler.” (TBMM Zabıt Ceridesi, 4. Dönem 16. Cilt 67. Birleşim s. 94); “Elimizde bir murabaha nizamnamesi var ve bunun tarihi maziye doğru uzamaktadır (1303 sesleri). O murabaha nizamnamesinde der ki: Türkiye’de faiz % 9 dur, bundan fazla alınamaz. Fakat Vekiller Heyeti bilir ki Türkiye’de faiz % 9 değildir. Meclisi âli ve ayrı ayrı mebuslar da bilirler ki Türkiye’de % 9 faiz yoktur. Bunun fevkindedir. Hâkimler ve zabıta da bunu bilir.” (TBMM Zabıt Ceridesi, 4. Dönem 16. Cilt 67. Birleşim s. 98).

²² 4. Dönem TBMM Zabıt Ceridesi Sıra Sayısı: 239; “Bankalardaki aile, tasarruf sandıkları ve kumbaraların mevduatı yekûnu 1920 senesinde (10 000 000) liradan ibaret iken bu miktar peyderpey yükselerek 1931 gayesinde (38 000 000) liraya ve vadeli tevdiat (9 000 000) dan (21 000 000) liraya balığ olmuştur. Aile ve kumbara tasarrufatı sahipleri 1920 senesinde 1838 kişi iken 1931 gayesinde bu miktar 106 223 kişiye varmıştır.”.

²³ R.G., T. 30.06.1930, S.1533; Kanun ile TCMB kurulmuştur. Kanunun 2 nci maddesinde TCMB’ye iskonto oranını tespit etme, para piyasasını ve tedavülünü düzenleme yetkileri verilmiştir.

²⁴ R.G., T. 05.06.1930, S. 2619; Bahse konu kanun çok uzun ömürlü olmamış, R.G., T.09.06.1933, S.3325’de yayımlanan 2999 sayılı Bankalar Kanunu ile daha kapsamlı bir düzenleme gerçekleştirilmiştir.

olumsuzluklara vurgu yapılarak çıkartılmıştır. Öte yandan her iki kanunda da faizlere ilişkin esaslı bir düzenleme yer almamaktadır.

Faiz hususu 1933 yılında çıkartılan 2279 sayılı Ödünç Para Verme İşleri Hakkında Kanun kapsamında düzenlenmiştir. Kanun öncesi Murabaha Nizamnamesinin geçerli olduğunu, ancak uygulamada herhangi bir hükmünün kalmadığını, 818 sayılı Borçlar Kanunu kapsamında ise kanuni faiz tespiti yapıldığını ifade etmiştik. 2279 sayılı Kanun ile faiz hususunda ekonomik realiteleri de dikkate alan, uygulanabilir bir faiz düzeni öngörmek, para kazanmak amacıyla borç verme işlemlerini düzenlemek ve kontrol altına almak amacıyla çıkartılmıştır²⁵. Mevduat toplama ve ödünç para verme işlemlerinin iki farklı kanun ile peş peşe düzenlenmiş olması dikkat çekicidir. Kanaatimizce ödünç para verme işlerine ilişkin ayrı bir Kanun çıkartılmış olması söz konusu dönemde günümüzden farklı şekilde banka harici pek çok gerçek ve tüzel kişinin de bu faaliyetleri gerçekleştirmesinden kaynaklanmaktadır.

Konumuz kapsamında ele aldığımız faiz sınırları hususunda ise Kanun Murabaha Nizamnamelerinden farklı bir düzenleme getirmiştir. Bu çerçevede faize kademeli bir sınır öngörmüş, öncelikle “makul” faiz oranı tespit edilerek, bu faiz oranının üzerinde tahsil edilen tutarların bir kısmının ceza olarak devlete verileceği düzenlenmiştir²⁶. Bu çerçevede Kanunun 9 uncu maddesinde ödünç para verme işlerinde faizin en çok %12 olabileceği düzenlenerek makul faiz oranı belirlenmişken aynı maddenin devamında ise bu orandan fazla alınan faizlerin belirtilen oranlarda vilayet hususi idarelerine ait olacağı öngörülmüştür²⁷. Böylece belli bir kısmı idareye verilmesi kaydıyla %12 faiz oranının üzerinde de faiz tahsil edilmesine imkan

---

²⁵ 2279 sayılı Kanunun gerekçesinde ülkenin o dönemki ekonomik durumuna değinilmiş özellikle küçük şehirlerde bankalar tarafından uygulanan faizlerin %38 dolaylarına ulaştığı ve bu oranların halk nazarında makul kabul edildiği belirtilerek bu faiz oranlarının ülkenin iktisadi faaliyetlerini felce uğrattığı buna karşılık tedbir alınması ihtiyacının doğduğu belirtilmiştir. Özellikle bankalardan borç alamayacak durumda olan küçük esnaf memur gibi kişilerin tefecilerden başka gidecek yerinin olmadığı bu tefecilerin ise bankaların da çok ötesinde aylık yüzde on dolaylarında faiz aldığı Murabaha Nizamnamesi ve sair mevzuatın bu kötü gidişi engelleyemediği ifade edilmektedir.

²⁶ Kanunun gerekçesinde bu husus “İktisadi meselelerin ancak iktisadi tedbirlerle hallolunabileceğine kani olduğumuzdan memlekette cari olan faize murabaha nizamnamesinde olduğu gibi doğrudan doğruya bir had tesbiti cihetine gidilmemiştir.” ifadesi ile açıklanmıştır.

²⁷ “% 12 den 15 e kadar alınacak faiz farkının %25’i, %15 den %18 e kadar alınacak faiz farkının %35’i, %18 den %20 ye kadar alınacak faiz farkının %50’si %20 den alınacak %25 e kadar (25 dahil) alınacak faiz farkının %90’ı. 25 den yukarıya alınacak faiz farkının tamamı birinci fıkra mucibince alınır.”

sağlanmıştır. Ancak burada %25 üzerinde faiz tahsilinin de fiilen mümkün olmadığını ifade etmek gerekir, zira bu oranın üzerindeki faiz farkının tamamına el konulacaktır. İdarece el konulan bu tutarların bir kısmı borçluya iade edilmektedir. Kanun mevduat kabulünde uygulanacak faize ilişkin de vadeli, vadesiz mevduat ayırımında faiz sınırlamaları getirmiş, ödünç para verme işlerinde olduğu gibi burada da sınırın üzerinde tahsil edilen faizlere artan oranlarla idarece el konulacağı belirtilmiştir²⁸.

Öte yandan 2279 sayılı Kanun ile Murabaha Nizamnamesi ilga edilmemiştir. Esasen meclise sunulan Kanun taslağının 22 inci maddesinde Murabaha Nizamnamesinin mülga olacağı düzenlenmişse de bu hüküm daha sonra taslaktan çıkartılmıştır. Buna gerekçe olarak 2279 sayılı Kanunun ödünç para vermeyi iş olarak yapan kişileri kapsadığı, adi işlerde Murabaha Nizamnamesinin hükmünün sürdüğü belirtilmiştir²⁹ Murabaha Nizamnamesi 1984 yılında 3095 sayılı Kanun ile ilga edilene kadar yürürlükte kalacaktır.

2279 sayılı Ödünç Para Verme İşleri Kanununun 1938 yılında 3399 sayılı Kanun³⁰ ve 1951 yılında 5841 sayılı Kanun³¹ ile değişiklikler yapılmış; Kanunun ilk halinde kurulan düzen değiştirilerek doğrudan azami faiz oranlarının tespit edilmesi uygulamasına geri dönmüştür. 1958 yılında yayımlanan 7129 sayılı Bankalar Kanunun³² 40 ncı maddesinde de bankaların kanunen öngörülmüş olan azami faiz oranının üzerinde faiz tahsil etmesi açıkça yasaklanmıştır³³.

---

²⁸ Madde 10 kapsamında vadesiz mevduatta %4,5; Madde 11 kapsamında altı ay ve daha uzun vadeli mevduatta %6,5 faiz sınırı konulmuştur.

²⁹ “Murabaha nizamnamesinin, Hükümet teklifinde mülga olduğunu işaret etmişti. Muhtelit encümen bu ciheti de müzakere etti. Kanunun sureti şevkenden ve hututu umumiyesinden -şüphesiz mütalea buyurulmuştur - anlaşılıyor ki yalnız ödünç para vermeği sanat ittihaz etmiş olan adamlara mahsustur. Murabaha nizamnamesinin hükmü her hangi bir adi muamelede cereyan edecektir. Bu kanunla o kanunun hükümleri ihmal olunabileceği derpiş olunarak bu hüküm kaldırılmıştır.” (TBMM Zabıt Ceridesi, 4. Dönem 16. Cilt 67. Birleşim s. 95).

³⁰ 28.05.1938 tarihli ve 3919 sayılı Resmi Gazete. Kanunun ilk halindeki düzenden vazgeçilerek tekrar %8,5’luk azami sınır öngörülmüştür. Açık (teminatsız) kredi şeklindeki işlemler için bu oran %12 olarak belirlenmiştir. Bkz.: TBMM 5. Dönem, 25. Cilt, 63. Birleşim, s. 98.

³¹ 15.08.1951 tarihli ve 7885 sayılı Azami faiz oranı %7’ye düşürülmüş açık krediler için bu oran %9 olarak belirlenmiştir.

³² R.G., T. 02.07.1958, S. 9944.

³³ Buradaki atıf doğrudan 2279 sayılı Kanun ile belirlenen sınırları kastetmektedir. Bkz.: Faruk Erem, Akın Altıok, Haluk Tandoğan; **Bankalar Kanunu Şerhi**, Bankacılık ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1964, s. 133.

Bu alanda bir sonraki önemli gelişme ise 2279 sayılı Kanunun 9 uncu maddesinin 1960 yılında 18 sayılı Kanun³⁴ ile değiştirilmesi neticesinde ortaya çıkmıştır. Bahse konu değişiklikle ödünç para verme işlemleri ile mevduat kabulünde azami faiz oranlarını ve temin edilecek diğer menfaatler ile tahsil edilecek masrafların mahiyet ve azami hadlerini belirleme yetkisi Bakanlar Kuruluna verilmiştir. Banka Kredilerini Tanzim Komitesi, Maliye Bakanlığı aracılığıyla bu konularda Bakanlar Kuruluna tekliflerde bulunmakla yükümlü kılınmıştır³⁵. Bakanlar Kurulu bu hususta ilk düzenlemeyi 5/184 sayılı Kararı³⁶ ile almış Banka Kredilerini Tanzim Komitesinin 90 sayılı Kararını onaylayarak ödünç para verme işlerinde azami faiz oranı %12 olarak belirlemiştir³⁷.

1970 yılına gelindiğinde 1211 sayılı Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kanunu yayımlanmış³⁸ olup Kanunun 4-II-c hükmünde ödünç para verme işlerinde ve mevduat kabulünde alınacak ve verilecek azami faiz oranlarını ve bu hususlara ilişkin diğer menfaatleri belirleme yetkisi TCMB'ye verilmiştir³⁹. TCMB bu yetkisini Yüksek Planlama Kurulu aracılığı ile Bakanlar Kuruluna teklifte bulunmak suretiyle kullanabilecektir. Bu kapsamda ilk karar 7/1100 sayılı 07.08.1970 tarihli Bakanlar Kurulu Kararı⁴⁰ ile alınmış, ödünç para verme işlemlerinde alınabilecek azami faiz oranının %11,5 olduğu belirtilmiştir. Bunun yanında farklı kredi türleri için farklı azami faiz oranlarının tespiti ve mevduat kabulü karşılığında ödenecek azami faizin vadesine göre belirlenmesi de söz konusudur⁴¹. Bu dönem faiz sınırlarına ilişkin çeşitli

³⁴ R.G., T. 18.07.1960, S. 10554.

³⁵ Bu yetki 2020 yılına kadar Bakanlar Kurulunda olmaya devam etmiştir. Bkz.: s. 133.

³⁶ R.G., T. 01.08.1960, S. 10566.

³⁷ Azami sınır %12 olarak belirlenmekle beraber zirai krediler ve ihracat finansmanın da bu oran %10 olarak tespit edilmiştir. Ziraat Bankasının orta uzun vadeli zira kredileri için ise azami sınırın %7 olduğu düzenlenmiştir. Aynı kararname ile mevduat için de vadesine göre azami faiz sınırları öngörülmüştür.

³⁸ R.G., T. 26.01.1970, S. 13409.

³⁹ Bu değişikliğin 1960'larda başlayan planlı kalkınma politikaları kapsamında TCMB'nin görev ve işlevlerinin yeniden tanımlanmasına yönelik ihtiyaçtan kaynaklandığı ileri sürülmektedir. Bkz.: Müzeyyen Çetin Özlem, "Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) Para Politikası Uygulamalarının Gelişimi", **Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi**, C. 8, S. 14, 2016, s.71.

⁴⁰ 10.08.1970 tarihli ve 13575 sayılı Resmi Gazete.

⁴¹ Planlı kalkınma politikaları çerçevesinde selektif kredilerin desteklenmesi için bu kredilerin maliyetlerinin düşürülmesi, diğer kredilerin ise pahalı hale getirilmesi amaçlanmaktadır. TCMB 1970 yılı Faaliyet Raporu s. 44. https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/5c148c31-a0ce-4f64-95c0-dcb8a1586e27/1970_Yillik_Rapor.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=ROOTWORKSPACE-5c148c31-a0ce-4f64-95c0-dcb8a1586e27-mh5wJbv (Çevrimiçi) 23.11.2023

kararlar alınmışsa da konuya ilişkin en önemli gelişme Haziran 1980’de gerçekleşmiştir.

24 Ocak Kararları çerçevesinde 1980 yılında ülkede bir liberalleşme süreci başlamıştır⁴². Bu liberalleşme süreci kapsamında bankacılık alanında da pek çok değişiklik meydana gelmiştir. En önemli gelişmelerden birisi 29.05.1980 tarihli ve 8/909 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı⁴³ ile bankaların kredileri karşılığında alacakları faiz oranlarının serbest bırakılmasıdır. Söz konusu kararda vadesiz mevduat için faiz oranı %5 ile sınırlı bırakılmışken, vadeli mevduat için verilecek faiz oranının da serbest olduğu belirtilmiştir. Bu karar sonrası mevduat yarışına giren bankalar ve bankerler neticesinde önemli bir ekonomik kriz ortaya çıkmış⁴⁴, faizdeki serbesti kısa süreliğine ortadan kaldırılmıştır. 1983 yılında TCMB tarafından kredi ve mevduat faiz oranları tekrar sınırlandırılmışsa da⁴⁵ aynı yıl alınan bir karar neticesinde kredi faiz oranları tekrar serbest bırakılmış, mevduat faizine ilişkin azami sınırın ise 3 aydan kısa sürelerle TCMB tarafından ilan edileceği düzenlenmiştir⁴⁶. Kredilerdeki faiz serbestisinin mevduat faizleri için söz konusu olması 1988 yılını bulmuştur⁴⁷.

Bu gelişmelerin yanında 2279 sayılı Ödünç Para Verme İşleri Kanunu da 1983 yılında 90 sayılı KHK⁴⁸ kapsamında yürürlükten kaldırılarak banka dışı kişi ve kuruluşların ödünç para verme faaliyetleri yeniden ele alınmıştır. İlgili KHK’nın 10 uncu maddesinde ikrazatçıların uygulayabileceği azami faiz oranlarını belirleme

---

⁴² Oğuz Yıldırım, **Türk Bankacılık Sistemi**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2020, s. 218; Ayşe Sema Bahçeci; **Ortodoks ve Heteredoks İstikrar Programları: Seçilmiş Ülke Örnekleri ve 1994 Türkiye Deneyimi**, Uzmanlık Tezi, DPT, Ankara, 1997, s. 75; Tosun Arıcanlı, Dani Rodrik, “An Overview Of Turkey’s Experience With Economic Liberalization And Structural Adjustment”; **World Development**, C. 18, S. 10, 1990, s.1345.

⁴³ R.G., T. 04.06.1980, S. 17007.

⁴⁴ 1982 yılında ortaya çıkan kriz Bankerler Krizi olarak adlandırılmakta olup faizlerin serbest bırakılması kapsamında fon toplanması için girilen rekabet neticesinde söz konusu olmuştur. Olağanüstü seviyelere çıkan faiz yükümlülüklerinin yerine getirilebilmesi için yine daha yüksek faizlerle fon toplanmaya ihtiyaç duyulmuş bu fonların toplanamadığı noktada kriz patlak vermiştir. Özellikle bankalara kıyasla çok kısıtlı şekilde düzenlenmiş olan bankerlerin peşi sıra batması neticesinde finansal sisteme olan güven azalmış mevduat sahiplerinin mevduatlarını çekme talepleri artmıştır. Krizin büyümesi son kredi mercii olarak TCMB’nin devreye girmesi ile engellenmiştir. Detaylı bilgi için Bkz.: Artun, Tuncay, **Türkiye’de Serbest Faiz Politikası**, Tekin Yayınevi, İstanbul, 1983, s. 75; Yıldırım, **a.g.e.** s. 220.

⁴⁵ R.G., T. 15.06.1983, S. 18078.

⁴⁶ R.G., T. 19.12.1983, S. 18256 (Mükerrer).

⁴⁷ R.G., T. 12.10.1988, S. 19957.

⁴⁸ R.G., T. 06.10.1983, S. 18183.

yetkisi Maliye Bakanlığına verilmiştir. Bu kapsamda Ödünç Para Verme İşleri Hakkında 90 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname'ye İlişkin Tebliğ'in⁴⁹ 4 üncü maddesi ile ikrazatçıların açacakları kredilere uygulayacakları faiz 8/7507 sayılı Bakanlar Kurulu Kararında tanımlanan vadelere uygun şekilde TCMB tarafından reeskont ve avans işlemlerine uygulanan faiz oranları ile ilgili olarak çıkarttığı tebliğlerde belirtilen ve kısa ve orta vadeli kredilere uygulanan faiz oranlarına 2 puan ilâve etmek suretiyle elde edilecek oranın üzerinde olamayacağı düzenlenmiştir. Bu kapsamda bankalara 1983 yılından itibaren kredi faiz oranlarında serbesti tanınmışken, ikrazatçıların alabilecekleri faizler ise sınırlı tutulmuştur.

İlerleyen süreçte bankacılık kanunları değışikliğe uğrasa da genel uygulama aynı kalmış, azami faizin belirlenmesi hususunda yetki Bakanlar Kuruluna verilmiş Bakanlar Kurulu bu yetkisini TCMB'ye devretmiřtir⁵⁰. TCMB'de bu yetkisine dayanarak faiz oranlarını serbest bırakmışır⁵¹.

II. Faiz Sınırlamalarına İlişkin Mevcut Durum

Hukukumuzda faize ilişkin sınırlamaları tarihsel açıdan ortaya koyduktan sonra mevcut durumu ve bu durumun doğurduğu tartışmaları ele almak gerekmektedir. TTK ve TBK'nın 2011 yılında kabul edilmesi ile birlikte hukukumuzda yeni bir dönem başlamışır. Daha önce de ifade ettiğimiz üzere TBK m. 88 ve m. 120 kapsamında anapara faiz ile temerrüt faizine azami sınır getirilmiştir. Öte yandan TBK ile aynı tarihte yürürlüğe girmiş olan TTK m.8 kapsamında faizin serbest olduğu düzenlenmiştir. Yine özel kanun hükümleri kapsamında bazı borç ilişkileri için farklı faiz sınırlarının öngörölmesi söz konusudur. Bu kısımda mevcut düzenlemeler ışığında faize ilişkin sınırları ve bu sınırların birbirlerine karşı durumunu inceleyeceğiz.

---

⁴⁹ R.G., T. 06.01.1984, S. 18273.

⁵⁰ R.G., T. 02.05.1985, S. 18742'de yayımlanan 3182 sayılı Bankalar Kanunu m. 35 ve 40; R.G., T. 23.06.1999, S. 23734'de yayımlanan 4389 sayılı Bankalar Kanunu m.20/f.2.

⁵¹ R.G., T. 29.03.2002, S. 24710'de yayımlanan Mevduat ve Kredi İşlemlerinde Uygulanacak Faiz Oranları ile Sağlanacak Diğer Menfaatler Hakkında Tebliğ (Sıra No: 2002/1); R.G., T. 09.12.2006 ve S. 26371'de yayımlanan Mevduat ve Kredi Faiz Oranları ve Katılma Hesapları Kâr ve Zarara Katılma Oranları İle Kredi İşlemlerinde Faiz Dışında Sağlanacak Diğer Menfaatler Hakkında Tebliğ (Sayı: 2006/1).

A. Türk Borçlar Kanununda Yer Alan Faiz Sınırları

TBK m. 88’de “(1) Faiz ödeme borcunda uygulanacak yıllık faiz oranı, sözleşmede kararlaştırılmamışsa faiz borcunun doğduğu tarihte yürürlükte olan mevzuat hükümlerine göre belirlenir. (2) Sözleşme ile kararlaştırılacak yıllık faiz oranı, birinci fıkra uyarınca belirlenen yıllık faiz oranının yüzde elli fazlasını aşamaz.” hükmüne yer verilmiştir.

Bu kapsamda söz konusu hüküm ile öncelikle kanuni faiz oranına bir yollama yapılmıştır. Sözleşmede faiz oranı kararlaştırılmamışsa mevcut durumda 3095 sayılı Kanun hükümlerine göre yıllık faiz oranı belirlenecek, olup bu oran 01.01.2006 yılından 01.06.2024 tarihine kadar geçerli olacak şekilde yıllık %9 olarak tespit edilmiştir⁵². 01.06.2024 tarihinden itibaren ise bu oran Cumhurbaşkanı tarafından kanun değişikliği yapılmaksızın belirlenebilecek en yüksek oran olan %24 olarak belirlenmiştir. Öte yandan düzenleme ile tespiti yapılan faizin yalnızca iradi faizi mi kapsadığı yoksa kanuni faizi de mi içerdiği hususu tartışmalıdır. Bir görüşe göre hüküm faiz ödeme borcunun kaynağı hususunda bir sınırlama yapmamakta olup faiz iradi faiz olabileceği gibi kanuni faiz de olabilecektir⁵³. Diğer görüş ise hüküm ile düzenlenen hususun anapara faizi olmasından yola çıkarak anapara faizinin kural olarak sözleşmeden kaynaklandığını öne sürmekte ve sözleşme gereği faiz ödenmesi gerekmekte olup bir oranın kararlaştırılmadığı durumlar için TBK m. 88/f.1 uygulama alanı bulacağını ifade etmektedir⁵⁴. Kanaatimizce hükmün lafzında oranın sözleşme ile kararlaştırılmadığı hususlar için geçerli olduğu ifade edilmekteyse de faiz ödeme borcunun kaynağına yönelik bir kısıtlama yapılmadığından hüküm, iradi faize olduğu gibi kanuni faize ilişkin hususlarda da uygulanabilir.

⁵² Daha önce ifade ettiğimiz üzere 3095 sayılı Kanun kapsamında Mülga BK m. 72’nin uygulanması durdurulmuştur; dolayısıyla faizin tespit edilmediği halde uygulanacak faiz hususunda yeni bir düzenleme öngörülmemekte, 3095 sayılı Kanun çerçevesinde oluşturulan uygulama devam etmektedir.

⁵³ Kürşad Yağcı; "Anapara Faizi ve Temerrüt Faizine Üst Sınır Getiren TBK m. 88 ve TBK m. 120 Hükümlerinin Ticari Faizler (TTK m. 8 ve TTK m. 9) Bakımından Uygulanabilirliği", **İÜHF**, C. LXXI, S. 2, 2013, İstanbul, s. 424; Cem Baygın, “Türk Borçlar Kanunu’nun Borç İlişkisinin Hükümleri-Borçların ve Borç İlişkilerinin Sona Ermesi Konularında Getirdiği Bazı Yenilik ve Değişiklikler”, **EÜHFD**, C. XIV, S.3-4, 2010, s. 123; İradi faiz-Kanuni faiz ayrımı için Bkz.: s. 26.

⁵⁴ Aydoğdu, Ayan; **a.g.e.**, s. 18.

Konumuz açısından önemli olan husus ise ikinci fıkrada öngörülmekte olan faizin sözleşme ile belirlendiği durumlarda tespit edilecek faiz oranının ilk fıkraya göre belirlenen oranı %50 fazlasını aşamayacağına ilişkin hükümdür. Mevcut hükümler dahilinde senelik %36'nın üzerinde faiz kararlaştırılması yasaklanmakta, kararlaştırılabilecek faize bir azami sınır getirilmektedir. Bu hüküm TBK ile getirilen yeniliklerden birisidir. Sözleşmede faiz kararlaştırılmadığı durumlarda %5 faiz uygulanacağını öngören mülga 818 sayılı BK m. 72 hükmünden önemli ölçüde farklılık arz etmektedir⁵⁵. Mülga 818 sayılı BK'da sözleşme ile belirlenebilecek faiz oranına ilişkin bir azami sınır öngörmemekte, yalnızca faizin sözleşme ile belirlendiği durumlarda suiistimalin engellenmesinin amme hukuku kanunlarına tabi olduğuna dair genel bir düzenlemeye yer verilmekteydi. TBK m.88/f.2'nin gerekçesinde ise, öngörülen emredici hükümle uygulamada sıklıkla karşılaşıldığı belirtilen fahiş faiz uygulamalarının önüne geçilmek suretiyle borçlunun korunmak istendiği ifade edilmektedir. Doktrinde bu düzenleme ile ilk defa faiz oranına genel bir üst sınır getirildiği belirtilmektedir⁵⁶.

TBK m. 120'de ise *“(1) Uygulanacak yıllık temerrüt faizi oranı, sözleşmede kararlaştırılmamışsa, faiz borcunun doğduğu tarihte yürürlükte olan mevzuat hükümlerine göre belirlenir. (2) Sözleşme ile kararlaştırılacak yıllık temerrüt faizi oranı, birinci fıkra uyarınca belirlenen yıllık faiz oranının yüzde yüz fazlasını aşamaz. (3) Akdî faiz oranı kararlaştırılmakla birlikte sözleşmede temerrüt faizi kararlaştırılmamışsa ve yıllık akdî faiz oranı da birinci fıkrada belirtilen faiz oranından fazla ise, temerrüt faizi oranı hakkında akdî faiz oranı geçerli olur.”* düzenlemeleri yer almaktadır.

Bu hüküm kapsamında TBK m. 88'de öngörülen hükme benzer olarak öncelikle temerrüt faiz oranının sözleşme ile kararlaştırılmadığı durumlar için kanuni faiz oranına atıf yapılmaktadır. Bu atıf çerçevesinde 3095 sayılı Kanun m.2/f.1 gereği anapara faizi için öngörülen kanuni faiz oranı temerrüt faizi için de geçerli olmaktadır. Dolayısıyla Cumhurbaşkanlığı Kararı çerçevesinde belirlenen %24'lük oran temerrüt faizine de uygulanacaktır. Ticari temerrüt faizleri için 3095 sayılı Kanun m.2/f.2 özel

⁵⁵ Öte yandan 3095 sayılı Kanun ile birlikte bu hükmün uygulanması durdurulmuştur. Bkz.: s. 87.

⁵⁶ Oğuzman, Öz; **a.g.e.**, s .327; Demir; **a.g.m.**, s.220.

bir hüküm getirmekte olup, TCMB tarafından açıklanan kısa vadeli avans faiz oranlarının %24'lük oranın üzerinde olması halinde bu oranın uygulanmasına imkan sağlamaktadır. Hükümün ikinci fıkrası ise temerrüt faizi için somut bir sınır öngörmekte, yıllık temerrüt faizi kanuni faiz oranının %100'ünü aşacak şekilde belirlenemeyeceğini düzenlemektedir. Anapara faizi için azami sınır kanuni faiz oranının %50 artırılmış hali olarak belirlenmişken temerrüt faizi için bu oran %100 artırılmış hali olarak belirlenmiş olmaktadır. Kanunun gerekçesinde borçlunun temerrüde düşmüş olsa dahi Anayasa'da yer alan sosyal devlet ilkesi gereği uygulamada sıklıkla görülen olağanüstü faiz oranlarına karşı borçlunun korunmasının amaçlandığı belirtilmektedir. Temerrüt faizine ilişkin olarak son fıkırdaki yer alan hükümde ise sözleşmede anapara faizinin belirlendiği ancak temerrüt faizinin belirlenmediği hallerde kanuni faiz oranı sözleşme ile belirlenen anapara faiz oranından az ise sözleşme ile belirlenen anapara faiz oranı temerrüt faizi için de uygulanacağı düzenlenmektedir. Kanun koyucunun temerrüt faizi için daha yüksek bir azami oran belirlemiş olması ve temerrüt faizine sözleşmede belirlenen anapara faiz oranının altında bir oran uygulanmasını engelleyici düzenleme öngörmesi, borçlunun temerrütten fayda sağlamasını önlemeyi amaçlamasından kaynaklanmaktadır⁵⁷.

1. Azami Sınırın Aşılması Halinde Uygulanacak Yaptırım

Bu hükümler kapsamında cevaplandırılması gereken ilk husus faiz oranının azami sınırın üzerinde belirlendiği halde ne olacağı konusudur. TBK m. 27 gereği kanunun emredici hükümlerine aykırı sözleşmeler kesin hükümsüzdür⁵⁸. Yine TBK m. 27/f.2 sözleşmenin içerdiği hükümlerin bir kısmının hükümsüz olması diğerlerinin geçerliliğini etkilemeyeceğini düzenlemektedir. Bunun istisnası bahse konu hükümler olmaksızın sözleşmenin yapılamayacağının açıkça anlaşıldığı durumlar olup bu durumlarda da sözleşmenin tamamı kesin hükümsüz olacaktır.

Doktrinde kanun koyucunun emredici sınırlar çizdiği durumlarda gayesinin zayıf tarafı korumak olduğu belirtilerek, işlemin tam hükümsüzlük yerine konulan

---

⁵⁷ Yağcı, **a.g.m.**, s. 426.

⁵⁸ Detaylı açıklamalar için Bkz.: s. 53 vd.

sınır üzerinden geçerli tutulmasının amaçlandığı öne sürülmektedir⁵⁹. Sözleşmenin bölünebilir nitelikli nicel kısımları için söz konusu olan hükümsüzlüklerde öne sürülen bu durum, düşey kısmi hükümsüzlük olarak ifade edilmektedir⁶⁰. Düşey kısmi hükümsüzlük, bir kısmi hükümsüzlük türü olarak kabul edilmekte olup bu sonuç TBK m.27/f.2'den ziyade doğrudan ihlal edilen kuralın amacından ortaya çıkmaktadır⁶¹. TTK m. 1530/f.1 ile bu husus ticari hükümler için açıkça düzenlenmiş, kanunun veya yetkili makamların koyduğu en yüksek sınırı aşan sözleşmelerin en yüksek sınır üzerinden yapılmış sayılacağı ve TBK m. 27/f.2'nin uygulanmayacağı öngörülmüştür. Doktrinde bir kısım yazar bu hükmün yalnızca ticari işlere uygulanacağını ifade etmekteyse de⁶² kanunun amacının diğer alt üst sınırlamaların konulmasındaki amaçla uyumlu olduğunu öne sürülerek adi işler için de kıyasen uygulanması haklı ve mümkün bulunduğunu öne süren yazarlar da bulunmaktadır⁶³.

Bu çerçevede doktrinde, azami faizin üzerinde kararlaştırılan faizin kısmi hükümsüzlük yaptırımına tabi olacağı ve alacaklının TBK m. 27/f.2'nin ikinci cümlesinde yer alan imkandan da faydalanamayacağı ileri sürülmekte,⁶⁴ faiz oranının ise azami oran üzerinden geçerli olacağı belirtilmektedir⁶⁵. Bu oranın üzerinde ödenen faiz sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre talep edilebilecektir⁶⁶.

Kanaatimizce de faiz oranının düşürülmesi sebebiyle alacaklıya TBK m.27/f.2'nin ikinci cümlesi çerçevesinde sözleşmenin tamamının kesin hükümsüz

⁵⁹ Antalya; **a.g.e.**; s. 171; Kırkbeşoğlu Nagehan; “6098 sayılı Türk borçlar Kanunu ile Getirilen Faiz Sınırları Üzerinde Bir Değerlendirme”, **BATİDER**, C. 28, S. 4, Ankara, 2012, s. 148.

⁶⁰ Hatemi; **a.g.e.** s. 220, 225; Burcu Kalkan; **Türk Hukukunda Gabin**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2004, s. 163; Kırkbeşoğlu Nagehan; **Türk Özel Hukukunda Kısmi Hükümsüzlük**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2011, s. 219.

⁶¹ Kırkbeşoğlu; **a.g.e.**, s. 219.

⁶² Helvacı; **a.g.e.**, s. 26; Domaniç, **Şerh.** s. 87-88.

⁶³ Kırkbeşoğlu **a.g.e.**, s. 227; İsmal Doğanay; **Türk Ticaret Kanunu Şerhi, III. Cilt**, Feryal Matbaacılık, Ankara, 1990, s. 3404; Rona Serozan; “Sözleşme İlişkisinin Çözülmesi; Sözleşme Gereğince Elde Edilmiş Edimi Geri Verme Yükümü”, **Prof. Dr. Necip Kocayusufpaşaoğlu için Armağan**, Seçkin Yayınları, Ankara 2004, s. 205; Baygın **a.g.m.**, s. 125.

⁶⁴ Oğuzman, Öz; **a.g.e.** s. 328; Yağcı, **a.g.m.**, s. 424; Şirin Aydınçık; “6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunda Borçların İfası (TBK m. 83-111) Hükümlerine İlişkin Olarak Getirilen Değişiklikler”, **Prof Dr. Şener Akyol’a Armağan**, Filiz Kitapevi, İstanbul, 2011, s. 153-154; Furrer, Muller-Chen, Çetiner **a.g.e.**, s. 63.

⁶⁵ Aydoğdu, Ayan; **a.g.e.** s. 19; Kırkbeşoğlu; **a.g.m.**, s. 164; Yağcı; **a.g.m.**, s.425; Mustafa Göktürk Yıldız; **Türk Borçlar Kanunu Hükümlerine Göre Borçlu Temerrüdünün Şartları ve Sonuçları**, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2020, s. 130.

⁶⁶ Yıldız; **a.g.e.** s. 131; Kırkbeşoğlu; **a.g.m.**, s. 168.

olduğunu öne sürme hakkının tanınması düzenlemenin amacıyla uyuşmamaktadır. Öte yandan düşey kısmi hükümsüzlük yaptırımının, doktrinde de eleştirildiği üzere, alacaklıyı azami oranının üzerinde faiz belirleme noktasında caydırıcılıktan uzak olduğu ifade edilebilir⁶⁷. Zira sözleşmede faizi yüksek belirlemenin yegâne sonucu, bu faizin azami sınıra çekilmesi olduğu takdirde alacaklı esasen bir kayba uğramamakta, hukuk düzeni çerçevesinde elde edebileceği azami getiriye elde etmektedir. Bu çerçevede öğretide Kırkbeşoğlu, TBK m. 28’de gabin için borçluya tanınmış olan sözleşmenin tamamen hükümsüz kılınmasına benzer bir seçimlik hakkın sunulmasının uygun olabileceğini belirtmektedir.

Kanaatimizce burada faiz oranına ilişkin hükmün geçersiz olması sebebiyle doğrudan kanuni faiz oranının uygulanması hususu söz konusu olabilir. Şöyle ki; TBK m. 88/f.2 veya TBK m.120/f.2’de yer alan emredici hüküm neticesinde sözleşmede bu sınırların üzerinde belirlenmiş olan faiz oranına ilişkin hüküm, TBK m. 27 gereği hükümsüz olacaktır. Esasen, öğretide *favor negotii* ilkesi gereği kısmi hükümsüzlük durumunda oluşan boşluğun taraf iradelerine uygun şekilde hakim tarafından doldurulacağı kabul edilmektedir⁶⁸. Ancak burada ihlal edilen emredici hükmün amacının da dikkate alınması gerekmektedir. Bu kapsamda ilgili hükümler borçlunun faiz yükünden korunmasını amaçlamaktayken, sözleşmenin azami sınıra çekilmesi kanunun amacını tam anlamıyla karşılamayacak, daha da önemlisi hukuk düzenin öngördüğü sınırları aşmanın bir yaptırımı olmayacaktır. Emredici kurallara aykırı hareket eden alacaklı, hukuk düzeni imkan verdiği azami getiriye yine elde etmiş olacaktır. İlgili hükmün caydırıcılığının olmaması sebebiyle, alacaklı bu konuda birden fazla sözleşme yapmaktaysa, tüm sözleşmelerinde yüksek faiz oranı belirleyebilir; bu durum hukuki uyumsuzluk konusu edilmediği müddetçe kanunun emrettiğinin üzerinde faiz alabilecek, uyumsuzluk konusu edilenlerde ise yine kanunun imkan verdiği azami getiriye elde edebilecektir.

Bunun yanında TBK, m. 646 uyarınca TMK’nın beşinci kitabı ve tamamlayıcısıdır. TMK m. 1’de kanunda uygulanabilir bir hüküm bulunmadığı durumda hakimin önce örf adete göre, bunun da olmaması halinde ise kendisini kanun

⁶⁷ Kırkbeşoğlu **a.g.m.**, s. 163.

⁶⁸ Kaşak; **a.g.e.**, s. 409, Antalya; **C:V/1,1**, s. 465.

koyucu yerine koyarak karar vereceği düzenlenmektedir. Ancak TBK m. 27 çerçevesinde faiz oranına ilişkin hükmün hükümsüz kaldığı bir durumda uygulanacak kural dolaylı da olsa bulunmaktadır. Kanun koyucu bu hususta TBK m. 88/f.1 ve TBK m. 120/f.1’de kanuni faiz oranlarının uygulanacağını öngörerek bu konuda tamamlayıcı bir hukuk kuralı öngörmüştür.

Temerrüt faizi hususunda TBK m. 120/f.3 bağlamında tartışılması gereken bir konu da sözleşmede anapara faizinin azami sınırın üzerinde belirlendiği ancak temerrüt faizi oranına ilişkin herhangi bir belirlemenin yapılmadığı durumdur. Bu durumda anapara faizi %36 üzerinden geçerli olacakken TBK m. 120/f.3 hükmünün uygulaması nasıl olacaktır? Doktrinde temerrüt faizine ilişkin ayrı bir belirleme olmadığı için TBK m. 120/f.3 hükmü gereği %36’lık oranın temerrüt faiz için de uygulanacağı zira TBK m. 120/f.2 uyarınca kanuni faiz oranının %100 artırılmasıyla bulunan azami sınırın sözleşme ile temerrüt faizine ilişkin bir belirleme yapıldığı durumlar için geçerli olduğu belirtilmektedir⁶⁹. Kanaatimizce de bu durumda temerrüt faizine ilişkin TBK m. 120/f.2 de yer alan azami sınır üzerinden belirleme yapmak mümkün olmayıp akdi faizin daha yüksek belirlenmiş olması sebebiyle TBK m. 120/f.1 çerçevesinde kanuni temerrüt faiz oranının uygulanması da söz konusu olamayacaktır. Dolayısıyla temerrüt faizinin akdi faize ilişkin azami sınır üzerinden uygulanacağı görüşüne iştirak etmekteyiz.

2. Yabancı Para Borçlarında Faiz

İrdelenmesi gereken bir başka konu ise yabancı para borçlarının durumunun ne olacağı konusudur. Serbest bir piyasada ödenecek faiz aslında paranın arz ve talebine bağlı olarak belirlenmekte, enflasyon gibi etmenler faize etki etmektedir. Bu kapsamda para cinsine bağlı olarak faizin farklılık göstermesi beklenen bir husustur⁷⁰. Dolayısıyla Türk Lirası için belirlenen kanuni ve azami faiz oranlarının yabancı paralar için aynen uygulanması doğru olmayacaktır. Kanun koyucu da bu farkı dikkate alarak 3095 sayılı Kanun’da 1990 yılında 3678 sayılı Kanun ile yapılan değişiklik

⁶⁹ Yıldız, **a.g.e.** s. 132.

⁷⁰ Fiili durumda da kamu bankaları tarafından 1 aya kadar vadeli TL mevduata ödenen faizler %59 iken, ABD Doları için bu oran %7,33 Euro için ise %4,25’dir. <https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB+TR/Main+Menu/Istatistikler/Faiz+Istatistikleri/Kamu+Banka+Mevduat+Azami+Faiz/> (Çevrimiçi) 17.05.2024.

neticesinde yabancı para borçları için bir kanuni faiz oranı belirlenmiştir⁷¹. Buna göre sözleşmede daha yüksek bir oran kararlaştırılmadığı durumda anapara ve temerrüt faizi için ilgili yabancı para için Devlet Bakanlarının o yabancı para ile açılmış bir yıl vadeli mevduat hesabına ödediği en yüksek faiz oranı uygulanacaktır⁷².

TBK'ya ilişkin ilk tasarlarda faiz sınırına ilişkin hükmün daha dar kapsamlı olmasından ötürü ile yabancı para borçlarını kapsamadığı gerekçesi ile eleştiriler yapılmaktaydı⁷³. Ancak yasalaşan haliyle TBK m. 88/f.2 ile TBK m. 120/f.2'de faize ilişkin azami sınır belirlenirken yabancı para borçlarına ilişkin bir istisna veya farklılık öngörülmemiş; metin yabancı para borçlarını da kapsayacak şekilde geniş ele alınmıştır. Dolayısıyla azami faiz sınırları yabancı para borçları için de uygulanacaktır. Ancak ilgili maddelerin kanuni faiz oranlarına yaptıkları atıflar nedeniyle Türk Lirası ile yabancı para borçları açısından farklı azami oranların uygulanması söz konusu olacaktır. Bu çerçevede yabancı para borçları için anapara faiz oranı bir yıl vadeli ilgili yabancı para mevduata kamu bankaları tarafından ödenen en yüksek faiz oranının %50 fazlası olarak kararlaştırılabilecekken, temerrüt faizi oranı %100 fazlası olarak kararlaştırılabilecektir⁷⁴. Mevcut durumda kamu bankaları tarafından ABD Doları 1 yıl vadeli mevduat hesapları için uygulanan azami faiz oranları %3,50 civarındadır⁷⁵. Bu kapsamda TBK m. 88/f.2 çerçevesinde anapara faizi %5,25, temerrüt faizi ise %7 olarak belirlenebilecektir.

3. Azami Sınırların Zaman Bakımından Uygulanması

Türk Borçlar Kanunu 01.07.2012 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Ancak TBK'nın borçlar hukuku alanında öngördüğü hükümlerin 818 sayılı Mülga BK

⁷¹ Bu değişiklik öncesinde yabancı para borçları için hangi oranın uygulanacağı hususu tartışma konusudur. Oğuzman, Öz; **a.g.e.**, s. 330; Barlas, **a.g.e.**, s. 156; Reisoğlu; **Yabancı Para**, s. 153; Bkz.: s.91.

⁷² İlgili hüküm 3095 sayılı Kanunun Türk Lirası için kanuni anapara faiz oranını öngören 1 nci maddesinden farklı olarak *“Sözleşmede daha yüksek akdi veya gecikme faizi kararlaştırılmadığı hallerde”* ibaresini kullanmaktadır. Bu kapsamda sözleşme ile daha düşük bir anapara veya gecikme faizinin belirlendiği yabancı para borçları için de kanuni faiz oranlarının uygulanması söz konusu olabilecektir. Bkz.: s. 92.

⁷³ Gökhan Antalya; “Türk Borçlar Kanunu Tasarısının Değerlendirilmesi Sempozyumu, 2. Oturum, İfa ve İfa Engelleri”, **Legal Hukuk Dergisi**, S.34, 2005, s. 3654; Ahu Morali Ayanoğlu; **Türk Borçlar Kanunu Tasarısı'na İlişkin Değerlendirmeler**, Galatasaray Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2005, s. 61; Aydoğdu Ayan; **a.g.e.**, s. 21.

⁷⁴ Aydoğdu Ayan; **a.g.e.**, s 22; Demir; **a.g.m.**, s. 225-226.

⁷⁵ Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası internet sitesi (Çevrimiçi) (www.tcmb.gov.tr). (21.05.2024)

döneminde gerçekleştirilen fiil ve işlemleri nasıl etkileyeceğinin açıklığa kavuşturulması ihtiyacına binaen 6101 sayılı Türk Borçlar Kanunun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun çıkartılarak TBK'nın yürürlüğüne ilişkin hususlar özel şekilde düzenlenmiştir.

Kanunun 1 nci maddesinde TBK'nın yürürlüğü öncesi işlemlere, bunların bağlayıcılığı ve sonuçlarına hangi kanun yürürlükteyse kural olarak o kanun hükümlerinin uygulanacağı belirtilmiştir. Böylece kanun koyucu geçmişe etkili olmama ilkesi çerçevesinde kural olarak mülga BK zamanında oluşmuş hukuki durumların mülga BK'ya tabi olacağını belirtmiştir⁷⁶. Öte yandan hükmün devamında TBK'nın yürürlüğü sonrasında eski kanun döneminde gerçekleştirilmiş fiil ve işlemlere ilişkin temerrüt, sona erme ve tasfiye hususlarının TBK'ya tabi olacağı öngörülmüştür.

Kanunun 2 nci maddesi uyarınca, TBK'nın kamu düzenine ve genel ahlaka ilişkin kuralları ise gerçekleştiği tarihe bakılmaksızın, bütün fiil ve işlemlere uygulanacaktır. Burada esasen TBK hükümlerinin derhal etkili kılınması söz konusudur⁷⁷. Hangi hükümlerin kamu düzeni ve genel ahlaka ilişkin olduğuna dair doğrudan bir belirleme yapılmamış olup bu kavramlar yargı kararlarında da net tanıma kavuşturulmamış, somut vaka bazında dava konusu hususun kamu düzenine veya genel ahlaka aykırı olup olmadığı değerlendirilmiştir⁷⁸.

Faiz hakkında Kanunun 7 nci maddesinde doğrudan bir düzenleme yapılmış, 88 ve 120 nci maddelerin görülmekte olan davalara uygulanacağı belirtilmiştir. Kanun koyucu kamu düzeni ve genel ahlaka ilişkin tartışmaya yer bırakmaksızın faize ilişkin

---

⁷⁶ Başak Baysal; "Türk Borçlar Kanunu'nun Yürürlüğü", **İÜHF**, C.LXX, S.1, 2012 s. 232; Seza Reisoğlu; "Türk Borçlar Kanununun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanunun Bankacılık İşlemleri Açısından Değerlendirilmesi", **Bankacılar Dergisi**, Sayı 82, 2012, s. 107-108.

⁷⁷ Baysal; **a.g.m.**, s. 237; Kanunların yürürlüğe girmesine ilişkin klasik ve modern teoriler söz konusu olup, klasik teori (kazanılmış hak teorisi olarak da belirtilmektedir) geçmişte yapılmış işlemlere yeni kanunun etkisinin olmaması gerektiğini öne sürerken, modern teori kanunların yürürlüğe girdiği andan itibaren derhal uygulanmasının ilke olduğunu, geçmişe etkili olmama ilkesinin ise ikincil olduğunu ileri sürmektedir. Burada derhal uygulanması eski kanun nezdinde yapılan işlemlere yeni kanunun yürürlüğünden sonra yeni kanun hükümlerinin uygulanmasıdır. Yazarın kabul ettiği modern teoriye göre kanun koyucu istisnai hallerde eski kanunun geçerliliğini korumasına izin vermektedir. (s.232) Öte yandan derhal uygulama ile geçmişe etki aynı şey değildir. 6101 sayılı Kanun m. 1 aslında derhal uygulama iken m.7 geçmişe etkidir.

⁷⁸ Reisoğlu; **TBK Yürürlüğü**, s. 114.

düzenlemelerin görülmekte olan davalarda uygulanacağını öngörerek bu hükümlerin derhal etkili kılınacağını özel olarak düzenlemiştir⁷⁹. Kanunun birinci maddesi ile birlikte değerlendirildiğinde kanun koyucunun amacının kural olarak TBK hükümlerini geçmişe yürütmemek ancak sınırlı bazı istisnalar dahilinde görülmekte olan davalara uygulanmasını sağlamak olduğu anlaşılmaktadır. Hükümün gerekçesinde de para borçlusunu aşırı faiz yüküne karşı koruyan TBK hükümlerinin, TBK'nın yasalaşp yürürlüğe girmesinden önce açılmış olup da halen devam etmekte olan davalarda da uygulanmasının amaçlandığı açıkça belirtilmiştir.

6101 sayılı Kanun uyarınca 01.07.2012 tarihinden sonra işleyecek faize ilişkin bir tartışma bulunmamakta olup faizin TBK m.88/f.2 ve m.120/f.2 hükümlerine göre işleyeceği açıktır. Ancak, Kanunun 7 nci maddesi gereği faize ilişkin azami sınırların görülmekte olan davalara ne şekilde uygulanacağı hususu doktrinde ve içtihatlarda tartışılan bir konu olmuştur.

Buradaki öncelikli koşul 01.07.2012 tarihine kadar açılmış ve görülmesine devam edilen bir dava olmasıdır⁸⁰. Görülmekte olan dava ifadesinden ne anlaşılması gerektiği hususu süreç içerisinde Yargıtay tarafından farklı şekillerde yorumlanmıştır. Yargıtay özellikle TBK'nın yürürlüğe girmesinden kısa bir süre sonra verdiği kararlarda TBK öncesi açılmış ve kesinleşmemiş olan davayı yeterli görmüş⁸¹; hatta dava konusu olmasa bile sonuçlanmamış takiplere dahi 6101 sayılı Kanunun 7 nci maddesinin uygulanabileceğine hükmetmiştir⁸². Yargıtay'ın 6., 13., 18., 20. ve 23. daireleri istikrarlı şekilde TBK'da yer alan faiz sınırlarına ilişkin hükümlerin emredici nitelik taşıdığına ve re'sen gözetileceğine, 6101 sayılı Kanun m.7 gereği 01.07.2012 öncesine de uygulanacağına hükmetmiştir⁸³. Ancak Yargıtay Hukuk Genel Kurulu da başta bu kararlar ile aynı doğrultuda hüküm vermektedirken, 2015 yılında verdiği bir

---

⁷⁹ Baysal; **a.g.m.**, s. 235.

⁸⁰ Gözütok; **a.g.e.**, s. 144.

⁸¹ Y. 13. HD. T. 14.03.2013, E. 2012/21667, K. 2013/6496 (Çevrimiçi) (www.lexpera.com.tr) 17.05.2024; Y. 23. HD. T. 02.11.2012, E. 2012/3818, K. 2012/6364 (Çevrimiçi) (www.lexpera.com.tr) 17.05.2024; Y. HGK. T. 12.9.2012, E. 2012/314, K. 2012/557 (Çevrimiçi) (www.lexpera.com.tr) 17.05.2024.

⁸² Y. 12. HD. T. 19.03.2013, E. 2012/32834, K. 2013/10460 (Çevrimiçi) (www.lexpera.com.tr) 17.05.2024.

⁸³ Şen, Şen; **a.g.m.**, s. 507.

karar ile görüşünü değiştirmiştir⁸⁴. Bahse konu kararda “görülmekte olan dava” koşulunu farklı şekilde yorumlayarak, “faizin dava içinde devam ettiği halleri” ifade ettiğine hükmetmiş, hem asıl alacağın hem de temerrüt halinin TBK’nın yürürlüğünden önce doğduğu hallerde TBK hükümlerinin uygulanmasının 6101 sayılı Kanunun 1 nci maddesinde yer alan geriye yürümezlik ilkesine aykırılık doğuracağı sonucuna ulaşmıştır⁸⁵. Bu kapsamda TBK m.120/f.2’de yer alan sınırın 01.07.2012 tarihinden itibaren işleyecek temerrüt faizine uygulanacağına hükmedilmiştir. HGK kararının karşı oy yazısında “görülmekte olan davalara uygulanması” hususundan anlaşılması gerekenin TBK’nın yürürlüğünden önce borç ilişkisinin kısmen veya tamamen sonlanmadığı durumlar olduğu belirtilmiş ve bu haller için TBK m. 88/f.2 ve m.120/f.2’de yer alan sınırların uygulanacağı öne sürülmüş ancak Kurul çoğunluğunca bu görüş benimsenmemiştir.

Doktrinde bahse konu hükümlerin kamu düzeninden olması ve kanunun açık hükmü bulunması sebebiyle TBK’nın yürürlük tarihinden öncesine de uygulanması gerektiğini savunan görüşler bulunduğu⁸⁶ gibi, 01.07.2012 tarihinde önce yapılmış ödemeler için TBK hükümlerinin geriye yürütülmesinin hukuk güvenliğini sarsacağını belirten, bu sebeple kazanılmış hakların korunması ilkesi çerçevesinde yalnızca uyuşmazlık konusu olan kısım için bu hükümlerin uygulanması gerektiğini savunan görüşler de bulunmaktadır⁸⁷. Bunun yanında temerrüt faizi ile anapara faizi bakımından bir ayırım yaparak, TBK hükümlerinin 01.07.2012 tarihinden önceki kredi sözleşmelerine anapara faizi açısından hiçbir etkisi olmaması gerektiği zira, sözleşme edimleri hususunda tarafların sözleşmenin kurulması anında anlaştığını ve geri ödemelerin başta anlaşılan edimin parçaları olduğu öne sürülmektedir⁸⁸.

Sözleşme özgürlüğünün ve irade özerkliğinin bir sonucu olarak tarafların özgür iradeleri ile mevcut kanunlar dahilinde oluşturdukları sözleşmeye, yeni bir kanun ile

⁸⁴ Y. HGK. T. 15.4.2015, E. 2013/1758, K. 2015/1190, (Çevrimiçi) (www.lexpera.com.tr) 17.05.2024.

⁸⁵ Y. HGK. T. 6.5.2015, E. 2013/2212, K. 2015/1209, (Çevrimiçi) (www.lexpera.com.tr) 17.05.2024; Y. HGK T. 17.06.2020, E. 2017/1619 K.2020/432 (Çevrimiçi) (www.lexpera.com.tr) 17.05.2024; Aynı yönde Y. HGK., T. 17.6.2020, E. 2017/1619 K. 2020/432; Y. HGK., T. 22.6.2021, E. 2017/1913 K. 2021/816 (Çevrimiçi) (www.lexpera.com.tr) 17.05.2024.

⁸⁶ Şen, Şen; **a.g.m.**, s. 510-511.

⁸⁷ Baysal; **a.g.m.**, s. 235; Gözütok; **a.g.e.** s. 144.

⁸⁸ Aydoğdu, Ayan; **a.g.e.** s. 34.

geriye dönük müdahalenin oldukça kısıtlı olması gerektiği kanaatine iştirak etmekteyiz⁸⁹. Bu müdahale ancak kanunun açık hükmü ile gerçekleştirilebilecek olup bu durumda dahi öngörülen hüküm Anayasanın 48 nci maddesinde yer alan sözleşme özgürlüğü ilkesine ve ölçülülük ilkesine aykırılık teşkil edebilecektir⁹⁰.

Öte yandan bu durum 6101 sayılı Kanunun faize ilişkin sınırlar getiren hükümlerinin geriye etkili şekilde uygulanması durumunu değiştirmeyecektir. Zira Kanunun 1 nci maddesinde temerrüt hali için, 2 nci maddesinde kamu düzenine ilişkin öngördüğü istisna ile 7 nci maddenin TBK'nın 88 ve 120 nci maddeleri için öngördüğü açık hüküm birlikte ele alındığında, kanun koyucunun faize ilişkin sınır içeren hükümlerin geçmişe etkili uygulanmasına yönelik iradesi net bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Şöyle ki Kanun 1 nci maddesinde TBK'ya ilişkin hükümlerin geçmişe yürümeyeceğini temel ilke olarak öngörmekteyken TBK sonrası gerçekleşecek temerrüt işlemlerinin TBK'ya tabi olduğunu kabul ederek, 01.07.2012 tarihinden sonra temerrüde ilişkin hususlarda TBK'nın uygulanacağını, dolayısıyla temerrüt faizinin de TBK hükümlerine göre işleyeceğini düzenlemiştir. Kanun koyucunun buna rağmen aynı konuyu tekrar 7 nci madde de ele alıp görülmekte olan davalarda TBK m. 88 ve 120 hükümlerinin uygulanacağını öngörmüş olması 1 nci maddeden farklı bir sonucu daha amaçladığını göstermektedir⁹¹. TBK yürürlüğünden sonra görülmekte olan dava halihazırda işlemiş olan bir faize ilişkin olup, burada kanun koyucunun TBK'yı milat alıp bir ayırım yapmamış olması bahse konu hükümleri geriye yönelik uygulama iradesini ortaya koymaktadır. Yine Kanunun gerekçesinde de bu husus açık bir şekilde belirtilmiştir. Bunun yanında kanun koyucu faize ilişkin sınırların kamu düzenine ilişkin olup olmadığına ilişkin tartışmaya da mahal vermek istememiş, bu hususu 7 nci madde çerçevesinde ayrı bir hükümle düzenlemiştir.

Tüm bu açıklamalar ışığında TBK m. 88 ve 120 hükümlerinin 6101 sayılı Kanunun açık hükümleri gereği açılmış davalar açısından TBK öncesi dönemde işlemiş ve uyuşmazlık konusu edilmiş faizlere de uygulanması gerektiği düşüncesindeyiz. Bu durum hukuk güvenliği, belirlilik ilkeleri ile bağdaşmayabileceği

---

⁸⁹ Bu yönde Baysal, **a.g.m.**, s. 228-229.

⁹⁰ Baysal; **a.g.m.**, s. 226 vd, s. 233.

⁹¹ Aydoğdu, Ayan; **a.g.e.** s. 32.

gibi, Anayasanın 48 nci maddesine aykırılığı da iddia edilebilecektir. Ancak ilgili hükmün Anayasa Mahkemesi nezdinde soyut veya somut norm denetimine tabi tutulmaması sebebiyle bu durumun vardığımız sonuca bir etkisi olmayacaktır. Öte yandan TBK öncesi ödenmiş olup uyuşmazlık konusu edilmeyen faizler bahse konu hükümlerden etkilenmeyecektir; zira kanun koyucu açıkça görülmekte olan davalara uygulanacağını öngörerek TBK yürürlüğe girdiğinde uyuşmazlık konusu edilmemiş faizler için bu hükmün uygulanmasını kabul etmemiştir.

4. Azami Faiz Sınırlarının Yerindeliği

TBK ile anapara ve temerrüt faizine bu şekilde genel bir sınır getirilmesinin yerinde bir politika olup olmadığı hususu üzerinde durulması gereken bir başka konudur. Doktrinde TBK ile getirilen faiz sınırının hukukumuzda bir ilk olduğunu belirten yazarlar⁹² bulunmakta olup bu görüşe tam anlamıyla iştirak etmekteyiz. Zira, Murabaha Nizamnamelerinin ihdasından itibaren 1980’lerdeki serbestleşmeye kadar faiz oranlarında azami sınırlar katı şekilde uygulanmıştır⁹³. Öte yandan bu durum TBK hükmü ile getirilen sınırların önemini ortadan kaldırmamakta, kanun koyucunun bu tercihinin incelenmesinde fayda görülmektedir.

TBK ile getirilen bu sınırları olumlu gören yazarlar; 818 sayılı Mülga Borçlar Kanunu döneminde aşırı faize Yargıtay tarafından ahlaka aykırılık, gabin, kişilik haklarına aykırılık, objektif iyi niyet kuralına aykırılık gibi gerekçelerle müdahale edildiğini, TBK ile somut bir sınır getirilmesinin yerinde olduğunu; zira sayılan genel geçersizlik sebeplerinin yeterli korumayı sağlayamadığını, somut sınırlamaların yargının yükünü hafiflettiğini ve daha net sonuçlar doğurduğunu, karşılaştırmalı hukukta da faize benzer sınırlar getirildiğini öne sürmektedir⁹⁴.

⁹² Oğuzman, Öz; **a.g.e.**, s. 312; Demir; **a.g.m.**, s.220; Şen, Şen; **Faizlerin Sınırlandırılması Sorunu a.g.m.**, s. 786; Poroy, Yasaman; **a.g.e.**, s. 120.

⁹³ Bkz.: s. 101-104 Bu konuda Murabaha Nizamnamesinin adi işler için 3095 sayılı Kanunun ihdasına kadar yürürlükte kaldığı hususunun da dikkate alınması gerekmektedir.

⁹⁴ Aydoğdu, Ayan; **a.g.e.**, s. 19 (Yazarlardan Aydoğdu’nun görüşü bu yöndedir); Şen, Şen; **Faizlerin Sınırlandırılması**, 788-790; Demir; **a.g.m.**, s. 219; Atilla Altop; “Türk Borçlar Kanunu Tasarısında Genel İşlem Koşulları ve Kefalet Sözleşmesi”, **İsviçre Medeni Kanunu ve Borçlar Kanunu’nun Alınışının 80. Yılı Sempozyumu**, 2006, İstanbul, s. 146; Kırkbeşoğlu; **a.g.m.**, s. 159: Sınırlamayı yerinde bulmakta ancak eleştirilebileceği yönler olduğunu da ifade etmektedir; Yağcı; **a.g.m.**, s. 436-437 Yazar olması gereken hukuk açısından sınırlamayı doğru bulmakla beraber mevcut düzenlemenin yetersizliklerini eleştirmektedir.; Rona Serozan; **İş Dünyası ve Hukuk: Prof. Dr. Tankut Centel’e**

Öte yandan TBK'nın faize üst sınır getiren bu hükümlerini sözleşme serbestisine önemli bir müdahale olarak gören ve eleştiren yazarlar da bulunmaktadır⁹⁵.

Sözleşme özgürlüğü Anayasanın 48 nci maddesi ile güvence altına alınmış, liberalizm akımının bir neticesi olan irade özerkliğinin hukukumuzda yansımış halidir. Sözleşme özgürlüğü gereği sözleşmenin içeriğine müdahale istisnadır. Kanun koyucunun TBK m. 88/f.2 ve m.120/f.2 uyarınca getirdiği faiz sınırlamaları hukukumuzda faize getirilmiş ilk sınırlamalar değildir. Ancak ülkemizin 1980'lerden itibaren gerçekleştirdiği liberalleşme hareketlerinin ardından gelen ilk önemli sınırlama olduğu ifade edilebilecektir. İleride detaylarına değineceğimiz üzere TBK'da yer alan sınırlamaların uygulama alanı tartışmalı olup bizim görüşümüze göre TTK'da ve diğer kanunlarda faize ilişkin özel hükümler bulunması sebebiyle TBK ile getirilen sınır adi işlere ilişkindir ve ticari işleri kapsamaz. Ancak bu değerlendirmemizi bir kenara bırakarak TBK ile getirilen sınırın tüm ilişkiler için faize getirilmiş bir azami tavan olduğu varsayımı ile de ilgili hükmün yerindeliğini değerlendirmeyi faydalı buluyoruz.

Liberal ekonomilerde fiyat denetimi istisnadır. Zira piyasanın gereği gibi işlemesi için gerekli ön koşulların yerine getirilmesi ile fiyat denetimi kendiliğinden sağlanmaktadır. Bu ön koşullar da talep tarafının örgütlenebilmesi, bilgilendirme yükümlülükleri çerçevesinde bilinçli tercihlerde bulunabilmesi ve arz tarafından uyumlu eylemlerin denetlendiği rekabetçi bir piyasanın oluşturulmasıdır. Bunların sağlandığı bir ortamda fiyat zaten piyasa tarafından belirlenecektir⁹⁶. Aksi takdirde kanun koyucunun ya da yürütmenin fiyata azami sınır çizerek müdahale edeceği bir piyasa aksaklığı söz konusu olacaktır.

Armağan, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, 2011, s. 1078, Yazar fahiş faiz ile mücadelenin serbest piyasa araçları yürütülemeyeceğini, bu konuda müdahaleciliğin gerekli olduğunu belirtmektedir.

⁹⁵ Nomer; **a.g.e.**, s. 408; Umut Yeniocak; **6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun Getirdiği Değişiklik ve Yenilikler**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2011, s. 121; Atamer; **Tüketicinin Korunması**, s. 134: Yazar anapara faizine TBK ile genel geçer bir sınırlama yapılmasının meşru bir ihtiyacı karşılamadığını belirtmektedir. Temerrüt faizi açısından ise özel düzenlemelerin yerini almaksızın yapılabilecek bir düzenlemenin faydalı olabileceğini değerlendirmektedir.

⁹⁶ Yeşim Atamer; **6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Çerçevesinde Fiyat Denetimi, Yeni Tüketici Hukuku Konferansı** (Editör: M. M. İnceoğlu), On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2014, s. 11.

Faiz; borçlunun risk primi, kaynak maliyeti, operasyonel maliyetler, kar ve vergi, harç gibi maliyetler çerçevesinde belirlenmektedir⁹⁷. Bu unsurlardan her biri faizin yükselmesine yol açabilmektedir. Bunları nazara almadan yapılacak düzenleme mevcut piyasanın bozulmasına yol açabilecektir. Nitekim ülkemizde faizin tarihsel gelişimini incelediğimiz bölümde aktardığımız üzere, hukukumuzda çok uzun süreler faiz sınırları uygulanagelmiş ve bunların ekonomi üzerinde yıkıcı etkileri olmuştur⁹⁸. Her şeyden önce bu sınırlar çoğu zaman tam anlamıyla uygulanamamış, faiz benzeri farklı isimler altında alınan ilave tutarlar ile bu sınırlar aşılmaya çalışılmıştır. Hatta buna yönelik olarak düzenleyici otoriteler faiz sınırının dolanılmasını engelleyici nitelikte komisyon, masraf gibi hususlara dair de düzenlemeler yapmıştır⁹⁹. Ancak faiz sınırları ile ilgili asıl sorun ekonomi üzerindeki etkisidir. Faiz, iktisadi açıdan sermayenin getirisidir¹⁰⁰. Bu getiri enflasyonun ve alternatif yatırımların getirilerinin altında kaldığı takdirde, tasarruflar yetersiz kalmaktadır. Bilindiği üzere bankacılık sektörü tasarruf sahipleri ile sermayeye ihtiyaç duyanları bir araya getirip ekonomide kaynak dağılımını gerçekleştirmektedir¹⁰¹. Faiz sınırları ise bu dağılımın sağlıklı bir şekilde gerçekleşmesine geçmişte engel olmuş, bu nedenle kaldırılmıştır. Hatta faiz sınırlarının kaldırılması dahi ekonomik krize sebep olmuş ancak sağlıklı bir ekonomik düzende faiz serbestisinin önemine binaen bu sınırları kaldırmaya yönelik adımlar krize rağmen atılmaya devam edilmiştir.

Bu kapsamda özellikle TBK ile getirilen faiz sınırlarının ticari işler için de geçerli olduğunun kabulü halinde finans sektörü üzerinde çok ciddi sonuçları olabileceğini, finans kurumlarını işleyemez hale getirebileceğini belirtmek gerekir¹⁰².

---

⁹⁷ Aurora Ferrari, Oliver Masetti, Jiemin Ren; “Interest Rate Caps The Theory and The Practice”, **Finance, Competitiveness and Innovation Global Practice**, World Bank Group, 2018, s. 5.

⁹⁸ Bkz.: s. 103 vd.

⁹⁹ Murabaha Nizamnamesinde dahi “Faizden başka ahaliden şubashılık aidatı namı ile ve diğer adlarla akçe alınmak katiyyen memnu olduğundan, böyle şeyler etmiş olduğu tebeyyün ederse hükümetçe kabul olunmayacağı gibi bundan böyle cüret edenler hakkında kanunen icra-i ceza kılınacaktır.” hükmü ile faiz sınırlarının aidat vs. gibi farklı menfaatler temin etmek suretiyle dolanılmasının engellenmesi amaçlanmıştır. Aynı amaçlarla Banka Kredilerini Tanzim Komitesinin 91 sayılı Kararı (R.G., T. 01.08.1960, S. 10566) yayımlanmış, ilerleyen süreçte yetkinin TCMB’ye geçmesi ile bu hususta TCMB tarafından da düzenlemeler gerçekleştirilmiştir(R.G., T. 12.02.1973, S. 14446).

¹⁰⁰ Ülgen; **a.g.e.**, s. 188

¹⁰¹ Yıldırım; **a.g.e.** s. 59.

¹⁰² Çeker; **a.g.e** s. 75

Bu ve benzeri tartışmalar TBK'nın yayımlandığı dönemde yapılmıştır¹⁰³. Öte yandan komisyon raporlarında ve kanunun gerekçesinde bu hususların nazara alınmadığı da dikkat çekmektedir. Dolayısıyla faiz gibi piyasa koşulları, risk, kaynak maliyeti gibi oldukça farklı etmenlerden etkilenen bir orana, TBK gibi temel bir kanun ile doğrudan sınır getirilmesinin doğru bir yöntem olduğunu düşünmüyoruz. Faiz serbestisinin sağlandığı 1980'li yıllardan, TBK'nın yürürlüğe girdiği 2011 yılına kadar faize ilişkin meseleler yargı eliyle çözümlenmiştir. Bunun yanında piyasa aksaklığının bulunduğu bazı spesifik alanlarda ekonomi ile doğrudan ilgili kurumlara verilen yetkiler çerçevesinde faize müdahale de edilmiştir¹⁰⁴. Ancak faize tümünden bir sınır getirilmesini gerekli kılacak bir piyasa aksaklığının bulunduğuna dair çalışmaya rastlayamadığımız gibi kanunun gerekçesinde de bu hususa yer verilmemiştir. Ayrıca özellikle ekonomik kriz dönemlerinde yargıya yansıyan bazı ihtilafların mevduat faizlerinden kaynaklandığı, faiz borçlusunun banka olduğu görülmektedir¹⁰⁵. Yani kanun koyucunun korumayı amaçlamadığı kesim de bu ihtilafların borçlusu olabilmektedir.

Azami sınır düzenlemelerin pek çok olumsuz yanı bulunmaktadır. Bunların başında fiyatların doğrudan azami sınır üzerinden belirlenmesi yani piyasada azami sınırın altındaki uygulamaların sona ermesi gelmektedir¹⁰⁶. Yine azami sınırların dolanılması maksadıyla faiz dışı masraf ve komisyon gibi maliyetlerin alınması, bu kapsamda kredi maliyetlerinde şeffaflığın azalması söz konusu olabilmektedir¹⁰⁷. Bir başka dezavantaj da ihtiyaç sahiplerinin krediye erişimin azalmasıdır. Faizin sınırlandırılması nedeniyle karlılığı azalan bankaların borç verme iştahı düşebilmekte,

¹⁰³ “Kanun ile kredi ve temerrüt faizine tavan konulabilir mi?” <https://www.dunya.com/kose-yazisi/kanun-ile-kredi-ve-temerrut-faizine-tavan-konulabilir-mi/13476> (Çevrimiçi) (E.T.: 26.11.2023).

¹⁰⁴ Bu konudaki en temel örnek kredi kartı faiz oranlarına ilişkin TCMB düzenlemeleridir. Bkz.: s. 136 vd.; Faize ilişkin azami sınır tespitinin TCMB tarafından gerçekleştirilmesinin daha doğru olduğuna ilişkin Bkz.: Atamer; **Tüketicinin Korunması**, s. 130.

¹⁰⁵ Bkz.: s. 63.

¹⁰⁶ Günümüzde banka internet siteleri incelendiğinde kredi kartı işlemlerinde uygulanan faiz oranlarının TCMB tarafından ilan edilen faiz oranları ile aynı olduğu görülmektedir. Bkz.: (Çevrimiçi) <https://www.bankkart.com.tr/faiz-oranlari-ve-ucretler>, <https://www.axess.com.tr/axess/sayfa/1/321/faiz-ve-ucretler>, <https://www.paraf.com.tr/tr/bilmem-gerekenler/faiz-oranlari-ve-ucretler.html> (17.05.2024).

¹⁰⁷ Samuel Munzele Maimbo, Henriquez Gallegos Claudia Alejandra; “Interest Rate Caps around the World: Still Popular, but a Blunt Instrument”, **Finance and Markets Global Practice Group**, World Bank Group, 2014, s. 12; Brigit Helms, Xavier Reille; “Interest Rate Ceilings and Microfinance: The Story So Far”, **CGAP Occasional Paper**, 2004, s. 12.

finansman ihtiyacı duyan gruplar krediye erişmekte güçlük yaşıyabilmektedir¹⁰⁸. Dolayısıyla piyasa aksaklığının bulunduğu değerlendirilen bir yerde, ölçülülük ve sözleşme serbestisi gibi Anayasal ilkeler dikkate alınarak son çare olarak azami sınır düzenlemesine başvurulması gerektiği, bu hususun da ekonomiyle doğrudan ilgili kurumlar aracılığıyla yürütülmesinin daha doğru olduğunu değerlendirmekteyiz.

Bunun yanında faize azami sınır getirilmesi hususunda anapara ve temerrüt faizi açısından bir ayırımın yapılması da faydalı olabilecektir. Zira anapara faizi çoğu zaman borçlu tarafından sözleşme aşamasında ilk nazara alınacak husustur. Yani piyasa aksaklığının bulunmadığı bir durumda anapara faizi borçlu ile alacaklı arasında pazarlık konusu olacak, gerektiği takdirde borçlu başka kaynaklardan borç temin etmeyi değerlendirebilecek, nihayetinde anapara faizi üzerinde bir rekabet söz konusu olabilecektir. Dolayısıyla anapara faizine ilişkin bir azami sınıra çok da ihtiyaç duyulmayabilecek, rekabetin artırılması, bilgilendirme yükümlülükleri gibi yöntemlerle anapara faizine müdahale edilebilecektir. Ancak bu husus temerrüt faizi için geçerli değildir. Borçlu sözleşme aşamasında temerrüde düşmeyeceğini değerlendireceği için temerrüt faizini pazarlık konusu etmeyecektir. Bu durumda da temerrüt faizinin alacaklı tarafından fahiş şekilde belirlenmesi söz konusu olabilecektir. Dolayısıyla temerrüt faizi azami sınır uygulaması için daha yerinde bir alan olarak değerlendirilebilecektir. Bu noktada Tüketici Kredi Sözleşmeleri Yönetmeliği¹⁰⁹ m. 18/f.2 ile tüketici kredileri için temerrüt faizinin anapara faizinin %30 fazlasını aşamayacağına ilişkin sınırın doğru bir yöntem olduğunu değerlendirmekteyiz. Zira TBK m. 120/f.2 hükmünden farklı olarak doğrudan faiz sınırı öngörmemekte, tarafların serbestçe kararlaştırabileceği anapara faizi üzerinden bir sınırlama getirmektedir. Böylece borçluyu öngöremediği bir fahiş faiz uygulamasından korurken, azami sınır belirlenmesine ilişkin yukarıda ifade ettiğimiz olumsuzlukları da en aza indirmektedir.

---

¹⁰⁸ Anna Elison, Robert Forster; “The Impact of Interest Rate Ceilings: The Evidence from International Experience and the Implications for Regulation and Consumer Protection in the Credit Market in Australia”, **Polis Publications**, 2006 s. 31; Çalışmaya göre Japonya’da azami faize ilişkin düzenlemenin sıkılaştırılması ile tüketici kredi başvurularının kabulü üçte iki oranında azalmıştır.

¹⁰⁹ R.G., T. 22.05.2015, S. 29363.

Öte yandan TBK’da yer alan hükümlerin TTK ve diğer kanunlarda yer alan özel hükümlere uygulanmadığının kabulü halinde de faize ilişkin böyle bir sınıra ihtiyaç olmadığını değerlendirmekteyiz. Zira bu durumda TBK hükümleri adi borç ilişkilerine uygulanacak olup, bu borç ilişkilerinde fahiş faiz problemi de yargı eliyle çözülebilecek niteliktedir. Bunun yanında anapara faizi için kanuni faizin %50, temerrüt faizi için %100 fazlası şeklinde getirilen azami sınıra ilişkin objektif makul bir kriter de sunulmamıştır. Niçin bu oranların tespit edildiği net bir şekilde ortaya konulamamaktadır.

Bu konuda değinilmesi gereken bir başka husus da kanaatimizce TBK kapsamında azami faiz belirlenirken baz olarak alınan kanuni faiz oranıdır. Bahse konu oran bilindiği üzere 3095 sayılı Kanun ile %12 olarak belirlenmiş ve Cumhurbaşkanına verilen yetki çerçevesinde bu oranın %10’una kadar azaltılabileceği ve %100’üne kadar arttırılabileceği düzenlenmiştir. Bu çalışmayı gerçekleştirdiğimiz dönemde söz konusu yetki çerçevesinde belirlenen %9 oranı, 18 yılı aşkın süredir uygulanagelmekteydi. Ancak 18 yıllık süreç dahilinde ülkemizde faiz oranlarında çok büyük değişimler yaşanmış, en basitinden TCMB tarafından belirlenen ve piyasa faizini etkileyen temel unsurlardan biri olan politika faiz oranı bu süreç içerisinde %4,50 ile %50 arasında değişiklik göstermiştir¹¹⁰. Kanuni faiz oranı ise 2006 yılından sonra ilk kez 01.06.2024 tarihinden itibaren değiştirilerek¹¹¹, yetki çerçevesinde yükseltilebilecek en üst oran olan %24’e çıkartılmıştır. Dolayısıyla TBK m. 88/f.2 ile belirlenebilecek azami anapara faiz oranı %36 iken, azami temerrüt faizi oranı TBK m. 120/f.2 uyarınca %48’dir. Bu oranlar dahi mevcut durumda banka kredilerinde uygulanan oranların oldukça altında kalmaktadır¹¹². Bu kapsamda kanuni faiz oranının ekonomideki konjonktürel değişimleri dikkate almadığı ya da çizilen kanuni sınırlar sebebiyle alamadığını ifade etmek gerekir. Netice itibarıyla bu durum ekonomik gerçeklerden uzak bir kanuni faiz oranına ve dolaylı olarak azami faiz oranına söz yol

¹¹⁰ TCMB 1 haftalık repo oranları (Çevrimiçi)

<https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB+TR/Main+Menu/Temel+Faaliyetler/Para+Politikasi/Merkez+Bankasi+Faiz+Oranlari/1+Hafta+Repo> 21.05.2024.

¹¹¹ R.G., T. 21.5.2024, S. 32552.

¹¹² Mevcut durumda bankalar tarafından uygulanan ağırlıklı faiz oranı tüketici kredileri için %79,21, konut kredileri için %44,66, ticari krediler için %65,56’dır (Bahse konu oranlar yıllık bileşik faiz oranıdır) (Çevrimiçi) <https://evds2.tcmb.gov.tr> Bankalarca Açılan Kredilere Uygulanan Ağırlıklı Ortalama Faiz Oranları Verisi 21.05.2024.

açmaktadır. Özellikle azami faiz tespit edilecekse bu uygulamanın yerine belli periyotlar ile piyasadaki güncel verileri esas alarak açıklanan bir yapıya geçilmesinin daha uygun olacağı değerlendirilmektedir¹¹³.

Öte yandan yurtdışında da pek çok ülkede faiz sınırlamaları bulunmaktadır. Ancak bu sınırlamalar genellikle TBK m. 88/f.2 ve m.120/f.2’de olduğu gibi tüm işlemler için öngörülen tek bir oran şeklinde değil, özellikli kredi türlerinde veya belli borç verenlere yöneliktir. Örneğin İngiltere, Kanada, Avustralya ve ABD’de kısa süreli, spot krediler olarak tanımlanabilecek “payday loan”lar¹¹⁴ için öngörülmüş faiz sınırları söz konusudur. Ancak bu krediler genellikle nakit sıkışıklığı bulunan, finansal okuryazarlığı düşük kesimler tarafından kullanılmakta olup maksat istismara açık bir durumu engellemektir¹¹⁵. Bunun yanında dünyada da azami faiz sınırlamalarına ilişkin düzenlemeler azalım eğilimindedir¹¹⁶.

B. Türk Ticaret Kanunu m.8’de Yer Alan Faiz Serbestisi

TBK ile aynı tarihte yürürlüğe giren TTK m.8’de ticari işlerde faiz serbestisi düzenlenmektedir. TTK m. 8 “(1) Ticari işlerde faiz oranı serbestçe belirlenir. (2) Üç aydan aşağı olmamak üzere, faizin anaparaya eklenerek birlikte tekrar faiz yürütülmesi şartı, yalnız cari hesaplarla her iki taraf bakımından da ticari iş niteliğinde olan ödünç sözleşmelerinde geçerlidir. Şu şartla ki, bu fıkra, sözleşenleri tacir olmayanlara uygulanmaz. (3) Tüketicinin korunmasına ilişkin hükümler saklıdır. (4) Bu maddenin ikinci ve üçüncü fıkralarına aykırı olarak işletilen faiz yok hükmündedir.” ve TTK m. 9’da “Ticari işlerde; kanuni, anapara ile temerrüt faizi hakkında, ilgili mevzuat hükümleri uygulanır.” hükmü bulunmaktadır.

TTK m. 8/f.1 hükmünün TBK m. 88/f.2 ve TBK m. 120/f.2 hükümleri karşısındaki uygulama alanı doktrinde önemli tartışmalara konu olmuştur. Bu kapsamda öncelikle ticari iş kavramına değinmek gerekmektedir. TTK m. 3’te bir ticari işletmeyi ilgilendiren tüm işlem ve fiillerin ticari iş olduğu düzenlenmektedir.

¹¹³ Bu doğrultuda bir azami faiz tespiti TCMB tarafından kredi kartı faiz oranları için söz konusu olmaktadır. Bkz.: s. 136 vd.

¹¹⁴ Bu kredilere payday loan denmesinin sebebi, bu krediler ile çoğu zaman borçlunun bir sonraki maaş gününe kadar ihtiyaç duyduğu nakiti karşılaması ve maaş günü kredisini kapatmasıdır.

¹¹⁵ Ferrari, Masetti, Ren, **a.g.m.**, s. 14.

¹¹⁶ Maimbo, Henriquez Gallegos; **a.g.m.**, s. 3.

TTK m. 19 uyarınca tacirin borçlarının ticari borç olması noktasında bir karine bulunmakta ve ilgili maddenin ikinci fıkrasında taraflardan yalnızca biri için ticari nitelikteki sözleşmeler aksine hüküm olmadıkça diğer taraf için de ticari iş sayılmaktadır¹¹⁷. Öte yandan TTK m. 8/f.3 tüketicinin korunmasından bahsettiği için burada tüketiciye de kısaca değinmek gerekmektedir. TKHK m.3/f.1-b.(I) uyarınca tüketici işlemi mal veya hizmet piyasalarında ticari veya mesleki amaçlarla hareket eden gerçek ve tüzel kişiler ile kurulan her türlü sözleşme ve hukuki işlemi içermektedir. Pek çok defa tüketici ve ticari iş kavramlarının birbirinin içine geçtiği durumlar söz konusu olabilmektedir. Aslında TKHK m. 2 ve TKHK m. 83/f.2 hükümlerini dikkate aldığımızda, kanun koyucunun sözleşmenin bir tarafının tüketici olmasının ticari iş niteliğini ortadan kaldırmayacağını aynı zamanda tüketici için işlemin tüketici işi olarak varlığını sürdüreceğini kabul ettiğini değerlendirmekteyiz¹¹⁸. Öte yandan doktrinde bazı yazarlar tüketici açısından işlemin aynı anda hem tüketici hem de ticari olamayacağını tüketici niteliğinin dikkate alınması gerektiğini savunmaktayken¹¹⁹; TTK m. 19/f.2 hükmü uyarınca tüketici açısından işlemin hem tüketici hem ticari iş niteliğinde olabileceğini değerlendiren görüş de bulunmaktadır¹²⁰.

Bu açıklamaların ardından TBK hükümlerinin ticari işler için bir sınır getirip getirmediği hususunu irdeleyebiliriz. Bu konuda doktrindeki görüşler üçe ayrılmaktadır.

---

¹¹⁷ Poroy, Yasaman; **a.g.e.**, s. 100 vd.

¹¹⁸ Muhammed Akkuş, Şafak Narbay, “Ticari İş Niteliğinin Belirlenmesi ve Ticari İş - Tüketici İşlemi Ayrımı”, Prof. Dr. Sabih Arkan'a Armağan, On İki Levha Yayıncılık, 2019, s. 861.

¹¹⁹ Akkuş, Narbay; **a.g.e.**, s. 862; Kürşat Göktürk; “Ticari İş Kavramı, Sınırlandırılması ve Faiz Meselesi”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. XIX, Y. 2015/2, s. 41; Yazar TTK’nın ticari işler için öngördüğü hükümlerin TKHK hükümleri çerçevesinde tahdit edildiğini tüketici işlemi ile ticari işin muhtevasının birbirine yabancı olduğunu öne sürmektedir.

¹²⁰ Yağcı; **a.g.m.**, s. 428 Yazar ticari işin, tüketici işi niteliğinin değil adi iş niteliğinin zıddı olduğunu bu sebeple tüketici açısından tüketici işi ile ticari iş niteliğinin eş anlamlı olarak söz konusu olabileceğini savunmaktadır.

1. Türk Borçlar Kanunundaki Sınırların Ticari İşler İçin Uygulanacağı Görüşü

TBK hükmünün ticari işler için de sınır getirdiğini kabul eden görüşler, temel olarak TBK hükmünde ve gerekçesinde borçlu açısından bir ayırım yapılmadığına ve TTK m. 9 hükmünde yer alan anapara ve temerrüt faizine ilişkin atıfa dayanmaktadır.

Öğretide Aydoğdu¹²¹; TBK gerekçesinde, öngörülen emredici hüküm çerçevesinde uygulamada örnekleri sıkça görülen olağanüstü faiz oranları karşısında borçluların korunmasının amaçlandığını belirterek, TBK hükmünün borçlular açısından tacir olup olmamasına göre bir ayırım yapmadığını ve genel bir koruma sağladığını belirtmektedir¹²². Yazara göre tacirler de fahiş faiz uygulamalarından korunmaya ihtiyaç duymaktadır.

TBK komisyonunda da görev yapan Altop¹²³,a göre tacirlerin özellikle kriz dönemlerinde fahiş faizlere maruz kaldığı dikkate alınmış ve TBK bütün borç ilişkilerine etki edecek şekilde yazılmıştır. TTK m. 8’de yer alan faiz serbestisine ilişkin hükmün TTK m. 9 hükmü nazara alınarak yorumlanması gerekmektedir. Yazara göre TTK m.9’da kanuni anapara ve kanuni temerrüt faizine değil, kanuni faiz, anapara faizi ve temerrüt faizine ilişkin hükümlere atıf yapılmakta; dolayısıyla 3095 sayılı Kanun yanında TBK hükümleri de uygulama alanı bulmaktadır. Yazar son olarak TBK hükmü çerçevesinde belirlenen azami sınırların ticari işler için yetersiz olduğuna yönelik eleştirilere cevap olarak bu durumun TBK hükmünden kaynaklanmadığını, 3095 sayılı Kanun çerçevesinde belirlenen kanuni faiz oranından kaynaklandığını savunmaktadır.

TBK komisyonunda görev alan bir başka yazar olan Antalya¹²⁴ da TBK’da yer alan sınırların özel bir hükümle istisna öngörülmedikçe ticari ilişkiler dahil olmak

¹²¹ Aydoğdu, Ayan; **a.g.e.** s. 232.

¹²² Aynı görüşte; Şen, Şen; **Faizlerin Sınırlandırılması**, s. 789; Orbay Ortaç, **a.g.m.**, s. 123.

¹²³ Atilla Altop; “Seminer: Borçlar Kanununa Getirilen Yenilikler”, **İzmir Barosu Dergisi, Borçlar Kanunu Özel Sayısı**, 2012, s. 15-17.

¹²⁴ Osman Gökhan Antalya; “Değerlendirme Konuşması”, **Prof. Dr. Cevdet Yavuz’a Armağan, MÜHFAD Özel Hukuk Sempozyumu Özel Sayısı, 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Hükümlerinin Değerlendirilmesi Sempozyumu**, 2.bs., 2012, s. 351-352. “Sayın Mürsel değindi, özellikle faizle ilgili, temerrüt faizi ve normal faizle ilgili 88 ve 120. maddelerde iki özel yaklaşımımız var. İki emredici hükümle faiz oranları genel hüküm olarak üst tavan belirlenmek üzere

üzere tüm borç ilişkilerine uygulanacağını öne sürmektedir. Yazara göre TTK m.8 hükmü, tacire TBK’da yer alan sınırlar dahilinde faizi serbestçe belirleme imkanı vermektedir. Yazar daha sonra bu görüşünü ticari iş niteliğinden bağımsız olarak borçlunun tacir olduğu durumda TBK’da yer alan sınırlamanın uygulanmayacağı yönünde değiştirmiştir¹²⁵.

2. Türk Borçlar Kanunundaki Sınırların Ticari İşlerde

Uygulanmayacağı Görüşü

İkinci görüş ise ticari işlerde faizin serbestçe belirlenebileceğini öne sürmektedir. Doktrindeki baskın görüş budur¹²⁶. Bu görüşü savunan yazarlar temelde TTK m.8 hükmünün ticari işler için özel norm niteliğinde olduğunu ifade etmekte ticari işlerde tüketici işleri de dahil olmak üzere TBK hükümlerinin uygulanmayacağını belirtmektedir.

Öğretide Oğuzman ve Öz¹²⁷’e göre TTK m. 8/f.1 hükmü TBK ile aynı anda yürürlüğe giren özel norm niteliğinde bir düzenlemedir. Bu sebeple TBK’da yer alan faize ilişkin sınırlar ticari işler için uygulama alanın bulmayacaktır. TTK m. 9’da yer alan kanuni, anapara ve temerrüt faizine ilişkin ilgili mevzuat hükümlerine atıf yapan hüküm TBK’nın faize üst sınır getiren hükümlerine yapılmış bir atıf olarak değerlendirilemez¹²⁸. Zira bu yorum TTK m. 8 ile çelişecektir. Öte yandan bu durum ticari iş için öngörülmüş bir faize TBK m. 27 ve 28 hükümlerinin uygulanmasına engel

---

sınırlandırılmıştır. Bu hükümlere özel bir hükümle istisna getirilmedikçe tüm borç ilişkilerine, ticari ilişkiler dahil uygulanacaktır. Bu hükümler önemli ve çok da ihtiyaca cevap veren yaklaşımlardır. ... Benim kişisel görüşüm bu hükümlerin ticari işlerde de uygulanacağına yöneliktir. Çünkü Türk Ticaret Kanununun yeni şekline baktığımız vakit tacirler ve ticari işlerde serbestçe faiz kararlaştırılabilir diyor, ama hangi sınırlar içinde? Yine temerrüt faizine ilişkin 120. maddedeki yüzde yüz fazlası sınırının içinde kalmak üzere, yine 88. Maddedeki faize ilişkin yüzde ellinin içinde kalmak üzere.”

¹²⁵ Antalya; **a.g.e.**, s. 171 “Görüşümüze göre, iş ve işlemin ticari niteliğinden değil de, borçlunun tacir olup olmadığından hareketle hükmün uygulama alanının belirlenmesi gerekir. Eğer borçlu tacir ise TBK m. 88/f.2’deki üst sınır uygulanmamalıdır.”

¹²⁶ Bkz.: s. 126, 127, dpn. 127, 128, 130 ve 131’de yer alan yazarlar.

¹²⁷ Oğuzman, Öz; **a.g.e.** s. 328; Aynı yönde Yasaman, Poroy; **a.g.e.** s. 120-121; İsmail Kayar; **Ticari İşletme Hukuku**, Seçkin Yayıncılık, 12. Bs., 2022, Ankara, s. 100; Abuzer Kendigelen; **Notlu Türk Ticaret Kanunu ve İlgili Mevzuat**, On İki Levha Yayınları, 2015, s. 43; Kılıçoğlu; **a.g.e.** s. 790.

¹²⁸ Aynı yönde Eren; **a.g.e.**, s. 1112-1113.

değildir¹²⁹. Şartlar gerçekleştiği takdirde bahse konu genel hükümler çerçevesinde faizin aşırılığı iddia edilebilecektir¹³⁰.

Öğretide Reisoğlu¹³¹, TTK'nın özel norm olduğunu, TTK m. 8/f.3'te yer alan tüketicinin korunmasına ilişkin mevzuat hükümlerini saklı tutan düzenlemenin yine aynı maddenin ikinci fıkrasında yer alan bileşik faize ilişkin hükümle ilgili olduğunu belirtmektedir. Zira hükümet tasarısında TTK'nın ilgili hükmü mevcut TTK 8/f.1 hükmü ile TTK m. 9 hükmünden oluşmaktayken (ikinci fıkra olarak), Adalet Komisyonu Tasarısında tek maddeye düşürülerek TBMM'ye sevk edilmiştir. Tasarı TBMM gündeminde görüşülürken ilgili maddeye mevcutta bulunan m. 8/f.2-3-4 hükümleri eklenmiştir. Bu kapsamda TTK m. 8/f.3 hükmünün gerekçesi de "bileşik faiz tacir olmayan sözleşmelere uygulanmayacaktır" şeklinde belirtilmiştir¹³². Yazar bu nedenle kanun koyucunun tüketicinin korunmasına ilişkin mevzuatı saklı tutmasına ilişkin iradesinin doğrudan bileşik faize dair ikinci fıkra hükmü ile ilgili olup, bir tarafı tüketici olan ticari işlemlerde de TTK m. 8/f.1 hükmü gereği faizin serbestçe belirlenebileceğini savunmaktadır.

Yağcı¹³³, TTK hükümlerinin TBK'ya göre özel hüküm niteliğinde olduğunu her iki kanunun da aynı tarihte yürürlüğe girmesi nedeniyle sonraki genel kanunun önceki özel kanunu ilga edip etmediğine ilişkin tartışmanın da söz konusu olmadığını belirtmektedir. Yazara göre TTK hükümleri kapsamında serbestçe belirlenebilecek faizin sınırı TMK m. 2, 23-30 ve TBK m. 26-28 hükümleri çerçevesinde çizilmektedir. Yazar TTK m. 9'a ilişkin olarak da anapara ve temerrüt faizi için yapılan atıfların TBK değil özel kanun hükümlerine yönelik olduğunu, kanuni faiz ibaresinin ise 3095 sayılı Kanuna atıf yapıldığını öne sürmektedir. Benzer hükmün TBK m. 88 ve 120 içinde söz konusu olmasına rağmen TBK hükümlerinde bu atıfların özel kanunlara yönelik olduğunun doktrinde tereddütsüz kabul edilmesine rağmen TTK m. 9'daki atfın TBK'ya yönelik olduğuna dair görüşleri çelişkili bularak eleştirmektedir. Yazar

¹²⁹ Yazar bu hükümlerin tacir için uygulanmasının oldukça güç olduğunu da belirtmiştir.

¹³⁰ Aynı yönde Kılıçoğlu; **a.g.e.**, s. 789.

¹³¹ Reisoğlu; **a.g.e.**, s. 914-915.

¹³² TBMM Genel Kurul Tutanağı, 27.11.2008, 23'üncü bileşim 4. Oturum (ET.: 28.11.2023). <https://mevzuat.tbmm.gov.tr/Kanun/KanunDetay?YasamaKanunId=f72877be-1e9f-037b-e050-007f01005610&kanunNumarasi=6102#step-5>

¹³³ Yağcı; **a.g.m.**, s. 432-434.

TBK'nın tacirin korunmaya yönelik ihtiyacını karşılamak üzere üst sınır getirdiğine yönelik görüşü de tacirin basiretli davranma yükümlülüğü ilkesini dikkate alarak isabetli bulmamakta, tacirin dürüstlük kuralı ve genel geçersizlik sebepleri kapsamında korunabileceğini savunmaktadır.

3. Türk Borçlar Kanunundaki Sınırların Tüketici İşleri ile Sınırlı Olmak Üzere Ticari İşlerde de Uygulanacağı Görüşü

Bunun yanında TTK m. 8 hükmünün ticari işlerde faiz serbestisine imkan verdiğini ancak TTK m. 8/f.3 gereği tüketici işlemlerinde TBK'ya ilişkin sınırların uygulanacağını savunan görüş de bulunmaktadır¹³⁴.

Bu görüşü savunan Göktürk¹³⁵'e göre TBK m. 88/f.2 ve m.120/f.2 hükümleri TTK m. 8/f.1 gereği ticari işlere uygulanmayacaktır. Aynı anda yürürlüğe giren iki farklı durum öngören kanunlardan biri ile diğerine istisna getirilmektedir. Yazar bunun yanında TTK m.8/f.3 hükmü ile tüketicinin korunmasına ilişkin mevzuat hükümlerini saklı tutulması suretiyle ticari işlerde faiz serbestisine de bir istisna getirildiğini öne sürmekte, TKHK m. 83'de yer alan TKHK'da hüküm bulunmayan hallerde genel hükümlerin uygulanacağına ilişkin atıf nedeniyle TBK'da yer alan faiz sınırlarının tüketici işlemleri için uygulanmasının mümkün olduğunu belirtmektedir. Yazara göre TKHK'da faize ilişkin genel bir sınırın bulunmaması bu durumu değiştirmeyecek, genel kanunlara yapılan atıf neticesinde TBK hükümleri uygulama alanı bulacaktır.

Atamer'e göre¹³⁶; TTK m. 8/f.2'de iki tarafın tacir olduğu bir durumun düzenlenmesi nedeniyle, TTK m. 8/f.3 hükmünün, TTK m. 8/f.2'de yer alan yalnızca bileşik faize ilişkin bir istisna getirdiği iddiası, kanunu anlamlı bir şekilde yorumlama ilkesi ile uyumlu değildir. Zira kanun koyucu TTKm.8/f.2'de düzenlediği hususu f.3'te

¹³⁴ Serkan Ayan; "6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 1530. Maddesi Gereğince Borçlunun Temerrüdü", Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. 12, Özel Sayı, 2010, s.779-780; Demir **a.g.m.**, s. 223 Aksi yönde Bkz.: Çeker **a.g.e.**, s. 75; Yazara göre TTK m. 8/f.3 ve TKHK m. 83/f.1 hükümleri akla TBK'da yer alan sınırların tüketici işlemleri için uygulanacağını getirir de kredi piyasasının dinamik yapısı ve bankaların krediler için geçerli olacak faiz oranlarını belirlerken dikkate almak durumunda olduğu kriterler göz önünde bulundurulduğunda TBK hükümlerinin tüketici kredilerine uygulanması mümkün değildir.

¹³⁵ Göktürk; **a.g.m.**, s. 39-41; Aynı yönde; Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer Ertan; **a.g.e.**, s. 98-99;8 Dursun Karaahmetoğlu; **a.g.e.**, s. 49-50.

¹³⁶ Atamer; **Tüketicinin Korunması**, s. 126 vd.

tekrar düzenlemiş olacaktır. Yazar, TKHK'nın TBK'dan sonra yürürlüğe giren özel bir kanun olması da göz önünde bulundurulduğunda yasa koyucunun TBK sınırlarının tüketiciler için uygulanacağı bilinci ile TKHK'yı hazırladığını; TKHK m. 83 hükmü gereği genel hükümlere yapılan atıftan TBK hükümlerinin anlaşılması gerektiğini savunmaktadır. Öte yandan yazar, TCMB'ye yetki veren 5411 sayılı Bankacılık Kanunu m. 144'ün, TTK ve TBK'da yer alan hükümlere kıyasla özel norm olması sebebiyle öncelikli uygulanacağı sonucuna varmaktadır. Bu kapsamda bahse konu hükme dayanılarak çıkartılan TCMB Tebliğinde, faizin istisnalar hariç serbest bırakılması sebebiyle tüketici işlemlerinde faizin serbestçe belirlenebileceğini kabul etmektedir¹³⁷.

İnceoğlu¹³⁸ da; TTK m. 8/f.1 uyarınca tacirler arası işlemlerde faizin serbestçe belirlenebileceğini ancak TTK m. 8/f.3 hükmünde yapılan atfın TKHK'ya yönelik gibi görünse de burada amaca yönelik bir yorum yapılması gerektiğini bu çerçevede, TBK m. 88 ve 120 hükümlerinin tüketiciyi korumaya yönelik hükümler olduğunu belirtmektedir. Dolayısıyla bahse konu sınırlamaların tacir ile tüketici arasındaki hukuki ilişkilerde faizi sınırlandıracağını öne sürmektedir.

C. Yargı Kararları ve Değerlendirmelerimiz

TBK'da yer alan azami faiz oranlarının ticari işler için uygulanıp uygulanmayacağına ilişkin Yargıtay nezdinde farklı kararlar verilmiş 2015 yılında HGK tarafından bu konu hakkında karar verilene kadar, özellikle Yargıtay 6.¹³⁹, 13.¹⁴⁰ ve 15.¹⁴¹ Hukuk Daireleri TTK hükümlerini tartışmaksızın, ticari işler için TBK'da yer alan sınırları uygulamıştır. Bu kararların TBK'nın yürürlüğe girmesinden kısa süre

¹³⁷ Atamer; **a.e.**, s. 128 vd. Detaylı bilgi için Bkz.: s. 132 vd.

¹³⁸ Mustafa Murat İnceoğlu; "Faize ve Yürürlük Kanunu'nun 7. Maddesine İlişkin Yargıtay Kararları", **Yeni Kanunlara İlişkin İlk Yargıtay Kararlarının Değerlendirilmesi (TBK-TTK-HMK)**, (Editör: Umut Yeniocak), Seçkin Yayınları, 2014, s. 26.

¹³⁹ Y. 6. HD., T. 16.12.2014, E.2014/3260, K.2014/13980 (Çevrimiçi) (www.lexpera.com.tr) 17.05.2024; Y. 6. HD., T. 24.02.2015, E. 2014/11811 K. 2015/1760, (Çevrimiçi) (www.lexpera.com.tr) 17.05.2024.

¹⁴⁰ Y. 13 HD., T. 22.11.2012, E. 2012/17865, K. 2012/26319 (Çevrimiçi) (www.lexpera.com.tr) 17.05.2024; Y. 13 HD. T. 9.12.2013, E. 2013/18014 K. 2013/30720 (Çevrimiçi) (www.lexpera.com.tr) 17.05.2024; Y. 13 HD., T. 14.03.2013, E.21667 K.6496, (Çevrimiçi) (www.lexpera.com.tr) 17.05.2024.

¹⁴¹ Y. 15. HD., T. 23.6.2015, E. 2015/499 K. 2015/3577, (Çevrimiçi) (www.lexpera.com.tr) 17.05.2024; Y. 15. HD., T. 30.9.2015, E. 2015/3487, K. 2015/4630 (Çevrimiçi) (www.lexpera.com.tr) 17.05.2024.

sonra verildiği ve gerekçe olarak TBK'nın 88 ve 120 nci maddelerinin emredici nitelik taşıdığı, taraflar ileri sürmese de re'sen gözetileceğinin belirtildiği anlaşılmaktadır.

Öte yandan 8.¹⁴², 11.¹⁴³ ve 19.¹⁴⁴ Hukuk Daireleri, HGK kararı öncesinde de TBK'nın ilgili hükümlerinin TTK m. 8/f.1'in özel hüküm olması sebebiyle uygulanmayacağına, dolayısıyla ticari işlerde faizin serbestçe belirlenebileceğine karar vermektedir.

Hukuk Genel Kurulu bir Dairenin faizle ilgili olarak verdiği karara yerel mahkemece direnilmesi üzerine yaptığı incelemede iki tarafı tacir olan bir uyuşmazlıkta TTK m.8/1 gereği ticari işlerde faizin serbestçe belirlenebileceğini, TTK m. 9'da yapılan atfın 3095 sayılı Kanuna yönelik olduğunu belirterek faize üst sınır getiren TBK hükümlerinin uygulanmayacağına hükmetmiştir¹⁴⁵. Bahse konu karar sonrası 6. HD.¹⁴⁶, 15. HD.¹⁴⁷ görüşünü değiştirerek TBK'da yer alan faiz sınırlamasına ilişkin hükümlerin tacirlere uygulanmayacağına hükmetmiştir.

Kanaatimiz, TTK m. 8 hükmünün özel hüküm olması sebebiyle öncelikli uygulanacağı bu çerçevede ticari işler için TBK'da yer alan faiz sınırlarının uygulanmayacağı yönündedir. Zira TTK ve TBK aynı anda yürürlüğe girmiş iki kanunken TTK ticari işler için özel hükümler içermektedir. TTK m. 1 ve TBK m. 646

¹⁴² Y. 8. HD., T. 18.3.2014, E. 2013/16688 K. 2014/4505 (Çevrimiçi) (www.lexpera.com.tr) 17.05.2024; Y. 8. HD., T. 11.11.2014, E. 2013/23141 K. 2014/20688 (Çevrimiçi) (www.lexpera.com.tr) 17.05.2024; Y. 8. HD., T. 03.04.2017, E. 2017/362 K. 2017/4947 (Çevrimiçi) (www.lexpera.com.tr) 17.05.2024.

¹⁴³ Y. 11. HD., T. 11.11.2013, E. 2013/2146 K. 2013/20096 (Çevrimiçi) (www.lexpera.com.tr) 17.05.2024; Y. 11. HD., T. 8.5.2014, E. 2013/18106 K. 2014/8826, (Çevrimiçi) (www.lexpera.com.tr) 17.05.2024.

¹⁴⁴ Y. 19 HD. T. 10.11.2014, E. 2014/11068, K. 2014/15983, (Çevrimiçi) (www.lexpera.com.tr) 17.05.2024; Y. 19. HD., E. 2015/3924 K. 2015/16427 T. 8.12.2015(Çevrimiçi) (www.lexpera.com.tr) 17.05.2024; Y. 19. HD., T. 22.1.2016, E. 2015/15118 K. 2016/565, (Çevrimiçi) (www.lexpera.com.tr) 17.05.2024.

¹⁴⁵ Y. HGK., T. 15.5.2015, E. 2013/2249, K. 2015/1362, (Çevrimiçi) (www.lexpera.com.tr) 17.05.2024.

¹⁴⁶ Y. 6. HD., T. 20.10.2016, E. 2015/10504 K. 2016/6048 (Çevrimiçi) (www.lexpera.com.tr) 17.05.2024; Y. 6. HD., T. 9.6.2016, E. 2015/9172 K. 2016/4541(Çevrimiçi) (www.lexpera.com.tr) 17.05.2024; Bahse konu kararlarda karşı oy olarak; TBK'nın m. 646 ve TTK'nın da m.1 gereği TMK'nın hükümleri niteliğinde olduğu TBK'nın kişi bakımından herhangi bir sınırlaması bulunmayan 88 ve 120 hükümlerinin emredici nitelikte olduğu, hükmün gerekçesinden de ticari işler dahil bahse konu sınırların uygulanması gerektiği sonucuna ulaşılacağı gerekçesi ile karara iştirak edilmediği belirtilmiştir.

¹⁴⁷ Y. 15. HD., T. 8.7.2020, E. 2019/3185 K. 2020/2192 (Çevrimiçi) (www.lexpera.com.tr) 17.05.2024; İlgili dairenin aksi yönde kararları da bulunmaktadır: Y. 15. HD., T. 7.11.2019, E. 2019/1694 K. 2019/4452 (Çevrimiçi) (www.lexpera.com.tr) 17.05.2024.

hükümleri çerçevesinde her iki Kanunun da TMK'nın parçası olduğunun düzenlenmiş olması sonucu değiştirmeyecektir. Aynı Kanun kapsamında dahi olsa aynı anda yürürlüğe giren iki hükümden birisi diğerinden farklı bir düzenleme öngörmekteyse farklılık içeren özel nitelikli hükmün diğer hükme istisna getirdiğini kabul etmek gerekir.

Bunun yanında TTK m.8/f.3'te yer alan tüketicinin korunmasına ilişkin mevzuata atıf yapan hükmün, yalnızca bileşik faiz için söz konusu olduğu yorumuna katılamamaktayız. Her ne kadar ilgili hükmü içeren önerge birleşik faiz hükmü ile birlikte tüketicinin korunması kaygısıyla eklenmişse de TTK m.8/f.2 de bileşik faiz düzenlenirken bileşik faizin yalnızca her iki tarafı tacir olan sözleşmeler için uygulanacağı açıkça belirtilmiştir. Üçüncü fıkranın tekrar bu fıkra ile bağlantılı kabul edilmesi halinde ilgili fıkranın herhangi bir anlamı kalmamakta, aynı hususun tekrar düzenlendiği sonucuna ulaşılmaktadır¹⁴⁸.

Öte yandan tüketicinin korunmasına ilişkin hükümlerin saklı tutulması nedeniyle TKHK m. 83/f.1 uyarınca TBK m. 88/f.2 ve m. 120/f.2 hükümlerinin uygulanacağı görüşüne de iştirak edememekteyiz. Zira TTK m. 8/f.1 hükmü ile genel hükümlere ilişkin bir istisna getirilmiş TTK m.8/f.3 ile istisnaya da bir istisna getirilerek tüketicinin korunmasına ilişkin hükümler saklı tutulmuştur. Bu durumda tüketicinin korunmasına ilişkin hükümlerin dar kapsamlı yorumlanması gerektiğini, doğrudan bu amaçla ilgili mevzuatta getirilmiş; hükümlerin dikkate alınabileceğini değerlendirmekteyiz. Zira tüketici kavramı TBK yürürlüğe girdiği tarihte mülga 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun kapsamında münhasıran düzenlenmekte olup genel kanunlarda tüketicinin lehine olabilecek hükümlerin böyle bir atıf çerçevesinde dikkate alınması düzenlemenin amacı ile uyumlu olmayacaktır. Bu çerçevede söz konusu atfın 4077 sayılı TKHK ile temerrüt faizine getirilmiş sınırlamalara yönelik olduğu şeklinde anlamak gerekir¹⁴⁹. Zira 4077 sayılı Kanun ile taksitli satış, tüketici kredisi, konut finansmanı sözleşmeleri kapsamında belirlenebilecek temerrüt faiz oranının akdi faiz oranının %30'unu geçemeyeceği

¹⁴⁸ Atamer; **Tüketicinin Korunması**, s. 126.

¹⁴⁹ Yağcı; **a.g.m.**, s. 429.

düzenlenmiştir. Bu çerçevede TTK m. 8/f.1 gereği ticari işlerde faiz serbestisine temerrüt faizi açısından bir istisna getirilmektedir.

Özetlemek gerekirse; TTK m. 8/f.1 hükmü karşısında TBK m. 88/f.2 ve m. 120/f.2 hükmünde yer alan sınırların ticari işler için uygulanamayacağını, TTK m. 8/f.3 hükmü kapsamında tüketicinin korunmasına ilişkin mevzuata yapılan atfın TBK hükümlerine değil, doğrudan tüketicinin korunmasına ilişkin hükümlere ilişkin olduğunu, bu çerçevede TKHK kapsamında bazı tüketici işlerinde uygulanacak temerrüt faizine yönelik olduğunu değerlendirmekteyiz. Öte yandan bu değerlendirmemiz ticari işlerde faizin aşırı olması durumunda TBK'da yer alan genel geçersizlik hükümlerinin uygulanmayacağı anlamına da gelmemektedir.

Bunun yanında çalışmamızın ilerleyen kısımlarında değineceğimiz üzere 5411, 5464 ve 6361 sayılı Kanunlarda yer alan bazı özel hükümlerin TTK m. 8/f.1'de yer alan faiz serbestisine sınır getirdiğini de belirtmek gerekmektedir¹⁵⁰. TTK m. 9'da yer alan hükmün atıf yaptığı mevzuat hükümleri de bahse konu özel hükümlerdir.

D. Özel Kanunlarda Yer Alan Faiz Sınırları

1. Bankacılık Kanunu

5411 sayılı Bankacılık Kanununun 144 ncü maddesinde “*Merkez Bankası, bankaların ödünç para verme işlemleri ve mevduat kabulünde uygulanacak azamî faiz oranlarını, katılma hesaplarında kâr ve zarara katılma oranlarını, özel cari hesaplar dâhil her türlü işlemlerinden elde edecekleri ücret, masraf, komisyon ve diğer menfaatlerin nitelikleri ile azamî miktar ya da oranlarını tespit etmeye, bunları kısmen veya tamamen serbest bırakmaya yetkilidir.*” hükmü bulunmaktadır.

Bu hüküm, TCMB'ye bankaların mevduat için verebileceği, kredi için ise talep edebileceği faize dair azami oranları belirleme yetkisi vermesi sebebiyle faize ilişkin uygulamaların çok önemli bir bölümünü etkilemektedir. Tarihçe kısmında da aktardığımız üzere bahse konu yetkinin geçmiş 1960'a dayanmaktadır¹⁵¹. 1980'li yıllarda başlayan ekonomik liberalleşme hareketleri öncesine kadar bu yetki

¹⁵⁰ Atamer; **Tüketicinin Korunması**, s. 130.

¹⁵¹ 2279 sayılı Kanunun 9 uncu maddesinde 18 sayılı Kanun ile değişiklik yapılması neticesinde bahse konu yetki ilk kez ihdas edilmiştir. Bkz.: s. 103.

kapsamında ekonomik açıdan oldukça önemli sonuçlar doğuran faiz sınırları öngörülmüştür¹⁵². 2020 yılında 7222 sayılı Kanunla yapılan değişikliğe kadar bu yetki Bakanlar Kuruluna¹⁵³ verilmekte, Bakanlar Kurulu da bu yetkisini TCMB'ye devretmektedir¹⁵⁴. Ancak bahse konu Kanun değişikliği ile bu uygulama sona erdirilmiş, kanun koyucu tarafından bu konudaki yetkiler doğrudan TCMB'ye verilmiştir.

TCMB tarafından bu hususta Mevduat ve Kredi Faiz Oranları ve Katılma Hesapları Kâr ve Zarara Katılma Oranları Hakkında Tebliğ¹⁵⁵ yayımlanmış olup söz konusu Tebliğin 3 ncü maddesinde mevduat faiz oranları, 4 üncü maddesinde kredi faiz oranları serbest bırakılmıştır. Öte yandan bu serbestiye yine aynı Tebliğ ile bazı istisnalar getirilmiştir. Öncelikle mevduat faizleri kapsamında vadesiz hesaplara %0,25'in üzerinde faiz verilmesi yasaklanmıştır.

Kredi faizlerinde ise TCMB kaynaklı reeskont ve avans kredilerinin faizlerine ilişkin genel bir istisna öngörülmüştür; zira bu kredilerin koşulları doğrudan TCMB tarafından belirlenmektedir¹⁵⁶. Bunun yanında Tebliğin 4 üncü maddesi ikinci fıkrası uyarınca kredili mevduat hesapları için getirilmiş bir azami sınır söz konusudur. İlgili hüküm uyarınca söz konusu hesaplar için tahsil edilebilecek faiz oranı BKVKKK 26 ncı maddesi uyarınca TCMB tarafından belirlenen azami sınırı geçemeyecektir. Kredili mevduat hesapları açısından ticari hesaplar olup olmadığını dair bir ayırım yapılmadığı için ticari müşterilere ait olanlar da dahil olmak üzere bu hesaplara uygulanacak faiz oranı kredi kartı faizlerine ilişkin azami sınırı aşamayacaktır.

İleride detaylarına değinileceği üzere Kredi Kartı İşlemlerinde Uygulanacak Azami Faiz Oranları Hakkında Tebliğ¹⁵⁷ kapsamında TCMB tarafından, para cinsine, faizin türüne (anapara-temerrüt) göre farklılaşan şekillerde birden fazla azami faiz oranı ilan edilmektedir. Bu çerçevede, kredili mevduat hesabı borcunun para cinsine göre

---

¹⁵² Bkz.: s. 104 vd.

¹⁵³ 02.07.2018 tarihli ve 703 sayılı KHK m. 166 uyarınca "Bakanlar Kurulu" ibaresi "Cumhurbaşkanı" olarak değiştirilmiştir.

¹⁵⁴ R.G., T. 22.11.2006, S. 26354'de yayımlanan 2006/11188 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı.

¹⁵⁵ R.G., T. 10.02.2020 S. 31035.

¹⁵⁶ İhracat ve Döviz Kazandırıcı Hizmetler Reeskont Kredisi Uygulama Talimatı (www.tcmb.gov.tr) (Çevrimiçi).

¹⁵⁷ R.G., T. 31.10.2020, S. 31290.

Türk Lirası veya yabancı paralar için öngörülen faiz oranını uygulanacaktır. Öte yandan temerrüde düşülmediği takdirde anapara faizine ilişkin azami sınır geçerli olacakken, temerrüt halinden itibaren temerrüt faizi azami sınırına uygun şekilde faiz işletilebilecektir. Son olarak ilgili Tebliğ’de 25.07.2023 tarihinde yapılan değişiklik ile Türk Lirası işlemler için ilan edilen akdi ve azami faiz oranlarında yeni bir ayrıma gidilmiş; nakit çekim veya kullanım işlemleri için farklı bir azami faiz oranı tespit edilmiştir. Bu kapsamda kredili mevduat hesapları için de kredi kartı nakit çekim ve kullanım işlemleri için ilan edilen azami faiz oranının uygulanacağı ilan edilmiştir.

Bunun yanında 2020/3 sayılı Tebliğin 6 ncı maddesinde bankaların serbestçe belirledikleri azami faiz oranlarını uygulamaya koymadan önce TCMB’ye bildirmekle yükümlü kılınmıştır. Bu kapsamda bankanın TCMB’ye bildirdiği oranın üzerinde faiz tahsil edilmemesi gerekirken de tahsil edildiği takdirde bu faizin geçerliliğini etkilememekte, ancak bildirim yükümlülüğüne aykırılık teşkil etmektedir¹⁵⁸. 5411 sayılı Kanun m.146/f.1-b.(r)’de bu aykırılığa ilişkin idari para cezası öngörülmektedir.

Bu kapsamda Bankacılık Kanunu ile verilen yetki kapsamında bankalar için kural olarak hem anapara hem de temerrüt faizleri için yukarıda yer verilen bazı istisnalar haricinde bir serbesti öngörülmüştür. Ticari işlere TBK m. 88/f.2 ve m. 120/f.2 hükümlerinin uygulanmayacağı görüşümüzü bir kenara bıraksak dahi, Bankacılık Kanununun özel norm niteliğinde olması sebebiyle genel kanun niteliğinde olan TBK hükümlerinde yer alan sınırlamaların uygulanma ihtimali yoktur¹⁵⁹. Bu husus Bankacılık Kanunun ilgili hükmünde 7222 sayılı Kanunla değişiklik yapılması neticesinde daha da net şekilde ortaya konmuştur. Zira kanun koyucu TBK’nın yürürlüğe girmesinden sonra ilgili hükümde değişiklik yaparak, bankaların uygulayacağı azami faizleri TBK düzenlemelerinde ayırık tutma yönündeki iradesini yenilemiştir.

¹⁵⁸ Seza Reisoğlu; **Bankacılık Kanunu Şerhi Cilt 2**, Yaklaşım Yayınları, Ankara, 2015, s. 2163.

¹⁵⁹ Aynı yönde; Atamer, **Tüketicinin Korunması**, s. 130; Çeker, **a.g.e.**, s. 73.

2. 6361 sayılı Finansal Kiralama, Faktoring, Finansman ve Tasarruf Finansman Şirketleri Kanunu

Bankacılık Kanunu m. 144'e benzer bir hüküm, 6361 sayılı Kanun¹⁶⁰ m. 51/f.2 kapsamında yer almaktadır. Buna göre Cumhurbaşkanı finansal kiralama, faktoring ve finansman şirketlerinin ödünç para verme işlemlerinde uygulayacakları azami faiz oranlarını tespit etmeye, bunları kısmen veya tamamen serbest bırakmaya yetkili kılınmış, bu yetkilerini TCMB'ye devredebileceği düzenlenmiştir. Böylece Bankacılık Kanunu kapsamında bankalar için öngörülen yetki bu kanun kapsamında finansman şirketleri faktoring şirketleri ve finansal kiralama şirketleri için öngörülmüştür. Ancak halihazırda bu konuda alınmış bir karar bulunmadığından ve ticari işlerde faizin serbestçe belirlenebileceğine ilişkin görüşümüz¹⁶¹ nedeniyle bu alanda faizlerin serbestçe belirlenebileceğini değerlendirmekteyiz. Öte yandan doktrinde, bu konuya ilişkin özel bir düzenleme yapılmamış olması nedeniyle faizin serbest bırakıldığı sonucuna gidilemeyeceğini, bu sebeple 6361 sayılı Kanun kapsamında faaliyet gösteren şirketlerin tüketicilerle yaptığı işlemler neticesinde TBK'da yer alan faiz sınırlamalarına tabi olacağını değerlendiren görüşler bulunmaktadır¹⁶².

Bunun yanında 6361 sayılı Kanunda 2021 yılında 7292 sayılı Kanun¹⁶³ çerçevesinde yapılan değişiklikler ile tasarruf finansmanı şirketlerine ilişkin yasal altyapı oluşturulurken m. 51'de bir değişiklik gerçekleştirilmemiş; bu şirketler yetkinin kapsamı dışında bırakılmıştır. Bu noktada akla tasarruf finansmanı şirketlerinin faizsiz finansman esaslarına göre faaliyet göstermesi gelse de 5411 sayılı Kanunda katılım bankaları için yetki öngörüldüğü gözden kaçırılmamalıdır. Bu çerçevede tasarruf finansmanı şirketlerinin tahsil edebileceği organizasyon ücretine azami sınır getirme yetkisinin ilgili madde hükmünde yer almamasının bir eksiklik olduğu değerlendirilebilecektir.

¹⁶⁰ R.G., T. 13.12.2012, S. 28496.

¹⁶¹ Bkz.: s. 129-132.

¹⁶² Atamer; **Tüketicinin Korunması**, s. 132.

¹⁶³ R.G., T. 07.03.2021, S. 31416.

3. 5464 sayılı Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanunu (BKVKK)

BKVKKK m. 26/f.3 ile kredi kartları için özel bir hüküm öngörölmüş TCMB'nin azami akdi ve temerrüt faizi oranlarını tespit ve ilan etmeye yetkili kılındığı düzenlenmiştir¹⁶⁴. TCMB bu kapsamda Kredi Kartı İşlemlerinde Uygulanacak Azami Faiz Oranları Hakkında Tebliği (Sayı:2020/16) yayımlamıştır. Tebliğ çerçevesinde Türk Lirası ve Yabancı Para ayırımında azami akdi ve gecikme faizleri “referans oran”a bağılı olarak ilan edilmektedir. Azami faiz oranlarının referans orana bağlanmış olması piyasa şartlarına göre aylık bazda değişiklik göstermesini sağlamaktadır. Zira referans oran Bankalarca Ticari Müşterilerden Alınabilecek Ücretlere İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Tebliğ¹⁶⁵ kapsamında bankalarca vadeli hesaplara ödenen faiz ile TCMB politika faizi dikkate alınarak hesaplanmakta, dolayısıyla ekonomik gelişmelere bağılı olarak değişiklik göstermektedir¹⁶⁶. Tebliğ’de 25.07.2023 tarihinde yapılan bir değişiklik neticesinde nakit çekim veya kullanım işlemlerinde uygulanacak azami faiz oranlarının farklılaştırılmıştır. Öte yandan azami faiz oranlarının anlaşılabilmesi için öncelikle kredi kartlarında faizin işleyişinden bahsetmek gerekmektedir.

BKVKKK’da kart hamilinin borçları ifade edilirken birden fazla terim kullanılmaktadır. Bunlardan “toplam borç” kart hesabına kaydedilmiş alacakların toplamı iken, “dönem borcu” hesap dönemi sonunda talep edilebilir hale gelen borç miktarını ifade etmektedir. “Asgari tutar” ise dönem sonunda vadeye kadar ödenmemesi halinde kart hamilinin temerrüde düşeceği borç miktarını göstermektedir. BKVKKK m. 24/f.3 uyarınca kredi kartı sözleşmesinde belirtilen asgari tutar, dönem borcunun yüzde yirmisinden aşağı olamayacaktır. BDDK, Hazine ve Maliye Bakanlığı ile TCMB’nin görüşünü alarak bu oranı yüzde kırka kadar arttırmaya ve arttırdığı oranı

¹⁶⁴ 20.02.2020 tarihli ve 7222 sayılı Kanun ile bahse konu hüküm mevcut halini almış olup önceki hali “Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, azami akdi ve gecikme faiz oranlarını tespit etmeye yetkilidir ve belirlediği bu oranları 3 ayda bir açıklar.” şeklindedir. 2020/16 sayılı Tebliğ, 31.10.2020 tarihinden itibaren aylık bazda ilan edilmeye başlanmıştır.

¹⁶⁵ R.G., T. 25.07.2023, S. 32259.

¹⁶⁶ 2020/4 sayılı Tebliğ m. 4/f.1-b.(1) Referans oran: 32-45 gün vadeli olarak açılan Türk lirası cinsi tüm mevduat türlerine bankaların uyguladıkları ağırlıklı ortalama akım faiz oranı üzerinden hesaplanan oran ile Merkez Bankasıncı belirlenen politika faizinin yüzde on artırılması ile hesaplanan oran arasından düşük olan dikkate alınarak hesaplanan ve bu Tebliğin 20/A maddesine göre ilan edilen oranı ifade eder.

yüzde yirmiye kadar düşürmeye yetkili kılınmıştır¹⁶⁷. BKK m. 26 uyarınca hesap kesim tarihi ile son ödeme tarihi arasında on günden az bir süre olamaz ve hesap kesim tarihinden önceki bir tarih itibariyle faiz yürütülebileceğine ilişkin kayıtlar hükümsüzdür. Ancak nakit kullanımına ilişkin borçlar hakkında işlem tarihi esas alınabilir. Hangi işlemlerin nakit kullanımına ilişkin olduğunu belirleme yetkisi ise BDDK'ya verilmiştir. Banka Kartları ve Kredi Kartları Hakkında Yönetmelik m. 20/f.2'de hangi işlemlerin nakit kullanım kapsamında değerlendirilebileceği sayılmıştır. Örneğin kişi veya kurumlara yapılan talih ve şans oyunları gibi ödemeler nakit kullanım kapsamında değerlendirilmekte ve işlem tarihi itibariyle faiz işletilebilmektedir. Burada işletilecek faiz akdi faizdir.

Kredi kartı borçlarında akdi faiz, kartın kredilendirme özelliğinin kullanılması ya da nakit çekim gerçekleştirilmesi halinde söz konusu olacaktır¹⁶⁸. BKK m. 26/f.2 uyarınca dönem borcunun kısmen ödenmesi halinde hesap bakiyesi üzerinden faiz hesaplanacaktır¹⁶⁹. Yukarıda da ifade ettiğimiz üzere nakit işlemler hariç olmak üzere faizin başlangıcı hesap kesim tarihi olabilecektir. Ancak tacirlere verilen kurumsal kredi kartları için bu kısıtlama bulunmamaktadır. Öte yandan son ödeme tarihinde asgari ödeme tutarının altında bir ödeme yapılması halinde son ödeme tarihinden itibaren asgari tutar ile ödenen tutar arasındaki farka temerrüt faizi¹⁷⁰, asgari tutarın üstünde kalan kısma ise akdi faiz işletilecektir. Burada asgari ödeme tutarı için temerrüt tarihi olarak, hesap ekstresinde yer alan son ödeme tarihi dikkate alınmaktadır¹⁷¹.

Kredi kartı işlemlerinde faiz işletilmesinin arızı bir durum olması sebebiyle kart hamillerinin kart seçiminde öncelikle dikkate aldığı bir husus olmamakta ancak

¹⁶⁷ BDDK 09.06.2022 tarihli ve 10222 sayılı Kurul Kararı ile limiti 25 bin TL'nin altında olan kredi kartları için asgari ödeme tutarının dönem borcunun yüzde kırkı olarak belirlenmesine karar vermiş, limiti 25 bin TL'nin üzerindeki kartlarda ise bu oranı %20 olarak belirlemiştir.

¹⁶⁸ Erendağ; **a.g.e.** s. 248.

¹⁶⁹ Ceylan; **Kredi Kartı**, s. 63.

¹⁷⁰ Gecikme faizi ibaresi temerrüt faizini ifade etmek için kullanılmaktadır. Bkz.: Erendağ; **a.g.e.**, s. 246.

¹⁷¹ Buhur; **a.g.e.** s. 136; Y. HGK. T. 04.05.2005, E. 2005/278, K. 2005/296 (Çevrimiçi) (www.lexpera.com.tr) 17.05.2024 "... Banka tarafından kredi borçlusuna ihtarname gönderilmemiş ise, kredi borçlusunun gönderilen son hesap ekstresinde belirtilen tarihte istenen asgari miktarı ödemesi nedeniyle, bu tarih itibariyle ödenmeyen kredi kartı borcu icra takibi aşamasına geldiğinden, bankaca hesabın kat edildiği tarih, şayet hesap kat edilmemiş ise, gönderilen son hesap ekstresindeki belirtilen ödeme tarihinin temerrüt tarihi olarak kabulü gerekir.".

kredi kartı yapısı itibariyle de kart hamilinin ciddi borç sarmallarına girebileceği bir araç olması sebebiyle uygulanacak faizler önem arz etmektedir. TCMB tarafından faiz sınırlamaları getirilmeden önce bankalar kredi kartlarına ihtiyaç kredilerinin çok üzerinde faiz işletmekte, rekabetin az olduğu bu ortamdaki piyasa aksaklığı nedeniyle kart hamilleri ciddi zararlara maruz kalmaktaydı¹⁷². Bu kapsamda, kanun koyucu TBK ile faiz oranlarına sınır getirilmeden önce 2006 yılında BKVKKK ile verdiği bu yetki çerçevesinde TCMB tarafından kart hamillerine uygulanabilecek azami akdi ve gecikme faizlerine sınırlama getirilmesini ve bu piyasa aksaklığının giderilmesini hedeflemiştir. Bu sınırlamalar BKVKKK m. 43 gereği ticari kartlar için de uygulanacaktır.

BKVKKK'nın TBK'ya göre özel norm olması sebebiyle öncelikli uygulanacağı, dolayısıyla TBK m.88/f.2 ve 120/f.2 hükümlerinin kredi kartları için uygulanmasının mümkün olmadığını değerlendirmekteyiz¹⁷³. Kanun koyucu spesifik olarak bu alanda düzenleme yapma yetkisini TCMB'ye vermiş, bu yöndeki iradesini 7222 sayılı Kanun kapsamında ilgili maddede değişiklik yaparak TBK'nın yürürlüğe girmesinden sonra da yinelemiştir¹⁷⁴. Bu konuda TBK kapsamında öngörülen azami faiz oranlarının üzerinde olması nedeniyle, TCMB tarafından ilan edilen kredi kartı azami faiz oranlarının iptali için açılmış idari bir dava da bulunmaktadır. Dava kapsamında Danıştay 10. Dairesinin verdiği kararda, TCMB'nin kredi kartı azami faiz oranlarını belirleme hususunda BKVKKK kapsamında açıkça yetkilendirildiğine ve bu yetkinin kamu düzeninin sağlanması ve bu suretle fiyat istikrarının korunması amacıyla kullanıldığına, dolayısıyla dava konusu Tebliğde hukuka ve kamu yararına aykırılık bulunmadığına hükmedilmiştir¹⁷⁵. Dolayısıyla TCMB kredi kartları için azami faiz oranlarını belirlerken TBK'da öngörülen sınırlar ile bağlı değildir.

¹⁷² Atamer; **Tüketicinin Korunması**, s. 120.

¹⁷³ Aynı yönde Atamer; **Tüketicinin Korunması**, s. 130, Ceylan; **Kredi Kartı**, s. 63; Aksi yönde Şen, Şen; **Faizlerin Sınırlandırılması**, s. 804-805; Demir, **a.g.m.**, s. 229; İlknur Serdar; "Taksitle Satış Sözleşmesine İlişkin Hükümlerin Uygulama Alanı", **Prof. Dr. Cevdet Yavuz'a Armağan, MÜHFAD, Özel Hukuk Sempozyumu Özel Sayısı, 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Hükümlerinin Değerlendirilmesi Sempozyumu** (3 - 4 Haziran 2011) 20, 2012, s. 485.

¹⁷⁴ R.G., T. 25.02.2020, S. 31050.

¹⁷⁵ D. 10. Daire, T.29.04.2016, E. 2013/6486, K. 2016/2448 "... fiyat istikrarı ile para politikası alanındaki kamu düzeninin sağlanması ve bu suretle fiyat istikrarının korunarak sürdürülmesi amacıyla, 5464 sayılı Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanununun 26. maddesinin 3. fıkrasına dayanılarak ve yine ülke çapında kredi kartı çıkartarak faaliyette bulunan bankalardan alınan veriler

Ancak doktrinde aksi yönde görüş öne süren yazarlar da bulunmaktadır¹⁷⁶. Bazı Yargıtay kararlarında da kredi kartı işlemleri için uygulanacak faiz oranlarının TBK m. 88/f.2 ve m.120/f.2 hükümlerine tabi olduğuna hükmedilmiştir¹⁷⁷. BKVKKK hükümlerinin dikkate alınmadığı bu kararlara katılmak mümkün değildir. Bunun yanında açıkça BKVKKK'nın özel nitelikte hüküm olduğuna, kredi kartlarına TBK'da yer alan faiz sınırlarının uygulanmayacağına hükmeden Yargıtay kararları da bulunmaktadır¹⁷⁸. Özellikle Yargıtay 19. Hukuk Dairesi tarafından istikrarlı şekilde verilen bu yöndeki kararlara ilk derece mahkemelerince direnilmesi neticesinde Yargıtay HGK tarafından verilen kararlarda da BKVKKK'nın özel norm olarak öncelikli uygulanacağı içtihatlarla yerleşmiştir¹⁷⁹. Hatta HGK verdiği bir kararda anapara ve ödenmeyen faizleriyle birlikte yapılandırılarak 48 ay vadeli yeni bir ödeme planına bağlanan kredi kartı borcuna, yapılandırma neticesinde yeni bir kredi ilişkisi

---

gözetilerek çıkartılan dava konusu Tebliğde hukuka ve kamu yararına aykırılık bulunmadığı sonucuna varılmaktadır.”

¹⁷⁶ Şen, Şen; **Faizlerin Sınırlandırılması**, 804-805; Demir; **a.g.m.**, s 229-230.

¹⁷⁷ Y. 13 HD., T.17.04.2013 E. 2013/9, K.2013/10102, (Çevrimiçi) (www.lexpera.com.tr) 17.05.2024; Y. 13 HD. T. 16.4.2014, E. 2013/30975, K. 2014/11935, (Çevrimiçi) (www.lexpera.com.tr) 17.05.2024.

¹⁷⁸ Y. 19. HD. T. 22.09.2016, E. 2016/2875, K. 2016/12593, (Çevrimiçi) (www.lexpera.com.tr) 17.05.2024; “Uyuşmazlık 5464 sayılı Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanunu kapsamında düzenlenmiş olan kredi kartı borcundan kaynaklanmaktadır. Anılan yasanın 26. maddesinde kredi kartı borçları ile ilgili özel bir faiz düzenlenmesi bulunmaktadır. Bu nedenle somut olayda 5464 sayılı yasanın 26. maddesindeki faizle ilgili düzenleme dikkate alınarak faize hükmedilmesi gerekirken anılan yasaya göre daha genel bir yasa olan 6098 sayılı TBK'nın 88. ve 120. madde hükümlerinin uygulanması suretiyle yazılı şekilde hüküm kurulması doğru değilse de aleyhe temyiz olmadığından bu husus bozma nedeni yapılmamıştır.” Aynı yönde Y. 19. HD. T. 25.10.2016, E. 2016/2312, K. 2016/13925, (Çevrimiçi) (www.lexpera.com.tr) 17.05.2024; Y. 19HD. T. 26.05.2016, E. 2016/1659, K. 2016/9473 (Çevrimiçi) (www.lexpera.com.tr) 17.05.2024; “Uyuşmazlık 5464 sayılı Yasa kapsamında düzenlenmiş olan kredi kartı borcundan kaynaklanmaktadır. Anılan yasanın 26. maddesinde kredi kartı borçları ile ilgili özel bir faiz düzenlenmesi bulunmaktadır. Bu nedenle somut olayda 5464 sayılı Yasanın 26. maddesi uyarınca faize hükmedilmesi gerekirken 5464 sayılı Yasaya göre daha genel bir yasa olan 6098 sayılı TBK'nun 88.-120. maddeleri hükümlerinin uygulanması suretiyle alınan bilirkişi raporu benimsenerek yazılı şekilde hüküm kurulması usul ve yasaya aykırı olup bozmayı gerektirmiştir.”

¹⁷⁹ Y. HGK. T. 29.06.2022 E. 2020/87, K. 2022/1081, (Çevrimiçi) (www.lexpera.com.tr) 17.05.2024; “Uyuşmazlık bu niteliği itibarıyla 5464 sayılı Kanun kapsamında düzenlenmiş olan kredi kartı borcundan kaynaklanmakta olup, anılan Kanun'un 26. maddesinde kredi kartı borçları ile ilgili özel bir faiz düzenlemesi bulunduğu dikkate alındığında, somut olayda 5464 sayılı Kanun'a göre genel Kanun niteliğinde olan TBK'nın 88 ve 120. maddesinin uygulanması mümkün değildir. Nitekim aynı ilkelere Hukuk Genel Kurulunun 21.09.2021 tarihli ve 2017/(19)11-3129 E., 2021/1041 K. sayılı kararında da değinilmiştir. Mahkemece 5464 sayılı Kanun'un 26. maddesi uyarınca belirlenecek akdi ve temerrüt faizi oranları dikkate alınarak alacak miktarının tespiti gerekirken, TBK'nın 88 ve 120. maddeleri dikkate alınarak belirlenen alacak miktarı üzerinden hüküm kurulması yerinde değildir. Hâl böyle olunca; tarafların karşılıklı iddia ve savunmalarına, dosyadaki tutanak ve kanıtlara, bozma kararında açıklanan nedenlere göre, Hukuk Genel Kurulunca da benimsenen Özel Daire bozma kararına uyulmak gerekirken önceki kararda direnilmesi usul ve yasaya aykırıdır.”

kurulmuş olmasına rağmen, BKVKKK uyarınca belirlenecek faiz sınırlamalarının uygulanacağına hükmetmiştir¹⁸⁰.

Öte yandan kredi kartı borcu için işletilecek faize TBK hükümlerinin uygulanacağını hükmeden bir HGK kararı da bulunmaktadır¹⁸¹. Ancak bu husus karşı oy yazısında eleştirilmiştir

BKVKKK'da yer alan yetki Bankacılık Kanunu m.144'te yer alan yetkiye kıyasla da özel niteliktedir. Dolayısıyla ilgili madde kapsamında azami faiz oranı tespit edilmiş olsa dahi BKVKKK'nın uygulanması söz konusu olacaktır. Yine tüketici kredileri sözleşmeleri için Tüketici Kredileri Sözleşmeleri Yönetmeliği m.18/f.2 kapsamında öngörülen temerrüt faizinin anapara faizinin %30'dan fazlasını

¹⁸⁰ Y. HGK. T. 12.2.2019, E. 2017/2077, K. 2019/119 (Çevrimiçi) (www.lexpera.com.tr) 17.05.2024; İlgili Karardaki karşı oy: “Taraflar kredi kartı borcunu aralarındaki sözleşmeyle tüketici kredisine dönüştürmüş olduklarından artık uyumsuzluk, kredi kartına ilişkin sözleşmeye göre değil, tüketici kredisine ilişkin sözleşmeye göre çözümlenmeli ve buna ilişkin yasal düzenleme ve sınırlamalar gözetilmelidir. Tüketici kredisinin yazılı olması gerekir ise de banka bu nedenle geçersizliğe dayanamaz. Yazılı kapsamlı bir sözleşme sunulmamış olsa da banka kayıtlarından ödeme planı kredisinin uygulandığı ve tüketici kredisine dönüştüğü ispatlanmış olduğundan yazılı sözleşme bulunmadığı davacı tarafından ileri sürülemeyecektir. Tüketici kredisinin ödenmemesi nedeniyle önceki statü ve ilişkinin avdet edeceğine, ödenmeyen tüketici kredisinin tekrar kredi kartı alacağına dönüşeceğine dair bir düzenleme bulunmamaktadır. Davacının alacağı tüketici kredisi olduğundan ve önceki statünün geri gelmesi söz konusu olmadığından hesaplamaların borcun tüketici kredisi olduğu esasına göre yapılması gerekir. Kredi kartı borcu yönünden 5464 sayılı Kanun gereğince yayınlanan akdi ve temerrüt faiz oranlarının azami sınırı belli olup sözleşmeyle kararlaştırılacak oranlarda bu sınırlar geçilemeyecektir. Özel bir tavan sınır düzenlemesi olduğundan artık TBK 88 ve 120. maddedeki tavan sınırların kredi kartı borcu için uygulanıp uygulanmayacağını tartışmaya da gerek yoktur. Ancak somut olayda borç, kredi kartı borcu olmaktan çıkmış olduğundan tüketici kredileri için TBK 88 ve 120. maddedeki tavan sınırların uygulanıp uygulanamayacağının tartışılması gerekir.”.

¹⁸¹ Y. HGK., T. 22.11.2022, E. 2021/973, K. 2022/1556 (Çevrimiçi) (www.lexpera.com.tr) 17.05.2024; Karşı oy: “...Kredi kartı hamili tüketici olması halinde Özel Kanun niteliğindeki 4077 sayılı Tüketici Kanununun 10. maddesi ve 5464 sayılı Banka Kredi Kartları Kanunu 26. maddesindeki faizle ilgili hükümler uygulanır. Örneğin; 6102 sayılı TTK 8/1 maddesinde ticari işlerde faiz oranının serbestçe belirleneceği hükme bağlanmış ancak TTK 8/3 maddesinde tüketicinin korunmasına ilişkin hükümler saklı tutulmuştur. Bu nedenle tüketicilere verilen kredi kartları yönünden Tüketici Hukuku kapsamında kalan yasal düzenlemeler uygulanır. İşte bu yüzden TBK 88 (akdi faiz), TBK 120 (temerrüt faizi) hükümlerinin kart hamili olan tüketiciye kredi kartları borçları bakımından uygulama yeri olmadığı düşünülmektedir. 4077 sayılı Tüketici Kanunun ve 5464 sayılı Banka Kredi Kartları Kanunun yürürlüğe girmeden önce yine TBK yürürlüğe girmeden önce Borçlar Kanunu döneminde tarafların kredi kartı sözleşmesiyle akdi ve temerrüt faizi oranlarını kararlaştırabilecekleri yoksa Borçlar Kanunun 103. maddesi uygulanmaktaydı. Daha sonraki 4077 sayılı Yasa ile Tüketiciciyi Koruma Kanunu çıkması ve bu kanuna 4822 sayılı Yasa ile eklenen 10/A maddesi ile gecikme faiz oranlarının anapara faiz oranlarının %30'unu geçemeyeceği düzenlenmiştir. 5464 Banka Kredi Kartları Kanunu yürürlüğe girince anapara faizi ile temerrüt faizi arasındaki bağ koparılmış, 26. madde ile üst sınır getirilmiş, üst sınırı belirleme yetkisi ise T.C. Merkez Bankasına verilmiştir. Taraflar bu üst sınırı geçmeden anapara ve temerrüt faizi oranlarını serbestçe kararlaştırabilmektedir.”.

geçemeyeceğine ilişkin hüküm aynı Yönetmeliğin m.2/f.3 hükmü gereği kredi kartları için uygulanmayacaktır¹⁸².

---

¹⁸² Kanaatimizce, Yönetmeliğin tüketici kredi sözleşmeleri için özel bir mevzuat olması, kapsam maddesinde kredi kartı sözleşmelerine de yer verilmesi ve TCMB'nin 2020/16 sayılı Tebliğde de tüketicilere ait kredi kartı sözleşmeleri için özel bir düzenlemenin yer almaması nedenleriyle; Yönetmelikte açık hüküm olmadığı farazi bir durumda, kredi kartı temerrüt faizleri için %30'luk sınırın uygulanması söz konusu olabilecektir.

SONUÇ

Faiz toplumsal hayatın vazgeçilmez bir parçası olarak ekonomik, sosyal, hukuki pek çok alanda toplumsal etkileri itibariye tarih boyu tartışılmış bir konudur. Faizin ekonomik büyümeye, tasarrufa, kaynak dağılımına olumlu etkileri olduğu gibi, gelir dağılımında bozulmaya, dar gelirlinin borç yükü altında ezilmesine ve bunların sonucu olarak sosyal adaletsizliklere yol açması söz konusu olabilir. Bu nedenle hemen hemen tüm toplumlarda yasaklar ve sıkı düzenlemelere tabi olmuşsa da ekonomideki işlevi nedeniyle de tamamen ortadan kaldırılması söz konusu olamamıştır. Yaptığımız incelemeler göstermiştir ki faize ilişkin binlerce yıl önce yapılan tartışmalar bugün dahi geçerliliğini korumakta, geçmişte yapılan düzenlemelerin izleri günümüz hukuk sistemlerinde gözlemlenebilmektedir.

Geçmiş paradan da eski olan faiz ilk olarak tohum hayvan gibi nispi borçların geri verilmesinde talep edilen fazlalık olarak ortaya çıkmıştır. Buna paralel olarak faize ilişkin düzenlemelere antik Mezopotamya uygarlıklarında rastlanmakta, ilk olarak Hammurabi Kanunlarında faize dair sınırlamalar bulunmaktadır. Yunan Şehir Devletleri ve Roma İmparatorluğu başta olmak üzere diğer antik uygarlıklarda da faiz, sosyal etkileri açısından üzerinde etraflıca tartışmalar yürütülen bir konu olmuş, bu tartışmaların hukuk düzeninde yansımaları söz konusu olmuştur. Özellikle Roma Hukukunda ihdas edilen kurallar günümüz hukuk sistemlerinin faize yaklaşımına ve faize ilişkin kural ve ilkelerine temel oluşturmuştur. Her şeyden önce faizin anaparaya bağlı ancak ayrı bir borç olması yani fer-i niteliği Roma Hukukunda asıl borcun yanında bir stipulatio ile kararlaştırılmasından kaynaklanmakta; faizin anaparayı geçememesi, bileşik faiz yasağı gibi hususlar da ilk kez Roma Hukukunda görülmektedir. Yürütülen etik tartışmalar yanında sosyal boyutu nedeniyle faiz, dinlerin de ele aldığı bir konu olmuş; özellikle semavi dinlerde faiz alınması en hafif haliyle uygun görülmemiş, çok kere tamamen yasaklanmıştır. Ancak dinin toplum üzerindeki etkisine bağlı olarak faiz her fırsatta yabani bir otmuşçasına tekrar gün yüzüne çıkmıştır. Zaman zaman hukuken tamamıyla yasaklamış olsa da bu yasaklar hiçbir zaman kalıcı olmamıştır. Öte yandan tamamen ortadan kaldırılamayan faizin, hukuk düzenince tanınması fakat alınabilecek faize ilişkin bir azami sınır öngörülmesi de oldukça yaygın bir uygulama olmuştur. Amaç kabul edilebilir bir faiz miktarı tespit

ederek, zor durumda olan borçlunun aşırı faiz yükü altında ezilmesini engellemek ve sosyal adaletsizlikleri önlemek olmuştur. Ancak faize ilişkin yasaklarda olduğu gibi azami sınır öngören düzenlemeler de ekonomik gerçekliklerden kopuk olduğu müddetçe dolanılmaya ve etkisiz hale gelmeye mahkûm olmuştur.

Peki bu kadar önemli bir kavram olan faiz aslında ne demektir? Mevzuatımızda faize ilişkin doğrudan bir tanım bulunmamakta, ancak öğretide genel itibariyle para alacağından bir süre boyunca mahrum kalınması nedeniyle süreye ve tutara bağlı olarak ödenmesi gereken karşılık olarak tanımlanmaktadır. Yapılan tanımlardan faizin paraya bağlı borç olma durumu ön plana çıkmakta, bazı yazarlar faizin ancak para borçlarında söz konusu olabileceğini belirtmektedir. Kanaatimizce faizin paraya bağlı olması hususunda anapara ve temerrüt faizi açısından bir ayırım yapmak gerekmektedir. Zira mevzuatımızda faizin para borcuna bağlı işleyeceğini açıkça öngören hükümler TTK m. 1530/f.3 ve 3095 sayılı Kanun m. 2'dir ve bahse konu hükümler temerrüt faizine ilişkindir. Temerrüt faizini düzenleyen mülga 818 sayılı Borçlar Kanunun m. 103'te de faizin para borcuna ilişkin olduğu açıkça belirtilmiştir. Öte yandan TBK m. 386 uyarınca tüketim ödöncü sözleşmelerinin konusu bir miktar para veya tüketilebilen bir şey olmakla beraber TBK m. 387/f.2'de borcun konusu hususunda bir ayırım yapılmaksızın ticari tüketim ödöncü sözleşmelerinde faiz talep edilebileceği düzenlenmiştir. Bu kapsamda anapara faizinin paraya bağlı olmak zorunda olmadığını, para harici misli borçlar için de kararlaştırılabileceğini, temerrüt faizinin ise ancak para borcunun ödenmesinde temerrüde düşüldüğü durumlar için söz konusu olabileceğini ifade etmek gerekir. Bu durum faizin ortaya çıkışı ve tarihsel gelişimi ile de paraleldir.

Öte yandan faiz tanımı yapmadan önce kanaatimizce temerrüt faizi ile anapara faizi arasındaki amaçsal farka da değinmekte fayda bulunmaktadır. Anapara faizi alacağın medeni semeresi, ivazıdır. Maksat, kullanımından vazgeçilen bir para veya misli eşyanın kullanımının borçluya bırakılmasının karşılığının alınmasıdır. Temerrüt faizinde ise bir para borcunun ödenmesinde temerrüde düşülmesi halinde alacaklının menfaatinin korunması amaçlanmakta, temerrüt neticesinde, alacaklının zarara uğradığının kesin kanuni karine olarak kabulüne binaen bu zararı gideren götürü niteliğinde bir tazminattır.

Tüm bu açıklamalar ışığında anapara faizi kullanımından vazgeçilen bir sermayenin karşılığı olarak, borç verilen sermayenin oranında ifa edilen fazlalık iken, temerrüt faizi, para borçlarında temerrüde düşülmesi neticesinde ödenen kaynağını kanundan alan götürü nitelikte bir tazminat olarak tanımlanabilecektir.

Faize ilişkin tanımlı yaptıktan sonra faiz oranının belirlenmesi hususuna değinmek gerekmektedir. Bu kapsamda faiz oranı sözleşmede belirlenebileceği gibi sözleşmede faiz oranına yer verilmeyerek 3095 sayılı Kanun çerçevesinde kanuni faizin uygulanması söz konusu olabilmektedir.

Bilindiği üzere hukuk sistemimizde sözleşme serbestisi ilkesi hakimdir. Sözleşme serbestisinin konumuz açısından en önemli yönü sözleşmenin içeriğini belirleme özgürlüğüdür. Bu özgürlük neticesinde taraflar kural olarak sözleşmenin içeriğini hukuk düzenin elverdiği ölçüde diledikleri gibi düzenleyebilmektedir. Ancak bu özgürlük de başta TBK m. 27 olmak üzere çeşitli sınırlamalara tabidir. Buna göre kanunun emredici hükümlerine, ahlaka, kamu düzenine, kişilik haklarına aykırı veya konusu imkansız olan sözleşmeler kesin olarak hükümsüzdür.

Kanunun emredici hükmüne aykırılık sözleşme özgürlüğüne ilişkin sınırların başında gelmektedir. Faize ilişkin kanunun emredici hükümleri olarak ise aklı ilk TBK m. 88/f.2 ve 120/f.2 hükmü ile tarafların kararlaştırabileceği faiz oranına azami sınır getiren hükümler gelmektedir. Bu hükümlerin faizin belirlenmesine olan etkisi çalışmamız kapsamında etraflıca ele alınmış olup varılan sonuçlar ayrıca ortaya konulacaktır. Bu konuda diğer emredici hükümlere bakıldığında ise TKHK kapsamındaki hükümler göze çarpmaktadır. Faizin belirlenmesi hususunda tüketicinin koruması maksadıyla bahse konu kanun ve alt düzenlemelerinde pek çok hüküm öngörülmüştür. Bu düzenlemeler genel olarak tüketicinin bilgilendirilmesine ilişkindir. Gerekli bilgilendirmenin yapılmaması halinde kredinin daha düşük faiz ile kullandırılması, hatta faizsiz kullandırılması gibi yaptırımlar öngörülmüştür. Bunun yanında belirli süreli tüketici kredisi sözleşmelerinde değişken faiz kararlaştırılmasının yasaklanması da bir başka önemli örnektir.

Sözleşme ile faizin belirlenmesine ilişkin TBK m. 27 kapsamındaki diğer bir sınır ahlaka ve kişilik haklarına aykırılık durumudur. Burada konumuz açısından göze

çarpan husus öğretide kelepçeleme sözleşmesi olarak ifade edilen aykırılık halidir. Esasen tüm borç ilişkisinde tarafların bir yükümlülük altına girmesi söz konusuysa da kelepçeleme sözleşmelerinde sözleşmenin karşı tarafının ekonomik özgürlüğünü aşırılık derecesinde sınırlayan veya tamamen ortadan kaldıran, kişinin ekonomik faaliyetini yok etme noktasında tehlikeye sokan yükümlülükler bulunmaktadır. Bu tip sözleşmeler hem TBK m. 27 kapsamında hem ahlaka hem de TMK m. 23/f.2 kapsamında kişilik haklarını aykırı niteliktedir. Bu kapsamda sözleşme ile belirlenen faiz de ahlaka ve kişilik haklarına aykırı nitelikte olabilir. Özellikle faize ilişkin TBK m. 88/f.2 ve m. 120/f.2 düzenlemeleri öncesi faize ilişkin yargısal müdahalelerin dayanağı genellikle bu hüküm olmuştur. Bu konuda en ilgi çekici örnek 2000 ve 2001 yıllarında ülkemizde yaşanan ekonomik kriz neticesinde ortaya çıkmıştır. O dönem yaşanan likidite sıkışıklığı nedeniyle müşterilerinin mevduatları için çok yüksek oranlarda faiz ödemek zorunda kalan bazı bankalar TMSF'ye devirleri sonrası müşterilerine ödenen bu yüksek faizleri tek taraflı olarak hesap bakiyelerinden eksiltmiştir. Bu duruma dava açan hesap sahiplerine karşı da belirlenmiş olan faizin ahlaka aykırı derecede yüksek olduğu, gabin teşkil ettiği savunması yapılmıştır. Yargıtay, bu argümanı kabul edilebilir bulup, emsal banka uygulamaları ile kıyaslanarak uygulanan faizlerin ahlaka aykırı nitelikte olup olmadığının irdelenmesi yönünde karar vermiştir.

Bu kapsamda ahlaka ve kişilik haklarına aykırılık durumunun faizin sözleşme serbestisi çerçevesinde belirlenmesine ilişkin önemli bir sınır olduğunu bu sınırın öneminin özellikle TBK ile faize getirilen azami sınırın kapsamı dışında kalan hususlarda önem kazanacağını belirtmek gerekir. Zira ahlaka ve kişilik haklarına aykırılık iddiası kanunun emredici hükümleri ile yasaklanmamış hususlarda hakime sözleşmeye müdahalede bulunmak için bir alan tanımaktadır.

TBK m. 27'de sayılan bir başka geçersizlik sebebi kamu düzenine aykırılık da sözleşme özgürlüğü çerçevesinde faizin belirlenmesi hususunda bir sınır teşkil edebilecektir. Özellikle öğretide ekonomik kamu düzeni olarak ifade edilen devletin Anayasadan kaynaklı olarak bir takım düzenleme yapma yükümlülükleri kapsamında oluşan ekonomik yapının, toplum aleyhine bozulmasına yol açacak durumlarda kamu düzenine aykırılık nedeniyle sözleşme özgürlüğüne müdahale söz konusu

olabilecektir. Ahlaka ve kişilik haklarına aykırılık durumu sözleşmede yer alan yükümlülüklerin sözleşmenin karşı tarafı için ekonomik özgürlüğünü kaybettirecek sonuçlar doğurması durumunda söz konusu iken, kamu düzenine aykırılık durumu genel ekonomik yapıyı toplum aleyhine bozacak nitelikte sözleşmeler neticesinde ortaya çıkacaktır. Bu kapsamda tek başına ahlaka ve kişilik haklarına aykırı olarak değerlendirilemeyecek nitelikteki sözleşmeler sık ve yaygın şekilde yapıldığı durumda kamu düzenine aykırılık teşkil edebilecektir. Dolayısıyla bankaların ekonomideki konumu ve kaynak dağılımındaki rolü gibi hususlar dikkate alındığında ekonomik kamu düzenine aykırılık hususunun banka gibi bu alanda çok fazla sözleşme yapan tarafça öne sürülmesi daha olası durmaktır.

Sözleşme özgürlüğüne ilişkin sınırlar çerçevesinde değinilmesi gereken bir başka husus genel işlem koşullarıdır. Sözleşmenin bir tarafının hazırlayıp karşı tarafın onayına sunduğu, müzakere edilemeyen bu sözleşme koşulları TBK ile birlikte mevzuatımızda etraflıca düzenlenmiş ve üç aşamalı bir denetim mekanizması kurulmuştur. Doktrinde genel işlem koşullarının sözleşmenin esaslı unsurlarına ilişkin olamayacağı öne sürülmektedir. Bu görüş temelde asli hükümlerin taraflarca müzakere edilmeden tek taraflı olarak sözleşmeye konulamayacağı görüşünden kaynaklanmaktadır. Öte yandan kanaatimizce kanun koyucunun böyle bir ayırım yaptığını söylemek güçtür. Bu kapsamda gerekli şartları taşıyan tüm hükümler genel işlem koşulu niteliğinde olabilecektir. Faiz oranı kredi sözleşmelerinde çoğu zaman üzerinde müzakere edilen bir husus olması sebebiyle genel işlem koşulu niteliği taşımayacaktır. Öğretide savunulan görüş kabul edilse dahi, faiz oranının esaslı unsur olmadığı veya esaslı unsur olsa dahi sözleşmeyi hazırlayan tarafından tek taraflı belirlenerek karşı tarafa dayatıldığı durumlarda genel işlem koşulu denetimine tabi tutulabilecektir.

Bunun yanında faizin sözleşmenin esaslı unsurlarından olmadığı bazı durumlar göze çarpmaktadır. Özellikle kredi kartı sözleşmelerinde yer alan faiz hükümleri bu niteliktedir. Zira bu sözleşmelerde faiz işletilmesi durumu hesap özeti borcunun son ödeme tarihinde tamamen ödenmemesi ve kart ile nakit çekim yapılması gibi istisnai hallerde söz konusu olmaktadır. Dolayısıyla faiz konusu taraflarca müzakere edilmeyen tali bir unsur olmaktadır. Bu çerçevede kredi kartı sözleşmelerinde faize

ilişkin hükümlerin genel işlem koşulu denetimine tabi olduğunu değerlendirmekteyiz. Kanun koyucu kart hamilinin korunmasına yönelik olarak BKVKK hem faize azami sınır getirmiş hem de faize ilişkin hususlarda kart hamilinin bilgilendirilmesine ilişkin ilave yükümlülükler öngörmüştür. BKVKK’da yer alan bu özel hükümler, TBK’da yer alan genel işlem koşuluna dair genel hükümlere kıyasla öncelikli uygulanacaktır.

Faizin esaslı unsur olmayıp genel işlem koşulu denetimine tabi tutulacağı bir başka durum temerrüt faizidir. Özellikle kredi sözleşmelerinde anapara faizi asli bir unsur olarak genelde müzakere edilmekteyken, temerrüt faizi genel işlem koşulları çerçevesinde belirlenmekte, bu konuda taraflarca bir müzakere yürütülmemektedir. Bazı örneklerde temerrüt faizini belirleme hususunda bankaya tek taraflı imkan tanınması dahi söz konusu olabilmektedir. Bu kapsamda kredi sözleşmelerinde temerrüt faizine ilişkin hususlar genel işlem koşulu denetimine tabi olabilecektir.

Faizin sözleşme kapsamında belirlenmesi çerçevesinde değinilmesi gereken bir husus da faizin değiştirilmesidir. Sözleşme değişikliğinin tarafların karşılıklı iradesi ile yapılması hususunda bir engel bulunmamaktadır. Burada değerlendirilmesi gereken konu faizin tek taraflı değiştirilmesine ilişkin sözleşme hükümleridir. Bu durum 1990’lı yıllarda yaygın bir uygulama olması sebebiyle içtihatlarla konu olmuş ve doktrinde tartışılmıştır.

Kredi sözleşmelerinde sonradan banka tarafından doldurulmak üzere faiz oranlarının boş bırakılması, bankaya faiz oranlarını tek taraflı artırma imkanı veren hükümler kelepçeme sözleşmesi ihtimalini gündeme getirebilecekse de tek başına bu hükümlerin varlığının sözleşmenin veya ilgili hükümlerin geçersizliği için yeterli olmadığı bu hakkın fiiliyatta nasıl kullanıldığına bakılması gerektiği değerlendirilmektedir. Yargıtay kararlarında da bu hükümler ile bankaya verilen yetkinin somut olayda dürüstlük kuralına aykırı şekilde kullanılıp kullanılmadığına bakılması gerektiği belirtilmiştir. Günümüzde ise faizin değiştirilmesi konusunu belirli ve belirsiz süreli sözleşmeler açısından farklı şekilde değerlendirilmelidir.

Belirsiz süreli sözleşmelerde taraflar sözleşmenin geçerliliği için bir süre öngörmediği için sözleşme süreye bağlı olmaksızın devam edecektir. Kredi sözleşmeleri açısından belirsiz süreli sözleşmelere en yaygın örnek kredi kartı ve

kredili mevduat hesabı sözleşmeleridir. Bu tip sözleşmelerde krediyi vermeyi taahhüt eden tarafın bu yükümlülüğünün belli bir süre ile sınırlı olmaması, ucu açık bir taahhüt içermesi sebebiyle verilecek kredinin faiz oranının sabit olması beklenemeyecektir. Bu kapsamda belirsiz süreli kredi sözleşmelerinde faiz oranının değişken olarak belirlenmesi mümkün ve yaygın bir uygulamadır. Bu hususta TKHK m. 25 hükmü belirli süreli tüketici kredilerinde kredi şartlarının sözleşme aleyhine değiştirilmeyeceğini düzenleyerek, belirsiz süreli tüketici kredisi sözleşmeleri için faizin tek taraflı olarak değiştirilebilmesinin önünü açmıştır. Benzer bir durum BKVKK için söz konusudur. Bahse konu kanun uyarınca faizin artırılmasına imkan tanınmış ancak en az otuz gün öncesinden kart hamiline bildirilmesini zorunlu kılarak, kart hamilinin faiz artışından etkilenmeksizin altmış gün içerisinde borcunu kapatma hakkı verilmiştir.

Ticari işlerde ise TTK m. 8 kapsamında bir faiz serbestisi öngörülmüştür. Hukukumuzda iki tacir arasındaki borç ilişkilerinde sözleşme serbestisini önceleyen bir bakış açısının bulunduğu değerlendirilmektedir. Öte yandan bu durum tacirlerin yapmış olduğu sözleşmelerde faiz oranının sınırsız bir şekilde tek taraflı değiştirilebileceği anlamına gelmemektedir. Her ne kadar tacir olmaya bağlanan basiretli davranma yükümlülüğü söz konusu ise de tacirler arası sözleşmelerde de mutlak bir serbestiden bahsedilemeyecektir. Öğretide tartışmalara konu olsa da çoğunluk görüşe göre TBK'da yer alan genel işlem koşullarına ilişkin hükümler sözleşenleri tacir olan sözleşmeler için de uygulanmaktadır. Bu çerçevede TBK m. 24'te yer alan genel işlem koşullarının bulunduğu sözleşmede düzenleyene tek taraflı olarak sözleşmenin bir hükmünü karşı taraf aleyhine değiştirme yetkisi veren kayıtların yazılmamış sayılacağına ilişkin kuralın göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Fakat belirsiz süreli tüketici kredisi sözleşmelerinde dahi sözleşmenin tek taraflı değiştirilmesine imkan verilmekteyken sözleşeni tacir olan sözleşmeler için bunun aksini söylemek kanaatimizce güçtür. Zira yukarıda da ifade ettiğimiz üzere bu sözleşmelerde banka ucu açık bir şekilde kredi kullandırma taahhüdü altına girmekte olup verilecek kredinin sabit faizli olması beklenemeyecektir. Tüketici kredisi sözleşmelerinde dahi bu imkan sağlanmaktayken tarafları tacir olan belirsiz süreli kredi sözleşmesinde faizin tek taraflı değiştirilebileceğine ilişkin hükmün hükümsüz

olacağını söylenemeyecektir. Öte yandan bahse konu hükme dayanılarak belirlenen faiz oranının ahlaka, emredici hukuk kurallarına, kişilik haklarını veya kamu düzenine aykırılığı söz konusu olabilecektir.

Ancak belirli süreli kredi sözleşmeleri için TBK m.24 hükmünün uygulama alanı bulacaktır. Dolayısıyla tacirler arası belirli süreli kredi sözleşmelerinde faizin tek taraflı artırılabilmesine ilişkin hükümler geçersiz olacaktır. Her ne kadar mer-i mevzuat gereği bu sonuca ulaşırsak da bu durumun uygulama açısından sağlıklı olmadığını değerlendirmekteyiz. Zira TBK m. 24 hükmü bir kenara bırakıldığında bankaya faiz oranını tek taraflı artırma yetkisi veren hükümlerin doğrudan ahlaka aykırı olduğunu ifade eden görüşlere iştirak etmemekteyiz. Bankalar güven kurumu olup mali yapılarının bozulması tasarruf sahiplerinin mağdur olmasına yol açacağı gibi kamu düzeninin bozulmasına da neden olabilecektir. Bu çerçevede mevzuatta bankalar için bu yönde açıkça bir sınırlama konmadığı, düzenleyici denetleyici kurumların bu hususu engelleyici bir karar almadıkları hususları dikkate alındığında, bahse konu sözleşmelerde TBK’da yer alan genel sözleşme sınırlamaları çerçevesinde ele alınması uygun olmadığını, konunun fiili duruma göre yargı eliyle çözülmesinin yani tek taraflı faiz artırma yetkisinin hukuka aykırı kullanıp kullanılmadığının mahkemelerce değerlendirilmesi gerektiğini değerlendirmekteyiz.

Faiz oranının sözleşme ile belirlenmemesi durumunda yedek hukuk kuralları kapsamında kanuni faiz oranı uygulanacaktır. Kanuni faiz oranı, 1984 yılında çıkan 3095 sayılı Kanun çerçevesinde belirlenmektedir. 3095 sayılı Kanunun ihdas edilmesinin sebebi mülga 818 sayılı BK çerçevesinde belirlenen kanuni anapara ve temerrüt faiz oranlarının yüksek enflasyon döneminde yetersiz kalmasıdır. 3095 sayılı Kanunun ilk halinde kanuni anapara ve temerrüt faiz oranları artırılmış; Bakanlar Kuruluna da faiz oranlarında değişiklik yapılması imkanı tanınmıştır. Öte yandan bahse konu dönemde bu yetki kullanılmamıştır. 3095 sayılı Kanunun öngördüğü kanuni faiz oranları kamulaştırma bedellerinin ödenmesi kapsamında da kullanılmış olup kamulaştırma bedelinin geç ödenmesi nedeniyle oluşan zararı karşılamadığı iddiası ile AİHM nezdine başvuruda bulunulmuş, Türkiye davacıların fiili ödeme anına kadar oluşan enflasyon zararı ile temerrüt faizi arasındaki fark kadar tazminat ödemek zorunda kalmıştır. Yine 3095 sayılı Kanun AYM nezdinde somut norm

denetimine tabi tutulmuş, AYM verdiği kararda söz konusu kanun ile sabit şekilde belirlenen anapara ve temerrüt faiz oranlarının enflasyonun çok altında kaldığını belirterek 3095 sayılı Kanunun 1 nci ve 2 nci maddesini Anayasa'ya aykırı bularak iptal etmiştir. Kanun koyucu bunun üzerine sabit kanuni faiz oranı uygulamasından vazgeçerek hem adi hem ticari işlerde TCMB tarafından belirlenen reeskont faiz oranına bağlanarak değişken bir oran belirlenmiştir. Fakat enflasyon oranlarının görece düşmesi ve ekonomik durumun daha iyi bir hal alması sonrasında adi işlerde bu uygulamadan vazgeçilerek anapara faizi %12 olarak tespit edilmiş, Bakanlar Kurulu bu oranı %9'a indirmiştir. Bu oran 2006 yılından itibaren 18 yılı aşkın süreyle uygulamada kalmış, 01.06.2024 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere Cumhurbaşkanlığına verilen yetki çerçevesinde yükseltilebilecek en üst değer olan %24'e yükseltilmiştir.

Bunun yanında yabancı para borçları için kanunun ilk halinde bir düzenleme bulunmamaktayken, bahse konu boşluğun oluşturduğu tartışmaların bitirilmesi için 1990 yılında hüküm eklenmiştir. Bu çerçevede sözleşmede daha yüksek bir akdi veya temerrüt faizi kararlaştırılmadığı müddetçe yabancı para borcuna devlet bankalarının bir yıl vadeli mevduat hesabına ödediği en yüksek faiz oranı uygulanacaktır. Burada yer alan sözleşmede daha yüksek bir akdi veya temerrüt faizi kararlaştırılmadığı müddetçe ibaresi doktrinde tartışmalara yol açmaktadır. Türk lirasına ilişkin maddelerde yer almayan bu ibare kapsamında doktrinde bazı görüşler lafzi bir yorum çerçevesinde sözleşmede kararlaştırılan oranın devlet bankaları tarafından verilen faiz oranından daha düşük olması halinde kanuni faiz oranının talep edilebileceğini öne sürerken karşıt görüş bahse konu yorumun 3095 sayılı Kanunun sistematigi ile uyuşmayacağını ifade ederek sözleşmede yer alan oranın talep edilebileceğini belirtmektedir. Kanaatimizce kanunun açık hükmü karşısında sözleşmede daha düşük bir oran yazıldığı takdirde dahi 3095 sayılı Kanun çerçevesinde kamu bankalarının ilgili yabancı para cinsi için bir yıllık mevduata uyguladığı faiz oranının talep edilebileceğini kabul etmek gerekmektedir.

Adi işlerde geçerli olan anapara faizi oranı adi işler için kanuni temerrüt faizinde de geçerli kılınmıştır. Ticari işlerde ise özel bir düzenleme getirilerek TCMB tarafından kısa vadeli avanslar için uygulanan faiz oranının adi işler için öngörülen

kanuni temerrüt faiz oranından yüksek olması halinde bahse konu oranın talep edilebileceği düzenlenmiştir. Ancak burada dikkat edilmesi gereken husus alacaklının bunu açıkça talep etmesi gerekliliğidir.

TTK ile birlikte hukukumuzda yeni bir kanuni faiz oranı daha söz konusu olmuştur. TTK m. 1530 ile öngörülen hüküm AB'nin Ticari İşlemlerde Geç Ödemelerle Mücadele Hakkında Yönergesini iç hukuka aktarmak amacıyla eklenmiştir. Hükümün temel amacı para alacaklısının alacağına ticari hayatın hızına uygun olarak efektif şekilde ulaşmasını sağlamaktır. Bu kapsamda ilgili madde kapsamında temerrüde düşürme, faize hak kazanma, sorumsuzluk anlaşmaları gibi hususlarda düzenlemeler yapılmaktadır. Konumuz kapsamında dikkat çeken husus ise TTK m. 1530/f.7 ile mal ve hizmet tedariki amacıyla ticari işletmeler arasında yapılan bir sözleşmede temerrüt faizinin öngörülmediği veya hükümsüz hale geldiği durumlarda uygulanacak faiz oranı ve alacağın tahsili için talep edilebilecek asgari giderim tutarının TCMB tarafından ilan edileceği düzenlenmektedir. Bunun yanında TCMB tarafından ilan edilecek faiz oranının 3095 sayılı Kanunun kapsamında ticari işlere uygulanacak temerrüt faizi oranından en az yüzde sekiz fazla olması gerektiği hususunda bir sınır çizilmiştir. Bu hüküm belirlenecek faize ilişkin asgari seviyeyi tespit etmesi yönünden faize azami sınır getiren hükümlerden ayrılmaktadır. Öte yandan hükmün lafzında *“gecikme faizi oranından en az yüzde sekiz fazla olmalıdır”* ibaresinden ne anlaşılması gerektiği tartışmalı olup bir kısım görüş 3095 sayılı Kanun kapsamında uygulanan ticari temerrüt faizinden en az 8 puan fazla olması gerektiğini savunmaktayken, oranın %8 artırılmış hali şeklinde belirlenebileceğini öne süren görüşler de bulunmaktadır. Kanaatimizce hükmün lafzı, amacı ve mehzaz kural birlikte dikkate alındığında belirlenecek faiz oranı 3095 sayılı Kanun uyarınca geçerli olan faiz oranından en az 8 puan fazla olması gerekmektedir. Bahse konu hükmün eleştirilebilecek bir başka yönünün de 3095 sayılı Kanunun yılda iki kez kanuni temerrüt faizi oranı belirlenmesine imkan tanımaktayken, TTK m. 1530 kapsamında yılda bir kez faiz ilan edilebilmesi olduğunu değerlendirmekteyiz. Bu durum da kanunun alacaklının menfaatini koruma amacı ile uyuşmamaktadır.

Tüm bunları anlattıktan sonra hukukumuzdaki faiz oranına ilişkin sınırlamalara değinmek gerekmektedir. Faizin olumsuz etkilerini önlemek adına faize ilişkin azami

sınırlamalar öngörülmesi tarih boyu yaygın kullanılan bir araç olmuştur. Bu aracın etkililiği ise tartışmalara konu olmuştur. TBK m. 88/f.2 ve 120/f.2 hükümleri ile hukukumuzda faize ilk defa azami sınır getirildiği bazı yazarlar tarafından ifade edilse de aslında bu düzenlemelerden önce de faize ilişkin azami sınırlar söz konusu olmuştur. Ancak bu sınırlar 1980’lerde gerçekleşen liberalleşme hareketleri çerçevesinde kademeli şekilde kaldırılmıştır.

2011 yılında TBK kabul edildiğinde faize ilişkin azami sınır tekrar mevzuatımıza girmiş ve beraberinde pek çok tartışmayı getirmiştir. TBK m. 88/f.2’de sözleşme ile belirlenebilecek azami anapara faiz oranı kanuni faiz oranının %50 fazlası olarak, TBK m. 120/f.2’de temerrüt faizi oranı ise %100 fazlası olarak tespit edilmiştir. Bu sınırların aşılması halinde doktrinde yaygın görüş düşey kısmi hükümsüzlüğün söz konusu olacağı yani faiz oranının üst sınırdan geçerli olacağı yönündedir. Yine bu görüşlere göre faiz oranının kısmen geçersiz olması durumunda TBK m. 27/f.2 çerçevesinde sözleşmenin tamamının kesin hükümsüz olduğu da ileri sürülemeyecektir. Burada TTK m. 1530/f.1 hükmünün adi borç ilişkileri için kıyasen uygulanması gerektiği savunulmaktadır. Öte yandan faizin üst sınırdan geçerli olması hususu azami faizin üzerinde faiz kararlaştıran alacaklıyı caydırıcılıktan uzaktır. Kanaatimizce kanunun emredici hükmü çerçevesinde geçersiz olan faiz oranı yerine sözleşmede faizin yazılmadığı durumlar için söz konusu olan kanuni faiz oranının uygulanması söz konusu olabilecektir.

TBK ile getirilen azami faiz düzenlemesinin yerindeliği hususunda doktrin ikiye ayrılmaktadır. Bir grup 818 sayılı Mülga Borçlar Kanunu döneminde aşırı faize Yargıtay tarafından ahlaka aykırılık, gabin, kişilik haklarına aykırılık, objektif iyi niyet kuralına aykırılık gibi gerekçelerle müdahale edildiğini, TBK ile somut bir sınır getirilmesinin yerinde olduğunu zira sayılan genel geçersizlik sebeplerinin yeterli korumayı sağlayamadığını, hükmün yargının yükünü hafifleteceğini karşılaştırmalı hukukta da faize benzer sınırlar getirildiğini öne sürmektedir. Karşıt görüş ise yapılan düzenlemenin sözleşme serbestisine önemli bir müdahale olduğunu ileri sürerek eleştirmektedir.

TBK m. 88/f.2 ve m.120/f.2 uyarınca getirdiği faiz sınırlamaları hukukumuzda faize getirilmiş ilk sınırlamalar değildir. Ancak ülkemizin 1980'lerden itibaren gerçekleştirdiği liberalleşme hareketlerinin ardından gelen ilk önemli sınırlama olduğu ifade edilebilecektir. Bizim görüşümüze göre TBK ile getirilen sınır adi işlere ilişkindir ve ticari işleri kapsamaz. Ancak bu değerlendirmemizi bir kenara bırakarak bu sınırların tüm ilişkiler için uygulanacağını kabulü ile bir değerlendirme yapma ihtiyacı bulunmaktadır. Liberal ekonomilerde fiyat denetimi istisnadır. Zira piyasanın gereği gibi işlemesi için gerekli ön koşulların yerine getirilmesi ile fiyat denetimi kendiliğinden sağlanmaktadır. Bunun gerçekleşemediği durumda kanun koyucunun ya da yürütmenin fiyata azami sınır çizerek müdahale edeceği bir piyasa aksaklığı söz konusu olacaktır. Ülkemizde geçmişte de faiz sınırları söz konusu olmuş bunlar tam anlamıyla hiçbir zaman uygulanamamıştır. Ancak buna rağmen faiz sınırları ekonomi üzerinde olumsuz etkileri olmuştur. Faiz iktisadi açıdan sermayenin getirisidir. Bu getiri enflasyonun ve alternatif yatırımların getirilerinin altında kaldığı takdirde, tasarruflar yetersiz kalmaktadır. Bankacılık sektörü tasarruf sahipleri ile sermayeye ihtiyaç duyanları bir araya getirip ekonomide kaynak dağılımını gerçekleştirmektedir faiz sınırları ise bu dağılımın sağlıklı bir şekilde gerçekleşmesine geçmişte engel olmuş, bu nedenle kaldırılmıştır. Hatta faiz sınırlarının kaldırılması dahi ekonomik krize sebep olmuş ancak faiz serbestisinin ekonomi için önemi göz önünde bulundurularak krize rağmen serbestleşme adımları atılmaya devam edilmiştir.

Bu kapsamda özellikle TBK ile getirilen faiz sınırlarının ticari işler için de geçerli olduğunun kabulü halinde finans sektörü üzerinde çok ciddi sonuçları olabileceğini, finans kurumlarını işleyemez hale getirebileceğini belirtmek gerekir. Dolayısıyla faiz gibi piyasa koşulları, risk, kaynak maliyeti gibi oldukça farklı etmenlerden etkilenen bir orana, TBK gibi temel bir kanun ile doğrudan sınır getirilmesinin doğru bir yöntem olduğunu düşünmüyoruz. Piyasa aksaklığının bulunduğu kredi kartı, kredili mevduat hesabı gibi bazı alanlarda ekonomi ile doğrudan ilgili kurumlara verilen yetkiler çerçevesinde faize müdahale de edilmiştir.

Burada değerlendirilmesi gereken bir başka konu da TBK kapsamında azami faiz belirlenirken baz olarak alınan kanuni faiz oranıdır. Bahse konu oran bu çalışmayı gerçekleştirdiğimiz dönemde 18 yılı aşkın süredir %9 olarak uygulanagelmekteydi.

Ancak 18 yıllık süreç dahilinde ülkemizde faiz oranlarında çok büyük değişimler yaşanmış, piyasa faizini belirleyen temel unsurlardan biri olan TCMB politika faiz oranı bile, bu süreç içerisinde %4,50 ile %50 arasında ciddi dalgalanmalar yaşamıştır. Kanuni faiz oranı ise 2006 yılından sonra ilk kez 01.06.2024 tarihinden itibaren değiştirilerek %24'e çıkartılmıştır. Dolayısıyla TBK m. 88/f.2 ile belirlenebilecek azami anapara faiz oranı %36 iken, azami temerrüt faizi oranı TBK m. 120/f.2 uyarınca %48 olmuştur. Bu oranlar dahi mevcut durumda banka kredilerinde uygulanan oranların oldukça altında kalmaktadır. Bu kapsamda kanuni faiz oranı çerçevesinde oluşturulan bu düzenlemenin, ekonomideki konjonktürel değişimleri dikkate almadığı ya da çizilen kanuni sınırlar sebebiyle alamadığını ifade etmek gerekir. Netice itibariyle bu durum ekonomik gerçeklerden uzak bir kanuni faiz oranı ve dolayısıyla azami faiz sınırları oluşturulmasına yol açmaktadır. Bu kapsamda genel bir azami faiz oranı tespit edilecekse de bu oranın kredi kartı azami faiz oranlarında olduğu gibi belli periyotlar ile piyasadaki güncel verileri esas alacak şekilde açıklanan bir şekilde belirlenmesinin daha uygun olacağı değerlendirilmektedir¹⁸³.

Öte yandan TBK'da yer alan hükümlerin TTK ve diğer kanunlarda yer alan özel hükümler çerçevesinde uygulanmadığının kabulü halinde de faize ilişkin böyle bir sınıra ihtiyaç olmadığını değerlendirmekteyiz. Zira bu durumda TBK'da yer alan faiz sınırları yalnızca adi borç ilişkilerine uygulanacak olup, bu borç ilişkilerinde fahiş faiz problemi de yargı eliyle çözülebilecek niteliktedir.

Azami sınır getirilmesinin bir olumsuz yanı da fiyatların doğrudan azami sınır üzerinden belirlenmesi yani piyasada azami sınırın altındaki uygulamaların sona ermesidir. Dolayısıyla piyasa aksaklığının bulunduğu değerlendirilen bir yerde, ölçülülük ve sözleşme serbestisi gibi Anayasal ilkeler dikkate alınarak son alternatif olarak kanun ile değil ilgili kurumlar aracılığı ile azami sınır düzenlemesine başvurulması gerektiğini değerlendirmekteyiz.

Öte yandan temerrüt faizi açısından ayırım yapılması değerlendirilebilecektir. Zira anapara faizi çoğu zaman borçlu tarafından sözleşme aşamasında ilk nazara

---

¹⁸³ Bu doğrultuda bir azami faiz tespiti TCMB tarafından kredi kartı faiz oranları için söz konusu olmaktadır. Bkz.: s. 136 vd.

alınacak husus olup piyasa aksaklığının bulunmadığı bir durumda anapara faizi borçlu ile alacaklı arasında pazarlık konusu olacak gerektiği takdirde borçlu başka kaynaklardan borç temin etmeyi değerlendirebilecek nihayetinde anapara faizi üzerinde bir rekabet söz konusu olabilecektir. Ancak temerrüt faizi için durum farklıdır. Sözleşme aşamasında temerrüde düşmeyeceğini değerlendiren borçlu temerrüt faizini pazarlık konusu etmeyecektir. Bu durumda da temerrüt faizinin alacaklı tarafından fahiş şekilde belirlenmesi söz konusu olabilecektir. Dolayısıyla temerrüt faizi azami sınır uygulaması için daha yerinde bir alan olarak değerlendirilebilecektir. Bu noktada Tüketici Kredi Sözleşmeleri Yönetmeliği m. 18/f.2 ile tüketici kredileri için temerrüt faizinin anapara faizinin %30 fazlasını aşamayacağına ilişkin sınırın doğru bir yöntem olduğunu değerlendirmekteyiz. Zira burada doğrudan faiz sınırı öngörmemekte, tarafların serbestçe kararlaştırabileceği anapara faizi üzerinden bir sınırlama getirmektedir. Böylece borçluyu öngöremediği bir fahiş faiz uygulamasından korurken, azami sınır belirlenmesine ilişkin olumsuzlukları da en aza indirmektedir.

TBK'daki azami faiz sınırlamasına ilişkin en temel tartışma bahse konu hükümlerin uygulama alanına ilişkindir. Zira TBK ile aynı tarihte yürürlüğe giren TTK m.8'de ticari işlerde faiz oranının serbestçe belirleneceği aynı maddenin üçüncü fıkrasında tüketicinin korunmasına ilişkin hükümlerin saklı tutulduğu, m.9'da ise ticari işlerde kanuni, anapara ile temerrüt faizi hakkında ilgili mevzuat hükümlerinin uygulanacağı düzenlenmektedir. Bu kapsamda TBK sınırlarının ticari ve tüketici işlerinde uygulanıp uygulanmayacağı hususunda öğretide üç farklı görüş ön plana çıkmıştır.

Kanaatimizce TTK m. 8/f.1 hükmü uyarınca ticari işlerde faiz serbestçe belirlenebilecektir. TBK'da yer alan sınırlar ticari işler için uygulanmayacaktır. Zira özel norm ile genel norma bir istisna getirilmiştir. Öte yandan TTK m.8/f.3 çerçevesinde tüketicinin korunmasına ilişkin atıf, istisnaya istisna getirmesi sebebiyle dar yorumlanmalı ve doğrudan tüketicinin korunması hakkında mevzuat hükümleri uygulanmalıdır. Bu kapsamda bahse konu atfın TKHK'da yer alan ve temerrüt faizinin anapara faizinin %30'dan fazlasını aşamayacağına dair hükme yönelik olduğunu anlamak gerekmektedir. Buna göre adi işlerde TBK'da öngörülen sınırlar geçerli iken,

ticari işlerde TTK kapsamında bir serbesti vardır. Bu serbestiye tüketicinin korunması kapsamında temerrüt faizi açısından bir istisna öngörülmektedir. Bu kapsamda bir tarafı tacir bir tarafı tüketici olan işlerde TBK m. 88/f.2 ve m.120/f.2 sınırlamaları uygulanmayacaktır. Ancak bu değerlendirmemiz, ticari işlerde faizin aşırı olması durumunda daha önce de ifade ettiğimiz TMK m.2 ve TBK m. 26, m.27 ve m.28 kapsamında yer alan korumaların uygulanmasına engel değildir.

Bunun yanında 5411 sayılı Bankacılık Kanunun m. 144'te, BKVKK m. 26/f.3'te, 6361 sayılı Kanunun m. 51/f.2'de bulunana özel hükümler ile kredi, mevduat, kredi kartı, finansal kiralama, finansman sözleşmeleri, faktöring sözleşmeleri gibi faize ilişkin uygulamaların neredeyse tamamını kapsayacak sözleşme türlerinde, idareye azami faizi belirleme yetkisi verilmiştir. Bahse konu hükümler TBK ve TTK hükümlerinden özel nitelikte olup, yukarıda uygulama alanını tartıştığımız hükümlere istisna getirmektedir. Söz konusu yetkilere dayanılarak kredi kartı ve kredili mevduat hesabı faizlerine ilişkin azami sınır öngörülmüş olup bunlar dışında faizin serbestçe belirlenebileceği düzenlenmiştir. Yani faize ilişkin uygulamaların çok büyük bir çoğunluğunu kapsayacak şekilde azami faiz belirleme yetkisi bahsi geçen özel kanun hükümleri ile idareye verilmekte olup, TBK ile öngörülen azami sınırların uygulama alanı oldukça kısıtlıdır.

KAYNAKÇA

- Akalın, Kürşat Haldun : "Eski Ahit Metinlerinde J. Calvin'in Faiz Yorumu", **Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, S.13, 2009, s. 237-252.
- Akan, Akın Taylan; Ersoy, Hicabi; Fındıkçı Erdoğan, Mefule : "The Effect Of Maturity Structures Of Bank Assets And Liabilities On Performance: An Empirical Implementation On Deposit Banks In Turkey", **Maliye Finans Yazıları**, S. 117, 2022, s. 233-246.
- Akçaal, Mehmet : "Güncel İçtihatlar Işığında Munzam Zarar", **Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. XII, S. 2, 2022, s. 1069-1099.
- Akipek Öcal, Şebnem : **Milli Şerh**, (Ed: Hakan Tokbaş, Özlem Tüzüner), Aristo Yayınevi, İstanbul, 2016.
- Akkayan Yıldırım, Ayça : "Kredi Kartı Sözleşmelerinin Bağlı Tüketici Kredisi Olarak Nitelendirilip Nitelendirilemeyeceği Sorunu", **İÜFHM**, C. LXXIII, S. 1, 2015, s. 261-287.
- Akkuş, Muhammed; Narbay, Şafak : "Ticari İş Niteliğinin Belirlenmesi ve Ticari İş - Tüketici İşlemi Ayrımı", Prof. Dr. Sabih Arkan'a Armağan, On İki Levha Yayıncılık, 2019, s. 823-882.
- Albaş, Hakan : Paranın Değer Kaybından Doğan Zararın Tazmin Edilebilirliği (BK. m. 105), Seçkin Yayınevi, Ankara, 2004.
- Aloğlu, Ziya Tunç : **Bankacılık Sektörünün Karşılaştığı Riskler ve Bankacılık Krizleri Üzerindeki Etkileri**, TCMB Uzmanlık Yeterlilik Tezi, Ankara, 2005.
- Altaş, Hüseyin : "Munzam Zararda İspat Sorunu", **AÜHFD**, C.50, S.1, 2001.
- Altop, Atilla : "Türk Borçlar Kanunu Tasarısında Genel İşlem Koşulları ve Kefalet Sözleşmesi", **İsviçre Medeni Kanunu ve Borçlar Kanunu'nun Alınışının 80. Yılı Sempozyumu**, (Editör: Ali Çivi), İstanbul, 2006.
- Altop, Atilla : "Seminer: Borçlar Kanununa Getirilen Yenilikler", **İzmir Barosu Dergisi**, Borçlar Kanunu Özel Sayısı, 2012, s. 9-61
- Antalya, Osman Gökhan : **Marmara Hukuk Yorumu Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, C: V/1,3, Seçkin Yayıncılık, İstanbul, 2019

- Antalya, Osman Gökhan : **Marmara Hukuk Yorumu Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, C: V/1,1, Seçkin Yayıncılık, İstanbul, 2019 (C: V/1,1)
- Antalya, Osman Gökhan : **6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu'na Göre Borçlar Hukuku Genel Hükümleri**, İstanbul, Legal Yayınevi, 2015 (Genel Hükümler)
- Antalya, Osman Gökhan : “Türk Borçlar Kanunu Tasarısının Değerlendirilmesi Sempozyumu, 2. Oturum, İfa ve İfa Engelleri”, **Legal Hukuk Dergisi**, S.34, 2005, s. 3637-3658 (Sempozyum)
- Antalya, Osman Gökhan : “Değerlendirme Konuşması” Prof. Dr. Cevdet Yavuz’a Armağan, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, Özel Hukuk Sempozyumu Özel Sayısı, 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Hükümlerinin Değerlendirilmesi Sempozyumu (3 - 4 Haziran 2011), 2012
- Arıcanlı, Tosun; Rodrik, Dani : “An Overview Of Turkey's Experience With Economic Liberalization And Structural Adjustment”; **World Development**, C. 18, S. 10, 1990, s.1343-1350
- Arkan, Sabih : **Ticari İşletme Hukuk Son Değişikliklere Göre Hazırlanmış**, BTHAE, 27. bs. Ankara, 2021
- Arkan, Sabih : “Tartışmalar”, **Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu XVI. (14 Mayıs 1999)**, BTHAE, Ankara, 1999
- Arsebük, Esat : **Borçlar Hukuku**, Güney Matbaacılık ve Gazetecilik T.A.O., 3.bs., Ankara, 1950.
- Arslan, Çetin; Kırmızı, Mustafa : **Türk Hukukunda Faiz ve Munzam Zarar**, Seçkin Yayınları, 3. bs., Ankara, 2010.
- Artun, Tuncay : **Türkiye'de Serbest Faiz Politikası**, Tekin Yayınevi, İstanbul, 1983.
- Atamer, Kerim : “Tacirler Arasındaki Sözleşmelere, Genel İşlem Koşullarıyla İlgili Hükümler (TBK m. 20-25) Uygulanır mı?”, **Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu XXX**, BTHAE, Ankara, 2016.

- Atamer, Yesim; Okutan Nilsson, Gül : “Para Alacaklısının Geç Ödemelere Karşı Korunmasına İlişkin Yeni TK m. 1530 Düzenlemesi ve Uygulama Alanı”, **BATİDER**, C. 29, S. 3, Ankara, 2013, s. 31-82.
- Atamer Yeşim, Baş Süzel Ece, Geisinger Elliot : **Uluslararası İnşaat Sözleşmelerinde Gecikme ve Temerrüt (İstanbul Uluslararası İnşaat Hukuku Konferansları-II)**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2018.
- Atamer, Yeşim : **Sözleşme Özgürlüğünün Sınırlandırılması Sorunu Çerçevesinde Genel İşlem Şartlarının Denetlenmesi**, Beta Yayınevi, 2. bs., İstanbul, 2001 (Genel İşlem Şartlarının Denetlenmesi).
- Atamer, Yeşim : “Yeni Türk Borçlar Kanunu Hükümleri Uyarınca Genel İşlem Koşullarının Denetlenmesi- TKHK m. 6 ve TTK m. 55, f. 1 İle Karşılaştırmalı Olarak”-, **Türk Hukukunda Genel İşlem Şartları Sempozyumu**, BTHAE, 2011, s. 7-73 (Sempozyum).
- Atamer, Yeşim : “Genel İşlem Koşulu mu Bireysel Pazarlıkla Kurulan Sözleşme mi? Tüketici ve Tacir İşlemleri Açısından Karşılaştırmalı Olarak Başvurabilecek Değerlendirme Kriterleri”, **Yeni Türk Borçlar Kanunu ve Yeni Türk Ticaret Kanunu Sempozyumu**, (Editör: Çiğdem Kırca), Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2013.
- Atamer Yeşim : **Kredi ve Diğer Finansman Sözleşmelerinde Tüketicinin Korunması**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2016 (Tüketicinin Korunması).
- Atamer, Yeşim : “6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Çerçevesinde Fiyat Denetimi”, **Yeni Tüketici Hukuku Konferansı**, (Editör M. M. İnceoğlu), On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2014 (Fiyat Denetimi).
- Atasoy, Kemal : **Sözleşme Özgürlüğünün Kamu Düzenine Aykırılık Sınırı**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2020.
- Atasoy, Kemal : “Sözleşme Tarafları Arasında Yapısal Eşitsizlik ve Kamu Düzenine Aykırılık”, **KHAS Hukuk Bülteni 2020-2021 Akademik Yılı Derlemesi**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2021.
- Ateş, Derya : **Borçlar Hukuku Sözleşmelerinde Genel Ahlaka Aykırılık**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2007.

- Attali, Jacques : **Yahudiler, Dünya ve Para Yahudi Halkının Ekonomik Tarihi**, Kırmızı Kedi Yayınevi, 2014.
- Ayan, Serkan : “6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu’nun 1530. Maddesi Gereğince Borçlunun Temerrüdü”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 12, Özel Sayı, 2010, s.717-793.
- Aydıncık, Şirin : “6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunda Borçların İfası (TBK m. 83-111) Hükümlerine İlişkin Olarak Getirilen Değişiklikler”, **Prof Dr. Şener Akyol’a Armağan**, Filiz Kitapevi, İstanbul, 2011.
- Aydoğdu, Murat : **Genel İşlem Koşulları Şerhi**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2018 (Şerh).
- Aydoğdu, Murat; Ayan, Serkan : **Türk Borçlar ve Türk Ticaret Hukukunda Yer Alan Faiz İle İlgili Düzenlemelerin Değerlendirilmesi**, Yetkin, 2. bs., İstanbul, 2014.
- Aysan, Ahmet Faruk : **Türkiye’de Kredi Kartı Piyasası Türkiye Kredi Kartı Piyasası: Sorular, Sorunlar**, TCMB, 2011, s.7-30.
- Bahçeci, Ayşe Sema : **Ortodoks ve Heteredoks İstikrar Programları: Seçilmiş Ülke Örnekleri ve 1994 Türkiye Deneyimi**, Uzmanlık Tezi, DPT, Ankara, 1997.
- Bahçeci, Barış : “Ticari Kredilerde Temerrüt Faizi Oranının Sözleşme Eliyle Bankaların İnsiyatifine Bırakılması Sorunu”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, S. 128, 2017, s. 307-348.
- Barkan, Ömer Lütfi : "Osmanlı İmparatorluğu Teşkilat ve Müesseselerinin Şer’iliği Meselesi", **İÜHFİM**, C.XI, S.3-4, 1945, s. 203-224.
- Barlas, Nami : **Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar**, Kazancı Hukuku Yayınları, İstanbul, 1992.
- Başpınar, Veysel : **Borç Sözleşmelerinin Kısmi Butlanı**, Adalet Matbaacılık, Ankara, 1998, (Kısmi Butlan).
- Başpınar, Veysel : "Kişilik Hakkı Açısından Kelepçeleme Sözleşmeleri", **Ankara Barosu Dergisi**, S.1, 1999, s. 17-34.
- Baygın, Cem : “Türk Borçlar Kanunu’nun Borç İlişkisinin Hükümleri-Borçların ve Borç İlişkilerinin Sona Ermesi Konularında

- Getirdiği Bazı Yenilik ve Değişiklikler”, **EÜHFD**, C. XIV, S.3-4, 2010, s. 119-144.
- Baysal, Başak : "Kanunların Zaman Açısından Yürürlüğü", **Prof. Dr. Necip Kocayusufpaşaoğlu İçin Armağan**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2004.
- Baysal, Başak : **Sözleşmenin Uyarlanması BK m. 138 Aşırı İfa Güçlüğü**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2020.
- Baysal, Başak : “Tüketici Kredisi (TKHK m.22-31)”, **Yeni Tüketici Hukuku Konferansı**, (Ed: M. Murat İncoğlu), On İki Levha Yayıncılık, 2015.
- Baysal, Başak : "Türk Borçlar Kanunu’nun Yürürlüğü", **İÜHFM**, C.LXX, S.1, 2012, s. 221-244.
- Becker, Hermann : **İsviçre Medeni Kanunu Şerhi 6. Cilt Borçlar Kanunu 1. Kısım Genel Hükümler**, (Çeviri Bülent Olçay), Adalet Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1967.
- Berber, Mehmet Akif : **From Interest To Usury: Transformation of Murbaha In the Late Ottoman Empire**, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Şehir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2014.
- Bernstein, J. L. : "Background of a Gray Area in Law: The Checkered Career of Usury", **American Bar Association Journal**, C. 51, S. 9, American Bar Association, New York, 1965, s.846-850.
- Bilgin Yüce, Melek : "Karşılaştırmalı Olarak 818 Sayılı Borçlar Kanunu İle 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanuna Göre Faiz Uygulaması", **Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. VIII; S.2, 2011.
- Bilicioğlu Yaşar, İlknur : **Osmanlı Modernleşmesi Bağlamında İslam Borçlar Hukukundaki Gelişmeler ve Riba Yasağı**, Doktora Tezi, İstanbul Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2022.
- Borotav, Korkut; Akyüz Yılmaz : “Türkiye’de Finansal Krizin Oluşumu” **İktisat İşletme ve Finans Dergisi**, C.17, S. 197, 2002, s. 14-45.
- Buhur, Oğuzhan : **Hukuki Yönleriyle Kredi Kartı**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2020.
- Burcuoğlu, Haluk : “Seminer: Borçlar Kanununa Getirilen Yenilikler”, **İzmir Barosu Dergisi**, Borçlar Kanunu Özel Sayısı, 2012, s. 33-34.

- Ceylan, Ebru : “5464 Sayılı Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanununa Göre Kredi Kartları Hükümleri Çerçevesinde Tüketicinin Korunması”, **Tüketici Hukukunun Güncel Sorunları**, (Editör Gözde Zeytin Çağrı), On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2020.
- Ceylan, Zeynep Şema : **Para Borçlarının İfasında Faiz**, Filiz Kitapevi, İstanbul, 2020.
- Çabri, Sezer : **Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Şerhi**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2016.
- Çağlayan, Pınar : “Avrupa Birliği Yönergeleri ve Alman Hukukundaki Deneyimler Işığında Mal ve Hizmet Tedarikinde Geç Ödemenin Sonuçları (TTK md. 1530)”, **BATİDER**, C.27, S. 2, Ankara, 2011, s. 173-242.
- Çeker, Mustafa : “Tüketici Hukuku Açısından Bankacılıkta Faiz Uygulamaları”, **Sektörel Bazda Tüketici Hukuku ve Uygulamaları 2014-2015** (Ed: Hakan Tokbaş / Fehim Üçışık), Bilge Yayınevi, Ankara 2015.
- Çimen, Selim : **İslam Hukukunda Faizin İleti ile İlgili İhtilaflar**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2010.
- Dağdelen, Ahmet Hakan : "Genel İşlem Şartları ve Teşmil ile Yürürlük Denetiminin Esasları", **MÜHFHAD**, C. 25, S. 2, 2019, s. 637-652.
- Demir, Şamil : "Türk Borçlar Kanunu’nun Para Borçlarında Faize İlişkin Getirdiği Yenilik ve Sınırlamalar", **Ankara Barosu Dergisi**, S. 4, Ankara, 2012, s. 207-234.
- Demirgil, Bünyamin; Türkay, Hakan : "Tarihsel Süreç İçerisinde Faiz Olgusunun Kuramsal Açıdan Gelişimi", **Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, C. 18 S.2, 2017, s.-131-160.
- Deynekli Emel; Kısa Sedat : **Açıklamaları İçtihatlı Faiz Hukuku**, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2003.
- Dinler, Zeynel : **İktisada Giriş**, 3.bs, Ekin Basım Yayın, Bursa, 1997.
- Doğanay, İsmail : "Bankalar ile Kredi Müşterileri Arasında Düzenlenen Kredi Sözleşmesindeki Faiz Oranı Miktarını, Bankalar Müşterileri Aleyhine Tek Taraf Olarak Değiştirebilirler mi?", **Yaklaşım Dergisi**, S. 23, 1995, 88-93.

- Doğanay, İsmail : **Türk Ticaret Kanunu Şerhi III. Cilt**, Feryal Matbaacılık, Ankara, 1990.
- Domaniç, Hayri : **Türk Ticaret Kanunu Şerhi 1. Cilt**, Temel Yayınları, İstanbul, 1988. (Şerh)
- Domaniç, Hayri : **İşletmelerin Ödeme Güçlüğü Sorunları ve Banka İlişkileri Sempozyumu**, İstanbul Sanayi Odası Yayını, İstanbul, 1993.
- Dural, Mustafa; Ögüz, Tufan : **Türk Özel Hukuku Cilt 2 Kişiler Hukuku**, 22. bs., Filiz Kitapevi, İstanbul, 2021.
- Durgut, Ramazan : **Cari Hesap Sözleşmesi**, Doktora Tezi, İstanbul Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2012.
- Dursun Karaahmetoğlu, Şeyda : **Nakdi Kredi Sözleşmesinin Banka Tarafından Haklı Sebep Feshi ve Sonuçları**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2018.
- Ekrem, Faruk; Altıok, Akın; Tandoğan, Haluk : **Bankalar Kanunu Şerhi**, BTHAE, Ankara, 1964.
- Elbir, Halid Kemal : "Fahiş Faiz Meselesi", **İÜHFM**, C.XVIII, S.3-4, 1952, s. 832-874.
- Elison Anna, Forster Robert : "The Impact of Interest Rate Ceilings: The Evidence from International Experience and the Implications for Regulation and Consumer Protection in the Credit Market in Australia", **Policis Publications**, 2006.
- Engin, Baki İlkay : Fatura veya Teyit Mektubunda Yer Alan Vade Farkı Kaydına İtiraz Edilememesinin Sonuçları, **İÜHFM**, C. 61, S.1-2, 2003, s. 257-276.
- Engin, Baki İlkay : "Türk Hukukunda Tüketicinin Genel İşlem Şartlarına Karşı Korunması", **Banka ve Tüketici Hukuku Sorunları Sempozyumu**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2010 s.75-100 (Genel İşlem Şartları).
- Ercoşkun Şenol, Kübra : "Sözleşmenin İçeriğini Belirleme Özgürlüğü ve Bunun Genel Sınırı, TBK m. 27", **İÜHFM**, C. LXXIV, S. 2, 2016.
- Erdoğan, Belgin : **Roma Borçlar Hukuku Dersleri**, Der Yayınları, İstanbul, 2011.

- Eren, Fikret : **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Yetkin Yayınları 27. Bs., Ankara, 2022.
- Erendaç, Ali Tolga : **Kredi Kartı Sözleşmesi**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2021.
- Ergin, Feridun : **Para ve Faiz Teorileri**, Beta Yayınevi, İstanbul, 1983.
- Ersöz, Oğuz : “Genel İşlem Koşullarının Kişi Bakımından Uygulama Alanı ve Tacirler Hakkında Uygulanması”, **İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, S.3/1, 2017, s. 69-104.
- Ertürk, Hakan : “Bankacılık Sektörünün Karşılaştığı Riskler ve Risk Yönetimi”, **Denetim Dergisi**, S.4, 2010, s. 62-70.
- Evren, Mahmut Tevfik : **Faiz Hukuku**, Net Matbaacılık, İstanbul, 1987.
- Ferrari Aurora, Masetti Oliver, Ren Jiemin; : “Interest Rate Caps The Theory and The Practice”, **Finance, Competitiveness and Innovation Global Practice**, World Bank Group, 2018.
- Furrer Andreas; Muller-Chen, Markus; Çetiner, Bilgehan : **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 2.bs., On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2022.
- Göktürk, Kürşat : “Ticari İş Kavramı, Sınırlandırılması ve Faiz Meselesi”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. XIX, S.2, 2015, s. 3-44.
- Gözütok, Zekai : **Faiz Hukuku**, Yetkin Yayınevi, 3. bs. Ankara, 2015.
- Gümüş, Alper : “Makbuz Verilmesi ve Borç Senedi İadesine Bağlanan Karineler (BK m. 88)”, **MÜHFHAD**, C.17, S.1-2, 2011 s. 351-375.
- Hatemi, Hüseyin : **Hukuka ve Ahlaka Aykırılık Kavramı ve Sonuçları, Özellikle B.K. 65 Kuralı**, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Sulhi Garan Matbaası, İstanbul, 1976.
- Hatemi, Hüseyin : “Yazılı Olmayan Kamu Düzeni Kuralı”, **Prof. Dr. Necla Giritlioğlu’na Armağan**, On İki Levha Yayıncılık, 2020.
- Hatemi, Hüseyin; Gökyayla, Emre : **Borçlar Hukuku Genel Bölüm**, 3. Bs., Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2015.

- Helms Brigit, Reille Xavier : “Interest Rate Ceilings and Microfinance: The Story So Far”, **CGAP Occasional Paper**, 2004.
- Helvacı, Mehmet : **Borçlar ve Ticaret Kanunu Bakımından Para Borçlarında Faiz Kavramı**, Beta Yayınevi, İstanbul, 2000.
- Homer, Sidney; Sylla, Richard : **A History of Interest Rates**, Rutgers University Press, 1996.
- Hudson, Micheal : "How Interest Rates Were Set, 2500 BC-1000 AD", **Journal of the Economic and Social History of the Orient**, C.43 S.2, 2000, s. 132-161.
- İmamoğlu Şit, Başak : “Yabancı Para Borcunda Faize İlişkin Bazı Sorunlar”, **Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu XXVIII**, BTHAE, Ankara, 2016.
- İnceoğlu, Murat; Kabaklıoğlu Arslanyürek, Yasemin : "Kanuna Karşı Hile Örneği Olarak Vade Farkı ve Gecikme Cezası", **MÜHFHAD**, C. 22; S. 3, 2016, s. 1351-1362.
- İnceoğlu, Mustafa Murat : “Faize ve Yürürlük Kanunu’nun 7. Maddesine İlişkin Yargıtay Kararları”, **Yeni Kanunlara İlişkin İlk Yargıtay Kararlarının Değerlendirilmesi (TBK-TTK-HMK)**, (Editör Umut Yeniocak), Seçkin Yayınları, Ankara, 2014.
- Kalkan, Burcu : **Türk Hukukunda Gabin**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2004.
- Karabağ Bulut, Nil : **Medeni Kanunun 23. Maddesi Kapsamında Kişilik Hakkının Sözleşme Özgürlüğüne Etkisi**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2014.
- Karayağçın, Yaşar : “Yabancı Para Borcunun Vadede Ödenmemesi İle İlgili Problemler”, **Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu IV**, BTHAE, Ankara, 1987.
- Kaşak, Fahri Erdem : **Sözleşme Özgürlüğünün Sınırı Olarak Kanunun Emredici Hükümlerine Aykırılık**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2019.
- Kaya, Arslan : “Adi ve Ticari İşlerde Faiz”, **İÜHF**, C.54, S.1-4, 1994, s. 347-366.

- Kaya, Süleyman : “18. Yüzyıl Osmanlı Toplumunda Kredi İlişkinlerinin Hukuki Boyutu”, **Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları**, S.3, 2007, s. 13-41.
- Kayar, İsmail : "Kredi Sözleşmelerinde Bankaya Tek Yanlı Faiz Artırma Yetkisi Veren Hükümlerin Geçerliliği ve Uygulaması", **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C.1, S.2, 1997, s. 82-93.
- Kayar, İsmail : **Ticari İşletme Hukuku**, Seçkin Yayıncılık, 12. Bs., Ankara, 2022.
- Kaynar, Erhan : **Semavi Dinlerde Faiz Mevzusunun Mukayesesi**, Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Bingöl, 2021.
- Kendigelen, Abuzer : **Notlu Türk Ticaret Kanunu ve İlgili Mevzuat**, On İki Levha Yayıncılık, 3. bs., İstanbul, 2015.
- Kendigelen, Abuzer : **Yeni Türk Ticaret Kanunu: Değişiklikler, Yenilikler ve İlk Tespitler**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2016.
- Keyder, Nur : “Türkiye’de 2000-2001 Krizleri ve İstikrar Programları” **İktisat İşletme ve Finans Dergisi**, C.16, S. 183, 2001, s. 37-53.
- Kılıçoğlu, Ahmet : **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Turhan Kitabevi, 26. bs., Ankara, 2022.
- Kılıçoğlu, Ahmet : “Yargıtay Kararları Açısından Munzam Zarar.” **Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu XV**, 5 Haziran 1998, Banka ve Ticaret Hukuku Enstitüsü, Ankara, 1999.
- Kırkbeşoğlu, Nagehan : "6098 sayılı Türk borçlar Kanunu ile Getirilen Faiz Sınırları Üzerinde Bir Değerlendirme", **BATİDER**, C. 28, S. 4, s. 145-172.
- Kırkbeşoğlu, Nagehan : **Türk Özel Hukukunda Kısmi Hükümsüzlük**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2011.
- Kirchenbaum, Aaron : "Jewish and Christian Theories of Usury in the Middle Ages", **The Jewish Quarterly Review**, C.75, S.3, University of Pennsylvania Press, 1985, s. 270-289.

- Kocayusufpaşoğlu, Necip : **Borçlar Hukuku Genel Bölüm, Borçlar Hukukuna Giriş, Hukuki İşlem, Sözleşme C.1**, 7. bs., Filiz Kitabevi, İstanbul, 2017.
- Komisyon : **Faiz**, (Çeviri: Kurmak Yakup), Tazegün Yusuf (ed.), el Mustafa Yayınları, İstanbul, 2014.
- Korkmaz, Salih : **Osmanlı Hukukunda Bir Kredi Vasıtası Olarak Muamele-i Şer'iyeye (XVII. Asır)**, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2021.
- Koschaker Paul, Ayiter Kudret : **Modern Özel Hukuka Giriş Olarak Roma Özel Hukukunun Ana Hatları**, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, İzmir, 1993.
- Koyuncu, Alper Çağlar : **Ticari İşlerde Faiz**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2017.
- Kuntalp, Erden : **Yargıtay Kararları Açısından Kredi Kartı, Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu XIII**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1996.
- Kuntalp, Erden : “Bankalar ve Genel İşlem Koşulları”, **Türk Hukukunda Genel İşlem Şartları Sempozyumu**, BTHAE, Ankara, 2011.
- Maimbo Samuel Munzele, Henriquez Gallegos Claudia Alejandra : “Interest Rate Caps around the World: Still Popular, but a Blunt Instrument”, **Finance and Markets Global Practice Group**, World Bank Group, 2014.
- Malinvaud, Edmond : “Capital Accumulation and Efficient Allocation of Resources”, **Econometrica**, C. 21, S. 2, 1953, s. 233-268.
- Maloney, Robert P. : "Usury in Greek, Roman and Rabbinic Thought", **Traditio**, Cambridge University Press, S. 27, 1971, s. 79-109.
- Mergen, Mehmet : **Bileşik Faiz Yasağı ve İstisnaları**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022.
- Metwally, M. Mukthar : "Towards Abolishing the Rate of Interest in Contemporary Islamic Societies" **American Journal of Islamic Social Science**, C.2, S.2, 1990, s. 39-49.
- Moralı Ayanoglu, Ahu : **Türk Borçlar Kanunu Tasarısı'na İlişkin Değerlendirmeler**, Galatasaray Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2005.

- Nerad, Hasan : “Bankaların Genel İşlem Şartları Şeklinde Düzenledikleri Kredi Sözleşmelerinin Özellikleri ve Hükümleri”, **İşletmelerin Ödeme Güçlüğü Sorunları ve Banka İlişkileri Sempozyumu**, İstanbul Sanayi Odası Yayınları, İstanbul, 1993.
- Nomer, Haluk Nami : **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2023.
- Oğuzman, Kemal; Öz, Turgut : **Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt 1**, Vedat Kitapçılık, 21. bs., İstanbul, 2023.
- Oğuzman, Kemal; Öz, Turgut : **Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt 2**, 18. bs., Vedat Kitapçılık, 2023.
- Oğuzman, Kemal; Seliçi, Özer; Oktay Özdemir, Saibe : **Kişiler Hukuku (Gerçek ve Tüzel Kişiler)**, 19. bs., Filiz Kitapevi, İstanbul, 2020.
- Orbay Ortaç, Nurdan : "6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Çerçevesinde Ticari İşlerde Faiz", **Ankara Barosu Dergisi**, S. 2, 2014, s.117-134.
- Ortabağ, Erol : **Osmanlı İmparatorluğu’nda Bankacılığın Gelişimi ve Regülasyon**, TBB Yayınları, İstanbul, 2018.
- Öçal, Akar : **Türk Hususi Hukukunda Gecikme Faizi**, Sulhi Garan Matbaası, İstanbul, 1965.
- Özkan, Ahmet Fatih : “Ekonomik Kamu Düzeni ve Ekonomik Kolluk Faaliyeti”, **Ankara Barosu Dergisi**, S.4, 2009, s.75-94.
- Pıçak, Murat : "Faiz Olgusunun İktisadi Düşünce Tarihindeki Gelişimi", **Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi**, C.1, S.4, 2012, s. 61 - 92.
- Reisoğlu, Seza : **Bankacılık Kanunu Şerhi, Cilt 1**, Yaklaşım Yayınları, Ankara, 2015.
- Reisoğlu, Seza : **Bankacılık Kanunu Şerhi Cilt 2**, Yaklaşım Yayınları, Ankara, 2015.
- Reisoğlu, Seza : “Banka Kredi Kartları ve Uygulama Sorunları”, **Bankacılar Dergisi**, Sayı 49, 2004, s. 100-123.
- Reisoğlu, Seza : “Yargıtay Kararları Açısından 3095 Sayılı Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanun”, **Ticaret Hukuku ve**

Yargıtay Kararları Sempozyumu VIII, BTHAE, Ankara, 1991 (Sempozyum).

- Reisoğlu, Seza : "Yabancı Para Üzerinden Taahhüt Altına Girilmesi ve Hukuki Sonuçları", **BATİDER**, C. 13, S.3-4, Ankara, 1986, s. 143-156 (Yabancı Para).
- Reisoğlu, Seza : "Türk Borçlar Kanununun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanunun Bankacılık İşlemleri Açısından Değerlendirilmesi", **Bankacılar Dergisi**, Sayı 82, 2012, s. 107-118 (TBK Yürürlüğü).
- Roover, Raymond de : "The Scholastics, Usury, and Foreign Exchange", **The Business History Review**, C.41, S.3, The President and Fellows of Harvard College, 1967, s.257-271.
- Rosenthal, Jean-Laurent : "The French Revolution and Financial Markets A Look Beyond Government Debt", **UCLA Department of Economics**, S. 659, 1992.
- Ruhi, Cemal Ahmet : **Yargı Kararları Işığında Uluslararası Özel Hukukta Kamu Düzeni Müdahalesi ve Sonuçları**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2023.
- Serdar, İlknur : "Taksitle Satış Sözleşmesine İlişkin Hükümlerin Uygulama Alanı", Prof. Dr. Cevdet Yavuz'a Armağan, **MÜHFHAD**, Özel Hukuk Sempozyumu Özel Sayısı, 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Hükümlerinin Değerlendirilmesi Sempozyumu (3 - 4 Haziran 2011), 2012.
- Serozan, Rona : **Borçlar Hukuku Genel Bölüm İfa, İfa Engelleri, Haksız Zenginleşme**, On İki Levha Yayıncılık, 8. bs., İstanbul, 2022, (Borçlar Genel).
- Serozan, Rona : "Sözleşme İlişkisinin Çözülmesi; Sözleşme Gereğince Elde Edilmiş Edimi Geri Verme Yükümü", **Prof. Dr. Necip Kocayusufpaşaoğlu için Armağan**, Seçkin Yayınları, Ankara 2004.
- Serozan, Rona : "Yeni Borçlar Kanunu'nda "İfa Zamanı" ve "Zamanında İfa Etmeme" Konularında Rastlanan Yenilikler", **İş Dünyası ve Hukuk: Prof. Dr. Tankut Centel'e Armağan**, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, 2011.

- Serozan, Rona : “Fahiş Faiz”, **Banka ve Tüketici Hukuku Sorunları Sempozyumu**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2010.
- Seyrek, İsmail;
Mızrak, Zekeriya : "Faiz Teorileri Üzerine Bir İnceleme: Finansal İstikrarsızlık Hipotezinin Temel Dayanağı", **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, S. 22, 2009, s. 383-394.
- Sungurbey, İsmet : **Türkiye’de Bankaların İçyüzü**, Devrim Basımevi, Çorlu, 1994.
- Sungurbey, İsmet : **Bankaların Genel Kredi Sözleşmelerindeki Faiz Oranlarını Geçmişe Dönük Olarak Diledikleri Oranda Artırma Yetkisi Veren Maddelerin, Ahlaka Aykırılıktan Dolayı Batıl olduğu Konusunda Etüd**, İstanbul, 1994.
- Şen, Mustafa Serhat;
Şen, Mustafa Kamil : "Türk Borçlar Kanunu’nda Faiz Hükümleri ve Sınırları Adi İşlerde Faiz Ticari ve Tüketici İşlemi Olmayan İşlerde Faiz", **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, S. 35, Ankara, 2018, s.469-516.
- Şen, Mustafa Serhat;
Şen, Mustafa Kamil : "Faizlerin Sınırlandırılması Sorunu", **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, S. 33, Ankara, 2018, s.785-826 (Faizlerin Sınırlandırılması).
- Şirin, Şerafettin : **Ticaret Hukukunda Faiz ve Uygulaması**, Alfa Basım Yayım, 2.bs., İstanbul, 1994.
- Tekinay, Selahattin
Sulhi; Akman,
Sermet; Burcuoğlu,
Haluk; Altop, Atila : **Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1993.
- Teoman, Ömer : **Yaşayan Ticaret Hukuku: Cilt-1 Hukuki Mütalaalar-Kitap 8 (1997)**, BTHAE, Ankara, 1998.
- Teoman, Ömer : “Kredi Kartı Uygulamasından Tüketicinin Korunması”, **Banka ve Tüketici Hukuku Sempozyumu**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2010.
- Teoman, Ömer : **Hukuki Yönden Kredi Kartı Uygulaması**, Beta Yayınları, 2. bs., İstanbul, 1996 (Kredi Kartı).
- Teoman, Ömer : **Alman Genel İşlem Şartları Yasası’nın Maddi Hukuka İlişkin Hükümlerinin Ana Çizgileri ve Bu Alanda**

- Türkiye’de Uygulanabilecek Bir Yasa Taslağı**, İstanbul Ticaret Odası, İstanbul, 1981.
- Tunçomağ Kenan : **Borçlar Hukuku Cilt 1 Genel Hükümler**, Sermet Matbaası, İstanbul, 1976.
- Türk, Hikmet Sami : "Temerrüt Faizi Bileşik Faiz Yöntemiyle Hesaplanabilir mi?", **Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu X**, BTHAE, Ankara, 1993.
- Uçar, Salter : **Cezai Şart ve Uygulaması**, Alfa Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, 1993.
- Ülgen, Hüseyin;
Helvacı, Mehmet;
Kaya, Arslan;Nomer
Ertan, Nedret Füsün : **Ticari İşletme Hukuku Güncellenmiş ve Kısmen Yeniden Yazılmış**, 6. bs., Vedat Kitabevi, İstanbul, 2019.
- Ünal, Akın : **Kelepçeleme Sözleşmeleri**, 2. bs., Adalet Yayınevi, Ankara, 2017.
- Ünal, Tekinalp : **Banka Hukukunun Esasları**, 2. bs. Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2009
- Vesey-Fitzgerald,
Seymour Gonne : "Dam Dupat—Alterum Tantum", **Journal of Comparative Legislation and International Law**, C.7, S.4, 1925, s. 171-178.
- Von Tuhr, Andreas : **Borçlar Hukuku Umumi Kısım C.1-2**, (Çeviri: Cevat Edege), Yargıtay Yayınları, İstanbul, 1983.
- Yağcı, Kürşad : "Anapara Faizi ve Temerrüt Faizine Üst Sınır Getiren TBK m. 88 ve TBK m. 120 Hükümlerinin Ticari Faizler (TTK m. 8 ve TTK m. 9) Bakımından Uygulanabilirliği", **İÜHFM**, C. LXXI, S. 2, 2013, İstanbul, s. 421-437.
- Yalın, Semra Sevim : **Banka Genel Kredi Sözleşmelerinde Genel İşlem Koşullarının İçerik Denetimi**, Bahçeşehir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018.
- Yasaman, Hamdi;
Poroy, Reha : **Ticari İşletme Hukuku**, Seçkin Yayınları, 19. bs., Ankara, 2022.
- Yeniocak, Umut : **6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu’nun Getirdiği Değişiklik ve Yenilikler**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2011.

- Yıldırım, Oğuz : **Türk Bankacılık Sistemi**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2020.
- Yıldız, Mustafa Göktürk : **Türk Borçlar Kanunu Hükümlerine Göre Borçlu Temerrüdünün Şartları ve Sonuçları**, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Doktora Tezleri Dizini, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2020.
- Yıldız, Şükrü; Döner, Ayhan : “3095 Sayılı Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanunda Yapılan Son Yasal Düzenlemeler ve YHGK'nun 1.12.2004 Tarih ve E. 12-667, K. 628 Sayılı Kararının Değerlendirilmesi”, **Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu XXI**, BTHAE, Ankara, 2006.
- Yılmaz, Abdülhamit : **Belirli Süreli Tüketici Kredisi Sözleşmeleri**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2018.
- Yılmaz, Aslan : **6502 sayılı Kanuna Göre Tüketici Hukuku**, Ekin Yayınevi, 5.bs., 2015.
- Yılmaz, Çiğdem Mine : “Yargıtay Kararları Çerçevesinde Kredi Borçlusunun Erken Ödeme ve Yeniden Yapılandırma Hakkı”, **ERÜHFD**, C. XVI, S. 2, 2021, s. 139-190.
- Yılmaz, Gizem : **Ortaçağ Avrupasında Karanlık Feodalizmin İktisatla Aydınlanması**, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir, 2015.
- Yücel, Sevtap : **Kelepçeleme Sözleşmeleri**, Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi, 2023.

Çevrimiçi Kaynaklar

- www.lexpera.com.tr
- www.legalbank.net
- www.kazancı.com.tr
- <https://evds2.tcmb.gov.tr>
- <https://www.tcmb.gov.tr>
- <http://www.tbb.org.tr/tr/duzenlemeler/tbb-gorusleri/77>
- <https://www.teb.com.tr/esnafim/altin-kredisi/>
- <https://www.bonus.com.tr/faiz-ve-ucretler>
- <https://www.bankkart.com.tr/faiz-oranlari-ve-ucretler>
- <https://www.axess.com.tr/axess/sayfa/1/321/faiz-ve-ucretler>
- <https://www.paraf.com.tr/tr/bilmem-gerekenler/faiz-oranlari-ve-ucretler.html>
- [https://www.ing.com.tr/F/Documents/pdf/Hakkimizda/Hizmet ve Kredi Sozlesmeleri/Genel Kredi Sozlesmesi.pdf](https://www.ing.com.tr/F/Documents/pdf/Hakkimizda/Hizmet_ve_Kredi_Sozlesmeleri/Genel_Kredi_Sozlesmesi.pdf)
- https://www.denizbank.com/sozlesme-ve-formlar/_pdf/Genel-Kredi-Sozlesmesi-K4-03022021.pdf
- <https://www.worldcard.com.tr/world-dunyasi/onemli-bilgiler/faiz-ve-ucretler>
- <https://www.dunya.com/kose-yazisi/kanun-ile-kredi-ve-temerrut-faizine-tavan-konulabilir-mi/13476>